

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Filozofická fakulta
Historický ústav

Bakalářská práce

Deníky Josefa Taschka (1914-1920)

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Bezecný, PhD.

Autor práce: Vladimír Talíř

Studijní obor: Historie

Ročník: třetí

2009

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma *Deníky Josefa Taschka (1914-1920)* jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne:

Podpis studenta:

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu bakalářské práce, panu Mgr. Zdeňku Bezecnému, Ph.D., za mnohé cenné náměty, rady, kritické připomínky a celkové metodické vedení práce, které výrazně utvářely konečnou podobu této práce. Za vstřícný postoj, přístup k mnoha jedinečným pramenům a další neocenitelnou pomoc děkuji zaměstnancům Státního oblastního archivu v Třeboni a Státního okresního archivu v Českých Budějovicích, nemenší dík pak patří pracovníkům Regionálního oddělení a Oddělení bibliograficko-informační služby Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích.

ANOTACE

Téma vzájemných česko-německých vztahů v českých zemích zůstává i přes narůstající zájem historiků, zejména v posledních dvou desetiletích, stále oblastí, obsahující mnoho neznámých míst. Tato okolnost se citelně dotýká i vzájemného soužití mezi českými a německými obyvateli v Českých Budějovicích. Město se do roku 1945 nacházelo v těsné hranici s oblastí souvislého německého osídlení, tvořícího v jižních Čechách široký pás od podhůří Šumavy k Novohradským horám a rakouskému Waldviertelu, a od 2. pol. 19. stol. se samo muselo začít vyrovnávat s radikalizací veřejného života, způsobeného sílícím nacionalismem na české i německé straně. Od poslední čtvrtiny 19. stol. se vedoucí osobností českobudějovických Němců stal obchodník Josef Taschek, který zastával ve městě purkmistrovský úřad od roku 1903 až do vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918. Vzhledem k omezenému množství pramenů, týkajících se života místní německé společnosti, představují jeho deníky, uložené ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích, velmi cenný doklad, jehož část se autor předkládané bakalářské práce rozhodl interpretovat a představit v kontextu soudobých událostí.

NOTICE

A theme of mutual Czech-German relations in Bohemia remains in spite of a growing interest of historiographers, especially in two last decades, an area which includes a lot of unknown spaces all the time. These conditions concern a bilateral coexistence between Czech and German inhabitants in České Budějovice appreciably, too. The town had bordered on a zone of a continuous German settlement, creating a broad belt from Šumava's foothills to Novohradské Hory in South Bohemia and an Austrian region of Waldviertel by the year 1945. The town itself had to begin facing a public life's radicalization, causing by a strengthening nationalism on both the Czech and the German side. A merchant Josef Taschek who held a portreeve's office from 1903 to a proclamation of the independent Czech state in the year 1918, became a leading individuality at the German camp from the last quarter of the 19th century. His daily-notes are deposited in the State Archive in České Budějovice and represent, according to a stint of archive sources for a life of a local German society, very valuable testament whose part an author of the construed bachelor work has decided to dispart and explicate in the event's context of that time.

OBSAH

1. Úvod	7
1.1. Pozůstalostní fond Josefa Taschka	9
1.2. Deníky Josefa Taschka	
2. Deníky jako objekt historiografického bádání	18
3. Češi, Němci, monarchie: zápisky Josefa Taschka v kontextu své doby	23
3.1 Čas předválečný	24
3.2 Doba válečná	32
3.3 „Deutschböhmen“ či „tschecho-slowakischer Staat“? Střet s osudovými následky	51
4. Závěr	63
5. Edice deníku	65
5.1 Ediční poznámka	65
5.2 Deník	65
6. Seznam pramenů a literatury	143

1 ÚVOD

Na počátku úvah o podobě mé budoucí bakalářské práce stálo pevné rozhodnutí věnovat se určitému tématu, spjatému s regionálními dějinami jižních Čech v 19. století. Výroba a pracovní poměry v novohradských sklárnách, spolkový život v Českých Budějovicích ve 2. pol. 19. století či rozvoj regionální železniční dopravy v tomto období představují pouhý zlomek možných badatelských okruhů, které mne v této souvislosti napadaly. Zdánlivě nesouvisející témata spojoval jazykově téměř výhradně německý pramenný základ. Neoddiskutovatelný fakt ovlivnění mnoha stránek veřejného i soukromého života obyvatel Českých Budějovic, ale i dalších jihočeských měst a obcí takřka sedm století trvajícím „stýkáním a potýkáním“ příslušníků dvou odlišných jazykových skupin na širokém území zdejšího regionu obrátil můj zájem tímto směrem.

Oblast česko-německých vztahů obsahovala i přes časové a místní omezení na 19. století a českobudějovický okres nepřehledné množství námětů ke zpracování, proto jsem se rozhodl výběr dále zúžit s ohledem na dostupnou pramennou základnu a existující literaturu. Během podrobnějšího seznámení s tematikou mne zaujalo období, jež je možno datovat počátkem 60. let 19. stol., kdy zvláště v samotném městě postupně přibývaly rozpory a střety, způsobené uvědomováním si vlastního svébytného postavení obou skupin a odmítnutím stávající podoby vztahů mezi nimi, spočívající na základě různé míry tolerance a respektování přítomnosti „toho druhého“.

O rozbití dosud nekonfliktního soužití a vymezení nepřekročitelných hranic usilovali na české i německé straně především radikálové, kteří získali shodou okolností ve stejné době, na počátku 80. let 19. stol., nové vedoucí představitele. August Zátka a Josef Taschek poté ovlivňovali společenský, kulturní a hospodářský život až do konce druhého desetiletí 20. stol. Život prvního jmenovaného zmapoval výborným způsobem ve své diplomové práci *August Zátka – příspěvek k politickému životu Českých Budějovic na počátku 19. a 20. století* z roku 1992 Leoš NIKRMAJER,¹ o to více mne překvapilo, že osobnost posledního českobudějovického německého starosty se podobného příspěvku prozatím nedočkala.

Prostřednictvím předkládané bakalářské práce bych chtěl alespoň částečně tuto mezeru vyplnit a představit Josefa Taschka na základě dostupných pramenů a literatury v období, které natrvalo změnilo stávající německé a české pozice nejen v našem městě, ale i na historickém

¹ Leoš NIKRMAJER, *August Zátka – příspěvek k politickému životu Českých Budějovic na počátku 19. a 20. století*, České Budějovice 1992, 102 s.

území zemí Koruny české – v letech první světové války. Zajímalo mne, zda, a pokud ano, jak se v období těsně před zahájením, v průběhu a těsně po skončení válečných událostí proměňovaly česko-německé vztahy v rámci města i na zemské úrovni. Pozornost jsem věnoval i tomu, jak se válka promítala do každodenního chodu města, a především, jak reflektoval probíhající konflikt a jeho vyústění sám českobudějovický starosta.

Opřít jsem se mohl o výsledky předchozího bádání ve formě poměrně značného množství publikovaných i dosud neuveřejněných děl. K nejvýznamnějším lze zařadit knihu amerického historika Jeremyho Kinga *Budweisers into Czechs and Germans. A Local History of Bohemian Politics, 1848-1948*,² podrobně mapující proces nacionalizace české a německé společnosti na příkladu Českých Budějovic od pol. 19. stol. se všemi jeho pozitivními i negativními důsledky. S ohledem na ustavení samostatného československého státu se dotkl národnostní problematiky i Miloslav Pecha, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*.³

Monografií k českým dějinám ve 2. pol. 19. stol. a v období první světové války existuje v současnosti značné množství, s ohledem na sledovanou problematiku zmiňme knihy Jana Křena *Dvě století střední Evropy*⁴ a *Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780-1918*,⁵ Jiřího Kořalky *Češi v habsburské říši a Evropě 1815-1914*⁶ nebo Ivana Šedivého *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*,⁷ z encyklopedických děl se dnes jeví pro regionální historii nepostradatelnou příslušná hesla v *Encyklopedii Českých Budějovic*.⁸

Citelný nedostatek německého pohledu na uvedenou problematiku zčásti zmírňuje práce Karla Adalberta Sedlmeyera, *Budweis. Budweiser und Stritschitzer Sprachinsel*,⁹ z doby před druhou světovou válkou *Heimatchbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisch Budweis* od Karla Kratochwila a Aloise Meerwalda¹⁰, postrádající však vzhledem k době svého vzniku poznámkový aparát i dostatečný kritický přístup.

² Jeremy Rupert Nicolas KING, *Budweisers into Czechs and Germans. A Local History of Bohemian Politics, 1848-1948*, Princeton 2002, 284 s.

³ Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, 185 s.

⁴ Jan KŘEN, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005, 1109 s.

⁵ Jan, KŘEN, *Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780-1918*, Praha 1990, 508 s.

⁶ Jiří, KOŘALKA, *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815-1914. Sociálněhistorické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*, Praha 1996, 354 s.

⁷ Ivan, ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*, Praha 2001, 492 s.

⁸ *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, 591 s.; 2006², 672 s.

⁹ Karl Adalbert SEDLMEYER, *Budweis. Budweiser und Stritschitzer Sprachinsel*, Miesbach 1979, 581 s.

¹⁰ Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatchbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisch-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*. Böhmisch Budweis, 1930, 568 s.

Ze studií, týkajících se daného tématu, zmiňme studii Roberta Randýska *K historii německých snah o zavedení krajského zřízení v Čechách*,¹¹ resp. Miloslava Pechy, které se staly základem jeho pozdější knihy *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*,¹² do doby těsně před 1. světovou válkou dovedla svou diplomovou práci *Českobudějovický pakt (K pokusu o česko-německé vyrovnání v Českých Budějovicích na počátku 20. století)* Hana Adamisová.¹³ Zvláštní postavení zaujímá práce Taschkova vnuka Wilhelma Johannka, jenž připravil během několika kratších pobytů v Českých Budějovicích v polovině 80. let pro budoucí badatele souhrn základních informací o Josefu Taschkovi, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*.¹⁴ V ní se opíral mimo jiné o podle mého mínění dosud nepřekonané vzpomínkové práce českobudějovického učitele Františka Rady, *Když se psalo c. a k. a Když se psalo T. G. M.*, zachycující podobu jeho působiště v prvních dvou desetiletích 20. století.¹⁵

Uvedená a další díla mi pomohla spolu s dobovým tiskem, zastoupeným listy *Budweiser Zeitung*, *Budweiser Kreisblatt*, *Jihočeské listy*, *Neue Freie Presse* a *Wiener Zeitung*, získat dostatek informací, které byly využity při zpracovávání pro mou práci základního a nejdůležitějšího pramene, a sice vlastních deníků Josefa Taschka, uložených ve sbírkách Státního okresního archivu v Českých Budějovicích.

1.1 Pozůstalostní fond Josefa Taschka

Důležitou součástí sbírek Státního okresního archivu v Českých Budějovicích tvoří pozůstalostní fondy osob, spojených svým působením, činností, styky, příbuzenskými vztahy, či jakýmkoliv jiným způsobem, ať již přímo či nepřímo, s minulostí, v některých případech však stále ještě se současností, města Českých Budějovic, popřípadě bližších i vzdálenějších míst v jeho okolí.

¹¹ Robert, RANDÝSEK, *K historii německých snah o zavedení krajského zřízení v Čechách*, Jihočeský sborník historický 37, České Budějovice 1968.

¹² Miloslav PECHA, *České Budějovice ve dnech ustavení samostatné republiky Československé*, Výběr 6, České Budějovice 1968; TÝŽ, *Politický život v jihočeské metropoli v letech 1914-1916*, Výběr 8, České Budějovice 1971; TÝŽ, *Zesílení politického ruchu v Českých Budějovicích před říjnem 1918*, Výběr 11, České Budějovice 1974.

¹³ Hana ADAMISOVÁ, *Českobudějovický pakt (K pokusu o česko-německé vyrovnání v Českých Budějovicích na počátku 20. století)*, České Budějovice 1994, 142 s.

¹⁴ W. JOHANNEK, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988, 61 s.

¹⁵ František RADA, *Když se psalo c. a k. Ze života Českých Budějovic na počátku století*, České Budějovice 1966², 242 s.; TÝŽ, *Když se psalo T.G.M. České Budějovice v prvním desetiletí republiky*, České Budějovice 1992², 268 s.

V seznamu těchto fondů, čítajícím nyní celkem 97 jmen, lze nalézt mezi jmény „Vendelín Rziha“ a „Václav Pulec“ i fond, ukrývající se pod strohým údajem „1951, Taschek Josef, C8, 0, 44 (bm), (1764) 1857-1939“. Pokud by byl případný badatel z jakéhokoliv důvodu tímto jménem zaujat a začal pátrat po informacích, o jakou osobu se v tomto případě jedná, mohl by požádat o zapůjčení daného materiálu a přečíst si úvod k pozůstalosti Josefa Taschka od Pavla Koblasy, podávající, ač ve zkratce, přesto velmi jasně a přehledně, potřebné informace o Taschkově osobě, respektive by mu mohla být doporučena příslušná literatura, v níž by našel stručný životopis tohoto „čelního představitele českobudějovických Němců“,¹⁶ v němž je Josef Taschek uváděn jako „liberální politik, obchodník a poslední německý starosta města (...) z rodiny českobudějovického obchodníka a významného předáka českobudějovických Němců Antona Franze Taschka (...)“.¹⁷

Samotný fond sestává z celkem čtyř kartonů, dochované předměty a písemnosti v nich obsažené jsou pak rozděleny podle své funkce na věci osobní, korespondenci, rukopisné práce, materiály z Taschkovy veřejné činnosti a na dokumentační materiál. Již v osobních věcech nalezneme velmi zajímavé a poměrně cenné písemnosti – mimo osobních dokladů, konkrétně dvou cestovních pasů, výtahu z matriky s údajem, potvrzujícím narození Josefa Taschka v Českých Budějovicích dne 31. července 1857, jak je ostatně uvedeno v matrice narozených města České Budějovice pro léta 1854-1858, pg. 314, jsou to zejména genealogické výpisky, pořízené Josefem Taschkem na sklonku života (1935-1938) a podávající přehled doložených i možných předků rodin Taschkovy a Pastorovy, jež si autor vypsál na základě mosteckých, bernartických a českobudějovických knih narozených a zemřelých, použity byly i záznamy městského archivu v Českých Budějovicích, který se v této době stále ještě nacházel v prostorách radnice, konkrétně ze záležitostí, spadajících pod oddíl Indices in iudicialis, tedy věcí soudních.¹⁸ Tyto výpisky doplňuje genealogický strom rodiny Krumpiglovy, začínající prarodiči Marie Pastor, Taschkovy manželky, a vedený od roku 1791 až do roku 1934, kdy se narodil Taschkův pravnuk Norbert Gaffal.¹⁹

V prvním kartonu nalezneme i úmrtní oznámení členů Taschkovy rodiny včetně jeho samotného, doplněny v pátém kartonu úmrtními oznámeními vzdálených přátel a příbuzných rodiny, navíc byly ze samotného Taschkova fondu vyňaty drobnější pozůstalosti jednoho z jeho zeťů, Aloise Ritta (1878-1914),²⁰ a sňatkem s Annou Krumpigl (1831-1901) s rodinou

¹⁶ Pavel KOBLASA, *Josef Taschek (pozůstalost) (1764) 1857-1939*, SOkA České Budějovice: 1996, s. 1.

¹⁷ Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 558.

¹⁸ Srovnej Zdeněk FIALA, *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1971, s. 302.

¹⁹ SOkA České Budějovice, C8, Josefa Taschek (pozůstalost), inv. č. 3, sign. I/3, kart. 1.

²⁰ Tamtéž, C14, Alois Ritt (pozůstalost).

Krumpiglů a Pastorů spjatého pavijského šlechtice Adolfa von Rückstuhl (1822-1880),²¹ rovněž samostatně je vedena i pozůstalost Taschkova otce, Antona Franze Taschka (1830-1906).²²

Z osobních věcí, ve fondu se nalézajících, by autor předkládané práce chtěl upozornit i na pozvánky a blahopřání, zachované spolu s několika carte de visit, jež alespoň částečně mapují společenské akce, jichž se Josef Taschek účastnil či mohl zúčastnit, a zároveň i osoby, s kterými přišel z různých důvodů do styku.²³ Zřejmě tímto jejich významem se řídil i Pavel Koblasa, když tyto zajímavé materiály, tištěné i psané, vyčlenil samostatně v rámci fondu. Jejich bližšímu využití bohužel brání i přes větší počet exemplářů torzovitost, související s neexistencí patrného kritéria výběru, jehož by Josef Taschek při jejich třídění používal.

Zachovaná korespondence byla rozčleněna podle typu na osobní korespondenci,²⁴ v níž se nachází dochované dopisy snoubence Marii Pastor z míst, ve kterých v rámci své naučné cesty²⁵ po Evropě na počátku 80. let 19. století po určitou dobu pobýval – z německého Hamburku, holandského Amsterdamu a švédského Malmö, stejně jako několik dopisů Marie Taschek svému manželovi z pozdější doby. Vedle této osobní korespondence je rozlišena i Taschkova osobní korespondence,²⁶ vedená mimo rámec rodiny, samostatně pak stojí písemný styk mezi Josefem Taschkem jako vedoucím představitelem spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“²⁷ a členy nebo čelními představiteli místních skupin tohoto spolku, ale i některých jiných německých spolků a sdružení.

Samostatného vyčlenění v rámci fondu se kromě spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“ dostalo i dalším německým spolkům, spojeným s jednou z osob, „které se s nadšením zasazovaly o udržování českobudějovického němectví“,²⁸ a sice spolků „Allgemeiner Höritzer Passionsspielverein“ („Všeobecný spolek pro pořádání hořických pašijových her“),²⁹ jehož vedoucím činitelem a duší znovuoobnověných hořických pašijových her Josef Taschek byl, „Land- und Forstwirtschaftlicher Bezirksverein in Oberplan“ („Okresní spolek rolníků a

²¹ Tamtéž, C16, Adolf Rückstuhl (pozůstalost).

²² Tamtéž, C15, Anton Franz Taschek (pozůstalost).

²³ Tamtéž, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 6, sign. I/6, kart. 1.

²⁴ Tamtéž, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 8, sign. II/1.

²⁵ Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 558.

²⁶ SOKA České Budějovice, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 8, sign. II/1, kart. 1. Mezi příjemci či odesilatelé byli mezi jinými identifikováni kníže Adolf ze Schwarzenbergu, německý politik Rudolf Lodgman von Auen, českokrumlovský podnikatel Hans Spiro, Rudolf Hönigschmid, spolupracující po 1. sv. válce v Čechách na rozvoji muzejní sítě, a českobudějovičtí učitelé Willibald Böhm a Johann Micko.

²⁷ SOKA České Budějovice, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 11, sign. IV/1, kart. 2.

²⁸ Takto hovořili na s. 486 o Josefu Taschkovi, JUDr. Wilhelmu Mieglovi a JUDr. Israelu Kohnovi Karl Kratochwil a Alois Meerwald ve svém vlastivědném díle „Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen“, vydaném v Českých Budějovicích roku 1930.

²⁹ SOKA České Budějovice, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 12, sign. IV/2, kart. 2.

lesních hospodářů v Horní Plané“),³⁰ fungujícím v různých otázkách a záležitostech jako zájmová organizace zemědělců a lesních hospodářů v tomto politickém okrese, a zábavně recesního spolku „Schlaraffia Budovicia“,³¹ umožňujícího svým členům alespoň na chvíli odložit každodenní shon a starosti a stylizovat se do postav rozpuštěných „rytířů“,³² světících den výra (Uhutag) a parodujících mnohé, sebe samotné nevyjímaje.

Taschkova politická činnost je v rámci fondu zachycena pouze na zemské úrovni, a to jednak z období jeho působení na zemském sněmu jako poslance „Die Deutschfortschrittliche Partei“ (Německé strany svobodomyšlné) v letech 1893-1901,³³ dokumentována zachovanými voličskými seznamy některých jihočeských okresů, seznamy zvolených poslanců do zemského sněmu, stranickými volebními programy a svoláními k voličům, vlastnoručními poznámkami ze zasedání zemského sněmu, koncepty plánovaných či uskutečněných proslovů v rámci sněmovních zasedání, stanovami klubu německých poslanců na českém zemském sněmu atd. Poněkud menší je soubor,³⁴ týkající se jeho volby do senátu Národního shromáždění republiky Československé v roce 1929, poněvadž tohoto mandátu se sám zakrátko vzdal a tentokrát již definitivně odešel z politického života do ústraní.

Poslední částí pozůstalostního fondu, tvořící větší část čtvrtého a celý pátý karton,³⁵ představují prameny fotografické – daugerrotypie, fotografie a skleněné negativy - na jednotlivých snímcích je zachycen Josef Taschek, jeho manželka, rodiče, dcery, zeťové a další osoby z okruhu rodiny, příbuzných či přátel, a místa, různým způsobem, ponejvíce jejich návštěvami a pobytem zde, s jeho osobou spojená.

1.2 Deníky Josefa Taschka

Mezi důležité součásti využívaného pozůstalostního fondu patří dva deníky, nacházející se spolu s nespočty, v mnoha případech k sobě uměle připojenými poznámkami a koncepty poznámek, uchovaných jednotlivě i ve větších celcích, v samostatné složce³⁶ prvního kartonu uvedeného fondu. Tyto poznámky bývají v naprosté většině případů, i přes zmiňované, často

³⁰ Tamtéž, inv. č. 13, sign. IV/3, kart. 2.

³¹ Tamtéž, inv. č. 14, sign. IV/4, kart. 2. Bakalářskou práci, zabývající se různými aspekty fungování spolku, jeho členům, rituálům, symbolice a existenci tohoto spolku na dalších místech, vypracovává v současné době studentka HÚ FF JU Kateřina Hlavničková.

³² Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 499.

³³ SOKA České Budějovice, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 15, sign. IV/5, kart. 2.

³⁴ Tamtéž, inv. č. 16, sign. IV/6, kart. 2.

³⁵ Tamtéž, inv. č. 19, sign. V/2, kart. 3; inv. č. 20, sign. V/4, kart. 3; inv. č. 21, sign. V/5, kart. 3; inv. č. 22, sign. V/6, kart. 3; inv. č. 23, sign. V/7, kart. 3; inv. č. 24, sign. V/8, kart. 4; inv. č. 25, sign. V/9, kart. 4.

³⁶ Tamtéž, inv. č. 2, sign. I/2, kart. 1.

jen velmi volné spojení, pečlivě seřazeny, v menším počtu očíslovány a vedeny za sebou podle logické nebo časové návaznosti. Datace, umístěné obvykle v horní části poznámek, poukazují na patrné vedení zápisů v období od počátku 30. let 20. stol. až do roku 1937, jasné potvrzení by vyžadovalo podrobnější rozbor použitého stylu a jazyka, k němuž se autor necítí být kvalifikován. Jako samostatný soubor se vedle těchto poznámek nachází velmi poškozený soubor poznámek „Erinnerungen, Benennliches eines Einsamen“, sloužící pravděpodobně jako podklad pro J. Taschekem zamýšlenou vzpomínkovou práci o svém působení ve veřejném a spolkovém životě města. Byl však zřejmě v důsledku smrti svého autora přerušen a jeho obsah, byť cenný již sám o sobě, nepřináší pro zpracovávané téma této práce zásadnější informace.

Samotné deníky mají podobu dvou šedesátiletých sešitů formátu A5 v pevnější vazbě, na jejichž přední stranu je nalepen samostatný list, tvořící zřejmě součást jiného sešitu, popř. bloku (na deníku, označeném římskou číslicí III, je poměrně jasně vidět vroubkovaný levý okraj listu, umožňující jeho snazší odtrhnutí – pozn. autora), na němž se nachází označení daného deníku římskou číslicí s časovým rozsahem, uvedeným ve směru časové osy. Na hřbetu deníku nalezneme opět list menšího formátu s opakujícím se označením daného deníku ve výše zmíněné formě, ovšem na rozdíl od listu na přední straně vazby je zde zřetelně naznačeno retrospektivní vedení deníků.

Vnitřní obsah deníků má ustálenou formu, zápisy jsou vedeny stručně, obvykle ve formě velmi jednoduché, holé věty, často pouze ve tvaru jedno- a dvouslovných záznamů, uvádějící místo, kde se odehrála určitá událost, jíž se Josef Taschek zúčastnil, nebo která jej z jakéhokoliv důvodu zaujala natolik, že považoval za vhodné ji zaznamenat. Velmi často je věta ochuzena o základní větné členy, přesto bylo dbáno na to, aby bylo u většiny zápisů zřejmé či alespoň patrné, kdo byl činitelem daného děje, a také, jak se uvedené osoby proběhlá událost dotýkala. Nepoměrně větší problém představuje rozkolísanost používání jmen – autorovi deníků známé osoby jsou uváděny příjmením, příjmením a začátečním písmenem křestního jména, v případě manželky, dcer, zeťů a vnuků jen křestním jménem či familiární přezdívkou,³⁷ použito bývá i označení příbuzenského vztahu dané osoby k autorovi deníků, popř. k členovi jeho rodiny.³⁸ U osob, s nimiž jednal na jediném setkání, ojedinele,

³⁷ Zápis k datu 27. 5. 1919: „(...) Übersiedlung Graf's (Mitzi) nach Wien (...)“.

³⁸ Např. zápis k 12. 10. 1918: „Sterbetag Vaters Anton (...)“, k 19. 3. 1915: „In Wien stirbt Schwager des Hans – Nawratil (...)“.

nebo znovu až po delší době, je užito příjmení, v mnoha případech rodový³⁹ či pracovní titul,⁴⁰ u pracovních titulů bývá ovšem téměř ve všech případech použito prostého „Dr.“, výjimečně se dá přímo z deníků určit specializace takovéto osoby.⁴¹ Na druhou stranu musíme zdůraznit, že mnohé osoby jsou zaznamenány spolu s profesí či funkcí, kterou v době deníkových záznamů vykonávaly.⁴²

Místní a pomístní jména, hojně v textu deníku zastoupená, jsou psána až na výjimky⁴³ jednotně tak, jak jsou zachycena v adresářích⁴⁴ a místopisných seznamech i slovnících této doby. V užívání jmen osobních byly zjištěny nanejvýše drobné nedůslednosti, spočívající ve výjimečném vynechání grafického symbolu, odlišujícího v textu písmeno „u“ či přehlásky,⁴⁵ při zaznamenávání českých jmen je pak zachovávalo úzkostlivé přepsání do německé podoby.⁴⁶ Názvy spolků a organizací jsou velmi často zkracovány,⁴⁷ celý jejich název je vypisován jen výjimečně, autor používá v té době obvyklých označení,⁴⁸ což ale nezřídka ztěžuje identifikaci daného subjektu.

Zkrácení se v denících nevyhnula ani další slova, mimo často používanou zkratku „etc.“⁴⁹ nalezneme v textu i další zkrácené zápisy,⁵⁰ autor deníků se vyhýbá použitím příslušných grafických znaků⁵¹ i opakování větších větných celků.

³⁹ Zápis k 14. 2. 1919: „Olivier Graf Lamezan erschießt sich.“, k 18. 9. 1916: „Gratzen bei Gräfin Buquoy wegen Gemeindegewestern“, z 27. 9. 1916: „(...) Gräfin Wenkhein wegen Pflegenschwester.“, z 10. 10. 1916: „Frauenberg bei Fürstin Schwarzenberg. (...)“ atd.

⁴⁰ Např. zápis k 3. 2. 1920: „Mit Dr. Lodgmann Versammlung und Krawal (...)“, k 4. 3. 1919: „Gerta Rachenmandel operiert Dr. Popper.“, k 3. 4. 1919: „Bei Gericht wegen Anzeige Dr. Schwetz im Krieg.“ atd.

⁴¹ Např. u data 5. 4. 1917: „J[U]Dr. Israel Kohn gestorben.“

⁴² Zápis k 5. 4. 1920: „Ein Ochs krank. Teirarzt Heidler da.“, k 27. 7. 1920: „(...) Mit Abg[eordnetem] Kaiser etc.“, k 20. 3. 1919: „Unser Comis Magazineur Kouba gestorben.“ atd.

⁴³ Zápis u data 26. 5. 1920: „Hilda Schulausflug Plöckenst[ein] See, oproti tomu zápis k 24. a 25. 7. 1920: „Plöckensteinsee übernachteten Grafs, Ritts, Stepans.“

⁴⁴ Srovnej např. *Seznam míst v království Českém: sestaven na základě úředních dat k rozkazu c. k. místodržitelství*, Praha 1913, Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha [190-] ad.

⁴⁵ Zápis k 12. 1. 1918: „(...) Nahrungsvorsorgung etc.“, k 15. 2. 1918: „Gunther u[nd] Hilda gute Zeugnisse.“ ad.

⁴⁶ K 3. 4. 1919: „Bei Gericht wegen Anzeige Dr. Schwetz im Krieg.“, k 25.-27. 6. 1918: „In Wien mit Heský u[nd] Wodnansky. (...)“ (pozn. – jména podtržena autorem bakalářské práce).

⁴⁷ Zápis k 19. 1. 1920: „D[ie] D[eutsche] Fr[eiheits] Partei Versammlung, k 3. 12. 1920: „Böhm[ische] E[skompt] Bank Konditreduzierung. (...), k 28. 5. 1919: „D[ie] D[eutsche] Freih[eitspartei] Wählervers[ammlung].“ atd.

⁴⁸ Např. zápis k 29. 1. 1920: „Südbank-Miksch etc. Arbeit.“, k 18. 12. 1920: „Ball des Vereines der Akademiker.“, k 3. 5. 1920: „Mein Arbeitszimmer an der Pawlatsch an „Silva“ vermietet (...)“ apod.

⁴⁹ K datu 29. 1. 1920: „Südbank-Miksch etc. Arbeit.“, 27. 7. 1920: „Mit Abg[eordnetem] Kaiser etc.“, 9. 2. 1919: „(...) Wegen Deutschen Haus mit Westen, Blaha etc.“ atd.

⁵⁰ Poměrně markantně můžeme tuto tendenci sledovat u spojky „und“, jež je jen za rok 1920 zapsána ve tvaru „u.“ ve všech případech, celkově pak šestkrát. V zápisech nalezneme i zkrácení předložky „nach“ ve formě „n.“

⁵¹ Srovnej např. zápisy k datům 3. srpna, 14. září a 1. října 1917.

Hutnou, zkratkovitou formu si udržují vedené zápisy po celé sledované období, opakuje se jednoduché schéma „datum, uvedení osoby, místa či organizace, činnost s nimi spojená, popř. vztah této činnosti k autorovi deníku“, často s vynecháním základních větných členů a bohatým využitím předložkových spojení.

Jak již bylo naznačeno, záznamy jsou vedeny retrospektivně, v rámci jednotlivých let pak v náležité časové návaznosti ve směru po proudu časové osy. Pro jednotlivá denní data zvolil autor deníků číselné vyjádření dní i měsíců, oba údaje jsou odděleny lomíčním znakem. V případě vztažení zápisu k dvou či více datům jsou tato napsána v uvedené formě jednotlivě za sebou,⁵² dalším způsobem bývá sjednocení většího množství dat do jediného zlomku⁵³ s patřičně rozšířeným čitatelem, resp. zkrácením jejich rozsahu na horní a spodní časovou hranici.⁵⁴ Každý list je označen v pravém horním rohu číslicí, určující jeho pořadí ve sledu stran, zápisy vždy zaplňují pouze přední stranu daného listu, na níž se vždy ještě před samotnými zápisy nachází v horní části uprostřed v číselné podobě rok, ke kterému se uvedené zápisy váží. Pokud autor deníků dokončil zápis poznámek k určitému roku v jakékoliv jiné části příslušné strany, než v jejím závěru, pečlivě odlišil zápisy pro další rok jasným označením, tj. jeho zápisem v číselném tvaru, vždy vprostřed řádku.

Deníky jsou psány německou novogotickou kurzívou (kurentem), jež je nepravidelně střídána v případě osobních jmen s německou humanistickou kurzívou.⁵⁵ Vzhledem k poměrně mladé době vzniku pramene bylo s ohledem na pravidla, týkající se zpracovávání edic, rozhodnuto použít pro přepis informací, v prameni obsažených, transkripce, tj. tzv. diplomatického přepisu, upravujícího text dokumentu tak, aby byl dobře čitelný pro současného čtenáře, a zároveň v něm nebylo změněno nic více než pravopis a grafika s ohledem na možné zkreslení údajů, daným dokumentem přináššených.⁵⁶

Vzhledem k velmi širokému časovému rozpětí, zachycenému prostřednictvím deníkových záznamů, musel autor předkládané práce sáhnout k nutnému kroku, totiž k stanovení přesného časového úseku, kterému bude věnována pozornost, a zpracování zápisů pro toto časové období v podobě kritické edice. Časový rozsah prvního deníku, uloženého v českobudějovickém okresním archivu, zahrnuje léta 1906-1920, druhý je pak doveden od roku 1905 do roku 1889. Po zvážení všech okolností bylo rozhodnuto o zahájení kritického zpracování prvního deníku,

⁵² Např. u zápisů k 13. a 14. lednu 1920, 24. a 25. červenci 1920, 9. a 10. říjnu 1920.

⁵³ Viz zápisy k 14. a 15. listopadu 1920, 17.-20. lednu 1917, 24.-26. dubnu 1917 ad.

⁵⁴ Srovnej např. zápis k 13.-17. březnu 1920, 26.-28. srpnu 1920 a 7.-14. květnu 1918 ad.

⁵⁵ K vývoji obou písem Ivan HLAVÁČEK-Jaroslav KAŠPAR-Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 2002³, s. 76-87.

⁵⁶ K edičnímu úzu srovnej Václav BŮŽEK a kol., *Úvod do studia dějepisu*, České Budějovice 1994, s. 41-45, zejm. s. 44.

v němž byla úvodní poznámka zapsána k pátku 2. ledna 1920. Tím byla stanovena samotným autorem deníků horní časová hranice, ke které je možno dospět,⁵⁷ a zbývalo, vzhledem k opravdu značnému množství informací v denících zaznamenaných, zvolit spodní hranici. Symbolicky byl vybrán rok 1914, spojený se zahájením první světové války, konfliktu spojeného s nezměrným utrpením⁵⁸ a škodami.⁵⁹ Vstupovalo-li Německo do války s určitým plánem⁶⁰ na její vedení, pak jeho poválečné cíle nebyly zcela jednoznačné,⁶¹ a v rakousko-uherské monarchii, na svém silnějším západním sousedovi vojensky i politicky závislé,⁶² byla situace v souvislosti se začátkem války ještě komplikovanější. Zatímco česká společnost stále ještě řešila vlastní problémy⁶³ a na tento zlomový moment nedokázala zpočátku adekvátně reagovat, němečtí nacionalisté v Rakousku, podporováni poměrně tvrdým protičeským kursem v Německém císařství,⁶⁴ se snažili situace brzy využít jako možnosti ještě více posílit své postavení v monarchii právě na úkor Čechů, ale i dalších neněmeckých národů. Na konci tohoto snažení měla stát říše na nových, tentokrát již čistě německých základech.⁶⁵ Jakémukoliv uskutečnění této vize zabránil další vývoj událostí, jenž pro, na delší válku naprosto nepřipravené, habsburské soustátí znamenal katastrofu – říše přestala jako, v oné době stále ještě rozsáhlý, státní celek existovat a její území se stalo součástí celkem šesti nástupnických

⁵⁷ Poznámky z 30. let 20. stol. nemohly ani v nejmenším pokrýt chybějící časový úsek mezi lety 1920 a zahájením jejich sepisování, srovnej SOKA České Budějovice, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 2, sign. I/2, kart. 1.

⁵⁸ Jan Křen hovoří o dokonalém vystižení situace elit Centrálních mocností příslovím „Die Toten reiten schnell“ („Mrtví jezdí rychle“), a uvádí odhady počtu obětí na cca 9 milionů padlých vojáků, v rámci civilního obyvatelstva v rozmezí 20-40 milionů mrtvých, historik Philip Warner odhaduje ztráty jen ve vojsku na minimálně 8 milionů vojáků a dalších 20 milionů raněných. [Jan KŘEN, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005, s. 346, 353; Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1997, s. 271.]

⁵⁹ Jen západní spojenci vyčíslili škody na sumu 132 miliard zlatých marek, a tu pak požadovali na Německu jako reparace. [Zdeněk JINDRA, *První světová válka*, Praha 1984, s. 341.]

⁶⁰ Míněn je tzv. Schlieffenův plán, podle něhož měla být ve velmi krátké době obklíčena a rozdrčena francouzská armáda v oblasti mezi pobřežím kanálu La Manche a švýcarskou hranicí, následně mělo německé vojsko zaměřit pozornost na Rusko, podle Schlieffenových předpokladů v době francouzské porážky stále ještě mobilizující, a zničit i jeho armádu. [Miroslav a Hana HONZÍKOVÍ, *1914/1918. Léta zkázy a naděje*, Praha 1984, s. 42-43; Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1997, s. 25.]

⁶¹ Jan KŘEN, *Dvě století*, Praha 2005, s. 324-325, hovoří o existenci několika různých variant německé „Mittel-europý“, naproti tomu Zdeněk Jindra ve své starší, diskursem tehdejší historiografie bohužel značně ovlivněné, práci hovoří o „Mitteleuropě“ pouze jako o jedné z ideí německého imperialismu. [Zdeněk JINDRA, *První světová válka*, Praha 1984, s. 52-54.]

⁶² Viz Jiří KOŘALKA, *Češi v habsburské říši a Evropě 1815-1914. Sociálněhistorické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*, Praha 1996, s. 328; Jan KŘEN, *Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780-1918*, Praha 1990, s. 380.

⁶³ Jan KŘEN, *Konfliktní společenství*, Praha 1990, s. 377.

⁶⁴ Jiří KOŘALKA, *Vznik Československé republiky roku 1918 v oficiální politice Německé říše*, ČsČH 6, 1967, s. 826.

⁶⁵ Jan KŘEN, *Konfliktní společenství*, Praha 1990, s. 408-417.

států,⁶⁶ přičemž tato skutečnost byla s definitivní platností potvrzena na jednáních pařížské mírové konference,⁶⁷ probíhajících od ledna do července 1919.

Po necelých šesti letech od vypuknutí války byly poměry diametrálně odlišné než krátce po jejím propuknutí. Nyní to byli obyvatelé německé národnosti, kteří se na území nového státu ocitli v postavení, byť početně velmi silné, menšiny, a kteří se po nezdařeném pokusu o připojení pohraničních oblastí⁶⁸ s německou většinou krátce po vzniku Československé republiky k nově vzniklému rakouskému státu, jenž si na ně ostatně činil nárok, museli začít smířovat s faktem své existence⁶⁹ v rámci nového státního útvaru. První léta po vzniku přesto dávala mladému státu alespoň částečnou naději na víceméně poklidné soužití Čechů s tou částí německých obyvatel, skutečně o rozvinutí vzájemné spolupráce a integrace do nových společenských, ekonomických, kulturních a politických struktur stojících. Původně jednotný tábor německých politických stran se začal štěpit na národnostně umírněnou většinu, tzv. aktivisty, ochotné na vládě se podílet, a menšinu protičeskoslovenských nacionalů, směřující postupně ve svém vyhraněném nacionalismu až k autoritativním, a nakonec i fašistickým tendencím.⁷⁰ V roce 1920, jímž Josef Taschek svůj deník začíná, se československá politická scéna, rozdělená z národnostního hlediska do pěti táborů, takřka plně dotvořila, zahrnujíc v této době na 25 stran.⁷¹ Skončil čas nejradiálnějších změn a nastalo hledání nových jistot, možností, názorů, postojů, struktur, stejně jako národní symboliky a mýtů, sloužících k prospěchu nové společnosti a umožňujících jí dosáhnout plnohodnotného místa v nyní již značně pozměněném systému evropských mocenských a politických vztahů, doba, plně si zaslouhující

⁶⁶ Okolnostem rozpadu rakouské monarchie se ve větší či menší míře věnovali ve svých dílech např. Edvard BENEŠ, *Světová válka a naše revoluce I-III*, Praha 1927-1929; Václav ČADA, *28. říjen 1918. Skutečnost, sny a iluze*, Praha 1988; Ivan DÉRER, *Slovensko v prevrate a po ňom*, Bratislava 1924; Jan OPOČENSKÝ, *Konec monarchie Rakousko-Uherské*, Praha 1928; Jan GALANDAUER, *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty a předpoklady*, Praha 1988; Jan HAJŠMAN, *28. říjen (1918-1919)*, Praha 1919; Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha 2003; Jan KŘEN, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005; Tomáš Garrigue MASARYK, *Světová revoluce*, Praha 1925; Ferdinand PEROUTKA, *Budování státu I-IV*, Praha 1991; Otto URBAN, *Česká společnost 1848-1918*, Praha 1982 a mnohá další, nejnověji Václav VEBER a kol., *Dějiny Rakouska*, Praha 2009², ze zahraničních autorů např. Alan SKED, *Úpadek a pád habsburské říše*, Praha 1995, Alan John Percivale TAYLOR, *Poslední století habsburské monarchie. Rakousko a Rakousko-Uhersko v letech 1809-1918*, Brno 1998.

⁶⁷ K účasti představitelů Rakouska a dalších nástupnických států na mírových jednáních pařížského kongresu a k výsledkům jednání s nimi viz Margaret MACMILLANOVÁ, *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*, Praha 2004, s. 215-271.

⁶⁸ Viz např. Václav VEBER a kol., *Dějiny Rakouska*, Praha 2009², s. 472; Zdeněk BENEŠ-Václav KURAL (edd.), *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*, Praha 2002, s. 53; Václav ČADA, *28. říjen. Skutečnost, sny a iluze*, Praha 1988, s. 267-270, 290-291.

⁶⁹ „Sluhové svých sluhů“, tak posměšně komentovali němečtí nacionalové nastalou proměnu postavení příslušníků svého národa na území nového státu. [Jan KŘEN, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005, s. 399-400.]

⁷⁰ Podrobněji k uvedenému vývoji Zdeněk BENEŠ-Václav KURAL (edd.), *Rozumět dějinám*, Praha 2002, s. 64-80; Jan KŘEN, *Dvě století*, Praha 2005, s. 398-400.

⁷¹ Viz Jan KŘEN, *Dvě století*, Praha 2005, s. 400-401.

označení, použité Ferdinandem Peroutkou – „budování státu“. Bohužel nikdo nemohl v této chvíli předvídat zkázu, způsobenou pracně vytvořené stavbě československého demokratického systému využitím jeho slabých míst skupinou do něj náležející a nehodlající se za žádnou cenu smířit se svým tehdejším postavením. Její rozhodnutí, využívající vhodnou konstelaci sil a ochotu některých evropských velmocí za každou cenu zabránit válečnému konfliktu v této oblasti, hrozícího změnit se v celoevropský konflikt, mělo ve svých důsledcích ničující dopad nejen na československou demokracii. Zůstává trpkou ironií, že stoupeneci této skupiny, hrdě se označující za ochránce německých zájmů, neopomněli osobu posledního českobudějovického německého starosty a jeho zásluhy na rozvoji zejména spolkového německého života v jeho rodišti náležitě ocenit – odstraněním pamětní desky z budovy Německého domu...

2 Deníky jako objekt historiografického bádání

„Deník. 1. Kniha, do níž se obvyklé události každého dne zaznamenávají. 2. Taktéž soupis denních události sám o sobě. V obou případech užíváno také francouzského Journal, latinsky Diarium.“,⁷² „Deník 1. Kniha, do níž si určitá osoba (v originále „Jemand“, tedy doslova „někdo“ – pozn. autora) události, které se jí blíže dotýkají, nebo to, co učinila, zamýšlela, nebo na sobě pozorovala, zaznamenává. 2. Toliko co Diarium“,⁷³ takovéto informace nalezneme, vyhledáme-li si heslo „Tagebuch“ ve dvou rozsáhlých encyklopediích německé provenience, první pocházející ze samotného počátku „dlouhého“⁷⁴ 19. století, druhé pak ze 60. let tohoto století, tedy v době, kdy se v deníku, jako již tehdy naprosto běžném žánru, naplno rozvinuly nové prvky, sebereflexe a vnitřní analýza pisatele či pisatelky, doprovázené často úvahami, sloužícími k rozvíjení autorových či autorčiných představ a imaginace.⁷⁵ Tuto informaci nám v rámci odborného bádání zprostředkovává až člověk doby současné, ale všimněme si rozdílů v obsahu obou sdělení, předaném nám prostřednictvím citovaných encyklopedických děl. Zatímco Adelungův slovník se k podobě zápisů, resp. deníku samotného, vyjadřuje velmi stroze, u příslušného hesla v Piererově díle jsou již naznačeny možné motivy, vedoucí konkrétní osobu k zachycení svých zážitků písemnou formou.

Jak vymezovali pojem deníku čeští autoři? *Ottův slovník naučný* ve svém sedmém díle již rozeznával „denník dohodců“, „denník peněžní“, „denník účetní“, „denník plavební“, „denník sýpky, krmiva a steliva“ a konečně i „denník studentský, do něhož si chlapec neb mladík

⁷² Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart mit beständiger Vergleichung der übrigen Mundarten, besonders aber der Oberdeutschen, von Johann Christoph Adelung, Churfürstl. Sächs. Hofrathe und Ober-Bibliothekar. Vierter Theil, von Seb-Z. Mit Röm. Kais., auch K. K. u. Erz. Oesterr. gnädigsten Privilegio über gesammte Erblände. Zweyte vermehrte und verbesserte Ausgabe, Leipzig, bey Breitkopf und Härtel. 1801, S. 520.

⁷³ Pierer's Universal-Lexikon der Vergangenheit und Gegenwart oder Neuestes encyclopädisches Wörterbuch der Wissenschaften, Künste und Gewerbe. Vierte, umgearbeitete und stark vermehrte Auflage, Siebzehnter Band: Stückgießerei – Türkische Regenkugel, Altenburg: Verlagsbuchhandlung von H.A. Pierer, 1863, S. 202. U hesla Diarium pak nalezneme poznámky: 1) Deník, 2) Ve škole kniha, abychom úkoly do ní zapisovali. 3) Cestovní kniha kupců. [Pierer's Universal-Lexikon der Vergangenheit und Gegenwart oder Neuestes encyclopädisches Wörterbuch der Wissenschaften, Künste und Gewerbe. Vierte, umgearbeitete und stark vermehrte Auflage, Fünfter Band: Deutschland – Euromos, Altenburg: Verlagsbuchhandlung von H.A. Pierer, 1858, S. 111.]

⁷⁴ Tak definoval období mezi lety 1789-1914, všimaje si evropských i světových událostí, známý britský historik levicového zaměření Eric Hobsbawm, rozpracovávající tento svůj názor ve svých monografiích, tvořících na sebe navazující ucelený soubor – *The Age of Revolution: Europe 1789-1848, The Age of Capital: Europe 1848-1875, The Age of Empire: Europe 1875-1914*. Nastíněná teorie byla dále rozpracována známým představitelem tzv. bielefeldské školy, Jürgenem Kockou (*1941), a dále historikem nových a nejnovějších dějin na ženské univerzitě, Franzem J. Bauerem (*1952). [Jürgen KOCKA, *Das lange 19. Jahrhundert. Arbeit, Nation und bürgerliche Gesellschaft*. In: Jürgen KOCKA (Hrsg.), *Das lange 19. Jahrhundert*, (=Gebhardt. Handbuch der deutschen Geschichte. 10., völlig neu bearb. Aufl.), Stuttgart 2001, bzw. S. 23-154; Franz J. BAUER, *Das „lange“ 19. Jahrhundert (1789-1917). Profil einer Epoche*, Stuttgart 2004.]

⁷⁵ Milena LENDEROVÁ, *A ptá se knížko má...Ženské deníky 19. století*, Praha-Kroměříž 2008, s. 18.

studující zapisuje nejen každodenní události školní i mimoškolní, i myšlenky o zjevech literárních, o knihách přečtených, (...) i výňatky z dobrých spisovatelů“.⁷⁶

Deník je dnes řazen k tzv. ego-dokumentům,⁷⁷ neboli pramenům osobní povahy, výrazu přejatého z německého prostředí,⁷⁸ kam bývají zahrnuty vedle deníků a kronik⁷⁹ i autobiografie a memoáry,⁸⁰ osobní korespondence,⁸¹ „krátce, všechny texty, v nichž autor explicitně píše o vlastních záležitostech a pocitech“,⁸² svým obsahem, mimoděk zachycujícím pohnutky, emoce, chování a náladu osob, dostávajících se do středu jejich pozornosti, sem patří i dokumenty právní povahy.⁸³

Dokumenty osobní povahy se začaly znovu dostávat do popředí v souvislosti s rozvojem oboru, zaměřujícího se na vliv kulturně-sociálních podmínek na jednotlivce v souvislosti s proměnou doby, historické antropologie, vyvíjející se jako vědní disciplína v německých zemích od konce 70. a počátku 80. let 20. století.⁸⁴ Na rozdíl zejména od německé sociální historie a německých sociálních dějin⁸⁵ staví historická antropologie do centra svého zájmu člověka, přitom však již nejde o psaní politických dějin, ohraničených pouze osudy významných osobností, nýbrž o zaměření se na „obyčejného“ člověka,⁸⁶ pokud je jakýmkoliv způ-

⁷⁶ Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí Díl VII. Dánsko-Dřevce*, Praha 1893, s. 301.

⁷⁷ „Společné kritérium všech textů, které se mohou označit jako ego-dokumenty, by mělo být, že předkládají výpovědi či částečky výpovědí, které – ačkoliv v nevyvinuté a zastřené formě – informují o svobodném nebo vynuceném sebevnímání určitého člověka o své rodině, svém okolí, své zemi nebo svém sociálním postavení nebo reflektují jeho poměr k těmto soustavám a jejich změnám.“ [Winfried SCHULZE, *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte. Vorüberlegungen für die Tagung „Ego-Dokumente“*, in: Winfried SCHULZE, (Hg.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996, S. 28.]

⁷⁸ Zásadní význam na formování tohoto pojmu v historiografii ale bezesporu náleží nizozemským historikům Jacquesi Presserovi (1899-1970) a Rudolfu Dekkerovi (*1951), vymezující „egodocumenten“ jak o prameny, „pro něž je společné, že jejich prostřednictvím autor o sobě něco sděluje.“ [Rudolf DEKKER, *Egodocumenten. Een literatuuroverzicht*, Tijdschrift voor geschiedenis 101, 1988, S. 161.]

⁷⁹ Gustav René HOCKE, *Das europäische Tagebuch*, Wiesbaden 1963, S. 15-22; Ralph-Rainer WUTHENOW, *Europäische Tagebücher. Eigenart-Formen-Entwicklung*, Darmstadt 1990, S. 38-59.

⁸⁰ Srovnej např. James AMELANG, *Spanish Autobiography in the Early Modern Era*, in: Winfried SCHULZE, *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996, S. 59-71; Anette VÖLKER-RASOR, „Arbeitsam, obgleich etwas verschlafen...“. *Die Autobiographie des 16. Jahrhunderts als Ego-Dokument*, in: ebd., S. 107-120.

⁸¹ V německém prostředí existuje poměrně velké množství edic korespondence z 19. stol., např. Rainer BAASNER (Hg.), *Briefkultur im 19. Jahrhundert*. Tübingen 1999; Angelika LINKE, *Sprachkultur und Bürgertum. Zur Mentalitätsgeschichte des 19. Jahrhunderts*. Stuttgart–Weimar 1996; Fritz SCHLAWÉ-Paul SCHLAWÉ, *Die Briefsammlungen des 19. Jahrhunderts. Bibliographie der Briefausgaben und Gesamtregister der Briefschreiber und Empfänger 1815-1915*, Stuttgart [1969].

⁸² Rudolf DEKKER, *Ego-Dokumente in den Niederlanden vom 16. bis zum 17. Jahrhundert*, in: Winfried SCHULZE (Hg.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996, S. 33.

⁸³ Winfried SCHULZE, *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte. Vorüberlegungen für die Tagung „Ego-Dokumente“*, in: Winfried SCHULZE, *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996, S. 21.

⁸⁴ Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj. Problémy. Úkoly*, Praha 2002, s. 15.

⁸⁵ Stručný nástin vývoje těchto vědních oborů viz Jan KŘEN, *Dvě století*, Praha 2005, s. 42-43.

⁸⁶ K tomuto vymezení vůči tradici historismu viz Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie*, Praha 2002, s. 11.

sobem jeho přítomnost v pramenech zachytitelná. Prameny osobní povahy jako jedny z mála skutečně umožňují „postavit osobu konkrétního člověka, v nich obsaženou, s jeho jednáním, myšlením a pocity do středu historické analýzy“.⁸⁷

Jedním z hlavních společných jmenovatelů těchto pramenů je soukromý charakter a zároveň značná vypovídací hodnota o duchovním a myšlenkovém světě jejich pisatelů,⁸⁸ což zajisté platí i pro deník, často vznikající v první řadě právě pro privátní účely, k vlastnímu potěšení, přitom však uchováující jedinečnost svého autora a v mnoha případech podávající věcné informace o něm, resp. o jeho okolí.⁸⁹ To, co jej odlišuje od podobných osobních pramenů, jako jsou sbírky citátů, čtenářské a pracovní zápisy, diáře nebo památní knihy, tkví v obsahu. V denících lze zpravidla nalézt sdělení o významných událostech, zasahujících z různých důvodů do jakékoliv sféry společenského, politického, kulturního, popřípadě ekonomického života, stejně důležité místo ovšem zauímají „i informace o soukromé každodennosti pisatele, o jeho přáních, snech a hodnotové orientaci“.⁹⁰

Oproti vnějšímu vymezení deníku vzhledem k typům pramenů, majícím s ním společnou aktivní úlohu pisatele, neomezující se jen na pouhou účast při jejich vytváření, je z vnitřního hlediska deník velmi obtížně definovatelný. Musíme si uvědomit, že jedinečnost postavy každého člověka, jakoukoliv stopou nebo pozůstatkem vystupující z „anonymity dějin“,⁹¹ se jistým způsobem musí nutně odrazit i ve výsledné podobě struktur, vzniklých jeho neustále se měnící činností. Každý deník se tedy stává po svém vytvoření neopakovatelným originálem, reflektujícím případ od případu se lišící povahové vlastnosti, podobně jako stále se měnící postavení v rámci společenské soustavy v určitém momentu toku času, svého tvůrce. Proto se nikdy nemůže podařit vytvoření jednotné typologie – patrně by se zde totiž operovalo s „výjimkou výjimky výjimky“ a výsledný, jakýsi „ideální deník“, by se při pokusu porovnat jej s reálnými protějšky nutně záhy ukázal pro potřeby historického výzkumu naprosto nepoužitelným.

⁸⁷ Tamtéž, s. 11.

⁸⁸ Benigna von KRUSENSTERJN, *Was sind Selbstzeugnisse? Begriffskritische und quellenkundliche Überlegungen anhand von Beispielen aus dem 17. Jahrhundert*, Historische Anthropologie 3, 1994, S. 462-471. Podle autorky se je navíc možno rozlišit několik variant osobních svědectví – osoba pisatele se může v prameni projevovat jako naprosto dominantní prvek, jako prvek vystupující do popředí, popřípadě být pouze přítomna přenechat vedoucí místo před svým svědectvím informacím ze zcela jiného zdroje.

⁸⁹ Kolektiv autorů, *Encyklopedie literárních žánrů*, Praha 2004, s. 98.

⁹⁰ Milena LENDEROVÁ, *A ptáš se knížko má... Ženské deníky 19. století*, Praha-Kroměříž 2008, s. 16.

⁹¹ Jeden z oblíbených výrazů, používaný v současném diskursu historické antropologie. Mezi hlavní představitele tohoto směru v historickém bádání se řadí jen v německém prostředí mj. Susanna Burghart, Richard van Dülmen, Bernd Herrmann, Alf Lüdtke, Hans Medick, Edith Saurer a mnozí další. Jeho vznik a vývoj, zkoumaná témata, hlavní představitelé a možné směřování do budoucna zachytil velmi přehledně Richard van DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.

Existuje cesta z onoho začarovaného kruhu? Jak ukazuje studie Martina Rieda, určitě ano. Nemá smysl zkoušet zaměřit se na tento druh pramene v celku, nýbrž postupně opatrně kráčet od celku k jednotlivostem, cestou rozboru alespoň části dochovaného materiálu. Získané informace, oddělené od vlastního zdroje, pak seřadíme podle shodných kritérií do potřebných kategorií. Autor studie na základě tohoto postupu určil několik charakteristických znaků deníku: 1) deník je psán ze dne na den; 2) obsah vedených zápisů je převážně charakteru soukromého; 3) autor tyto zápisy adresuje sám sobě; 4) text není z principu určen k uveřejnění; 5) deník bývá obvykle veden po delší časové období. Podle M. Rieda tyto znaky zřetelně ukazují zjevný rozdíl mezi osobním deníkem a korespondencí, k níž jej vymezuje.⁹²

3 Češi, Němci, monarchie: zápisy Josefa Taschka v kontextu své doby

Soukromí, privátní prostředí, má pro obsah deníku z historikova pohledu své klady i záporry. Jelikož se většinou nepočítá se zveřejněním záznamů, jejich tvůrce je nemusí nijak ovlivňovat z hlediska obsahového, ani co se týče jejich formy. Vždy se nám tak nabízí jedinečný a neopakovatelný pohled na pisatelovu osobu, přibližující jeho zájmy, pohnutky, vedoucí k určitému jednání a chování, myšlenkový obzor a s ním často spojené i nejniternější vnitřní pocity – naděje, touhy, obavy, naplněná i marná očekávání. Na druhé straně si sám autor vybírá, co nám chce sdělit a toto sdělení je z různých důvodů, záměrných i neplánovaných, ryze subjektivní a představuje jen jeden z určitého množství možných pohledů na jistou událost.

Zmíněná subjektivita se v deníkových záznamech Josefa Taschka projevuje již v samotném výběru událostí, jež si zapisoval. Lze je zřetelně rozdělit do několika okruhů, které představují soukromé záležitosti, účast na politickém a veřejném životě a události s významem pro celou monarchii.

Vypuknutí první světové války ovlivnilo všechny zmíněné složky. Zásobování města, péče o raněné, ubytování vojenských posádek, to je jen zlomek problémů, jež musel purkmistrovský úřad v tomto období řešit. Válka zasahovala do života téměř každé rodiny odvody a ztrátou nejbližších, do pozadí byl odsunut kulturní a spolkový život. Těžké období dávalo dočasně zapomenout na národnostní rozmíšky a na jistou dobu sblížilo českou a německou část

⁹² Martin RIED, *Écriture intime et destinataire*, in: Mireille BOSSIS (ed.), *L'Épistolarité à Travers les Siècles.. Geste de communication et/ou d'écriture*, Stuttgart 1990, s. 21.

společnosti. Tento stav trval bohužel jen krátkou dobu a na jeho konci stál zánik starého habsburského soustátí.

Josef Taschek si všímal těchto skutečností velmi stručně, ačkoliv se na nich často aktivně podílel nebo se jej přímo dotýkaly. „(...) Zápisy mají pouze připomenout události v rodině či veřejném životě, oživit jména, místa atd. a zavdat příčinu podívat se případně do dalších poznámek, dopisů, starých novin. (...)“⁹³ Pro pramen přibližující část života posledního českobudějovického německého starosty snad až příliš skromný cíl. Proto jsem se rozhodl krátké deníkové záznamy za použití odborné literatury a dostupných pramenů rozvést a představit tak období, vedoucí ke změně dosavadního postavení německé společnosti v českých zemích i česko-německých vztahů obecně, pohledem honorovaného příslušníka její střední vrstvy.

3.1 Čas předválečný

Oslavy posledního dne roku 1913 prožil českobudějovický starosta⁹⁴ Josef Taschek v kruhu svých blízkých. Vánoční svátky a silvestrovské oslavy představovaly jedny z mála možností, kdy se celá rozvětvená rodina mohla sejít a alespoň na chvíli zapomenout na shon a starosti všedních dnů. Taschkova dcera Klara se s manželem Johannem chystala strávit první dny nového roku na lyžařských kurzech, pořádaných sdružením „Ski Klub Budweis des Deutschen Böhmerwaldbundes“ a děti proto mohly strávit několik dní v domě jejího otce.⁹⁵

Užívání více volných chvil s vnoučaty ale Josefu Taschkovi bránily neodkladné záležitosti, neboť do poslední fáze vstoupilo vyjednávání mezi zástupci české a německé strany v Českých Budějovicích o vzájemném vyrovnání. Na nových základech měly stanout dosavadní politické a školní poměry. V rámci důsledně oddělených národnostních katastrů, do nichž by se českobudějovičtí obyvatelé rozdělili pod dohledem zvolených komisí, mělo dojít k přerozdělení mandátů v obecním i okresním zastupitelstvu, upravení dosud používaných katastrů školských, rozdělení školních obcí, plátců daní a seznamů voličů s ohledem na národnostní aspekt, k přidělení jednoho městského mandátu do českého zemského sněmu českému a

⁹³ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), *Gebrauche der Jahresauszüge*, ř. 30-34.

⁹⁴ Pokud není zmíněno jinak, mívá se úřad městského starosty, vzniklý na základě prozatímního obecního zřízení z 20. března 1849. Vedle městského starosty, stále běžně titulovaného jako purkmistr, totiž v Českých Budějovicích existoval od roku 1865 i úřad okresního starosty. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 337-338, 406.]

⁹⁵ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápisy k 1. a 5. lednu 1914.

druhého mandátu německému volebnímu katastru a k připojení německého volebního katastru k jednomu z existujících německých volebních obvodů pro volby do poslanecké sněmovny říšské rady. Německá menšina by přišla o většinové postavení v českobudějovické Obchodní a živnostenské komoře, na druhou stranu jí byl zaručen vznik soudní instituce, řešící případné rozpory obou národností.⁹⁶

Na začátku ledna se rozhovory o tzv. „českobudějovickém paktu“ zdárně chýlily ke konci. Zástupci venkovských obcí českobudějovického okresu svým hlasováním ve prospěch předlohy přijetí vyrovnání podpořili a ani místní politické organizace proti němu, i přes odmítavé stanovisko pokrokové a státoprávně pokrokové strany, zásadně nevystoupily.⁹⁷ Zbývalo přesvědčit o výhodnosti navrhovaného řešení představitele silných německých celozemských organizací, Německé národní rady pro Čechy (Der Deutsche Volksrat für Böhmen) a tzv. Deutscher Zweiteilungsausschuss, korporace, kladoucí si za cíl rozdělení českých zemí na dvě samostatné oblasti, německou a českou.⁹⁸ Přestože zejména Německá národní rada podrobila některé části předkládaného návrhu ostré kritice, podařilo se Josefu Taschkovi, pevně za paktem stojícímu, jeho připravovanou podobu obhájit.⁹⁹ K 25. únoru 1914 si poznamenává do svého deníku: „Porady obec, Budějovický zákon („Budweiser Gesetz“). Přepřacován.“¹⁰⁰ Námaha, věnovaná práci na dokumentu, který měl zajistit poklidné soužití mezi Čechy a Němci v Českých Budějovicích, došla zdárného výsledku. O den později, 26. února, městské zastupitelstvo na mimořádném zasedání s programem, majícím netradičně pouze jeden bod, hlasy všech přítomných „Budweiser Pakt“, označovaný v deníkových zápiscích jedním z jeho hlavních tvůrců též jako „Gesetz“ či „Ausgleich“, jednomyslně schválilo. Dosáhlo se tím velmi důležitého milníku na cestě k oboustranně přijatelnému stavu, dávajícímu pro blízkou budoucnost poměrně velkou naději na uklidnění nacionálního pnutí a obroušení nejostřejších hran česko-německého soužití.¹⁰¹

Rozdíly nacionální povahy se projevovaly ponejvíce v politické a kulturní, větší či menší mírou však téměř ve všech sférách života ve městě. Navštívil-li český nebo německý divák

⁹⁶ Jiří KOŘALKA, *Češi*, Praha 1996, s. 181-182; Jeremy KING, *Budweisers into Czechs and Germans, A Local History of Bohemian Politics, 1848-1948*, Princeton 2002, p. 140-147.

⁹⁷ Leoš NIKRMAJER, *Českobudějovický pakt - pokus Augusta Zátky o místní česko-německé vyrovnání v letech 1906-1914*, Staré Budějovice 1, 2005, s. 134-136.

⁹⁸ Podrobněji viz *Deutscher Zweiteilungsausschuss : Unterausschuss zur Ausarbeitung eines Gesetzentwurfes betreffend die Errichtung von Kreisregierungen im Königreiche Böhmen*, Trebnitz: Deutscher Volksrat für Böhmen, 1909, 28 s.

⁹⁹ *Německý „Volksrat“ proti česko-budějovickému paktu*, Jihočeské listy, 1914, č. 14, s. 2; deník Josefa Taschka, (II. 1906-1920), zápis k 13. únoru 1914.

¹⁰⁰ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 25. únoru 1914.

¹⁰¹ *Der Budweiser Ausgleich*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 15, s. 7.; *Česko-budějovický pakt schválen obecním výborem česko-budějovickým jednohlasně*, Jihočeské listy, 1914, č. 17, s. 1; k označování českobudějovického paktu v deníku viz Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 2., 3., a 25. lednu, 13. a 25. únoru 1914.

v průběhu ledna či dalších měsíců zimní sezóny městské divadlo, na jehož představení manželé Taschkovi docházeli, mohl počítat i přes široký repertoár nabízených kusů s jedním společným znakem – hry inscenovaly německé soubory, domovské i hostující, profesionální i ochotnické, pouze v německém jazyce. Českým souborům byly vyhrazeny jarní a letní měsíce. Podobným způsobem, navíc často doplněným o rozlišovací kritérium společenského postavení svých účastníků, šlo jasně vymezit jednotlivé podniky, pořádané v rámci plesového období, vrcholícího od ledna do počátku března každého roku v souvislosti s probíhajícími svátky církevního kalendáře, zejména pak s obdobím pašijovým.¹⁰²

Zřetelným vyjádřením tohoto protikladného stavu se stalo vybudování a využívání dvou různých budov. Beseda českobudějovická, nacházející se v ulici Na sadech/Parkstrasse, a Deutsches Haus ve Vereinshausgasse/Spolkové ulici¹⁰³ poskytovaly zázemí konání zmíněných vrcholů zimní společenské sezóny, prostory pro činnost různých spolků, čítárny, nabízející svým členům více či méně obsáhlý soubor beletrie a naučné literatury, doplněný o tituly periodického tisku, a místnosti využívané pro další účely, od konání přednášek jakéhokoliv druhu až po ubytování a poskytnutí noclehu pro očekávaného či náhodného hosta. Šance případného zájemce, který chtěl využít možností, jež spolkové domy nabízely, se odvíjely od dvou základních podmínek. První tvořila příslušnost dané osoby k preferované společenské vrstvě – střednímu, měšťanskému stavu, zabývajícímu se obchodem, službou ve státní správě nebo učitelským povoláním, druhou pak sdílení společných hodnot a cílů, mezi nimiž hrála opět dominantní roli příslušnost k určitému „národu“, chápanému více ve smyslu etnickém spíše než jazykovém.¹⁰⁴ Výbory, spravující oba spolkové domy, zprostředkovaly svou činností rozmanitý program, v němž se vedle obsahu pravidelně se opakujícího (plesy a zábavní večery již zavedených spolků, vzdělávací a osvětové kurzy a semináře, sportovní klání atd.) objevovaly i události mimořádné.¹⁰⁵ K nim zajisté patřila i návštěva švédského polárníka Otto von Nordenskjölda, přednášejícího ve městě o jím vedené švédské expedici k jižnímu pólu.¹⁰⁶

Účast na přednášce patrně představovala pro Josefa Taschka příjemné zpestření, činnosti související se zastáváním nejvyššího městského úřadu se ale nyní opět hlásily. V posledním

¹⁰² Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 173, 367; František RADA, *Když se psalo c. a k. Ze života Českých Budějovic na počátku století*, České Budějovice 1966², s. 160-161.

¹⁰³ Tamtéž, s. 39, 106-107.

¹⁰⁴ Jeremy KING, *Budweisers*, Princeton 2002, p. 51, 63-68, 112-113.

¹⁰⁵ Bližší informace k programu jednotlivých spolků a k představením v Besedě českobudějovické a Německém domě přinášely speciální novinové rubriky – „Vereinsnachrichten“ v *Budweiser Zeitung* a v *Budweiser Kreisblatt*, v českých listech nalezneme daná oznámení pod rubrikou „Denní zprávy“.

¹⁰⁶ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 15. lednu 1914; *Zwei Jahre im Eise des Südpols*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 5, s. 4.

lednovém týdnu roku 1914 bylo nutno probrat v součinnosti s českobudějovickým biskupem Josefem Antonínem Hůlkou záležitosti, týkající se připravované stavby nového kostela na Lineckém předměstí, u restauračních a renovačních prací, provedených na kostele sv. Mikuláše v průběhu předminulého roku, nyní zbývalo pouze úřední schválení.¹⁰⁷ Stavební práce utichly i v případě dalšího významného projektu, výrazně měnícího tvář rozvíjejícího se Lineckého předměstí, nové městské nemocnice. K slavnostnímu otevření „Kaiser Franz Josef I. Jubiläum-Krankenhaus“ za účasti lokálních špiček politických, lékařských a stavitelských, došlo 5. března 1914.¹⁰⁸

Podstatnou část podobných veřejných zakázek, k nimž lze stavbu nemocnice zařadit, získávaly nejdůležitější místní stavební firmy, které se nacházely v rukách Josefa Hauptvogela a Jakoba Stabernaka, přestože počet českých stavebních firem ve městě vzrůstal¹⁰⁹, a navíc se dalo předpokládat, že i vedení nemocnice bude vybráno z německých lékařů. Ani za situace, kdy počet obyvatel, hlásících se k češtině jako obcovací řeči, již značně převyšoval členy druhého jazykového společenství, a ve většině oborů se poměr mezi oběma stranami vyrovnával nebo začínal výrazněji naklánět ve prospěch české strany, se německá menšina nehodlala vzdát privilegovaného postavení.¹¹⁰

Paralelně s končícím vyjednáváním o přijetí českobudějovického paktu pokračovaly novým kolem česko-německé rozhovory o vzájemném vyrovnání na zemské úrovni, probíhající de facto s většími či menšími přestávkami již od roku 1910. Cestě v jejich úspěšnému završení stálo několik překážek, z nich nejvážnější představoval rostoucí politický vliv Německého císařství na řešení vnitřních záležitostí habsburské monarchie a osoba následníka trůnu Františka Ferdinanda d' Este. Arcivévoda několikrát vystoupil proti možnému kompromisu, jenž by dle jeho mínění mohl v budoucnu nepříznivě zasáhnout do politické moci a vladařských práv císaře. Jasně negativní stanovisko zaujaly radikální německé organizace, které svým tlakem přispívaly ke stupňování požadavků německých účastníků jednání o vyrovnání. Iniciativa

¹⁰⁷ SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. č. 2780, sign. 5 5/24; tamtéž, inv. č. 6043, kart. 706; Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 26. a 30. lednu 1914, 7. březnu 1914.

¹⁰⁸ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 5. březnu 1914; *Einweihung des Kaiser Franz Josef I. Jubiläums-Krankenhaus*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 17, s. 3. Oproti neutrálnímu referátu těchto novin zahrnuly Jihočeské listy kritikou především rozhodnutí opatřit nemocnici pouze ojedinělými česko-německými nápisy a nabádaly české členy obecního a okresního zastupitelstva k důraznému ohrazení proti této skutečnosti. [Nová veřejná nemocnice v Č. Budějovicích, Jihočeské listy, č. 19, s. 3.]

¹⁰⁹ Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, Praha 1998¹, s. 476.

¹¹⁰ V roce 1910 se k české obcovací řeči přihlásilo 27 309, k německé 16 903 obyvatel. Srovnej Emil BRIX, *Der böhmische Ausgleich in Budweis*, Österreichische Osthefte, Hf. 24, 1982, S. 228-230; Karl Adalbert SEDLMEYER, *Budweis. Budweiser und Stritschitzer Sprachinsel*, Miesbach 1979, S. 163-165. Určitou představu o poměrech v jednotlivých oborech v Českých Budějovicích před zahájením první světové války přináší Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 113-116, 126-141. Problém představuje autorovo důsledné počesťování německých křestních jmen i příjmení, bránící jasněji odlišit německé a české obyvatele.

rakouského ministerského předsedy hraběte Karla von Stürgkh (1859–1916) se ukázala zbytečnou, přestože vyhověl požadavku českých Němců, aby se zinných porad neúčastnila hlavní postava dřívějších česko-německých rozhovorů kníže František Thun-Hohenstein (1847–1916). Ani tento ústupek nepomohl, vedle radikálů začali nesouhlas důrazně vyjadřovat i někteří zástupci umírněnějších stran. V Německé pokrokové straně (Die Deutsche Fortschrittspartei) se jednalo o skupinu sdruženou kolem jejího předsedy, profesora německé univerzity v Praze, historika Adolfa Bachmanna.¹¹¹

První březnový den roku 1914 přinesl konečné rozhodnutí. Plenární schůze německých říšských a zemských poslanců z Čech se postavila za Bachmannovo stanovisko a odmítla kompromisní návrhy vídeňské vlády. Základem jakýchkoli budoucích jednání se měly stát německé požadavky. S tímto výsledkem seznámil sám Bachmann své spolustraníky na zasedání Německé pokrokové strany, konaném téhož dne. Došlo tedy k paradoxní situaci – zatímco Josef Taschek, zvolen během tohoto zasedání mezi členy užšího vedení strany, napomohl pokusu o výjimečné česko-německé dorozumění alespoň ve velmi úzkém lokálním rozsahu, zhatil jeho stranický nadřízený poslední vážný pokus o nalezení společné řeči mezi Čechy a Němci před začátkem první světové války.¹¹²

Únorové schválení česko-německého vyrovnání neznamenal konec sporných záležitostí, jež vyvolávaly nepříjemné konfrontace. Velkou nevoli vyvolaly na české straně obecní volby v Českém Vrbném, uskutečněné 3. března 1914. Ve všech třech volebních sborech Češi utrhli porážku, průběh voleb označili za skandální. Obecní starosta Tibitanzl odmítl vpustit do obecní úřadovny všechny české voliče, volební seznamy obsahovaly nesrovnalosti, nahrávající německým voličům, objevilo se i v dřívějších případech používané hlasování za zemřelého voliče.¹¹³ Nejvíce pak Čechy popudil postoj obou přítomných českobudějovických starostů, obecního i okresního, kteří proti manipulacím žádným způsobem nezasáhli, a zvláště hlasování Josefa Taschka za obec česko-budějovickou v německý prospěch v I. volebním sboru.¹¹⁴ Nesrovnalosti v neprospěch českých voličů se opakovaly i v případě vyložení voličských seznamů v rámci květnových příprav na obecní volby ve Čtyřech

¹¹¹ Viz Jiří KOŘALKA, *Češi*, Praha 1996, s. 180-181, 183-184; Jan KŘEN, *Konfliktní společenství*, Praha 1990, s. 367-377.

¹¹² Zdeněk KÁRNÍK (ed.), *Karel Kazbunda, Otázka česko-německá v předvečer světové války. Ke zrušení ústavnosti země České tzv. annenskými patenty z 26. července 1913*, Praha 1995, s. 376-379; *Parteitag der deutschen Fortschrittspartei*, Prager Tagblatt, 1914, Nr. 59, s. 1-3, zejm. s. 1.

¹¹³ K manipulacím, které na konci 19. a poč. 20. stol. obecní volby v Č. Budějovicích doprovázely, viz Jeremy KING, *Budweisers*, Princeton 2002, p. 98, 116-122, 131-132; František RADA, *Když se psalo c. a k.*, České Budějovice 1966¹, s. 29-30, 34-35

¹¹⁴ *Bouřlivé obecní volby v Č. Vrbném*, Jihočeské listy, 1914, č. 18, s. 1; *Bouřlivé obecní volby v Českém Vrbném*, Jihočeské listy, 1914, č. 19, s. 1, *Pánové dr. Miegla a Jos. Taschek*, Jihočeské listy, 1914, č. 19, s. 2, *Deutscher Gemeindevahlsieg in Böhm. Füllern*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 34, s. 6.

Dvorech, které se měly konat v červenci tohoto roku.¹¹⁵ Podobné záležitosti přesto nijak neohrozily schválení česko-budějovického paktu okresním zastupitelstvem 25. května 1914.¹¹⁶

V průběhu dubna přidal J. Taschek k politické činnosti i péči o svůj statek v Mokré nedaleko Lipenského jezera. Kromě výmlatu obilí čekaly usedlost i stavební zásahy, zahrnující přestavbu verandy a položení vodního vedení. Cennými radami nepochybně k dílu přispěl zeť Johann Stepan, provozující v Českých Budějovicích zavedenou stavební firmu v Mladém. Úpravy úspěšně skončily v průběhu června, domácí pán je ohodnotil stručně a jasně: „Veranda pěkná“.¹¹⁷

Závěr aprílového měsíce probíhal ve městě ve znamení vojenských odvodů. „Tauglich“, pro mladé muže méně šťastný ortel, znamenající tříletou službu v rakousko-uherské armádě ve jménu císaře a rakouské vlasti, zazněl ve 123 případech, zbylých 443 mužů se mohlo nadále věnovat rodinám a práci. Nikdo ovšem nemohl tušit, že čas podobných velkorysých odvodů se stane s nastávajícími měsíci nenávratnou minulostí.¹¹⁸

Spolkové činnosti se mohl Josef Taschek věnovat v této době kvůli pracovnímu vytížení¹¹⁹ omezeně, přesto ji nezanedbával. Jako předseda spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“ nemohl nepřijmout pozvání plzeňské místní skupiny tohoto spolku a navštívit 20. května 1914 tzv. „Maifest“, který pořádala. Část výtěžku oslavy putovala zásluhou organizátorů ve prospěch „Taschkova fondu“, z něhož se financovaly kulturní a osvětové aktivity, pořádané spolkem v plzeňském kraji.¹²⁰

O tři týdny později, 11. června 1914, se v Českých Budějovicích tradičně oslavoval svátek Božího těla pod vedením biskupa J. A. Hůlky za hojné účasti zástupců zdejších úřadů, vojska, českých a německých spolků a školní mládeže se svými vyučujícími. Okázalá církevní slavnost předznamenávala příchod léta naplněného množstvím dalších oslav, připravovaných jednotlivými zájmovými sdruženími, výlety po městě a širokém okolí a školní mládeží mladší

¹¹⁵ Českým voličům měly být opožděně doručeny platební příkazy na dlužné obecní přírážky, jejichž nezaplacení by je zbavilo možnosti zúčastnit se voleb. [*Obecní volby ve Čtyřech Dvorech*, Jihočeské listy, 1914, č. 42, s. 1.]

¹¹⁶ *Česko-budějovický pakt*, Jihočeské listy, 1914, č. 42, s. 1; *Die Budweiser Bezirksvertretung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 38, s. 5-6.

¹¹⁷ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápisy k 2., 22.-23. a 29. dubnu, 8. květnu a 13. červnu 1914; stručné informace k firmě J. Stepana srovnej Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 139.

¹¹⁸ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 27.-30. dubnu a 1. květnu 1914; František RADA, *Když se psalo c. a k.*, České Budějovice 1966¹, s. 78-82; *Letošní vojenské odvody*, Jihočeské listy, 1914, č. 29, s. 3.

¹¹⁹ V průběhu května probíhaly přípravy na nové volby do okresního zastupitelstva v Č. Budějovicích, které se konaly 25.-27. 5. 1914. [*Volby do okresního zastupitelstva česko-budějovického*, Jihočeské listy, 1914, č. 19, s. 2; *Volby do okr.zastupitelstva v Čes. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1914, č. 42, s. 1; *Neuwahlen in die Bezirksvertretung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 40, s. 5.]

¹²⁰ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 20. květnu 1914; *Böhmerwald-Maifest*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 39, s. 4.

i starší tolik očekávanými prázdninami, začínajícími v habsburské monarchii každoročně obvykle 15.července.¹²¹

Neděle 28. června 1914 žádným náznakem z této charakteristiky nevybočovala. Příjemný letní den se nesl ve městě ve znamení velkolepé matiční oslavy v zahradě Českého akciového pivovaru. Slavnosti se nacházely v plném proudu, když kolem čtvrté hodiny odpolední dorazily neočekávané zprávy.¹²² V Sarajevu, hlavním městě provincie Bosna a Hercegovina, anektované Rakousko–Uherském v říjnu roku 1908, byl spáchán úspěšný atentát na následníka trůnu, arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este a jeho choť, vévodkyni Žofii Chotkovou z Hohenbergu. Devatenáctiletý Nedeljko Čabrinovič vrženým granátem zasáhl pouze doprovodné vozy slavnostní kolony, nastalého zmatku, kdy další atentátníci považovali plánovaný záměr za zmařený, ovšem využil dvacetiletý gymnazista Gavrilo Princip, který knížecí pár z bezprostřední blízkosti smrtelně zranil střelbou z pistole.¹²³

Informace se nejprve považovaly za nepravdivé, brzy ale docházela podrobnější doplnění průběhu tragického činu. Matiční slavnosti se musely předčasně ukončit, stejně jako taneční zábava v Besedě českobudějovické, další podobné podniky byly až do odvolání zrušeny.¹²⁴ Na německé straně sice proběhl tradiční „Sommerfest“, konaný již 21. června, zrušení se ale dotklo plánovaného turnerského sjezdu šumavské župy (Böhmerwald-Turngau) a přerušeny byly oslavy „Prvního dívčího a ženského spolku“, konané na Střeleckém ostrově ve stejný den jako matiční slavnosti, i oslava měšťanských ostrostřelců, „Schützenfest“, o den později.¹²⁵

Josef Taschek se dle vlastních zápisů dozvěděl o atentátu po skončení zasedání akcionářů „Zemského svazu pro cizinecký ruch“, uskutečněného v osudný den v Prachaticích, a sice na zpáteční cestě do Českých Budějovic na vodňanském nádraží. Ačkoliv se lidé dozvídali další podrobnosti dále na počátku následujícího týdne, německý tisk reagoval překvapivě velmi pomalu. První články, podávající čtenáři stručné informace o „tragédii následníka trůnu“

¹²¹ František RADA, *Když se psalo c. a k.*, České Budějovice 1966¹, s. 120-121,132, 196; *Fronleichnamtsfeier*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 43, s. 4.

¹²² Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 47.

¹²³ Velmi podrobně k sarajevskému atentátu Jan GALANDAUER, *František Ferdinand d'Este*, Praha 1993, s. 192-235, viz i Zdeněk JINDRA, *První světová válka*, Praha 1984, s. 55-60; Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1997, s. 20-22; Martin GILBERT, *První světová válka. Úplná historie*, Praha 2005, s. 47-48.

¹²⁴ *Zavraždění arcivévodky Františka Ferdinanda a jeho choti*, Jihočeské listy, 1914, č. 54, s. 1.

¹²⁵ Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimathbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisch-Budweis*, Böhmisch-Budweis 1930, s. 500; *Die Thronfolger-Tragödie*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 9; *Allg. Deutsche Frauenvereinigung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 9.

otiskly Budweiser Kreisblatt a Budweiser Zeitung až po pěti, resp. šesti dnech po atentátu a výrazně tak zaostaly za svými českými protějšky, Jihočeskými listy a Hlasem lidu.¹²⁶

Městské zastupitelstvo uspořádalo již 30.června v půl jedenácté dopoledne mimořádnou schůzi, na níž se jeho členové dostavili ve smutečním oděvu. J. Taschek pronesl smuteční řeč za zemřelý pár, vzpomenu na arcivévodův pobyt ve městě v letech 1894-1895 a sdělil přítomným, že městská rada kondolovala císařskému domu prostřednictvím politického úřadu a schválila svou účast na smutečním projevu. V hodinu arcivévodova uložení do hrobu se mělo spustit městské osvětlení a obchodníci byli požádáni o uzavření svých obchodů v tento čas na znamení smutku.¹²⁷

Tisk nadále věnoval událostem, souvisejícím s arcivévodovou smrtí, značnou pozornost a s napětím očekával další vývoj událostí. Na německé straně se volalo po spravedlivém potrestání viníků zločinu a tvrdém postihu Srbska, tisk ovšem musel po právu uznat snahu Srbů vyřešit okolnosti atentátu. Obyčejní lidé pak spolu se zástupci státních institucí vyjadřovali vládnoucí dynastii projevy soustrastí a 3. července se ve městě konala všeobecná smuteční slavnost. I když panovaly určité obavy, jaké budou důsledky neuváženého aktu, převládala víra ve smírnou politickou a diplomatickou dohru. Všední starosti teď opět převažovaly a událost ze Sarajeva ustupovala do pozadí.¹²⁸

Odlišná situace panovala u rakousko-uherského a německého dvora. Náčelník rakouského generálního štábu baron Franz Conrad von Hötzendorf a rakouský ministr zahraničí hrabě Leopold Berchtold navrhovali proti srbskému království zasáhnout, váhali pouze nad způsobem vedení odvety, opačné stanovisko, vylučující vojenské řešení, zastával hrabě István Tisza. Císař František Josef I. se obával případného vtažení dalších zemí, především Ruska, do konfliktu, vyvolaného plánovaným rakouským útokem proti Srbsku. Nejdůležitější roli nakonec sehrálo Německo. Císař Vilém II. zaručil v rozhovorech s rakouským velvyslancem v Německu Ladislausem von Szögyény-Marichem habsburské monarchii podporu v případ-

¹²⁶ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 28. červnu 1914; Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 48; *Die Tragödie in Sarajewo*, Budweiser Kreisblatt, 1914, Nr. 51, s. 1-2; *Die Thronfolger-Tragödie*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 1-3.

¹²⁷ *Gemeindeausschußsitzung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 52, s. 2; *Erzherzog Franz Ferdinand in Budweis*, Budweiser Kreisblatt, 1914, Nr. 51, s. 2-3; *Smuteční projev obecního zastupitelstva*, Jihočeské listy, 1914, č. 54, s. 1.

¹²⁸ Miloslav PECHA, *Státní převrat*; České Budějovice 1999, s. 49; *Trauerkundgebungen in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 4; *Allgemeine Trauerfeier in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 4; *Trauerkundgebung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 4; *Trauermessen in den Schulen*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 9; *Der Gang der Untersuchung in Sarajewo*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 55, s. 9; *Obchodní a průmyslová komora v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1914, č. 55, s. 3.

ném konfliktu se Srbskem, obdobně se vyjádřil i německý kancléř Theobald von Bethmann-Hollweg.¹²⁹

Rozhodující období, vedoucí v konečném důsledku k rozpoutání doposud nejhoršího ozbrojeného konfliktu v lidských dějinách, trávili manželé Taschkovi střídavě v Českých Budějovicích¹³⁰ a na svém hospodářství v pošumavské Mokré. Stručné červencové zápisy připomínají spíše itinerář, což si patrně uvědomoval i jejich autor, a proto pod poznámkou k 26. 7. 1914 nalezneme drobnější zpřesnění: „V týdnu od 12.-18. (z obsahu záznamu a časové souvislosti lze usoudit, že pisatel skutečně hovoří o měsíci červenci – pozn. autora) byl jsem někdy („irgend wann“) v Budějovicích a večer s knížetem Fürstenbergem, který tuší válku. Moltke.“¹³¹

Kníže Maximilian Egon II. z Fürstenbergu, člen vídeňské dvorní rady, patřící k okruhu blízkých přátel císaře Viléma II., se bohužel nemýlil. Ve Vídni skončila 19. července formulace jednotlivých bodů ultimáta, určeného bělehradské vládě. Císař František Josef I. schválil jeho znění 21. července, rakouský velvyslanec v Srbsku, baron Wladimir Giesl von Gieslingen jej v Bělehradě předložil 23. července 1914 v 18.00 hodin s mezní lhůtou odpovědi do osmačtyřiceti hodin, týž den nařídil rakouský císař provedení částečné mobilizace.¹³²

3.2 Doba válečná

V neděli 26. července se v Českých Budějovicích a dalších jihočeských městech a obcích slavil svátek sv. Anny, spojený na mnoha místech s poutěmi a dalšími slavnostmi, ve vesnicích pokračovaly v plném proudu zemědělské práce. Během několika málo hodin se vše naprosto změnilo. Prohlášení na veřejných prostranstvích, začínající slovy „An meine Völker“, stále většímu množství shromážděných čtenářů oznamovala císařovo rozhodnutí.

¹²⁹ Martin GILBERT, *První světová válka*, Praha 2005, s. 49-51; Miroslav HONZÍK, *Říkali si vojevůdci*, Praha 1984, s. 88-89; Zdeněk JINDRA, *První světová válka*, Praha 1984, s. 62-65.

¹³⁰ Dne 4. července Josef Taschek předsedal plenární schůzi českobudějovického obecního zastupitelstva, při níž se vedlo mezi německými zastupiteli a jejich českými protějšky poměrně ostré jednání o navrhovaných obecních půjčkách na uhrazení schodku obecního rozpočtu, vzniklého při stavbě budovy nemocnice a výpůjčkami z let 1912 a 1913, o připravovaných obecních investicích a stanovisku obce k výstavbě nových dělostřeleckých kasáren. O šest dní později se jako čestný volič účastnil obecních voleb ve Čtyřech Dvorech. Volby skončily zachováním těsné většiny v obci v německý prospěch, v obecním představenstvu zasedli 3 Němci a 2 Češi. [*Gemeindeausschußsitzung*, Budweiser Kreisblatt, 1914, Nr. 51, s. 3; *Obecní zastupitelstvo česko-budějovické*, Jihočeské listy, 1914, č. 55, s. 2; *Obecní zastupitelstvo česko-budějovické*, Jihočeské listy, 1914, č. 56, s. 1-2; *Obecní volby ve Čtyřech Dvorech*, Jihočeské listy, 1914, č. 57, s. 2.]

¹³¹ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápisy k 5., 8., 10. a 12.-25. červenci 1914.

¹³² Kolektiv autorů, *Neue Deutsche Biographie. Band 5*, Berlin 1961, S. 695-696; Martin GILBERT, *První světová válka*, Praha 2005, s. 49-51; Miroslav a Hana HONZÍKOVÍ, *1914/1918 Léta zkázy a naděje*, Praha 1984, s. 25-31; *Das österreichische Ultimatum an Serbien*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 56, s. 10; *Vážná chvíle*, Jihočeské listy, 1914, č. 61, s. 1.

„(...) Naděje, že srbské království ocení shovívavost a mírumilovnost Mé vlády a dostojí svému slovu, se nesplnila (...). Marně podnikla Moje vláda ještě poslední pokus, dosíci tohoto cíle prostředky míru, pohnouti Srbsko vážným napomenutím k obratu. Srbsko odmítlo umírněné a spravedlivé požadavky. (...) A tak jsem přinucen přikročiti k tomu, aby se mocí zbraní opatřily nezbytné záruky, které mají zabezpečiti Mým státům pokoj uvnitř a trvalý mír navenek (...). František Josef v. r.“ Císařský manifest zakrýval vzletnými slovy pohřbení téměř všech nadějí na zachování mírových vztahů v Evropě.¹³³

Mobilizace¹³⁴ se dotýkala mnoha rodin ve městě, rodinu českobudějovického purkmistra nevyjímaje - dva z jeho tří zetů, Alois Ritt a Anton Graf, sloužili jako důstojníci c. a k. armády a byli povinni hlásit se u svých oddílů. V den vyhlášení mobilizace odjel Josef Taschek s Aloisem Ritem a třetím zetěm Johannem Stepanem z Mokré zpět do Českých Budějovic, kde mu nezbyvalo nic jiného než se s „Luisem“, c. a k. hejtmánem 14. pěšího pluku rozloučit. Syn místního továrníka Franze Ritta nyní putoval do Lince, odkud směřovaly marškumpanie „hessenských“ na haličskou frontu.¹³⁵

O dva dny později vyhlásilo Rakousko-Uhersko oficiální cestou Srbsku válku. Nádraží se naplnilo vojáky, směřujícími k určeným oddílům. Loučení s nejbližšími probíhalo v atmosféře plné emocí, neboť mnozí se o své milované právem obávali. Všeobecně převládala bezradnost, překvapení a zmatky, předpokládalo se ovšem, že válka bude krátká a brzy skončí. Na německé straně se nadšení projevilo v den zahájení války nepoměrně výrazněji. Zhruba dvě stě německých mladíků, převážně studentů, uspořádalo ve večerních hodinách demonstrativní pochod směrem z vnitřního města se zastávkami před radnicí a u budovy okresního hejtmánství za zpěvu nacionálních písní, doplňovaných protisrbskými a protičeskými hesly. Městští strážníci ponechali tuto provokaci bez povšimnutí.¹³⁶

Před purkmistrovským úřadem nyní stály nové úkoly, spojené se změněnými poměry ve městě, které se stávalo důležitou křižovatkou pro vojska, cestující na frontu. Spolu se zástupci

¹³³ František RADA, *Když se psalo T.G.M. České Budějovice v prvním desetiletí republiky*, České Budějovice 1992², s. 9; plný text manifestu viz *An meine Völker*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 58, s. 1-2; *Válečný manifest*, Jihočeské listy, 1914, č. 63, s. 1.

¹³⁴ Částečnou mobilizaci z 23. července 1914 následovala o osm dní později mobilizace všeobecná. Ačkoliv kancléř Theobald Bethmann-Hollweg 31. července telegrafoval do Vídně s žádostí, aby proti Rusku nebylo mobilizováno, ještě téhož dopoledne doporučil mobilizaci náčelníkovi rakouského generálního štábu Conradovi jeho pruský kolega Helmuth Moltke ml. [Martin GILBERT, *První světová válka. Úplná historie*, Praha 2005, s. 61.]

¹³⁵ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 26. červenci 1914; Alexandr DUSCHNITZ-S. F. HOFFMANN, *Der oberste Kriegsherr und sein Stab. Die K. u. K. Wehrmacht in Wort und Bild 1908*, Wien 1908, s. 42-45; SOKA České Budějovice, Alois Ritt (požůstalost), C14, inv. č. 1, sign. I/1, kart. 1. Franz Ritt vlastnil na českobudějovickém Ringplatzu (dnešní náměstí Př. Otakara II.) továrnu na výrobu řemenů.

¹³⁶ František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 9, *Demonstrace a výtržnosti*, Jihočeské listy, 1914, č. 63, s. 1.

městských a politických úřadů se J. Taschek účastnil na přelomu července a srpna vítání příjíždějících jednotek a důstojnických štábů, válečných přísah i loučení s odjíždějícími útvary, vyvstala i otázka umístění jednotlivých praporů, jejichž množství existující kasárny nedostačovaly. Vojáci mohli prozatímně, díky probíhajícímu období prázdnin, využívat k ubytování opuštěných školních budov a zabírali hostince i další vhodné objekty. Přechodně se zde v tuto chvíli nacházely složky všech tří útvarů místní vojenské posádky – 91. pěšího pluku, 29. zeměbraneckého pluku, „lantvéráků“, a 24. divizního dělostřeleckého pluku, z cizích pak např. příslušníci 88. pěšího či 8. dělostřeleckého pluku.¹³⁷

Výraznou činnost vynakládal od počátku mobilizace místní odbor Červeného kříže, vedený hrabětem Olivierem Lamezan-Salinssem. Organizace se rozhodla zřídit vlastní lazaret v budově kněžského semináře v Kněžské ulici, který byl slavnostně otevřen 22. srpna 1914. Ve správní komisi provizorní nemocnice zasedl Josef Taschek vedle hraběnky Mathildy Lamezan-Salins, ředitele městské spořitelny Eduarda Miksche, lékaře Sigmunda Wotitzkého a bývalého okresního hejtmána Franze Josefa Křikawy.¹³⁸

Jediné zařízení tohoto druhu nemohlo dostačovat, neboť první ranění přijížděli nejprve samostatně, později ve větších skupinách do města již v průběhu srpna a nic nenavštěvovalo tomu, že by se jejich příliv v nejbližší době zastavil.¹³⁹ Nové špitály se proto urychleně začaly zřizovat v prostorách starých zeměbraneckých kasáren a kasáren Františka Josefa I. na Radeckého třídě, v budově školy v Kailově ulici, zvláštní oddělení pro válečné raněné vzniklo ve všeobecné nemocnici na Lineckém předměstí a v německé škole v Klaudiově ulici, později se v lazarety přeměnil i ústav pro hluchoněmé a české gymnázium.¹⁴⁰

Válka od počátku ukazovala svou otřesnou tvář, přesto se ranění a zmrzačení mohli alespoň částečně pokládat za šťastnější. Mnoho jejich spolubojovníků a kamarádů totiž takové štěstí nemělo a zaplatili svou účast na nesmyslném konfliktu cenou nejvyšší. Rodinu Josefa Taschka zasáhla smrt nejbližšího necelý měsíc po zahájení bojů na východní frontě. Rakouští

¹³⁷ Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 545; *Uvítání vojska v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1914, č. 63, s. 2, *Válečná přísaha 91. pěš. pluku*, Jihočeské listy, 1914, č. 63, s. 2, *Odjezd vojska*, Jihočeské listy, 1914, č. 63, s. 2, *Pěší pluk č. 91*, Jihočeské listy, 1914, č. 64, s. 2, *Válečnou přísahu*, Jihočeské listy, 1914, č. 64, s. 2, *Ostrá střelba vojenské hlídky*, Jihočeské listy, 1914, č. 64, s. 3.

¹³⁸ Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 66; *Reservespital des „Roten Kreuzes“*, Budweiser Kreisblatt, 1914, Nr. 60, s. 4; *Nemocnici pro zraněné vojíny*, Jihočeské listy, 1914, č. 65, s. 3; *Vojenská nemocnice pro raněné vojíny*, Jihočeské listy, 1914, č. 67, s. 2; *Slavnostní otevření nemocnice Červeného kříže v Čes. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1914, č. 71, s. 3.

¹³⁹ Od září začaly do města přijíždět s raněnými zvláštní vlaky, první, který do města dorazil 1. září v 15 hodin odpoledne s příslušníky převážně 88. pluku, očekávalo na peronech množství lidí. [František RADA, *Když se psalo T.G.M. České Budějovice v prvním desetiletí republiky*, České Budějovice 1992², s. 12; *První zvláštní vlak s raněnými*, Jihočeské listy, 1914, č. 74, s. 2.]

¹⁴⁰ František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 11-12; *Transporty raněných do Č. Budějovic*, Jihočeské listy, 1914, č. 73, s. 3; *Ranění vojíni v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1914, č. 74, s. 2.

generálové Viktor Dankl a Moritz von Auffenberg sice zvítězili v posledním srpnovém týdnu nad ruskými jednotkami v bitvách u Krásniku, resp. Komarówa na území Ruského Polska, postup Rusů přesto pokračoval nezmenšenou silou a nutil Rakušany ustoupit za vlastní hranici v Haliči. V jedné z mnoha vzájemných potyček utrpěl Alois Ritt poblíž Licki v haličském okrese Sokal smrtelné zranění. Nejbližší se o tragédii dozvěděli o týden později. Bolest, kterou musel se svou rodinou prožívat, shrnul Josef Taschek do jediné věty: „Žal kvůli Luisi.“, více se pak v deníku k celé záležitosti nikdy nevrátil.¹⁴¹

Podobné pocity prožívalo od zahájení války stále více rodin. Sdílené neštěstí vyvolalo vlnu solidarity, nacházející své vyjádření v řadě sbírek a dobročinných akcí. Již na přelomu července a srpna vyzval purkmistrovský úřad „všechna obecní a okresní zastupitelstva, (...) všechny vlastenecky a humánně smýšlející korporace a spoluobčany“, aby „dali najevo svou obětavost ve prospěch opuštěných rodin (...) bojovníků našich domácích pluků (...).“ K shromažďování finančních obnosů a různých materiálních darů vznikla 19. srpna u městského úřadu okresní pomocná úřadovna válečná, jež měla právo konat sbírky ve prospěch Červeného kříže a rodin po padlých nebo raněných vojínech z českobudějovického okresu.¹⁴²

Při organizování sbírek a péči o raněné nehrála příslušnost k určité národnosti žádnou roli, neboť válka svými důsledky postihovala bez rozdílu obě strany. V pondělí 10. srpna 1914 se na radnici konala schůze německých i českých dam, svolaná předsednictvem místního odboru Červeného kříže za účelem založení pomocného dámského odboru, majícího na starost péči o raněné vojíny, městem buď pouze projíždějícími, anebo převáženými do zdejších nemocnic. Tak vznikl tzv. „Dámský komitét“, napomáhající v dalších měsících scházení darů pro účely všeobecné péče o vojáky směřující na frontu, pro rodiny záložníků, pozůstalé po padlých, pocházejících přímo z města, pro raněné, umístěné v českobudějovických rezervních i záložních nemocnicích a další účely válečné podpory. Kontrolu nad jejich prováděním převzalo vedle pomocné válečné úřadovny c. k. okresní hejtmanství, neboť hrozily obavy z pořádání sbírek, které by mohly být zneužity pro soukromé účely.¹⁴³

¹⁴¹ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 8. a 13. září 1914; Alois Ritt (pozůstalost), C14, inv. č. 1, sign. I/1, kart. 1; Martin GILBERT, *První světová válka*, Praha 2005, s. 124, Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1997, s. 39; *Světově památná bitva rakouské armády s vojskem ruským*, Jihočeské listy, 1914, č. 74, s. 1; *Skvělé vítězství armády Auffenbergovy*, Jihočeské listy, 1914, č. 75, s. 1; *Ve válce padlí důstojníci*, Jihočeské listy, 1914, č. 78, s. 2.

¹⁴² *Aufruf*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 59, s. 5; *Provolání!*, Jihočeské listy, 1914, č. 64, s. 2; *Okresní pomocná úřadovna válečná*, Jihočeské listy, 1914, č. 64, s. 2.

¹⁴³ *Pomocný výbor Červeného kříže v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1914, č. 67, s. 2; *Pomocný výbor Červeného kříže v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1914, č. 68, s. 2-3; *Organisace sbírek na podporu vojínů*, Jihočeské listy, 1914, č. 72, s. 2. Ke sbírkám, pořádaným v tomto období, srovnej výkazy purkmistrovského úřadu, resp. seznamy jednotlivých dárců, uveřejňovaných v českobudějovických německých i českých listech od srpna roku 1914.

K největším sbírkovým akcím, uskutečněným „Dámským komitétem“ ve spolupráci s purkmistrovským úřadem, patřily tzv. „květinový“ a „vojenský den“ („Blumentag“, „Soldatentag“). Výtěžek „květinového dne“ měl připadnout rodinám povolanych vojinů ze zdejšího 91. doplňovacího okresu a Červenému kříži, „den vojenský“ byl navíc rozšířen o účely získání prostředků na zaopatření zimního prádla a vánoční nadílky pro vojáky v poli. Termíny jejich pořádání ne zvolily zúčastněné korporace náhodně, neboť souvisely s osobou vládnoucího panovníka. Den „květinový“ se uskutečnil za příčinou císařových jmenin 4. října 1914, „vojenský“ připomínal 2. prosince 66. výročí císařova nástupu na trůn. Účast veřejnosti na sbírkách pořadatele příjemně překvapila, celkově byla vybrána suma přes 14 000 K.¹⁴⁴

Spolupráce mezi českou a německou stranou v této záležitosti nemohla překrýt počínající projevy individuálního odporu, namířeného proti válce či představitelům vládnoucí dynastie, ať již ve formě zpěvu zakázaných písní, urážek majestátu a protistátních výroků, vyhýbání se vojenské službě nebo pochybováním o konečném vítězství monarchie v probíhajícím konfliktu. Výrazně se podobné smýšlení ve městě projevilo během odvodů šestnácti- až pětatřicetiletých domobranců, probíhajících zde od 16. listopadu do 5. prosince 1914. Jejich poklidný průběh byl 24. a 26. listopadu narušen neplánovaným vystoupením rudolfovských a purkareckých domobranců, jež klidně vyjádřili nechuť bojovat za rakouské barvy použitím smutečních symbolů a doplňků oblečení a zpěvem zakázaných písní jako Hej, Slované či Šestáho července. Úřady po počátečním váhání reagovaly nekompromisně, na obviněné čekalo zařazení do bojových útvarů a odeslání na frontu, v mnoha případech propuštění ze zaměstnání, po skončení války měl následovat nástup výkonů trestů ve formě těžkých žalářů.¹⁴⁵

Listopadovými odvody prošel i Taschkův zeť Johann Stepan, nástup na frontu u něj ovšem na delší čas oddálilo rozhodnutí C. a k. vojenského dozorcího úřadu v Linci schválit stavbu zajateckého tábora ve Freistadtu z 30. září 1914. Vedením stavby přenechal dozorcí úřad C. a k. stavebnímu vedení, druhým vedoucím architektem se vedle J. Stepana stal další česko-budějovický německý stavitel, Josef Hauptvogel. Poslední ze zeťů starostovy rodiny, Anton Graf, bojoval ve stejné době jako jeden z velitelů 91. pluku na srbské frontě, krátce po dobytí Bělehradu mu bylo dopřáno na určitý čas se do Českých Budějovic vrátit.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Deník Josefa Taschka (II.1906-1920), zápis ke 4. říjnu a 2. prosinci 1914; *Soldatentag*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 144, s. 8; *Unseres Kaisers Regierungsjubiläum-Soldatentag*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 142, s. 8; *Květinový den*, Jihočeské listy, 1914, č. 81, s. 2; č. 83, s. 2; č. 84, s. 2; *Vojenský den*, Jihočeské listy, 1914, č. 100, s. 2.

¹⁴⁵ Jiří CHVOJKA, *Město pod Černou věží. Vyprávění z historie Českých Budějovic*, České Budějovice 1992, s. 167; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 66-69.

¹⁴⁶ Deník Josefa Taschka (II.1906-1920), zápisy k 18. a 30. listopadu a 4. a 6. prosinci 1914; Fritz FELLNER, *Die Stadt in der Stadt. Das Kriegsgefangenenlager in Freistadt 1914-1918*, Oberösterreichische Heimatblätter, Hf. 1, 1989, S. 3.

Od počátku roku 1915 se ve městě prohlubovaly problémy se zásobováním potravinami. Již v říjnu předchozího roku začaly být v domě „U města Prahy“ a na radnici prodávány mouka i brambory, prodej ale nemohl plně uspokojit zájem obyvatel města. Situace se zhoršovala v důsledku rekvírování obilných zásob armádou a v brzké době se neočekávalo možné zlepšení, zvláště pokud by válka trvala delší dobu. V únoru roku 1915 městská rada poprvé velmi výrazně zasáhla do řešení neuspokojivého stavu, a sice dohodou se společenstvem pekařů. Zavedlo se pečení jednoho druhu chleba a dalšího, předem váhově i druhově stanoveného pečiva a jeho prodej za jednotnou cenu, a to z důvodu nedostatků v zásobování obyvatel potravinami. Pekařská výroba byla upravována vyhláškami okresního hejtmantství a předpisy o výrobě pečiva byly úředně sdělovány městským pekařům.¹⁴⁷

Ve dnech 17. až 19. února 1915 se kvůli všeobecně špatné zásobovací situaci ve městě konalo zasedání okresního zastupitelstva, na němž se tato situace řešila. Nově konstituovaná aprovizační komise doporučila obecní správě domáhat se zrekvírování všeho obilí ve městě, semlít jej a rozdělit mezi jednotlivé pekařské závody, a zároveň zakázat vývoz ječmene pro jeho citelný nedostatek.¹⁴⁸

Na řešení začínajících zásobovacích obtíží začaly reagovat i místní dámské spolky osvětovými kurzy úsporného vaření, konané shodou okolností takřka současně. Dne 7. března 1915 se uskutečnila na toto téma v tělocvičně lycea Jihočeské Vesny přednáška učitelky odborné školy pro ženská povolání spolku „Ludmila“ Anny Kofránkové. Další den přednášela na půdě německého dívčího lycea, tentokrátě však německého, o úsporné přípravě jídelníčku Fanny Freund-Marcus z vídeňské „Reichsorganisation der Hausfrauen Oesterreichs“. Na obě přednášky navazoval další program, spojený s názornou ukázkou přípravy pokrmů z omezeného množství ingrediencí. Nadcházející doba plně prokázala upotřebitelnost daných kurzů v praxi.¹⁴⁹

Zásobování vázlo i v řadě dalších českých měst a obcí, které prozatím musely spoléhat na opatření, uskutečněná českým místodržitelstvím, a především samy na sebe. Největší aprovizační obtíže, související s nedostatkem mouky a moučných výrobků, si vyžádaly na mnoha

¹⁴⁷ Deník Josefa Taschka (II.1906-1920), zápisy k 13. říjnu a 3. únoru 1915; *Konec rohlíků a housek*, Jihočeské listy, 1915, č. 12, s. 2; *Válečné pečivo v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1915, č. 13, s. 2; *Válečné pečivo*, Jihočeské listy, 1915, č. 14, s. 3; *Jednotné drobné pečivo*, Jihočeské listy, 1915, č. 15, s. 2; *Předpisy o výrobě pečiva*, Jihočeské listy, 1915, č. 15, s. 3.

¹⁴⁸ Deník Josefa Taschka (II.1906-1920), zápisy k 17.-19. únoru 1915; *Der städtische Mehlverkauf*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 17, s. 5; *Nouze o mouku*, Jihočeské listy, 1915, č. 11, s.2; *Obecní prodej mouky*, Jihočeské listy, 1915, č. 12, s. 2.

¹⁴⁹ Deník Josefa Taschka (II.1906-1920), zápis k 8. březnu 1915; *Kriegskochkurse*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 18, s. 9; *Lidové kursy úsporného vaření*, Jihočeské listy, 1915, č. 17, s. 2-3.

místech zřizování tzv. moučných úřadů („mehlamtů“), které od 11. dubna 1915 začaly se zaváděním tzv. chlebenek. Chlebové lístky na chléb a mouku se zpočátku vydávaly ve 243 českých městech a obcích, distribuce ostatních potravin se prozatím neregulovala. V Českých Budějovicích platily lístky plné denní na 210 g chleba, určené pro cestující osoby, v jejichž domovských obcích se dosud podobné poukázky nezavedly nebo v Čechách neplatily. Vedle nich se samostatně rozlišovaly týdenní chlebové lístky plné na 1400g mouky nebo 1960 g chleba, chlebenky zmenšené byly určeny pro osoby se zásobou mouky nebo obilí, přesahující 2 kilogramy.¹⁵⁰

Ve svých denících si pisatel všímá i válečných konfliktů. Zprávy generálního štábu se objevovaly ve všech dosud vydávaných listech¹⁵¹ a každodenně se vyvěšovaly i ve skříňce na radnici. Jarní měsíce roku 1915 neprobíhaly na východní frontě pro monarchii právě nejpříznivěji. Ruské i rakouské síly se ocitly při snaze nalézt slabý bod v nepřátelském postavení v patové situaci, a to i přes oboustranné pokusy o vytvoření průlomu. Opětovné rakouské snahy o převzetí iniciativy končily neúspěšně, naopak Rusové dosáhli ve střední Haliči významného úspěchu dobytím pevnosti Přemyšl, jíž velel generál Hermann Kusmanek. Posádka, v níž se nacházelo i mnoho českobudějovických vojáků, se dokázala bránit čtyři a půl měsíce trvajícím obklíčení 11. armády generála Alexandra Nikolajeviče Selivanova, než ji hrozící vyhladovění donutilo ke kapitulaci. S více jak sto tisíci zajatými Rakušany přešli do zajetí i Budějovičtí a mnozí z nich se připojili k formujícím se legiím v Rusku.¹⁵²

V případě obléhání Přemyšlu nešlo českým obráncům vytknout jakékoliv napomáhání nepříteli, jako velezrádný čin ovšem rakouské velení ohodnotilo dubnové vystoupení „osmadvacátníků“ na frontě u Zborówa. Oddíly pluku, složené z českých vojáků, byly umístěny krátkou dobu i v Českých Budějovicích a v listopadu roku 1905 zde největší měrou přispěly k vypuknutí tzv. párkové aféry. Jejím nechtěným účastníkem se stal i starosta Taschek, který vojákům, hlídkujícím ve městě během českých manifestací za všeobecné volební právo, nabídl na dvoře radnice pohoštění ohřátými párky. Návrh byl svorně odmítnut a náležitě

¹⁵⁰ Deník Josefa Taschka (II.1906–1920), zápis k 19.dubnu 1915; Jiří CHVOJKA, *Město*, České Budějovice 1992, s. 168; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 64; František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992, s.13. Podrobněji k zavedení chlebových lístků ve městě srovnej *Einführung der Brot- und Mehlkarten*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 26, s. 7; *Zavedení chlebových lístků v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1915, č. 28, s. 2.

¹⁵¹ Již na počátku války byla zastavena činnost několika českobudějovických listů, zčásti dobrovolně (Budivoj), ale především úředním zásahem (Jihočeský dělník, Stráž lidu). Zatčeni byli redaktori Josef Kratochvíl a Jan Gregor. [*Zlé časy pro noviny*, Jihočeské listy, 1914, č. 65, s. 2; *Časopis Budivoj přestal vycházeti*, Jihočeské listy, 1914, č. 69, s. 2; *Zatýkání redaktorů v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1914, č.71, s. 2; *Jihočeský dělník zastaven*, Jihočeské listy, 1915, č. 71, s. 3.

¹⁵² Deník Josefa Taschka (II.1906–1920), zápis k 19.dubnu 1915; František RADA, *Když se psalo T. G. M.*, České Budějovice 1992², s. 33; <http://www.pamatnik.valka.cz/novy/cz/osobnost.php?id=633&prihlasen=>

využit v místním českém tisku. Co se stalo nyní, po deseti letech? Počátkem března 1915 se rakouské jednotky pokusily na haličské frontě o průlom směrem na Gorlici. Rusové je odrazili a sami přešli do protiofenzivy, ohrožující 3. rakousko-uherskou armádu. Dočasně stažení osmadvacátníci dostali za úkol zacelit nejohroženější místo rakouské linie. Nevhodná poloha bráněných míst ve spojení s chybným velením znamenaly pro nasazené prapory katastrofu, ústící 3. dubna 1915 v jejich obklíčení a kapitulaci. Rakouský generální štáb se odhodlal k bezprecedentnímu kroku, když 28. pluk navždy vyřadil ze seznamu rakouských pluků. Rozhodnutí obhajoval dobrovolným, nikdy dostatečně prokázaným, přechodem pluku k nepříteli. Podobné incidenty vyvolávaly negativní odezvu na německé straně a byly často interpretovány jako nacionálně motivované dezerce.¹⁵³

Vzájemné česko-německé vztahy v našem městě se ve stejnou dobu výrazněji nezměnily, naopak pokračovala spolupráce v určitých oblastech. Češi i Němci se nadále podíleli na sbírkových akcích, péči o raněné či o uprchlíky, přicházející do regionu již od října roku 1914 z Rusy okupovaných oblastí Haliče a Bukoviny. Vzájemná součinnost se projevila i při pořádání červnového koncertu pro podporu polských uprchlíků, konaného v městském divadle pod protektorátem prezidenta zemské správní komise v Čechách Vojtěcha Schönborna. Bohatě navštívený program obsadili čeští i němečtí umělci, kteří by se za jiných okolností setkali na společné městské scéně velmi obtížně, a průběh divadelního večera velmi kladně hodnotil český i německý tisk.¹⁵⁴

K dočasnému oslabení vzájemné antagonie mezi oběma národnostmi napomáhaly válečné události společně sdílenými starostmi, navíc nacionálně nejradikálnější příslušníci nastupujících mladších generací se z větší části nacházeli na frontě. Cenzura, ač nepoměrně více postihující tisk český, nestrpěla přílišné provokace ani v listech německých a jasně vymezovala hranice, za něž nebylo možno zajít. Upřednostňovala se témata ryze neutrální, k nimž patřila obligátní hlášení generálních štábů z bojišť, konání kulturních akcí, obchodní záležitosti lokálního charakteru, zveřejňování úředních vyhlášek a při vhodných příležitostech se neopomínala vyzdvihovat nutnost sepětí národů monarchie s vládnoucí dynastií.¹⁵⁵

V srpnu roku 1915 oslavili českobudějovičtí občané narozeniny císaře Františka Josefa I., tentokrát již pětaosmdesáté. V den mocnářových narozenin se na radnici poprvé veřejně

¹⁵³ František RADA, *Když se psalo c. a k.*, České Budějovice 1965, s. 33-34; Jeremy KING, *Budweisers*, Princeton 2002, s. 148-150; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*, Praha 2003, s. 83-84.

¹⁵⁴ Deník Josefa Taschka (II.1906-1920), zápis k 26.červnu 1915; František RADA, *Když se psalo T. G. M.*, České Budějovice 1992², s. 12, 71-72; *Wohltätigkeitskonzert*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 50, s. 4-5; *Velký koncert ve prospěch polských uprchlíků*, Jihočeské listy, 1915, č. 47, s. 2.

¹⁵⁵ Jeremy KING, *Budweisers*, Princeton 2002, s. 148. K obsahu novin a prováděné cenzuře srovná jednotlivá vydání českého a německého tisku z válečných let.

vystavily tzv. branné štíty a obyvatelé mohli manifestovat věrnost habsburskému domu nákupem železných hřebů a jejich zatloukáním do připravených štítů. Oslavy jubilea zahájilo 18. srpna slavnostní shromáždění na radnici, vedené J. Taschkem za přítomnosti nejvýznamnějších špiček veřejného a politického života. Vedle okresního hejtmana Franze Hiebla a biskupa J. A. Hůlky byli přítomni vedoucí představitelé městských úřadů a škol, vojenští a církevní činitelé a zástupci českých i německých spolků. Purkmistrovský úřad odeslal císaři holdovací telegram a slavnosti pokračovaly i následujícího dne, kdy vyvrcholily vojenským koncertem v Besedě českobudějovické za přítomnosti Augusta Zátky a dalších významných osobností kromě Josefa Taschka, kterého na rozdíl od F. Hiebla ani účel koncertu nepřiměl k navštívení největší ryze české spolkové instituce ve městě.¹⁵⁶

Uskutečněné oslavy nemohly zakrýt zhoršující se náladu mezi sociálně slabšími vrstvami, rekrutujícími se z dělnického prostředí, sezonních pracovníků i městské chudiny. Ke strachu ze ztráty zaměstnání se přidružovaly obavy ze stále komplikovanějších vyživovacích a zásobovacích poměrů. Nedostatek chleba a mouky, který nedokázal aprovizační úřad uspokojivě řešit, vedl 21. srpna 1915 k prvním vážnějším konfrontacím. Na radnici přišla odpoledne deputace žen žádající neprodlené odstranění nedostatku mouky v „mélamtu“. Jednání, vedená starostou i okresním hejtmanem, nevedla k uklidnění rozčilené skupiny, a proto nakonec zasáhli příslušníci bezpečnostní stráže, kteří zatklí celkem čtrnáct osob. Dav, shromážděný na náměstí před radnicí se odmítl rozejít, dokud nebudou zadržení propuštěni. Hrozbě větších výtržností se podařilo zabránit telefonickou intervencí přímo u českého místodržitele, hraběte von Coudenhove. Ještě v podvečer téhož dne mouka došla a začala se prodávat, po osmé hodině večerní se sročení lidé postupně rozešli.¹⁵⁷

Nejvyšší státní instituce, reagující dosud na vývoj v hospodářství převážně stanovováním maximálních cen u vybraných potravinářských a průmyslových výrobků, prozatím zhoršující se podmínky plně nereflektovaly. Nyní se jejich jednání konečně měnilo, tíha zásobování ale stále převažovala na bedrech obcí. Zástupci obecních samospráv se společně sešli 11.září 1915 na karlovarském sněmu za účasti českého místodržitele při jednání o současné vnitro-

¹⁵⁶ Deník Josefa Taschka (II.1906-1920), zápis k 18.srpnu 1915; *Kaisers Geburtstag*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 65, s. 4; *Wehrschild in Eisen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 66, s. 4-5; *K oslavě pětáosmdesátých narozenin našeho krále J. V. císaře Františka Josefa*, Jihočeské listy, 1915, č. 63, s. 2; *1830-1915*, Jihočeské listy, 1915, č. 66, s. 2; *Oslava 85. narozenin císaře a krále Františka Josefa v Českých Budějovicích*, Jihočeské listy, 1915, č. 66, s. 2.

¹⁵⁷ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 21.srpnu 1915; *Zur Mehllversorgung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 66, s. 5-6; *Starosti o mouku v Č.Budějovicích*, Jihočeské listy, 1915, č. 67, s.2.

politické, zásobovací a vyživovací situaci. Místodržitelství souhlasilo s nutností koordinovaněji řešit aprovizační otázky ve spolupráci s obecními samosprávami.¹⁵⁸

Pro zásobovací účely vznikaly od léta 1915 nové významné instituce. Ústředním orgánem, zajišťujícím zásobování Čech obilím, se stal vídeňský Válečný obilní ústav, založený 21. června 1915, velmi důležitou úlohu zastávala jeho pražská pobočka, zřízená 9. srpna. Zajištění zásobování země krmivý dostala od 11. srpna 1915 na starost Krmivová ústředna, výkup obilí na zemské úrovni řídila Ústřední jednota hospodářských společenstev na straně české a Zentralverband deutscher landwirtschaftlicher Genossenschaften Böhmens (Ústřední svaz německých hospodářských společenstev v Čechách) na straně německé. Pro tzv. německá města v Rakousku („die deutsche Städte Oesterreich“), kam se počítala i města v Čechách s významnou německou menšinou, se nabízela možnost začlenit se do nově vzniklé vídeňské korporace, „Oesterreichischer Städtebund“ („Rakouský městský svaz“, též „Svaz německých měst v Rakousku“). Její ustavující zasedání proběhlo 23. a 24. září 1915 ve Vídni a díky aktivitě svého starosty mohly i České Budějovice začít využívat členství v organizaci jako další možnost řešení zásobovacích obtíží.¹⁵⁹

Krátce po návratu z Vídně se Josef Taschek připojil k přípravám slavnosti „Zlatého klasu“ („Ährentag“), připomínající císařovy jmeniny. Tak jako již výše zmiňovaná panovníkova jubilea posloužila i tato událost k dobročinným účelům. Deníkové zápisy částečně podkrývají pozadí organizování oslav a jejich pisatel na rozdíl od dřívějších poznámek jasně zdůrazňuje, že přípravných zasedání se účastnily „(...) Deutsche u[nd] Čechen, Herren u[nd] Damen.“. Ačkoliv pro řadu osob se v tehdejší době stávaly finanční poměry stále složitější, přesto se stále našlo mnoho přispěvatelů, kteří „se ochotně dali do služeb dobročinnosti“. Jedinou vadu na kráse způsobily slavnostnímu dni několikeré odklady kvůli nepřízní počasí a dárci se museli spokojit s odznaky v podobě klasů nikoliv zlatými, nýbrž železnými, dodatečně potahovanými odpovídající barvou. Průběh dosavadních panovníkových jubileí ve městě potvrzoval i ve druhém válečném roce trvající existenci platformy, společné pro obě národnosti – v různém směru pojímané věrnosti k trůnu.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 10.-11. září 1915; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 244-245, 248-249; *Die Versammlung der deutschen Bezirksobmänner in Karlsbad*, Prager Tagblatt, 1915, Nr. 253, s. 10-11.

¹⁵⁹ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 23.-25. září 1915; Helmut LACKNER-Hermann RAFETSEDER-Anneliese SCHWEIGER, *75 Jahre österreichischer Städtebund, 1915 bis 1990*, Linz 1990, S. 8; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 251-252; *Die Beratungsgegenstände des Deutsch-österreichischen Städtetages*, Neue Freie Presse, 1915, Nr. 18352, s. 8; *Der deutschösterreichische Städtetag in Wien*, Neue Freie Presse, 1915, Nr. 18353, s. 9-10.

¹⁶⁰ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 29. září, 3. a 17. říjnu 1915; *Das Fest in Aehren*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 79, s. 4-5; *Kaiserhuldigungsfeier der Budweiser deutschen Schuljugend*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 82, s. 5; *Slavnost „Zlatého klasu“ v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1915, č. 82, s. 3; *Slavnost*

V porovnání s tím ostře kontrastovala situace na celozemské úrovni, kdy německá strana stupňovala své národní požadavky. V polovině prosince byl částečně uveřejněn společný program německých stran v Rakousku. V otázkách národnostních požadoval, aby bylo Němcům v Rakousku zabezpečeno postavení, jaké vyžadují státní zájmy. Německý jazyk měl sloužit jako zprostředkovací řeč v míře vyžadované potřebami státu a zemské správy. V jazykově smíšených zemích se uvažovalo o vyslyšení jazykových požadavků neněmecké části obyvatel, ale v omezené míře a jen podle skutečných potřeb. Důrazně se žádalo zabezpečení ryze německého charakteru německých zemí, zvláště říšského hlavního města Vídně.¹⁶¹

Stupňování německých nacionálních požadavků napomáhala i nová vlna politické perzekuce, namířená proti vybraným představitelům českého politického a kulturního života. Vojenská justice bez jakékoliv předchozí konzultace s civilní mocí zatkla postupně Karla Kramáře, Aloise Rašína, Josefa Scheinera, ale i básníky Petra Bezruče, Josefa Svatopluka Machara či Viktora Dyka, řadu členů národněsociální, realistické a státoprávně pokrokové strany, represe se nevyhnula ani některým vysokým státním úředníkům a vedoucím činitelům Živnobanky.¹⁶²

Zásahy rakouských vojenských kruhů se záhy změnil v tažení proti českým národním hodnotám, národním a státním tradicím, vlastenectví a národnímu uvědomění, přičemž se popíralo české státní právo a celá česká politika od dob Františka Palackého až k předválečnému pozitivismu dostávaly punc velezrady a nezákonnosti. Politické procesy na přelomu let 1915 a 1916 představovaly nejviditelnější projev snah o nové, radikální, řešení české otázky. Vynesené rozsudky nastoupený kurz nemilosrdně potvrzovaly. Hlavní líčení s Karlem Kramářem, Aloisem Rašínem, Vincencem Červinkou a Josefem Zamazalem, které v deníku reflektuje i J. Taschek, skončilo 3. června 1916 vynesením odstrašujících trestů - všichni obvinění byli odsouzeni k trestu smrti.¹⁶³

Německá politická scéna v Čechách dokázala měnící se poměry v zemi patřičně využít. Největší aktivitu vyvíjeli němečtí radikálové, pozadu ovšem nezůstávaly ani strany umírněnější, pokrokovou stranu nevyjímaje. Její členové, mezi nimi i českobudějovický starosta, se

zlatého klasu v Č. Budějovicích, Jihočeské listy, 1915, č. 83, s. 2. Posledním oslavovaným jubileem tohoto roku se stalo výročí 67 let od nástupu Františka Josefa I. na trůn. Srovnej *Oslava panovnického jubilea J. V. císaře Františka Josefa v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1915, č. 96, s. 2-3.

¹⁶¹ *Die politische Einigung Deutschböhmens*, Prager Tagblatt, Nr. 351, s. 2; *Rakouské národnosti a společný program německých stran*, Jihočeské listy, 1915, č. 102, s. 3.

¹⁶² Zdeněk KÁRNÍK, *Habsburk, Masaryk či Šmeral. Socialisté na rozcestí*, Praha 1996², s. 35-36; Jan KŘEN, *Konfliktní společenství*, Praha 1990, s. 408-410; Týž, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005, s. 330-331.

¹⁶³ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 19. lednu 1916; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 172-173. Dosud nejpodrobněji popsal proces historik Zdeněk Tobolka ve svém díle *Proces Dra Kramáře a jeho přátel. I.-VIII.*, Praha 1918-1920.

v polovině ledna roku 1916 na pražském zasedání důvěrníků strany postavili za obnovení „Svazu bývalých německých poslanců na zemském sněmu“ a vytvoření pracovního výboru k prosazování zájmů německých obyvatel v Čechách. Svaz německých poslanců byl obnoven na konci ledna a přistoupili k němu i členové ústavověrného velkostatku.¹⁶⁴

Jasně se k představám o budoucím uspořádání habsburské monarchie vyjádřily vedoucí německé nacionalistické kulturní a politické organizace v tzv. *Forderungen der Deutschen Oesterreichs zur Neuordnung nach dem Kriege* („Požadavky Němců v Rakousku na nové uspořádání po válce“) z 24. dubna 1916. Rakouské císařství by po vítězném konfliktu tvořila území s vlastní samosprávou bez zastoupení na říšské radě, získané polské a ukrajinské oblasti a tzv. „Západní Rakousko“ („Westösterreich“), zahrnující i Čechy. České země, rozdělené na území čistě německé a území smíšené, by se dočkalo nového uspořádání zemské samosprávy podle národnostního rozhraničení a nového systému obsazování míst v městských samosprávách. Čeští politici „Požadavky“ právem označili za nepřijatelné.¹⁶⁵

Josef Taschek, jak lze, z byt' velmi stručně vedených zápisů, doložit, se snažil svůj čas rozložit v jarních měsících mezi práci v městské samosprávě, rodinu a mimopracovní záležitosti, vývoj stavu v ožívající německé politice ale bedlivě sledoval a svým jednáním do něj aktivně vstupoval, ať již účastí, popř. referáty na zasedáních Rakouského městského svazu, Zweiteilungsausschussu nebo vídeňského „Deutscher Klub“ (Německý klub). Znal tak požadavek německých občanských politiků vytvořit prostřednictvím krajského zřízení národnostně ohraničená území a plány Stürgkhovy vlády na další centralizaci Předlitavska.¹⁶⁶

Vypracování základního návrhu nového krajského uspořádání svěřila vláda hornorakouskému místodržiteli Erasmusu von Handelovi, který svou práci dokončil v červnu roku 1916. Návrh se skládal z početného souboru nařízení, předpokládajících mj. zřízení krajských sněmů, jež by nahradily český zemský sněm a de facto by učinily jeho další existenci zbytečnou. Plánované upevnění centrální moci vídeňské vlády na úkor zemského sněmu vyvolalo rozporuplné ohlasy i na německé straně a stalo se jedním z hlavních témat, diskutovaných na

¹⁶⁴ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920) zápis k 22.-23. lednu 1916; *Sborník dokumentů k vnitřnímu vývoji v českých zemích za 1. sv. války 1914-1918*, sv. III – rok 1916, Praha 1995, č. 8, s. 33-37; Tamtéž, sv. III, č. 9, s. 37-42; *Deutschfortschrittliche Vertrauensmännerversammlung*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18470, s. 10-11; *Německé poradby v Praze*; Jihočeské listy 1916, č. 14, s. 2.

¹⁶⁵ Jan KŘEN-Peter HEUMOS, *Die Konfliktgemeinschaft: Tschechen und Deutsche 1780-1918*, München 2000, S. 326; *Sborník dokumentů k vnitřnímu vývoji v českých zemích za 1. sv. války 1914-1918*, sv. III – rok 1916, Praha 1995, č. 39, s. 115-124.

¹⁶⁶ Srovnej zápisy z deníku Josefa Taschka z období od března do května 1916. Vedle účasti na zmíněných jednáních (zápisy k 1.-3. březnu, 2.-4., 14.-15. dubnu a 15. květnu 1916) lze nalézt ryze soukromé události, týkající se návštěvy divadla či přednášek, konaných v Německém domě, společných procházek s manželkou, styků s dalšími rodinnými příslušníky, ale i vlastního a manželčina zdravotního stavu nebo narození vnuka Hansla.

pražské schůzi zástupců okresních a městských samospráv „německých měst v Čechách“ ve dnech 22. a 23. června 1916. Přítomní se nakonec rozhodli pro podpoření návrhu a vyzdvihli přitom nutnost „změny politické a autonomní správy podle jazykově oddělených oblastí.“ Vzhledem k postoji ministrů Karla Urbana¹⁶⁷ a Josefa Marii Baernreithera¹⁶⁸ nechal Handel připravené podklady přepracovat a zmírnit úředníky Zemské správní komise pro Čechy, resp. pražského místodržitelství, Rudolfem Slawitschkem a Friedrichem Jankem, ani poté ale nevešly v platnost.¹⁶⁹

Po návratu z konference se Josef Taschek na konci června vrátil k rozběhlé sbírkové činnosti ve městě. Českobudějovický obchodník a člen městského zastupitelstva Bertram Blaha patřil za války k největším organizátorům nejrůznějších sběrů ve městě a od poloviny června vedl jako důvěrník C. a k. úřadu pro válečnou péči druhou sbírku vlny, kaučuku a starého papíru. Purkmistrovský úřad, jako v případě mnoha dalších podniků pomocné válečné péče, Blahovo jednání podporoval a přispěl k úspěchu sbírky také vlastním podílem. Musíme ale nutně zmínit, že záštitu nad dobročinnými a charitativními akcemi ve městě přebírali kromě oficiálních institucí i jednotlivci, pocházející obvykle z nejvyšších vrstev společnosti, v Českých Budějovicích především hraběnka Mathilda Lamezan-Salins, rozená Hardtmuth.¹⁷⁰

Na rozdíl od předcházejícího roku prožil Josef Taschek s manželkou většinu červencových a srpnových dní na statku v Mokré, ke kterému byl vázán nejen nutností zabezpečit chod hospodářství, ale i přítomností blízkých přátel a srdečným vztahem ke zdejšímu kraji. Povinnosti, jež jej volaly krátkodobě zpět do města, nabývaly různého charakteru, od úřední činnosti, spojené s komunální politikou, účasti na dětské slavnosti, dobročinné výstavě i oslavách 86. narozenin Františka Josefa I. v Českém Krumlově až po ryze soukromé záležitosti, zahrnující setkání se svými nejbližšími.¹⁷¹

¹⁶⁷ Karl Urban (1855-1940), rakouský politik, od roku 1895 poslanec českého zemského sněmu, od roku 1901 říšské rady za Německou svobodomyšlnou stranu, v letech 1916-1917 ministr obchodu ve vládě hraběte Jindřicha Clam-Martiniče. [<http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.u/u855347.htm>.]

¹⁶⁸ Josef Maria Baernreither (1845-1925), rakouský politik a právník, od roku 1878 poslanec českého zemského sněmu, od roku 1885 říšské rady za stranu ústavověrných velkostatkářů, v březnu až říjnu 1898 krátce ministrem bez portfeje ve vládě hraběte Františka Thun-Hohensteina, od prosince 1916 do června 1917 zastával tento úřad znovu, tentokrát ve vládě Jindřicha hraběte Clam-Martiniče. [<http://www.archivinformationssystem.at/Detail.aspx?ID=1229>.]

¹⁶⁹ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 22.-23. červnu 1916; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 176; *Forderung der deutschen Bezirke nach Kreiseinteilung*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 173, s. 2.

¹⁷⁰ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 28. červnu, 1. a 4. červenci 1916; František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 30; *Gemälde-Ausstellung zu Gunsten des „Roten Kreuzes“*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 79, s. 6-7; *Druhou sbírku vlny a kaučuku*, Jihočeské listy, 1916, č. 46, s. 2; *Sbírání starého papíru*, Jihočeské listy, 1916, č. 46, s. 2; *Výsledky druhé sbírky vlny, kaučuku a kovů*, Jihočeské listy, 1916, č. 59, s. 2; *Sbírka starého papíru v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1916, č. 62, s. 2.

¹⁷¹ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápisy k 5., 10., 15., 19., 21, 26, a 29. červenci a 2., 6.-7., 9., 16., 20., 23., 26. a 31. srpnu 1916; SOKA České Budějovice, C8, Josefa Taschek (pozůstalost), inv. č. 12, sign. IV/2, kart.

Koncem srpna stále častěji prosakovaly zprávy o možném obnovení parlamentního života v Rakousku, ochromeném od počátku války rozpuštěním říšské rady a potlačením ústavních občanských práv. V průběhu září dostávalo možné obnovení ústavního života jasnější kontury opětovným vznikem „Deutscher Nationalverband“ (Německého národního svazu), sdružujícího před rokem 1914 německé liberální strany. Německá pokroková strana na mimořádném zasedání, uskutečněném 15. září 1916 v pražském Německém domě daný krok schválila a podpořila vstup vlastních poslanců do vzniklého uskupení.¹⁷²

Potřeba radikálních změn nejen na politické scéně vystupovala čím dál rychleji do popředí. Rakouská ekonomika se díky neočekávané délce konfliktu propadala do stále hlubší deprese, projevující se v nepříliš funkčním zásobování, prudkém stoupaní cen a inflace, zřetelném poklesu v produkci zemědělství a v těžbě surovin, nově i zostřením problémů v oblasti malo- i velkoobchodu, stavebnictví. Krize zatím nepostihla všechna hospodářská odvětví, její zhoršení se při případném pokračování bojů jevila jako neodvratitelná hrozba.¹⁷³

Rovněž v Českých Budějovicích byl horšící se stav jasně patrný a vyjádření nacházel v zavádění nových opatření. Již v průběhu března roku 1916 byly zavedeny lístky na cukr, v květnu následovalo vydávání tzv. mléčenek a od poloviny září poukázek na tuky a omastky. Nedostatek masa se řešil zaváděním bezmasých dnů, často se nedostávalo i brambor. Špatná doba nastala i pro milovníky kávy a čaje a pro kuřáky se stalo „černým pátkem“ 1. září 1916. Téměř vždy se dosud našel nějaký způsob, zákonný i nezákonný, jak chybějící součást jídelníčku, popřípadě nezbytný doplněk životního stylu získat, doplníme však – prozatím. Aprovizační otázky se dostávaly do popředí konferencí Svazu německých měst, jichž se česko-budějovický starosta v září a listopadu účastnil. Práce svazu, a především státní zásahy, přinášely v oblasti zásobování určitá zlepšení, bohužel nikoliv dostačující.¹⁷⁴

2; W. JOHANNEK, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988, s. 49-52; *Deutsches Spiel- und Turnfest*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 51, s. 6; *Die Gemälde-Ausstellung im städt. Museum*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 90, s. 3; *Obecní zastupitelstvo v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1916, č. 68, s. 1. Účast na krumlovských oslavách císařových narozenin zabránila J. Taschkovi účastnit se podobné oslavy v Č. Budějovicích. Srovnej *Lidová slavnost na počest narozenin J. V. císaře*, Jihočeské listy, 1916, č. 66, s. 2.

¹⁷² Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 15. září 1916; Jan KŘEN, *Konfliktní společenství*, Praha 1990, s. 381; *Vollversammlung des Deutschen Nationalverbandes*, Neue Freie Presse, Nr. 18702, s. 9; *Kundgebung der deutschen Fortschrittspartei*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 258, s. 4; *Dojde ke svolání rakouského parlamentu?*, Jihočeské listy, 1916, č. 68, s. 1.

¹⁷³ Jan KŘEN, *Konfliktní společenství*, Praha 1990, s. 412; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 217-243, zejména s. 222-223.

¹⁷⁴ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápisy k 27. a 28. září a 10. listopadu 1916.; František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 17-23; *Poukázky na omastek*, Jihočeské listy, 1916, č. 69, s. 3. Ve dnech 19. a 20. října 1916 se jako člen delegace zástupců místních a okresních samospráv českých s výrazným podílem německé menšiny („Deutschböhmen“) účastnil vzájemných rozhovorů s hrabětem Coudenhove o zásobování zmíněných okresů. Ze zmíněných státních zásahů v tomto roce jmenujme zřízení Meziministerské provizační komise 30. května 1916, Úřadu pro výživu, a konečně Úřadu pro výživu lidu,

Přestože zoufalství pocíťovalo mnoho lidí, vyburcovat veřejné mínění radikálním činem se pokusil pouze jediný člověk, syn rakouského sociálně demokratického vůdce Viktora Adlera Friedrich. Jeho zoufalý čin, atentát na předlitavského ministerského předsedu, hraběte Karla Stürgkha, si kladal za cíl odstranit osobu, ztělesňující dle Adlerova mínění největší překážku pro obnovení ústavního zřízení a odstranění autoritářské vlády, opírající se o byrokratickou mašinerii a podřízenou potřebám vojenských kruhů. Věřil, že Stürgkhovým zavražděním nastane konečně obrat k lepšímu. Nenastal, i když jeho čin zapůsobil mocným dojmem. Císař povolal již jednou osvědčeného politika, Ernsta von Koerbera, a na rozsáhlejší změnu přetrávajících poměrů nepřistoupil.¹⁷⁵

Co nedokázal Adlerův výstřel, změnila krátká nemoc Františka Josefa I., která skončila pár minut po 21. hodině večerní dne 21. listopadu 1916 monarchovou smrtí. Po obdivuhodných šedesáti sedmi letech panování se uvolnilo místo pro nového panovníka z habsburského rodu, císařova devětadvacetiletého prasnynovce, arcivévodu Karla. Pro velkou část veřejnosti stále ještě neznámý mladík měl nyní vést mnohonárodnostní říši s neblahým dědictvím rozpoutané války a bylo otázkou, jak si s vloženou tíhou vlády poradí. Karla I., císaře rakouského, očekávala v nejbližších dnech naléhavá rozhodnutí, povinné pocty, holdy a ceremonie, jeho předchůdce pocta poslední. Na konci velkolepého pohřebního průvodu byla 30. listopadu rakev se zesnulým císařem spuštěna na místo posledního odpočinku, do Kapucínské krypty kláštera na vídeňském náměstí Neue Markt. Celá říše se zahalila do smutku.¹⁷⁶

Lidé v našem městě se o mocnářově smrti dozvěděli 22. listopadu z německého i českého tisku. Budweiser Zeitung i Budweiser Kreisblatt doplnil prodynastickými statěmi místní katolický list Hlas lidu, Jihočeské listy slibovaly v krátkém nekrologu otištění podrobnějších zpráv v následujícím vydání. Neotiskly, neboť jejich vydávání se výnosem okresního hejtmanství zastavilo až do poloviny prosince. Smuteční zasedání městského zastupitelstva, konající se v den panovníkova pohřbu, zmínilo jeho zásluhy o všestranný rozvoj státu a jednomyslně schválilo zaslání kondolenčního telegramu příslušnému politickému úřadu, na mnoha místech ve městě byla při různých příležitostech vyjadřována soustrast vládnoucímu domu.¹⁷⁷

zřízeného císařským reskriptem z 13. listopadu 1916. [Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 247; *Vertreter Detschböhmens beim Statthalter*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 291, s. 2.]

¹⁷⁵ Jan KŘEN, *Dvě století*, Praha 2005, s. 328-329; Jan KŘEN, *Konfliktní společenství*, Praha 1990, s. 412; Bernard MICHEL, *Smrt dvouhlavého orla. Rakousko-Uhersko 1916-1918*, Praha 1994, s. 7-10.

¹⁷⁶ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920) zápis k 21. listopadu 1916; Jan GALANDAUER-Miroslav HONZÍK, *Osud trůnu habsburského*, Praha 1983², s. 214-215; Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 16-23; Otto URBAN, *František Josef I.*, Praha 1999², s. 274-277.

¹⁷⁷ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920) zápis k 30. listopadu 1916; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 61; František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 36, zde nelze souhlasit s tvrzením, že se lidé dozvěděli o mocnářově smrti oficiálně až 23. listopadu, Jihočeské listy i německý tisk přinesly zprávu už 22. listopadu; *Trauerkundgebung des Gemeindeausschusses der Stadtgemeinde Budweis*

Vánoční svátky a poslední den roku, prožitý v širším rodinném kruhu, zpříjemnila Josefu Taschkovi nenadálá událost. Při pravidelném udělování a propůjčování šlechtických titulů, panovnických vyznamenání a řádů rozhodlo Jeho Apoštolské Veličenstvo, nový císař Karel I., 22. prosince 1916 o udělení komturského stupně Řádu Františka Josefa I. za všeobecnou záslužnou činnost i „(...) dem Bürgermeister in Budweis, Josef Taschek.“ Oficiální informaci z tisku sdělili vyznamenanému němečtí členové městského zastupitelstva a zpráva se brzy rozšířila dále. Ačkoliv mu byl řád předán okresním hejtmánem Franzem Hieblem až na konci března, gratulace vyvrcholily už 5. ledna 1917 na večerní schůzi spolkového vedení Böhmerwaldbundu za přítomnosti zástupců všech významných místních německých spolků, česká strana událost příliš nereflektovala.¹⁷⁸

Většina lidí ve městě se dále potýkala se zhoršujícími ekonomickými problémy. První měsíce nového roku přinesly českobudějovickým obyvatelům starosti, způsobené nedostatkem uhlí, který teď ochromoval školní vyučování, dopravu, obchodování, práci v továrnách, dokonce i úřadování. Zápis v deníku, vztahující se k více než dvěma týdnům na konci ledna a začátku února 1917, představují výmluvné svědectví: „Nachlazen (...). Radnice špatně vytopena. 23.“ Mrzla radnice i další úřady, ve školách se střídali žáci v několika vytopených učebnách, dokud se konečně nevyhlásily uhelné prázdniny.¹⁷⁹

K obávaným zásahům se řadilo rekvírování vybraného zboží pro armádu za předem stanovené ceny. V první řadě šlo armádě o zemědělské výrobky, nemenší pozornost se věnovala kovovému zařízení. Jestliže dříve zájemci vyměňovali u Bertrama Blahy „zlato za železo“, žádal nyní stát železo za znehodnocenou měnu. Zabavovaly se hmoždíře, tyče, mříže, nářadí, nádobí, kovový odpad i předměty neobyčejné – tácy, kliky, kovové postroje, pomníky, příslušné součásti střeš nebo kostelní inventář. U církevních staveb hrozilo zabavení varhanních píšťal a z Černé věže se sňaly tři největší městské zvony. Zásahem purkmistrovského

aus Anlaß des Ablebens Seiner Majestät des Kaisers Franz Josef I., Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 93, s. 3; † *Císař a král František Josef I. zemřel*, Jihočeské listy, 1916, č. 92, s. 1. Číslo 93 vyšlo až 14. prosince 1916.

¹⁷⁸ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápisy k 30. prosinci 1916, 1., 5 lednu a 28. březnu 1917; *Seine k. u. k. Apostolische Majestät*, Wiener Zeitung, 1916, Nr. 300, s. 1-2; *K poctě česko-budějovického starosty p. Jos. Taschka*, Jihočeské listy, 1917, č. 3, s. 2; *Zur Allerhöchsten Auszeichnung des Bütgermeisters*, Budweiser Kreisblatt, 1917, Nr. 3, s. 4. Zmiňme též, že shodou náhod došlo 5. ledna i k významnému obratu v Kramářově případě, který Josef Taschek na počátku roku 1916 sledoval. Karel I. zmírnil K. Kramářovi a A. Rašínovi jejich tresty na patnáct, resp. deset let, aby byli posléze definitivně osvobozeni na základě císařovy amnestie z 2. července 1917. [Bernard MICHEL, *Smrt dvouhlavého orla*, Praha 1994, s. 46, 80-81.]

¹⁷⁹ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 24. lednu až 10. únoru 1917; František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 23-24. K těžbě uhlí v Předlitavsku v období let 1913-1917 viz Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 227-228.

úřadu se podařilo zabránit roztavení největšího, Bumerina, dokončen nebyl ani sběr kovových předmětů a většina zvonů se po konci války vrátila neporušena zpět do města.¹⁸⁰

Nejvíce však českobudějovické obyvatele zasahoval nedostatek základních potravin. V prvním dubnovém týdnu se přiděly chleba na poukázky od Moučného úřadu snížily na polovinu, mouka se prodávala stále nepravidelněji a její jakost klesala zvyšujícím se vymíláním. Městské úřady se pouze držely místodržitelských pokynů a císařských nařízení a snažily se zasahovat i proti lichvě, přesto se pochopitelný hněv lidí obracel vůči nim. Pověstnou poslední kapku představoval 14. květen 1917, kdy se občané v obchodech vydání předepsaného polovičního bochníčku nedočkali. O pět dní později se frustrovaní lidé shromáždili před budovou okresního hejtmanskví a srocení se opakovala i 22. až 24. května. Požadavky zněly jasně – zlepšit zásobování, přidělování základních potravin a uhlí, snížit všeobecnou drahotu a naopak zvýšit nedostatečnou finanční podporu potřebným. Ani při nejlepší vůli nemohl hejtmán Hiebl ve spolupráci s městskými úřady žádosti splnit, a proto se rozčilení demonstranti rozhodli zjednat nápravu sami. Demolovány a vykrádány byly obchody kupců, označovaných za lichváře a keťase, nechybělo vytloukání výkladů, krádeže a jiné výtržnosti. Řádění ukončily až zásahy posílené policie, purkmistrovský úřad byl nucen pod dojmem událostí vyhlásit zákaz vycházení ve večerních hodinách. I když někdy nesly podobné výtržnosti zřetelné anti-semitské zabarvení, nelze v tomto případě doložit jasný nacionální podtext. Útoky směřovaly proti německým i českým živnostníkům.¹⁸¹

Letní měsíce přinesly zdánlivé uklidnění, ovšem vnímavý pozorovatel si mohl povšimnout zvýšené politické aktivity, způsobené obnovením ústavního života v monarchii. První zasedání říšské rady nezakrytě ukázalo, že jakákoliv dohoda mezi českou a německou stranou bude velmi obtížná. Sdružení českých poslanců rady, Český svaz, ústy svého předsedy, člena agrární strany Františka Staňka, přednesl namísto očekávané státoprávní deklarace prohlášení, žádající „přetvořiti mocnářství habsbursko-lotrinské ve spolkový stát svobodných a rovnoprávných národních států“ a „opírajíce se (...) o přirozené právo národů na sebeurčení a svobodný vývoj (...) domáhati se spojení všech kmenů československého národa v demokratický český stát (...)“. Jinými slovy, vytvořit v rámci federalizace říše autonomní český stát, spojený se Slovenskem. Čeští poslanci svým vystoupením tak jednoznačně odpověděli na výzvu, adresovanou jim tzv. Manifestem českých spisovatelů ze 17. května 1917. Souhlas

¹⁸⁰ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 9. březnu 1917; František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 30-32.

¹⁸¹ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápisy k 19., 22., 23. a 24. květnu 1917; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 85-86, 88; František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 14; František V. ZDRÁHAL, *V záři svobody. Vzpomínky na revoluční českobudějovický převrat dne 28. října 1918. I. díl: Státní převrat*, České Budějovice 1928, s. 40.

s Manifestem vyjádřili i tzv. „Projevem“ z 22. června profesoři českobudějovické české real-ky, za postoj českých poslanců se v červenci a srpnu jednoznačně postavila i místní organizace svobodomyšlné strany.¹⁸²

Německá strana kontrovala vlastní deklaraci jménem Německého národního a Křesťansko-sociálního svazu, v němž odmítla české státní právo, odporující právu českých Němců „na administrativní národní autonomii“, proti českému prohlášení vystoupili jak rakouský ministerský předseda, hrabě Jindřich Clam-Martinič, tak i jeho uherský protějšek, Móricz Esterházy. Vnímal Josef Taschek tyto zásadní události ve svém deníku? Bohužel nikoliv. Převážnou část zápisů tvoří od počátku června informace o zdravotním stavu svém i blízkých – manželky, vnučky Gretl, zotavující se z obtížné operace, a dcery Emmy - proložené záznamy o pobytu dcer s vnučaty v Františkových Lázních, kam ostatně manželé Taschkovi rovněž odcestovali a pobývali zde od 6. srpna do 4. září 1917. Přílišná stručnost se netýkala pouze politických událostí. Významné jubileum, oslavené 31. července 1917, přešel českobudějovický starosta mimo vyjmenování míst, navštívených tento a předešlý den v Čechách, Rakousku i Německu, jedinou větou: „60 let.“¹⁸³

Stranou kvapného vývoje ale rozhodně nestál. Předmět většiny rozhovorů na vídeňském zasedání Svazu německých měst 24. až 27. října 1917 tvořila témata, týkající se opětovného zhoršení ekonomické situace. Projevy o průběžném stavu zásobování potravinami a otopem, zvyšující se inflace, možné způsoby snížení cen výrobků základních životních potřeb a získání nových zdrojů městských příjmů, nic, co by až do závěru vybočovalo z obvyklého programu předchozích zasedání. Pak vystoupil vedoucí vídeňského magistrátu Grüner s posledním projevem. „Zástupci německých rakouských měst, shromáždění na třetím sněmu (...), vyjadřují své nejhlubší rozhořčení nad cílenými plány a snahami českých a jihoslovanských politiků na zřízení samostatného česko-slovenského nebo podobného jihoslovanského státu (...) a potvrzují, že se německý lid v Rakousku nikdy nenechá začlenit do žádného slovanského státního útvaru a uzavřeným slovanským záměrům bude čelit nejkrajnějším odporem. (...)“. Vyjádření bylo přítomnými jednomyslně schváleno.¹⁸⁴

Stejná slova, ne-li ostřejší, zazněla i na pražské listopadové schůzi Německé pokrokové strany. Její zemské vedení pro Čechy odsoudilo se shromážděnými stranickými důvěrníky

¹⁸² Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 62, 68-69; Jan GALANDAUER, *Vznik československé republiky 1918. Programy, projekty, předpoklady*, Praha 1988, s. 80-94, 283-288; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 74-76, 85.

¹⁸³ Srovnej červnové až srpnové zápisy, obsahující i zápisy, týkající se i návštěv statku v Mokré (9., 26. a 30. června, 8., 13., 21. července a 1. srpna 1917.). Jan GALANDAUER, *Vznik*, Praha 1988, s. 84-86; Zdeněk KÁRNÍK, *Habsburk*, Praha 1996², s. 117-119; Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 69-70.

¹⁸⁴ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 24.-27. říjnu 1917; *Deutsch-österreichischer Städtetag*, Neue Freie Presse, 1917, Nr. 19103, s. 4.

„katastrofální českou politiku, která vede k rozkouskovaní monarchie v duchu válečných cílů našich nepřátel a je zaměřena na podmanění sudetského (sudeteländischen) němectví (...).“ Vina spočívala podle usnesení strany na vládě i poslancích obou komor říšské rady, podporujících neuspokojivou vládní politiku posledních měsíců. „ (...) Ve světle všech těchto okolností Německá pokroková strana v Čechách (...) oznamuje, že bude společně se všemi dalšími národnostními skupinami bojovat až do konce svých sil za úplnou nezávislost Německých Čech na české většině v zemi, za úplné národní sebeurčení v rámci jednotného rakouského státu a nezalekne se žádného prostředku, aby každý pokus o začlenění Německých Čech do jakéhokoliv a jakkoliv vymezeného českého státu zmařila (...).“¹⁸⁵

Zatím tyto „prostředky“ používaly spíše státní orgány. Vlivem posledních společných rakousko-uhersko-německých úspěchů při ofenzivě u Caporetta, která znamenala téměř úplné zhroucení italské fronty ve prospěch Ústředních mocností, a listopadového převratu v Rusku, vedoucímu ve svém důsledku k vyřazení bývalé carské říše z dalších bojů, se zdálo konečné vítězství Čtyřspolku na dosah ruky. Po určitém uvolnění letních měsíců se tak ke slovu znovu dostaly oblíbené rakouské byrokratické prostředky – cenzura, zastrasování, perzekuce, jako novum působily seznamy „velezrádných“ Čechů a spisy, mapující protistátní českou činnost. Vlna zákroků, namířená spíše proti zbylému českému tisku než konkrétním osobám, postihla i České Budějovice a přispívala k utlumení činnosti české strany. Před politickými otázkami dostávalo přednost zajištění základních životních potřeb, protože se znovu zhoršovalo zásobování a s přicházející zimou se nad vším vznášel příznak nedostatku uhlí. Od počátku listopadu se opět uzavíraly školy, nedostatkem paliva trpěly domácnosti, kterým množství uhlí, přidělované na nové poukázky, uhlenky, při mrazech nestačilo, uzavřena byla divadla, biografy, lázně a řada obchodů, z nichž mnohé stejně nemohly v této době nabídnout téměř žádné zboží, významně se omezila městská i meziměstská doprava.¹⁸⁶

Okresní hejtmanství i purkmistrovský úřad se pokusily rostoucí problémy řešit ve spolupráci s okresním inspektorátem pro výživu, zřízeným i v dalších českých městech. Vedoucí českobudějovického inspektorátu, linecký velkoobchodník Karl Fischer, byl pověřen založením městské hospodářské rady, k čemuž oficiálně došlo 16. listopadu 1917 za účasti Josefa Taschka, okresního hejtmana Franze Hiebla, vedoucího městské aprovizace, velkoobchodníka Huga Heskeho, a představitelů českých i německých konzumních spolků. Členy vyživovací

¹⁸⁵ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 3.-4. listopadu 1917; *Landesparteileitung der deutschen Fortschrittspartei*, Prager Tagblatt, 1917, Nr. 303, s. 4.

¹⁸⁶ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápisy k 29. říjnu a 14. prosinci 1917; Martin GILBERT, *První světová válka*, Praha 2005, s. 495-500, 510-513; Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 101-115; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 93; František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 17, 22, 24; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 137-141, 316-318.

radly byli zvoleni zástupci české i německé strany – vedle starosty městští zastupitelé František Dlouhý, Johann Jakob von Herminenthal, Anton Jaksch a Johann Stegmann, člen okresního zastupitelstva Leopold Mural, obchodník Matthias Binder, městský oficiál Gustav Tuschl, za konzumní spolek železničářů Josef Jindra a za konzumní spolek „Rovnost“ Josef Křečan. S radou úzce spolupracovali i odborníci na rozmanitou problematiku v zásobování, ovšem ani oni, ani oba orgány, neučinili významnější nápravu, a část obyvatel tak zůstávala nadále odkazována sama na sebe, v lepším případě na dobročinnost blízkých i neznámých osob.¹⁸⁷

3.3 „Deutschböhmen“ či „tschecho-slowakischer Staat“? Střet s osudovými následky

K Novému roku 1918 si Josef Taschek do svého deníku poznamenal jedinou větu, odrážející tužbu a přání statisíců jiných obyvatel habsburského soustátí: „Válka, ale svítá vyhlídka na mír.“ Ve vzdáleném Brestu Litevském skutečně pokračovalo po kratší přestávce vyjednávání mezi rakousko-uherskou a německou delegací na jedné, a ruskou na druhé straně. Každá ze tří delegací ale přistupovala k rozhovorům s odlišným cílem, proto hledaly společnou řeč obtížně a pomalu. Přitom času se podunajské monarchii nedostávalo. Pokud chtěla vyřešit těžkou zásobovací krizi, nutně potřebovala získat spolu s uzavřeným mírem ruskou a ukrajinskou mouku, navíc další, pro formování budoucího československého státu závažný, dokument, Tříkrálová deklarace, jasně hovořil, „že stanovisko zástupce Rakousko-Uherska“ na mírových jednáních, rakouského ministra zahraničí hraběte Ottokara Czernina, odmítajícího jiné řešení otázky sebeurčení nesamostatných národů v rámci určitého státu, než cestou ústavní, „není stanoviskem naším (...).“ Do Českých Budějovic se díky cenzuře dostávaly tyto zprávy ve zkreslené a upravované podobě, zadržet je ovšem úřední orgány nedokázaly. Tím méně, když se jednalo o ohlas takových událostí, jako byla všeobecná stávková hnutí se 23. ledna 1918 ve Vídni po oznámení o novém snížení denního přídělu mouky a lavinovitě se šířila do dalších oblastí, české země nevyjímaje. Ke stávkovému hnutí se 23. ledna připojilo i českobudějovické dělnictvo, které po projevech předáků české i německé sociální demokracie vyslalo své deputace na radnici i okresní hejtmanství. Společná česká a německá

¹⁸⁷ Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 86-87; František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 37-38.

účast na „demonstrační mírové stávce“ odlišovala Českobudějovické od některých jiných míst, kde manifestace probíhala.¹⁸⁸

Shodou okolností vydali sudetoněmečtí poslanci na říšské radě předchozí den, kdy byla generální stávka v Čechách v plném proudu, historické prohlášení, chápané jako odpověď na Tříkrálovou deklaraci. Odmítali „panství Čechů v Čechách“ a žádali místo něj „zřízení samostatné provincie Deutschböhmen (...) bez jakékoliv závislosti na české části Čech“. Jejich vystoupení nezůstalo bez odezvy, proti české deklaraci vystoupili i rakouští německonacionální poslanci. Josef Taschek se k celé záležitosti stavěl jako člen užšího vedení německých pokrokářů kladně. Ve dnech 1. až 3. února 1918 předsedal stranickému zasedání, které i přes některé výhrady předsedy Německé pokrokové strany, profesora německé univerzity v Praze Bruna Kafky, vyjádřilo v konečném usnesení s obsahem sudetoněmecké rezoluce jednomyslný souhlas a „s nadšením“ přivítalo „(...) vážnost a srozumitelnost rozhodnutí, postavit se proti hrozbě přivtělení oblasti Deutschböhmen k česko-slovenskému státu všemi prostředky, dokonce i násilím. (...)“.¹⁸⁹

Jen silná prohlášení, mohlo by se říci, kdyby je nepodporovaly další činy nacionalů, kterým nahrávala i latentní nespokojenost v pohraničních oblastech, osídlených německou většinou. Podíl Josefa Taschka na událostech, vedoucích nakonec skutečně k pokusu vytvořit samostatné německé oblasti a odtrhnout je od českého státu, nelze bohužel zamlčet. Od 16. do 18. března 1918 byl v Lovosicích přítomen projednávání návrhů na budoucí samosprávnou úpravu Deutschböhmen, jež by zajistila její naprostou autonomii na jiném státním útvaru. Hlavní výsledky zasedání Zweiteilungsausschussu zatím spočívaly pouze na přijetí podnětů bývalého poslance říšské rady a českého zemského sněmu, rytíře Rudolfa Lodgmana von Auen, vytvořit pro dotyčné otázky užší výbor, složený z členů německých stran z Čech, zastoupených na říšské radě, myšlenku samostatné německé oblasti v Čechách však

¹⁸⁸ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 23. lednu 1918. Výsledek mírových jednání autor deníku stručně, leč chybně, zaznamenal v poznámce k 9 a 11. únoru 1918: „Mírové smlouvy s Ukrajinou a Ruskem.“ Zdeněk KÁRNÍK, *Habsburk*, Praha 1996², s. 245-252, 254-278. Autor ve své knize pojímá generální stávku odděleně, jako českou a německou, a to především z důvodu rozdílných politických cílů německých i českých sociálních demokratů. Jan GALANDAUER, *Vznik*, Praha 1988, s. 114-121, 150-152, 294-296; Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 117-128; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 94-96

¹⁸⁹ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920) zápis k 1. až 3. únoru 1918; Zdeněk KÁRNÍK, *Habsburk*, Praha 1996², s. 303-305; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 100; *Landesparteileitung der Deutschen Fortschrittspartei*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 29, s. 2. Bruno Kafka ve svém projevu vytýkal Sudetoněmeckému svazu, že v prohlášení chybí zmínka o „velkých německých držebnostech v Praze, Českých Budějovicích a Plzni“.

zúčastněné korporace, mezi nimiž nechyběla ani Německá národní rada pro Čechy, naprosto schvalovaly.¹⁹⁰

Ačkoliv se němečtí radikálové plánem na rozkouskování Čech nijak netajili, vzbudil větší rozhořčení neuvážený čin hraběte Czernina. Spokojen s podepsáním mírové smlouvy s Ruskem, blížícím se uzavření míru s Rumunskem a německými úspěchy na západní frontě, zaútočil 2. dubna v ostrém projevu na zahraniční odboj, „bídneho, ubohého Masaryka“ a jemu podobné „jisté české vůdce“, opoziční politiky, pacifistické kruhy či francouzského premiéra Georgese Clemenceaua. Dosáhl jediného, pobouření všech napadených. Clemenceau zveřejnil jako odpověď důkazy o tajných separátních mírových jednáních mezi ním a císařem, odezva českých politiků a umělců vyjádřila 13. dubna tzv. národní přísahou vůli dosáhnout úplné státní nezávislosti a tento jejich krok byl nadšeně přijat o den později i na veřejné schůzi v česko-budějovické Besedě. Czerninovo následné odvolání situaci příliš neuklidnilo, navíc německé nacionály císařův krok značně podráždil.¹⁹¹

První a zároveň poslední válečné prvomájové oslavy pak ukázaly, že prohlubující se národnostní rozkol se nebyvalou měrou rozšířil i do socialistických stran. Jestliže byla v souvislosti s lednovou stávkou v Českých Budějovicích zmiňována přítomnost česká i německá, slavily nyní 1. květen obě místní sociálnědemokratické organizace odděleně - německá ve své schůzovní místnosti hotelu „U císaře rakouského“, česká v ulicích a náměstích města. Určitou výjimku představovala malá skupinka stoupenců České sociálně demokratické strany dělnické, tzv. centralistů, zcela pomíjejících význam národnostní otázky, kteří upřednostnili před českým průvodem a následným shromážděním na Mariánském náměstí, kde v promluvách řečníků zazníval i požadavek samostatnosti národa, přítomnost na výrazně menší oslavě německé.¹⁹²

Důležitým rysem, spojujícím svátek 1. května a podobně probíhající oslavy padesátiletého výročí položení základního kamene Národního divadla, zahájené v Českých Budějovicích 12. května slavnostním představením Smetanovy Prodané nevěsty, se stala jakákoliv absence nacionálně zaměřených výstřelků a výtržností. Zajisté zde hrálo roli zesílení strážních služeb,

¹⁹⁰ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920) zápis k 16. až 18. březnu 1918; *Beratung des Zweiteilungsausschusses in Lobositz*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 64, s. 2.

¹⁹¹ Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 143-151; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 330-331; Zdeněk KÁRNÍK, *Habsburk*, Praha 1996², s. 327-328, 374; František V. ZDRÁHAL, *V záři*, České Budějovice 1928, s. 55.

¹⁹² Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920) zápis k 1. květnu 1918; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 101-102; Robert RANDÝSEK, *K historii německých snah o zavedení krajského zřízení v Čechách*, Jihočeský sborník historický 37, 1968, č. 3, s. 178-179. K oslavám Prvního máje v monarchii viz i Zdeněk KÁRNÍK, *Habsburk*, Praha 1996², s. 334-337; Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 154-155. B. Michel zmiňuje „schůze v uzavřených sálech“ v Korutanech a Štýrsku, Z. Kárník uvádí oddělené oslavy pro Plzeň, Liberec a další oblasti, společnou pak jen na Ostravsku.

a s tím související hrozba zatčení a následného potrestání viníků, náplň obou akcí, navíc v tomto období ani jedna strana nejevila znatelný zájem na provokacích, které by mohly přerůst ve vážnější konfrontace.¹⁹³

Zdalo se, že bouřlivý vzrůst českého národního sebevědomí nemůže nic zaskočit a brzy se naplní i volání po samostatnosti národa. Opak byl pravdou. Ačkoliv se nemohla opřít o parlamentní většinu, rozhodla se rakouská vláda bez ohledu na říšskou radu prosadit nové krajské uspořádání. Dne 19. května 1918 vydala prostřednictvím ministerstva vnitra nařízení o zřízení krajských vlád v Čechách. Země měla být s platností od 1. ledna 1919 rozdělena podle národnostního klíče na dvanáct krajů : a) německé - Chebský, Litoměřický, Liberecký a Trutnovský; b) české – Čáslavský, Jičínský, Královéhradecký, Praha a okolí, Písecký, Plzeňský, Tábořský; c) národnostně smíšený – Budějovický. Novým krajským hejtmanům byly přislíbeny silné pravomoci na úkor zemské samosprávy. „Oktojírky“ vyvolaly na české politické scéně opravdovou bouři a proti vládnímu záměru vystoupili z nejvýznamnějších českých politických organizací Český svaz, agrární, státoprávně demokratická i socialistické strany, ale i Svaz českých měst, čeští členové panské sněmovny včetně konzervativní aristokracie a řada městských a obecních zastupitelstev z českých okresů. Jak se ukázalo, úplné nadšení nepanovalo ani na německé straně. Plzeňské Němce zaskočilo jejich budoucí včlenění do ryze českého kraje, budějovičtí očekávali naprosté zanedbání české většiny v regionu a připojení k oblastem čistě německým. Josef Taschek s těmito výhradami souhlasil a v druhém květnovém týdnu se v záležitosti nového krajského zřízení jako delegát Německé národní rady pro Čechy ve Vídni ohradil proti znevýhodnění německých menšin v některých oblastech, vyplývajícím z budoucího uspořádání Čech. Možná právě proto vyjádřil 22. května na shromáždění českobudějovických německých voličů přesvědčení, „(...) že také nyní by Češi neměli mít žádnou příčinu si stěžovati, protože nejsou žádným způsobem poškozováni (...).“ Nesprávnost vyslovené domněnky ukázala v našem městě reakce českého tisku a překvapivé vystoupení za války mlčícího Českého politického spolku, jenž spolu s Národní radou Čechů českobudějovických představoval před válkou důležitou hybnou sílu v lokální české politice.

¹⁹³ Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 102-103. Zdeněk Kárník, c. d. (srv. s. 332-335), spatřuje u prvomájových oslav hlavní zásluhu na poklidném vývoji v předběžně uzavřených dohodách mezi zastupci socialistických stran navzájem (12. dubna) a mezi nimi a policejními orgány, pro České Budějovice nemáme existenci úmluvy mezi socialisty a policejními orgány potvrzenu, vzhledem k podobnému duchu oslav, tak jako na jiných míst Čech, lze usuzovat, že českobudějovičtí socialisté zmíněné dohody respektovali. Slavnostní týden v českobudějovickém městském divadle pak byl, na rozdíl od tzv. divadelních slavností v Praze, poklidně ukončen bez jakéhokoliv zásahu příslušných orgánů. Srovnej SOkA České Budějovice, Policejní úřad ČB, Stations-Buch, 1918, sign. 48-299, Vorfällenheiten vom 13. zum 14. Mai, (...), Vorfällenheiten vom 20. zum 21. Mai, k událostem v Praze Jan HAJŠMAN, *Mafie v rozmachu. Vzpomínky na odboj doma*, Praha 1933, s. 320-324; Zdeněk Kárník, c. d., s. 377-386; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 331-332.

Na jeho veřejné protestní schůzi 2. června 1918 oponovali vládnímu plánu v rozsáhlých referátech August Zátka a František Vodňanský.¹⁹⁴

Souběžně s politickým vývojem radikalizovalo atmosféru ve městě zřetelné hroucení zásobovacího systému. Příděly základních potravin v dubnu opět poklesly a záchrana v podobě tolik očekávané ukrajinské mouky nedorazila. Na konci měsíce se papírově vydávalo jen 100 gramů mouky, 200 gramů masa a 500 gramů chleba na osobu, v praxi si až příliš často lidé nemohli tyto pro nás nepředstavitelně nízké dávky kvůli vysokým cenám zakoupit. Od 1. dubna pak bylo zakázáno obstarávat si potraviny soukromě a přepravovat vlakem jakýkoliv proviant. Zmíněné, stejně jako další, úřední nařízení se přes hrozící postihy mnohdy dařilo, i díky benevolenci kontrolních orgánů, obcházet, přesto byly podmínky zoufalé. Stále častěji se opakovaly živelné hladové demonstrace, největší z nich na počátku června, které musely být potlačovány za asistence policie a četnictva..¹⁹⁵

Mezitím vrcholila zoufalá snaha Rakousko-Uherska zvrátit pokračující rozklad v zázemí rozhodným vojenským úspěchem. Poslední ofenziva na italské frontě byla zahájena 15. června 1918 s cílem překročit řeku Piavu a donutit nepřátelské jednotky k ústupu. Operace skončila v jediném týdnu naprostým krachem a Rakušané byli zahnáni na výchozí pozice. Nezbyvalo než doufat v lepší výsledek německých spojenců, kteří stáli na počátku června na západní frontě takřka před branami Paříže. Jejich další útoky však narážely na tvrdý odpor britských, francouzských i amerických jednotek, jež výrazně jejich postup zpomalovaly. V pondělí 15. července zahájila německá armáda u francouzské Remeše svůj poslední velký útok na spojenecká postavení v tzv. „druhé bitvě na Marně“. Pokus prolomit britsko-francouzské pozice, posílené kromě amerických i italskými vojáky, se nezdařil a o tři dny později odpověděl vrchní velitel dohodových vojsk, generál Ferdinand Foch, mohutným protiútokem. Vyvolaný německý ústup se od předchozích lišil rozsahem i trváním. Jak později napsal tehdejší německý kancléř Georg von Hertling, „Osmnáctého (...) i ti největší optimisté v našich

¹⁹⁴ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 7.-14. a 22. květnu 1918; Zdeněk KÁRNÍK, *Habsburk*, Praha 1996², s. 375-376; Robert RANDÝSEK, *K historii*, Jihočeský sborník historický 37, 1968, č. 3, s. 179-180; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 332-333; *Budweis und die Kreiseinleitung. Eine Rede Bürgermeisters Tascheks*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 117, s. 2. K plzeňské otázce viz i *Zur Kreisverordnung*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 116, s. 3, k činnosti Národní rady Čechů českobudějovických a Českého politického spolku viz Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 70, 304.

¹⁹⁵ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápisy k 3., 6. a 18. červnu 1918; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 103-105; František RADA, *Když se psalo T.G.M.*, České Budějovice 1992², s. 14, 16, 25, 29.

řadách věděli, že je vše ztraceno.“ Německé oddíly byly od této chvíle stále hlouběji zatlačovány zpět ke svým hranicím.¹⁹⁶

Přestože novinové články byly pod úředním dozorem pečlivě revidovány, aby zprávy generálních štábů nevyzněly příliš tristně, bylo na začátku září jasné, že habsburské soustátí, po vojenské stránce zcela ve vleku svého mocnějšího západního souseda, stojí pověstný krůček od propasti. Německý tisk v Předlitavsku se s tím nedokázal smířit a v pomlouvačných článcích napadal všechny domnělé spoluvíníky blížící se porážky. Na zasedání českobudějovického obecního zastupitelstva 12. září představil vydavatel Budweiser Kreisblatt stať, odsuzující nepřátele Rakouska. Na přímý dotaz, koho tím myslí, odpověděl Leopold Mural jednoznačně: mezi jinými i Čechy. Hlasování o otištění rezoluce v příštím čísle listu proti sobě poprvé od zahájení války postavilo české a německé členy zastupitelstva jako oddělené skupiny.¹⁹⁷

O dva dny později zveřejnil rakouský ministr zahraničí, hrabě István Burián, s císařovým souhlasem návrh na zahájení mírových jednání na půdě neutrálního státu, vybraného po dohodě mocností. I když nota nepředpokládala ukončení vojenských operací, a nejednalo se tedy přímo o nabídku míru, německý císař i generální štáb Burianovu iniciativu odsoudili. Definitivně plán pohřbilo odmítnutí ze strany amerického prezidenta Woodrowa Wilsona i francouzského premiéra Georgese Clemenceaua 16., respektive 17. září, s odůvodněním, že není o čem hovořit.¹⁹⁸

Stejný čas, jiné místo. Na soluňské frontě na Balkáně nastoupila 15. září po jednodenním ostřelování tzv. Východní armáda pod velením generála Louise Francheta d'Espèrey k útoku proti spojeným bulharsko-německým oddílům. Její rychlý postup, podpořený demoralizací a vzpourami části nepřátelských jednotek, donutil bulharskou vládu požádat 25. září o klid zbraní a separátní mír. „Bulharsko se hroutí“, poznamenal si Josef Taschek, a jeho slova se potvrdila 29. září úplnou bulharskou kapitulací. Car Ferdinand předal vládu svému synovi, který nastoupil na trůn jako Boris III., a odešel do exilu. Bulhaři byli mimo jiné donuceni

¹⁹⁶ Martin GILBERT, *První světová válka*, Praha 2005, s. 564-574, 577-585, 592-596, 599-605; Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 164-166, 173-174; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 141-143; Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1999, s. 239-252.

¹⁹⁷ *Obecní zastupitelstvo v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1918, č. 67, s. 1-2. Velmi těsně připoutaly Rakousko-Uhersko k Německému císařství podmínky, přijaté Karlem I. po setkání s Vilémem II. během návštěvy německého generálního štábu v belgickém Spa v polovině května 1914. Bernard Michel, c. d., s. 157-158; Dagmar MORAVCOVÁ-Pavel BĚLINA-Marek PEČENKA, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*, Praha 1994, s. 20.

¹⁹⁸ John S. BOWMAN, *Kronika dějin 20. století*, Praha 1993, s. 60; Martin GILBERT, *První světová válka*, Praha 2005, s. 609; Zdeněk KÁRNÍK, *Socialisté*, Praha 1996², s. 459; Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 177; Dagmar MORAVCOVÁ-Pavel BĚLINA-Marek PEČENKA, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*, Praha 1994, s. 21.

vyklidit srbské a řecké území, demobilizovat vojsko a odevzdat zbraně a válečnou výstroj, v důsledku obsazení strategických bodů a spojenecké kontroly železnic bylo přerušeno pozemní spojení mezi Osmanskou říší a zbylými Ústředními mocnostmi.¹⁹⁹

Zhroucení Bulharska přinutilo Karla I. vrátit se k myšlence mírových jednání bez ohledu na německý postoj, a přitom zachránit monarchii i za cenu dalekosáhlých ústupků českým a jihoslovanským požadavkům, znamenajících uspořádání soustátí na úplně nových základech. Německo do jeho úsilí nijak nezasáhlo, samo ochromeno klesající morálkou vojsk a skepsí, vládnoucí mezi armádními i politickými špičkami, Viléma II. nevyjímaje. Dne 4. října postupně obě země prostřednictvím svých vyslanců v neutrálních zemích oznámily ochotu uzavřít příměří na základě lednového mírového programu, tzv. Čtrnácti bodů²⁰⁰, prezidenta Wilsona. Americký státní sekretář Robert Lansing odpověděl 8. října pouze Berlínu, Vídeň byla zatím ponechána v nejistotě. V ovzduší napjatého očekávání americké odpovědi rozpracovával vládní kabinet od 10. října podklady, předložené poslancem říšské rady za Německou radikální stranu, Oskarem Teufelem. Dokument obsahoval plán přeměny říše na federaci autonomních národních států na základě práva na svobodné sebeurčení, vyhlášený císařským manifestem. Po rozsáhlých úpravách, vynucených zdrženlivým postojem německých i slovanských poslanců, vyšlo slavnostní prohlášení „Mým věrným rakouským národům“ v tisku 17. a 18. října 1918. „(...) Od této chvíle musí se bez meškání zahájit nová výstavba vlasti na jejích přirozených a tudíž nejspolehlivějších základech. (...) Rakousko se stane na základě vůle svých národů spolkovým státem (*Bundesstaat*), ve kterém každý národ (*Volksstam* – doslovně tedy „národní kmen“ – pozn. autora) v oblasti jím obývané (*Siedlungsgebiet*) vytvoří svůj vlastní stát (...).“²⁰¹

Císařova snaha se nedočkala příznivého přijetí. Pro slovanské národy byla nepřijatelná pasáž, zdůrazňující neporušitelnost „integrity zemí Svaté koruny uherské“, vylučující tak právo na sebeurčení pro zdejší silnou slovenskou a rumunskou menšinu, ke konečnému rozchodu se soustátím směřovali i samotní uherští politici, samostatně jednal i Německý národní svaz.

¹⁹⁹ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 27. září 1918; Martin GILBERT, *První světová válka*, Praha 2005, s. 606-609, 613-615; Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 181; Robert KVAČEK, *První světová válka a česká otázka*, Praha 2003, s. 128-129.

²⁰⁰ Poprvé přednesl prezident Woodrow Wilson svůj mírový program na půdě amerického Kongresu 8. ledna 1918. Vzhledem k zaměření studie nelze význam programu, ani jeho jednotlivé body podrobněji rozebírat, srovnej však Robert KVAČEK-Jan KUKLÍK-Helena MANDELOVÁ-Ilona PARÍZKOVÁ, *XX. století o sobě. Výbor z úředních listin, záznamů, smluv a dohod, deklarací, projevů, úvah, dopisů, vzpomínek a pamětí*, Liberec 2005, s. 30-31.

²⁰¹ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápisy k 5. a 18. říjnu 1918; Robert KVAČEK, *První světová válka*, Praha 2003, s. 133-136, 143-144; Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 181-183, 185-186, 188, 191-195. Text manifestu přinesl s výjimkou Wiener Zeitung tisk v celé monarchii 18. října, srovnej např. *Das Völkermanifest des Kaisers*, Neue Freie Presse, 1918, Nr. 19450, s. 1.

Zmar podtrhla 18. října odpověď prezidenta Wilsona na rakouskou mírovou nótu. Čtrnáct bodů nemohlo být faktickým uznáním Národní rady československé²⁰² jako společného vládního orgánu Čechů a Slováků Spojenými státy americkými 2. září 1918 považováno za základ budoucích mírových jednání. Desátý Wilsonův bod, „Národům Rakouska-Uherska, jemuž si přejeme zachovat a zaručit místo mezi státy, budiž poskytnuta nejvolnější možnost autonomního vývoje.“, pozbyl platnosti.²⁰³

Horečná aktivita v hlavních centrech říše ostře kontrastuje se zápisy Josefa Taschka. Od 21. září vede svůj deník značně nepravidelně, výjimečné nejsou několikadenní prodlevy. Nezamlčuje nám pisatel něco? Přinejmenším jednu věc určitě. Po vzoru dalších českých a moravských měst proběhla 14. října 1918 v Českých Budějovicích generální stávka, namířená proti hrozícímu vývozu potravin, průmyslových surovin a továrních výrobků z českých zemí. Akce měla být v Praze spojena s vyhlášením samostatné Československé republiky, které by následovalo i na jiných místech českých zemí. Záměr byl zastaven v samotném zárodku prozrazením a následnými zásahy pražského vojenského velitelství i českého místodržitelství, a tak se socialističtí řečníci museli omezit na projevy a symbolické proklamace republiky mimo hlavní pražská náměstí. Může být sporu, kolik osob se účastnilo stávky v našem městě, faktem však zůstává, že podle všech dokladů proběhla v analogickém duchu jako v Praze. Na závěrečném shromáždění na Mariánském náměstí se protestovalo proti vývozu potravin z českých zemí, neustálému zhoršování zásobovacích poměrů a materiální situace a zaznělo i vyhlášení samostatné československé republiky, pak se těsně před polednem shromáždění poklidně rozešlo a přes očekávání části účastníků nebyl proveden žádný pokus o převzetí některého z městských nebo státních úřadů.²⁰⁴

Přesně o dva týdny později se sen o samostatném československém státě naplnil. Zprávy o mírové nótě nového rakouského ministra zahraničí Gyuly Andrásyho, znamenající souhlas

²⁰² Národní rada československá, vytvořená v roce 1916 v Paříži, vystupovala s Tomášem Garrigueem Masarykem v čele jako ústřední orgán československého zahraničního odboje za první světové války. V červnu až září 1918 byla postupně uznána francouzskou, britskou, americkou a japonskou vládou za oficiální představitelku budoucího československého státu. Dne 14. října 1918 byla reorganizována v tzv. zatímní československou vládu v Paříži, zanikla 14. listopadu 1918 vytvořením první oficiální vlády Československé republiky. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 281.]

²⁰³ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha 2005², s. 31; Robert KVAČEK-Jan KUKLÍK-Helena MANDELOVÁ-Ilona PAŘÍZKOVÁ, *XX. století*, Liberec 2005, s. 31; Bernard MICHEL, *Smrt*, Praha 1994, s. 194-199; ; Ivan ŠEDIVÝ, *Češi*, Praha 2003, s. 344-345.

²⁰⁴ Srovnej zápisy v deníku J. Taschka od 21. září do 28. října 1918. Výjimkou nejsou šesti- až osmidenní přestávky mezi poznámkami. Podrobně se k průběhu 14. října v Praze vyjádřil např. Zdeněk Kárník, *Habsburk*, s. 480-502, Ferdinand Peroutka, *Budování státu I., 1918-1919*, Praha 1991³, s. 37-51, Ivan Šedivý, *Češi*, s. 343-344. K průběhu 14. října v Českých Budějovicích i některých dalších jihočeských městech, včetně uváděného rozporu v počtu účastníků či formě státního útvaru, který byl na Mariánském náměstí proklamován, viz Miloslav Pecha, c. d., s. 117-122.

s požadavky obsaženými v nótě amerického prezidenta Wilsona z 18. října, a začátku státního převratu v Praze, vyvolaly v odpoledních hodinách bouřlivý ohlas. Jak se projevil v chování českobudějovických Čechů a Němců? „(...) Budějovičtí Němci chovali se zdrženlivě a zachovávali rozvahu, takže k vážnějším srážkám mezi oběma národy ve městě nedošlo. (...)“²⁰⁵. Přisvojení zásluh za udržení klidu během převratu německé menšině je nutno chápat jako značně jednostranný pohled. Spolupůsobilo zde totiž několik faktorů. Krátce poté, co se začaly šířit zprávy o pražské proklamaci republiky, byly na Ringplatz, hlavní českobudějovické náměstí, vysláni k udržení klidu policisté. Na vyvolání nepokojů, které by mohla stále přítomná vojenská posádka za policejní asistence tvrdě potlačit, neměli zájem ani členové „zatímního komitétu pro Národní výbor“, vytvořeného podle pražského vzoru 26. října při jednáních v kavárně u Volbrechtů v Kněžské ulici. Proto nabádali zúčastněné demonstranty při různých příležitostech, aby nezapomněli zachovávat pořádek a klid. A konečně, tak jako na jiných místech Čech, nedokázaly příslušné orgány spontánní průběh výrazněji kontrolovat a rozhodly se čekat na další vývoj. V konečném součtu tak kromě tří doložených inzultovaných osob nejhůře dopadly odznaky bývalé monarchie – říšští orlové a busty členů panovnické rodiny, německé nápisy, pouliční tabulky a prapory v jiných než národních barvách. Zvláštní péči se dostalo i pomníku Josefa II., Němci záměrně vztyčenému před 35 lety naproti budově Besedy českobudějovické. Podstavec byl zbaven německého nápisu, bronzová busta vhozena do Mlýnské stoky.²⁰⁶

„Převrat (*Umsturz*). Vyhlášení Č.S. státu. Dr. Zátka a 14 pánů v mém bytě“. Delegace Národního výboru, zřízeného týž den ze „zatímního komitétu“ navštívila Josefa Taschka po telefonickém rozhovoru a požádala jej o rezignaci městského zastupitelstva, poskytnutí kanceláře na radnici pro potřeby Národního výboru, podřízení policie Sokolu a vytvoření nového politického orgánu, správní komise, složeného z osmi českých a čtyř německých zástupců. Kromě předposlední žádosti, zahrnující i změnu policejních pokrývek hlavy, již důrazně odmítl, se k dalším bodům postavil českobudějovický starosta velmi neurčitě. Úplné shody bylo naopak dosaženo v otázce zamezení možných výtržností. O pořádek ve městě se od této chvíle staraly ozbrojené sokolské hlídky a dobrovolnické jednotky, tzv. „národní stráž“.²⁰⁷

²⁰⁵ Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatbuch*, Böhmisch-Budweis 1930, s. 502.

²⁰⁶ Cílem této studie není podat podrobný rozklad „českobudějovického 28. října“, který beztak učinil ve své výborné práci Miloslav Pecha, c. d., s. 127-136, srovnej i František Rada, *Když se psalo T. G. M.*, České Budějovice 1992², s. 42-45, k průběhu pražského 28. října např. Václav ČADA, *28. říjen 1918. Skutečnost, sny a iluze*, Praha 1988, s. 40-75, Antonín KLIMEK, *Říjen 1918. Vznik Československa*, Praha-Litomyšl 1998, s. 182-223 ad.

²⁰⁷ Deník Josefa Taschka (II. 1906-1920), zápis k 28. říjnu 1918, Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 137-138. František RADA, *Když se psalo T. G. M.*, České Budějovice 1992², s. 46, 48-49.

Příští den dopoledne jednali zhruba členové Národního výboru, vedeni Augustem Zátkou, o předání radnice do svých rukou. Němečtí zastupitelé i Josef Taschek se pokoušeli konečné rozhodnutí oddálit žádostí o přechod „postupný“, „v zájmu pořádku a lásky k rodnému městu“, čeští zástupci ovšem po dohodě obou stran povolili ochotu ustoupit o jeden jediný den. Výsledek mimořádné schůze městské rady 30. října předznamenal úvodní starostův projev, v němž sdělil, že všichni členové obecního výboru „(...) jsou rozhodnuti vzdát se svých mandátů, protože nynější obecní výbor už od června 1907 fungoval a proto svou zákonnou tříletou funkční dobu již o více než osm let překročil“. Po krátkém jednání mezi českými a německými zastupiteli se jeho slova naplnila společně uzavřenou rezolucí, zbavující staré zastupitelstvo mandátů a omezující činnost městské rady na dobu do ustanovení správní komise. Dlouhých patnáct let stál Josef Taschek v čele purkmistrovského úřadu, nyní musel uvolnit místo jiným.²⁰⁸

Správní komise vznikla 4. listopadu 1918 a ještě téhož dne z ní bylo zvoleno obecní představenstvo. Svou činností de facto nahrazovala zaniklé obecní zastupitelstvo a působila ve městě až do skončení obecních voleb v červnu 1919. Klíč jejího národnostního složení se od rozhovorů místního Národního výboru s teď již bývalým starostou nezměnil a byl akceptován i při rozhovorech zastupitelů 30. října. Advokáty Antona Jaksche, Maxe Löbla a obchodníka Bertrama Blahu, zastupující novou místní německou politickou platformu, tzv. Německý menšinový výbor, konstituovaný ve stejný den jako správní komise, doplnil člen německé sociální demokracie a úřední nemocenské pokladny „Selbsthilfe“ („Svépomoc“) August Matzl a náhradníci Eduard Miksch, ředitel městské spořitelny, a zámečník Franz Exner. Proti nim, při zachování stejného poměru, jako v případě sestavení komise, stáli čtyři Češi.²⁰⁹

Německé obyvatelé města převrat skutečně zaskočil. Možnosti zpětného obratu v jejich prospěch bránily nejen promyšlené kroky Národního výboru, jenž si byl vědom, že „město bylo vojensky vlastně v německých rukou“, ale i skepse některých vedoucích představitelů státní moci. Velitel městského četnictva, rytmistr Mlaker, odjel krátce po předání úřadu do českých rukou, z města, stejně jako velitel vojenské posádky, plukovník von Radl, nenaplnily se obavy z domnělého soustředění rakouského vojska v Linzi a Gmündu k napadení jižních Čech. Cenná pozůstalost úředníka českobudějovické pošty Františka Miroslava Čapka

²⁰⁸ Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 141, 145-146; František RADA, *Když se psalo T. G. M.*, České Budějovice 1992², s. 46, 48-49. Sám Josef Taschek k 29. říjnu uvádí pouze německý i český název pro Národní výbor, „Klub atd. hádky. Odstoupení uzavřeno“, k 30. říjnu ještě stručněji: „Poslední schůze obecního výboru. Dále porady Dr. Zátka, spořitelna atd. atd.“

²⁰⁹ Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatbuch*, Böhmisch-Budweis 1930, s. 507-508; Miloslav PECHA, *Státní převrat*, České Budějovice 1999, s. 144, 148-149, 177; František RADA, *Když se psalo T. G. M.*, České Budějovice 1992², s. 50. Poměr dva ku jedné v český prospěch zachovávalo i složení předsednictva komise – předsedou se stal August Zátka, náměstký Anton Jaksch a Otakar Svoboda.

obsahuje telegramy, rozeslané Josefem Taschkem poslanci Hansi Knirschovi²¹⁰, J. W. Tittovi²¹¹ z Německé národní rady pro Čechy, zemskému hejtmanovi právě odtržené oblasti Deutschböhmen, Raphaelu Pacherovi, nebo vídeňskému starostovi Richardu Weiskirchnerovi²¹², jimž oznámil, že za stávající situace „dosavadní obecní výbor jest nucen abdikovat, aby se ušetřilo zničení majetku a životů obyvatel“, neobsahovaly ovšem žádnou konkrétní žádost o pomoc.²¹³

Určitou naději dávalo vytvoření německých oblastí na území Československé republiky den po jejím vyhlášení. V jižních Čechách k nim patřila tzv. „Böhmerwaldgau“ („Šumavská župa“), další vznikaly v severních Čechách, na severní a jižní Moravě a ve Slezsku. Naplnila se tak zmíněná deklarace sudetoněmeckých poslanců z ledna 1918 a plán, o němž Josef Taschek věděl nejpozději od začátku února téhož roku. Němečtí poslanci z Čech dokázali prosadit otázku zřízení severočeské provincie Deutschböhmen jako hlavní bod i na půdu vytvářejícího se rakouského národního shromáždění a ustavit vlastní zemskou vládu pod vedením poslance za Německou radikální stranu Raphaela Pachera, jehož po několika dnech nahradil Rudolf Lodgman von Auen. Podobné vlády se postupně ustavily i ve zbylých provinciích, na jihu Čech v Českém Krumlově.²¹⁴

O autonomii se pokoušející nacionalisté se od počátku potýkali s minimální ochotou prozatímní československé vlády uznat jejich separatistické snahy, se zajištěním obrany kontrolovaného území a nedostatkem základních životních potřeb. Začátkem listopadu vláda odmítla poskytnout provinciím, postiženým zásobovací krizí, pomocnou ruku a v polovině tohoto měsíce zahájili tři neúplné československé pěší pluky jejich znovuobsazování, mezi nimi i obnovení „osmadvacátníci“, kterým byla na starost přidělena severočeská oblast. Bez větší

²¹⁰ Hans Knirsch (1877-1933), rakouský politik, předseda Německé dělnické strany v Čechách (Die Deutsche Arbeiterpartei Böhmens), od roku 1911 poslanec říšské rady, poslanec za Německou nacionálně socialistickou stranu dělnickou (Die Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei) v Národním shromáždění republiky Československé v letech 1920-1933. [http://www.parlament.gv.at/WW/DE/PAD_00850/pad_00850.shtml]

²¹¹ Josef Wenzel Titta (1863-1923), rakouský lékař a politik, v roce 1903 založil v Třebenicích u Lovosic Německou národní radu pro Čechy, člen nacionálních spolků „Burschenschaft Teutonia Prag“, „Burschenschaft Ambria Graz“ nebo „Burschenschaft Albia Wien“. [Horst GRIMM-Leo BESSER-WALZEL, *Die Corporationen. Handbuch zu Geschichte – Daten – Fakten – Personen*, Frankfurt am Main 1986, s. 378.]

²¹² Richard Weiskirchner (1861-1926), rakouský politik, od roku 1909 vedoucí vídeňského magistrátu, v l. 1897-1911 poslanec říšské rady za Křesťanskosociální stranu (Die Christlichsoziale Partei), v l. 1907-1909 prezident poslanecké sněmovny, 1909-1911 ministr obchodu v Bienertově vládě, 1912-1919 vídeňským starostou, 1919-1920 člen Konstitučního národního shromáždění, 1920-1923 poslanec a prezident Národní rady. [http://www.parlament.gv.at/WW/DE/PAD_01462/pad_01462.shtml]

²¹³ Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimabuch*, Böhmisch-Budweis 1930, citují Františka Miroslava Čapka, podle jehož tvrzení zabránil plukovníku von Radlovi 29. října v nasazení vojska skeptickými slovy okresní hejtman Franz Hiebl, toto tvrzení přijímá i Miloslav Pecha, který navíc zmiňuje podobnou skepsi u blíže neurčeného plukovníka von Brunna, srv. Pecha, c. d. 142-147, zejm. s. 143.

²¹⁴ Zdeněk KÁRNÍK, *České země. Díl první*, Praha 2005², s. 37-42; Karel RICHTER, *Češi a Němci v zrcadle dějin. Od nejstarších časů-květen 1938*, sv. 1, Praha 1999, s. 143-144, 146-148.

podpory z Rakouska a Německa nemohli iredentisté se svými špatně vyzbrojenými jednotkami tzv. Volkswehru uspět. Do konce roku 1918 byl pokus o odtržení pohraničních částí od republiky zmařen a jeho tvůrci buď uprchli do zahraničí, anebo se stáhli uvnitř československého státu z dosahu pozornosti úřadů.²¹⁵

Potlačení pokusu o německou odpověď na vznik Československé republiky předznamenával další vývoj vzájemných vztahů. Řada Němců existenci nového státu nedokázala přijmout a skrytě či otevřeně sympatizovala s nacionálně zabarveným odporem radikálů vůči němu. Nacionální výstřelky se však objevovaly i na české straně a vedly k mnoha neuváženým krokům, které situaci dále vyostřovaly. Poměrně tolerantní menšinová politika československé vlády sice mohla německé menšině zajistit jistý prostor pro prosazování vlastních politických, hospodářských a kulturních zájmů, ale rozhodně se bránila zřízení autonomních oblastí v pohraničí s převahou německého obyvatelstva. Od tohoto základního rozporu se pak odvíjela další nedorozumění, která měla mít v budoucnu tragické důsledky pro obě strany.²¹⁶

²¹⁵ Karel RICHTER, *Češi a Němci*, Praha 1999, s. 148-153; Ferdinand SEIBT, *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*, Praha 1996, s. 247-248, 256-257. Šumavská župa byla ochromena již obsazením Českého Krumlova 4. prosince, úplně zanikla krátce po ovládnutí Prachatic československými jednotkami 13. prosince 1918.

²¹⁶ Zdeněk BENEŠ-Václav KURAL (edd.), *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*, Praha 2002², s. 64-79; Jan KŘEN, *Dvě století*, Praha 2005, s. 399-400.

4 Závěr

Osobnost Josefa Taschka (1857-1939), stojícího v letech 1903-1918 v čele samosprávy Českých Budějovic, zůstávala v dosavadním badání regionálních česko-německých vztahů poněkud neprávem opomíjena. Přitom byl právě on od počátku 80. let 19. století neoficiálně uznáván za jednoho z hlavních mluvčích radikální části českobudějovických Němců a až do začátku 20. let století následujícího podstatně ovlivňoval v řadě ohledů život zdejší německé měšťanské společnosti.

Při prosazování vlastních politických, hospodářských a kulturních zájmů se její příslušníci museli nutně střetnout s podobnými snahami českými. Souhra okolností tak svedla v Českých Budějovicích dohromady dva muže, kteří měli mnoho společného. Jejich otcové se do města přestěhovali z původně venkovských oblastí a uzavřeli výhodné sňatky, synové pak dosáhli vysokoškolského vzdělání a převzali po rodičích prosperující živnosti. Proti sobě je postavily nepřekonatelné názorové rozdíly. Zatímco Josef Taschek důsledně hájil zachování výhodnějších německých pozic ve školství, obchodu i společenském životě, byl August Zátka (1847-1935) rozhodnut zajistit české straně přinejmenším rovnocenné postavení.

Jakákoliv naděje na vznik oboustranně přijatelného kompromisu byla přerušena vypuknutím první světové války. Ačkoliv společně prožívané obtíže a stále ještě existující loajalita k vládnoucímu habsburskému domu dočasně obě národnosti spojovala, byla vzniklá pouta pokračujícím vývojem války a vnitřní i mezinárodní politické situace postupně oslabována a nakonec úplně přerušena.

Stručné zápisy v denících Josefa Taschka odráží nejen tuto skutečnost, ale umožňují nahlédnout i do pisatelova soukromého života. Záznamy mi tak sloužily jako výchozí bod pro vyzdvihnutí obou zmíněných sfér jeho života na pozadí vývoje česko-německých vztahů v Předlitavsku, na jehož formování se českobudějovický starosta nemalou měrou podílel.

Další badání by mohlo na základě zpracování zbývajících záznamů, zahrnujících léta 1889-1913, takto pojaté chápání dále rozvinout, což ovšem nevylučuje jiné přístupy. Nabízí se možnost vzájemného srovnání životních osudů Josefa Taschka a Augusta Zátky na základě částečně naznačených společných rysů i hlavních postojů, jež je od sebe oddělovaly, či zdůraznění určité jiné složky, v zápisech se vyskytující. Pro období před rokem 1914 by to mohla být např. účast Josefa Taschka na zasedání mnoha místních i celozemských německých spolků, korporací a zájmových sdružení a vymezení jeho role v těchto organizacích, popř.

s využitím dalších pramenů, nacházejících se v pozůstalostním fondu, blíže charakterizovat okruh osob, s nimiž se stýkal v soukromém i pracovním životě.

Možností je mnoho a předkládaná práce představuje pouze jednu z nich. Snad přispěje k obnovení zájmu o muže, jehož nesmazatelný podíl na všestranném rozvoji města na přelomu 19. a 20. století zůstal s ohledem na tragické vyústění německého nacionalismu nadlouho zamlčen a odsunut do pozadí.

5 Edice deníku

5.1 Ediční poznámka

Při edici části prvního deníku Josefa Taschka bylo postupováno v chronologickém pořadí, zvoleném pisatelem deníku. Zachována zůstala formální podoba textu, výjimku tvoří očíslování řádků u vlepené předmluvy pro účely práce se špatně čitelným originálním textem. Jednotlivé záznamy byly transkribovány. Chybějící interpunkční znaménka byla doplněna s ohledem na dnešní německý pravopis. Všechny zkratky byly rozepsány za použití standardních symbolů [], stejně bylo postupováno v případě doplnění chybějící části textu. Přeškrtnutý text byl označen špičatými závorkami <>, nejisté čtení bylo označeno symbolem [?], nezřetelná část textu [...]. Římské číslice byly rozepsány a na tuto skutečnost bylo upozorněno v poznámkovém aparátu. Text, podtržený autorem deníku, zůstal zachován v této podobě. Poznámkový aparát obsahuje bližší určení jména, místa či konkrétní události s odkazem na literaturu či pramen, z něhož bylo čerpáno. V některých případech byla možná jen přibližná identifikace, naznačená příslušnými výrazy (patrně, asi atd.), některé osoby a místa se identifikovat bohužel nepodařilo.

5.2 Deník

Gebrauch der Jahresauszüge

1. Die Jahresauszüge habe ich aus dem Jahres-
2. vormerk Tagesblatterheften gemacht.
3. Nach dem Tode Maries habe ich begonnen
4. zurückgehend von 1935 Jahr um Jahr
5. bis zum Jahre 1885 um welche Zeit ich
6. begann einige Notizen in die Tagesvor-
7. merkkalender zu machen.
8. Es muß also um eine richtige Zeitfolg[e]
9. zu erhalten immer vom Ende des Jahresaus-
10. zugsheftes begonnen zum zum Anfang geblät[tert]
11. werden. Jahr um Jahr von 1885 immer von
12. rückwärts nach vorwärts Heft um Heft
13. bis zum Heft I 1921-1935. –
14. Geschäftliche und seit 1908/9 die Mugrauer Arbeiten
15. sind aus dem betreffenden Geschäfts und Wirtschaftsbüch[e]r
16. und selten im Auszug zu finden, respektive
17. übernommen worden, da muß man in den

18. betreffenden Behelfen in Bedarfsfalle, wenn man
19. Interesse hat, nachsuchen.
20. Ich habe in die Jahresauszüge aus den meist sehr
21. schlagwortartigen Tagesvormerken auch nicht wiederkehrt.
22. Tagesverrichtungen, Briefe, Geschäfts, Rathaus, Bundesarbei[t],
23. Familiengespräche, Spaziergänge – die ich fast immer nur
24. mit Marie, oft auch mit den den Kindern oder auch mit dem Vater
25. unternahm – Sitzungen der verschiedenen Vereine, bei der
26. Gemeinde, Lesen von Büchern, Zeitungen, Schreiben von Briefen,
27. Berichten, Zeitungs etc. Artikeln nicht vermerkt.
28. Nur hin und da habe ich, zum Zweck der Erinnerung dara[n]
29. daß diese Verrichtungen auch namen, eine Bemerkung gemacht.
30. Es sollen die Auszüge nur Fingerzeige sein. Die Notizen
31. sollen nur an Ereignisse der Familie oder öffentlichen Lebens
32. erinnern, Namen, Ort etc. ins Gedächtnis rufen und Anlass
33. geben, gegebenenfalls in anderen Notizen, Schriften, alten Zeit[u]ng[en]
34. nachzusehen. In den Lokalblättern, in der Prager Zeitungen,
35. „Bohemia“ Tagblatt, auch in gegenrischen Čechischen Blättern, in de[n]
36. Wiener Zeitungen, Linzer Tagespost etc. sind oft gute und falsche Be[richte].
37. Die Zeitungen erliegen in den Redaktionen, in der Handelskammer,
38. in der Universitätsbibliothek.
39. Die Notizen sind mit Erinnerung zur Nachschau, sollen anregen
40. belehren, erfreuen, an alles Verängliche mahnen. Die Notiz[en]
41. sind eilige Augenblicksarbeit, oft von wechselnder Stim[m]ung
42. eilig niedergeschrieben. Oft ist mancherlei scheinbar oder
43. wirklich unnützig, doch vielleicht bei Vergleich und nachsinnenn[d]
44. aber doch gut. Ich notierte, um mir und den anderen den Weg zu
45. zeigen zur Vergangenheit, um mir und den meinen einiger-
46. maßen Rechenschaft zu geben, ob ich meine übernom[m]enne Pflichten
47. erfülte, ob ich Gutes getan, ob ich meinen Lieben Freude zu
48. machen dachte. ----- *Taschek*

1.

1920

- 2./1. Kreisgericht²¹⁷ Sache²¹⁸ Erd- Forstschule.²¹⁹
- 3./1. Hansl²²⁰ hat Schafblattern.

²¹⁷ Okresní soud a jemu instančně nadřazený krajský soud vznikly v Českých Budějovicích v roce 1850, kdy vstoupila v platnost nová soudní organizace. Okresní soud sídlil nejprve v areálu radnice, krajský soud v ulici Na Sadech č. 3. Po postavení Justičního paláce na nábřeží Malše roku 1905 se nová soudní budova stala sídlem obou soudů. V Justičním paláci byla umístěna i krajská věznice. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 463.]

²¹⁸ Mezi trestními, resp. majetkovými spisy z tohoto či předchozího roku, zastavenými či založenými a projednanými, se nenachází spis, svědčící o jakémkoliv právním řízení, vedeném ve věci Německé rolnické školy.

²¹⁹ Německá rolnická škola, v jejímž rámci působila i Německá lesnická škola – proto Erd- Forstschule – vznikla v roce 1886 a od roku 1894 v sobě zahrnovala i Německou mlékařskou a hospodyňskou školu. Zanikla v roce 1945. Ve městě působila i Nižší soukromá lesnická škola (zvaná též „Die erste deutsche Waldbauschule“), jež vznikla v roce 1899 a zanikla v roce 1924. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 332; http://www.kohoutikriz.org/data/w_stobe.php.]

²²⁰ Johann Stepan ml. (* 26. 5. 1916), vnuk Josefa Taschka, syn Taschkovy dcery Klary, provdané Stepan (* 3. 8. 1890), a Johanna Stepana (1882-1942). [W. JOHANEK, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988, s. 10; http://digi.cesearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2741; <http://digi.cesearchivy.cz/>

- 4./1. Beratung wegen Kreisblattbestand.²²¹
 6./1. Unterhaltungsabend Arbeiterinnenverein.²²²
 8./1. Auch Hilda²²³ als fünfte²²⁴ an Schlafblattern krank.
 11./1. Bundesbauernball.²²⁵ Reif²²⁶ arbeitet contra.
 13.14./1. Hochwasser.²²⁷ Partei²²⁸ u[nd] Wahlberatungen.²²⁹
 19./1. D[ie] D[eutsche] Fr[eiheits] Partei²³⁰ Versammlung.
 28./1. Großer Elternabend²³¹ wegen Mittelschulen.²³²

index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2782; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2882; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2744]

²²¹ Budweiser Kreisblatt, německé noviny vydávané jako pokračování novin Anzeiger aus dem südlichen Böhmen v Českých Budějovicích v l. 1862-1920. Prvním redaktorem byl Theodor Doležal (1831-1873), vydávány byly tiskárnou Felixe Zdarssy (1807-1861). V roce 1920 přestal být tento list vydáván. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 51.]

²²² „Verein deutscher Arbeiterinnen“ byl původní název dívčího a ženského osvětově dobročinného spolku „Erste Deutscher Frauen- und Mädchenverein“, který byl založen 12. 6. 1885 a kromě dobročinných a kulturně osvětových aktivit pořádal i výlety, společenské zábavy a vzdělávací přednášky pro ženy a dívky. Spolek se dobrovolně rozpustil 5. 7. 1940. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 522.]

²²³ Hilda Pauline Josefa Ritt (*23. 11. 1907), vnučka J. Taschka, dcera Aloise Ritta (*19. 6. 1878, † 31. 8. 1914)) a Emmanuely Klary Ritt, roz. Taschek (*22. 12. 1882, † 30. 6. 1939).

[http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2776; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2741; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2780]

²²⁴ Zapsáno ve tvaru „als 5te“.

²²⁵ V tento den uskutečnil Deutschen Böhmerwaldbund „Ball der Deutschen der Budweiser Sprachinsel“, na nějž byly prostřednictvím Budweiser Zeitung zváni „všichni němečtí obyvatelé z Českých Budějovic a okolí“. Ples se pořádal od 20 hodin v Německém domě, dnešním Domě kultury Slavie, v Českých Budějovicích, Bauernball se uskutečnil 18. ledna. [*Bauernball*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 1, s. 6, resp. *Bauernball*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 4, s. 7.]

²²⁶ Josef Reif, k roku 1915 uváděn jako člen spolku „Der Vereinigung der Landwirte“. [*Aehrenfest*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 77, s. 4; *Das Fest in Aehren*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 79, s. 4-5.]

²²⁷ Viz články *Hochwasser*, *Sturm*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 4, s. 5, resp. *Hochwasser*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 5, s. 5.]

²²⁸ Josef Taschek byl členem a v tomto období vůdčím představitelem místní organizace Die Deutsche Fortschrittliche (Freiheits-) Partei, tedy Německé pokrokové (svobodomyslné) strany. Na začátku liberálních stran v Rakousku stála Deutschliberale Partei, která tvořila v letech 1867-1879 menšinu v Říšské radě. V roce 1873 došlo vzhledem k rozdílným názorům ve straně zejména na problematiku slovanských menšin v habsburské monarchii a postoj vůči církevním představitelům k jejímu rozpadu. K některým otázkám liberální politiky v Rakousku viz Leopold KAMMERHOFER-Friedrich EDELMAYER (Hrsg.), *Studien zum Deutschliberalismus in Zisleithanien 1873-1879. Herrschaftsfundierung und Organisationsformen des politischen Liberalismus*, Wien 1992, k činnosti frakcí liberální strany na Říšském sněmu pak Diethild HARRINGTON-MÜLLER, *Der Fortschrittsklub im Abgeordnetenhaus des Österreichischen Reichsrats 1873-1910*, Wien 1972.

²²⁹ V dubnu tohoto roku se konaly první volby do Poslanecké sněmovny ČSR, zvítězila v nich sociální demokracie. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 486.]

²³⁰ Německá svobodomyslná strana (Deutsche demokratische Freiheitspartei), zastupující část liberálně orientovaného městského obyvatelstva, se ustavila v Československu v roce 1919, v Českých Budějovicích se Deutscher Fortschrittsverein für Südböhmen konstituoval v roce 1869. [Kolektiv autorů, *Cesta k dekretům a odsunu Němců*, Praha 2002, s. 16; Václav KUDRNÁČ, *Úplný adresář hejtmanství Česko-Budějovického : soudní okresy Česko-Budějovický, Hlubocký, Lišovský, Trho-Svinenský a veškeré politické obce a osady*, Turnov [1904], s. 135.]

²³¹ Další rodičovský večer byl ohlášen na 22. února 1920. [*Das Tschechische Pflichtgegenstand an den deutschen Mittelschulen*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 9, s. 1-2; *Reforma střední školy*, Jihočeské listy, 1920, č. 3, s. 1.]

²³² Jednalo se o reakci na připravovanou reformu tohoto typu škol, která byla vypracovávána v Národním shromáždění republiky Československé jako součást úpravy organizace úřadů pro školství a národní osvětu v republice Československé, schválené zákonem ze dne 23. března 1920 s platností pro Čechy, Moravu a Slezsko od 1. srpna téhož roku, a která byla poměrně ostře napadána v německém tisku, neboť účinností tohoto zákona došlo ke zrušení řady německých škol. Podle K. Kratochvila bylo v Českých Budějovicích uzavřeno dřívější C. k. německé státní gymnázium v České ulici 29-31 a C. k. německá státní reálka přeměněna ve České státní

Fort Bälle der Vereine.²³³

29./1. Südbank²³⁴-Miksch²³⁵ etc. Arbeit.

3./2. Mit Dr. Lodgmann²³⁶ Versammlung und Krawal.²³⁷

7./2. Schulinspektor Spatschek²³⁸ begraben.

10./2. Bischof Hulka²³⁹ gestorben. 69 Jahre.

18./2. Magd²⁴⁰ Luisi²⁴¹ in Mugrau²⁴² um Mehl.²⁴³ Fort Marie²⁴⁴ u[nd] ich Sitzungen.

reformní reálné gymnázium (se sídlem rovněž v České ulici, dnešní Gymnázium Česká 64, České Budějovice). [Mittelschulreform, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 6, s. 1; *Reforma střední školy*, Jihočeské listy, 1920, č. 3, s. 1; Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches-Budweis 1930, s. 508; Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 115; Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 491; http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2654_02.htm; http://www.gymceska.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=28&Itemid=13.]

²³³ Dne 15. února se konal v Německém domě „lidový ples“ spolku Deutscher Böhmerwaldbund [*Volksball des Deutschen Böhmerwaldbundes*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 9, s. 5.], 8. února maškarní bál spolku Der Deutsche Dilettantenverein [*Maskenball des Deutschen Dilettantenvereines*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 11, s. 7.]

²³⁴ Südbank, vlastně Die Südböhmische Kreditanstalt, Gesellschaft m. b. H. Svou činnost v Českých Budějovicích zahájila v Breitegasse Nr. 13 (tedy v dnešní Široké ulici) dne 2. ledna 1920. Označení Südbank Budweis bylo užíváno jako telefonní spojovací adresa. Viz inzeráty Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 3, s. 12; Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 5, s. 10; Daniel KOVÁŘ-Pavel KOBLASA, *Ulicemi města Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 221-222.

²³⁵ Eduard Miksch, úředník a posléze i ředitel Budweiser Sparkassa, tedy městské spořitelny. Viz např. Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 149.

²³⁶ Rudolf Vinzenz Maria Ritter Lodgman von Auen (1877-1962), německý politik, povoláním právník. V letech 1911-1918 poslanec říšské rady za Německý nacionální svaz, na podzim r. 1918 se významně podílel na pokusu o odtržení českých pohraničních oblastí od nově vzniklého čs. státu, zemský hejtmán provincie Deutsch-Böhmen, zakladatel Deutsche Nationalpartei (1919), jeden z hlavních představitelů německého negativismu, odmítajícího ČSR a soužití s Čechy. Před válkou podporoval Sudetendeutschen Partei, po 2. sv. válce vůdčí organizátor sudetoněmeckých spolků v tehdejší SRN. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 235.]

²³⁷ Vystoupení Rudolfa Lodgmana von Auen na volebním shromáždění Německé nacionální strany v Německém domě bylo přerušeno již na začátku konfliktem mezi přítomnými Čechy a Němci, který vyvrcholil hromadnou rvačkou a zraněním několika osob, část účastníků shromáždění byla zatčena a po výslechu na policejní stanici po několika hodinách propuštěna na svobodu. [Jeremy KING, *Budweisers into Czech and Germans. A Local history of Bohemian Politics 1848-1948*, Princeton 2002, s. 163.]

²³⁸ Franz Spatschek (1867-1920), českobudějovický úředník, působil ve funkci okresního školního inspektora. [*Schulinspektor Franz Spatschek †*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 11, s. 5; smuteční oznámení v tomtéž čísle, s. 11.]

²³⁹ Josef Antonín Hůlka (1851-1920), sedmý českobudějovický biskup (1907-1920). Po absolvování gymnázia v Klatovech studoval v biskupském semináři v Českých Budějovicích, kde byl 18. 7. 1875 vysvěcen na kněze. V r. 1893 jmenován konzistorním kancléřem, v r. 1900 se stal sídelním kanovníkem katedrální kapituly. Biskupem v Českých Budějovicích jmenován 4. 12. 1907, 6. 1. 1908 konsekrován a slavnostně uveden do úřadu. Na Lineckém předměstí nechal vybudovat kostel sv. Jana Nepomuckého. Pochován na hřbitově u sv. Otýlie. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 157; k úmrtí biskupa J. A. Hůlky viz i *Bischof Josef Anton Hulka gestorben*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 12, s. 3, stejně jako *Begräbnis des Bischofs Hulka*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 13, s. 3]

²⁴⁰ Těž Dienstmagd, služka, pomocnice v domácnosti, služebná.

²⁴¹ Tuto osobu se nepodařilo bohužel identifikovat.

²⁴² Mugrau, česky Mokrá, obec v českokrumlovském okrese, nacházející se necelé 3 km SV od Černé v Pošumaví. Rodina Taschků zde vlastnila statek. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář království Českého. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 307; W. JOHANEK, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988, s. 49-52.]

²⁴³ Problémy s moukou nastaly kvůli povodním, které k datu 13. 14./1. 1920 Josef Taschek v deníku zmiňuje, neboť zdvihnutá voda odřízla trasy, po kterých byla mouka z mlýnů dopravována do města. [*Kein Mehl*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 6, s. 7.]

- 20./2. Begräbnis General Hallada.²⁴⁵
 24./2. Gemeinsame Parteiberatungen wegen Bezirkschulrats.²⁴⁶
 29./2. Mit Marie Suchomühle,²⁴⁷ Trägerhof,²⁴⁸ B[öhmis]ch Fellern.²⁴⁹
 2./3. Marie Halsbelag. Herz stärkemittel.
 4./3. Pferde um 2000 Kč an Peřina²⁵⁰ verkauft.
 7./3. Marie steht auf. 11./3. Marie geht aus.
 13-17./3. Hans²⁵¹ in Leipzig.²⁵² Ganze Zeit viel Trub[e]l. Klara²⁵³ krank.
 20./3. Mit Marie übersiedeln nach Mugrau. Bettelmann Stromsky.²⁵⁴
 26./3. Mit Marie Budweis. 27./3. Zurück nach Mugrau.
 29./3. Senden Blumen (Veilchen) an Blumenhandl[un]g Kalvas.²⁵⁵
 31./3. 1./4. Ich in Budweis.²⁵⁶
 2./4. Mit Marie in Höritz²⁵⁷ Kirchenbesuch.²⁵⁸ Kinder kom[m]en.

²⁴⁴ Marie Taschek, geb. Pastor (1858-1935), manželka Josefa Taschka. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2777; smuteční oznámení viz SOkA České Budějovice, C8, Josef Taschek (požůstalost), inv. č. 18, sign. V/2, kart. 3.]

²⁴⁵ Alois von Hallada (1843-1920), roku 1861 nastoupil službu u pohraničního 14. pěšího regimentu, roku 1864 povýšen na poručíka 6. pěšího regimentu, roku 1864 se účastnil tažení proti Dánsku a v r. 1866 prusko-rakouské války, červenec 1866 nadporučík 6. pěšího regimentu, po studiu na K. u. k. Kriegsschule ve Vídni (1869-1871) a jmenování do generálního štábu povýšen v květnu 1872 na kapitána generálního štábu, v lednu 1883 na majora 6. pěšího regimentu, 1885 velitel 3. bosno-hercegovinského pěšího batalionu, 1892-95 velitelem 54. pěšího regimentu, poté 38. pěší brigády, v květnu 1896 jmenován generálmajorem této brigády, v roce 1900 penzionován jako polní maršál-poručík ad honorem. [Alexandr DUSCHNITZ-S. F. HOFFMANN, *Der oberste Kriegsherr und sein Stab. Die K. u. K. Wehrmacht in Wort und Bild 1908*, Wien 1908, s. 97.]

²⁴⁶ Definitivně byla správa školství v předmnichovském Československu upravena zákonem č. 292/1920 Sb. Ze dne 9. dubna 1920. Kompetence ministerstva nad národním školstvím byly realizovány prostřednictvím trojstupňového systému školních rad, a to zemských školních rad, okresních školních výborů a místních školních rad. V jazykově smíšených oblastech mohlo být zachováno rozdělení okresních školních rad na české a německé. Německým okresním školním radou se stal místo zesnulého Franze Spatschka Johann Micko. [<http://www.msmt.cz/ministerstvo/160-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>; *Vollversammlung der deutschen Bezirkskommission für Kinderschutz und Jugendfürsorge*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 25, s. 6.]

²⁴⁷ Něm. název pro Suchomel, část katastrální obce Kněžské Dvory, spadající pod místní obec Čtyři Dvory. [*Seznam míst v království Českém: sestaven na základě úředních dat k rozkazu c. k. místodržitelství*, Praha 1913, s. 59.]

²⁴⁸ Něm. název pro Trägerův Dvůr, rovněž část katastrální obce Kněžské Dvory. [*Seznam míst v království Českém: sestaven na základě úředních dat k rozkazu c. k. místodržitelství*, Praha 1913, s. 59.]

²⁴⁹ Něm. název pro České Vrbné, tehdy České Vrbny, místní obec u Českých Budějovic, dnes jejich součást. [*Seznam míst v království Českém: sestaven na základě úředních dat k rozkazu c. k. místodržitelství*, Praha 1913, s. 62.]

²⁵⁰ Patrně František Peřina, lesní ředitel, státně autoritativní lesní hospodář, vedoucí velkostatku České Budějovice. [Rudolf LUSTIG-František SVĚTNIČKA, *Schematismus velkostatků v Čechách*, Praha 1933, s. 69.]

²⁵¹ Johann Stepan (1882-1942), českobudějovický stavební mistr, Taschkův zeť. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 34, 160, 443, 496, 497, 536, 577, 607, 608, 610, 635.]

²⁵² Leipzig, čes. název Lipsko, město ve východní části Německa, asi 180 km JZ od Berlína. [Kolektiv autorů, *Všechno o Zemi. Místopisný průvodce světem*, Praha 2000², s. 384, 395.]

²⁵³ Klara Maria Stepan, roz. Taschek (* 3. 8. 1890), nejmladší dcera Josefa Taschka a Marie Taschek. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2744.]

²⁵⁴ Tuto osobu se bohužel nepodařilo určit.

²⁵⁵ Květinářství K. Kalvase, Vídeňská (dnešní ul. Karla IV.) 330, České Budějovice. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 133; Daniel KOVÁŘ-Pavel KOBLASA, *Ulicemi města Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 151-153.]

²⁵⁶ Něm. název pro České Budějovice. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112-144.]

²⁵⁷ Něm. název pro obec Hořice v českokrumlovském okrese, dnes Hořice na Šumavě. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 285.]

²⁵⁸ Jedná se o kostel sv. Kateřiny, jenž byl patrně postaven ve 2. pol. 13. stol. [Karl LANDSTEINER, *Pašijové hry v Hořicích na Šumavě*, České Budějovice 1936, s. 6.]

- 5./4. Ein Ochs krank, Tierarzt Heidler²⁵⁹ da.
 7./4. Parteisitzung Krumau.²⁶⁰
 12./4. Kathi Nawratil²⁶¹ kommt aus Krumau nach 12 Jahren.
 14./4. Mit Marie nach Budweis bis 4./5. Parlaments Wahlen²⁶²
 viele Versammlungen.
 3./5. Mein Arbeitszimmer an der Pawlatsch an „Silva“²⁶³ vermietet
 und Salon nun auch mein Arbeitszimmer.²⁶⁴
 9./5. Die Thalerhofbesitzerin Gette[r]²⁶⁵ wird bauen.
 13./5. Kathi Nawratil nach Krumau. Marie viel Arbeit. 5 Uhr aufstehen.

2.

1920

- 17./5. Kathi ko[m]mt nach Mugrau.
 18./5. Mit Marie nach Budweis. Arbeitszi[m]mer richten,
 20./5. Verkaufe meine Eisenkasse auf Geschäftsbücher.
 22./5. Mit Marie u[nd] Emmi,²⁶⁶ Hilda, Gerta²⁶⁷ nach Mugrau.
 23./5. In Höritz beim Begräbnis des alten Franz Mugrauer.²⁶⁸
 26./5. Hilda Schulausflug Plöckenst[ein]²⁶⁹ See.
 29./5. Mit Marie nach Budweis. Sitzungen bis 16./6.
 3./6. Frohnleichnamsprozession²⁷⁰ mit Enkeln v[on] der Glocke²⁷¹ anheften.

²⁵⁹ Anton Heidler, zvěrolékař a člen obecního zastupitelstva v Horní Plané. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 308.]

²⁶⁰ Něm. název pro Český Krumlov, centrum stejnojmenného okresu. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 288-295.]

²⁶¹ Kathi Nawratil, roz. Stepan, sestra Taschkova zetě Johanna Stepana. [W. JOHANEK, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988, s. 10.]

²⁶² Volby do Národního shromáždění se konaly ve dnech 18. a 25. dubna 1920. [Kolektiv autorů, *Politické dějiny světa v datech I*, Praha 1980, s. 679.]

²⁶³ Společnost „Silva Böhmerwald Holzverwertungsges. m. b. H.“ se zabýval prodejem dřeva, její inzerát lze najít např. v Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 90, s. 11, kde uvedena i adresa pobočky, Landstrasse 21 (dnes ul. Krajinská), bydliště Josefa Taschka. Reklamu společnosti viz Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 90, s. 11.

²⁶⁴ Josef Taschek bydlel, jak již bylo řečeno v Landstrasse 21, tedy v dnešní Krajinské ulici. [Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 164-165; *Úplný policejní seznam města Českých Budějovic*, České Budějovice [1923], s. [77].]

²⁶⁵ Nová majitelka polského původu, „die Polin Getter“ zakoupila tento dvůr s vybavením od J. Duchače z Českého Krumlova za částku 180 000 K, jenž tento majetek zakoupil od M. Thaler, roz. Reims. [*Kettenhandel mit Wirtschaften*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 5, s. 6.]

²⁶⁶ Emmanuela Klara Ritt, roz. Taschek (* 22. 12. 1882), dcera Josefa Taschka a Marie Taschek. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2741.]

²⁶⁷ Gertruda Ritt, dcera Aloise Paula Franze Ritta (*19. 6. 1878) a Emmanuely Klary Ritt, roz. Taschek (* 22. 12. 1882). [W. JOHANEK, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988, s. 10.]

²⁶⁸ Franz Mugrauer (1859-1920), starosta obce Dolní Vltavice, Josef Taschek jej zde odlišuje přívlastkem „alten“, neboť synem zemřelého byl Franz Mugrauer ml., narozen 13. 6. 1893. [Stanislav JÁGR, *Historie farnosti Dolní Vltavice*, Horní Planá 1995, s. 22-23.]

²⁶⁹ Plöckenstein, něm. název pro jeden z vrcholů Trojmezenské hornatiny, Plechý (1378 m. n. m.). Na severovýchodním svahu tohoto vrcholu se nachází Plešné jezero (něm. Plöckenstein See). [August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha [190-], s. 698.]

²⁷⁰ Svátek Božího těla, dnes Slavnost Těla a Krve Páně, se slavil jedenáct dní po Božím hodu svatodušním, v rozmezí od 21. května do 24. června. Odvozuje se od vidění sv. Juliány († 1258), kterého se jí dostalo roku 1209 v Lutychu. Podporu získala u lutyšského arcijáhna Jakuba Pantaleona, který poté, co se stal jako Urban IV. papežem, stanovil roku 1264 tento svátek pro celou církev. Svátek se šířil postupně, v Praze se první procesí Božího těla konalo roku 1355. [Václav VONDRUŠKA, *Církevní rok a lidové obyčeje aneb kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*, České

- 13./6. So[m]merfest.²⁷²
 16./6. Mit Marie Mugrau.
 19./6. Ich nach Budweis. Turnerkom[m]ers.²⁷³ 20./6. Parteisitz[ung].
 20./6. Nach Mugrau.
 4./7. Plöckensteinseefest.²⁷⁴
 5./7. Mit Marie Budweis. Kriegsanleihe²⁷⁵ etc. Sitzungen.
 7./7. Mit Marie u[nd] Stepans nach Mugrau.
 21./7. Mit Toni²⁷⁶ u[nd] Günther²⁷⁷ Pötschmühle.²⁷⁸ Ich allein über Kladen²⁷⁹
 heim.
 24./7. 25./7. Plöckensteinsee übernachteten Grafs, Stepans, Ritts.
 27./7. Allein Budweis. Mit Abgeord[netem] Kaiser²⁸⁰ etc.
 2./8. Toni, Günther Friedberg.²⁸¹ 4./7. Toni nach Berlin.²⁸²

Budějovice 2005², s. 66.] V Českých Budějovicích se slavnosti účastnili zástupci úřadů, vojska, českých i německých spolků, studentstva i cechů. V neděli po Božím těle se pak slavilo neoficiálně Boží tělo na Starém městě. [František RADA, *Když se psalo c. k. Ze života Českých Budějovic na počátku století*, České Budějovice 1966¹, s. 120-121.]

²⁷¹ Glocke, Silberne Glocke, hotel Zvon, v současnosti Grandhotel Zvon, jeden z nejstarších a největších hotelů v Českých Budějovicích, situovaný na východní straně Náměstí Přemysla Otakara II., důležité středisko společenského života na jihu Čech. O původním měšťanském domě není nic známo, existence hostince na místě dnešního Grandhotelu Zvon je doložena od roku 1663. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 167.]

²⁷² Jeden z německých tzv. „národních svátků“ českobudějovických Němců, konaný jako společenská akce v zahradě Německého domu, prezentována německým tiskem se zřetelným nacionálním podtextem. Viz např. *Deutsches Sommerfest*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 46, s. 5: „Bereits morgen Sonntag findet in den Parkanlagen des Deutschen Hauses das deutsche Sommerfest statt, das bekanntlich seit viele Jahren zum nationalen Festtag der hartbedrängten Budweiser Deutschen geworden ist. (...)“ [Viz i *Deutscher Sommerfest*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 43, s. 5; pozvánky v Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 39, s. 4, resp. Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 44, s. 4.]

²⁷³ Dne 20. června 1920 se v Českých Budějovicích uskutečnilo krajské setkání turnerských spolků. [*Deutscher Turnerkreis*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 46, s. 6]

²⁷⁴ Místní skupina turistického spolku Leitersteiner uskutečnila 4. července 1920 na počest desetiletého výročí od svého vzniku u Plešného jezera tzv. „Hochwaldfest“. [*Hochwaldfest*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 51, s. 6.]

²⁷⁵ Kriegsanleihe (válečné půjčky, válečné obligace), vydávány obvykle ve formě zúročitelných či nezúročitelných cenných papírů, které měly zajišťovat spolupodílení se obyvatelstva na financování válečných výdajů, de facto tedy o poskytnutí úvěru danému státu. V Rakousko-Uhersku se jednalo v období 1914-1918 o celkem osm emisí těchto cenných papírů, krytých státem, jež však po porážce Rakousko-Uherska nemohly být pochopitelně splaceny. Jednotlivých aspektů financování v době válek si všímá ve své diplomové práci Helmuth PERZ, *Aspekte der Kriegsfinanzierung*, Wien 1989, resp. rovněž v diplomové práci Haider SHNAWA, *Die österreichischen Kriegsanleihen und ihre Entwicklung nach dem 1. Weltkrieg*, Wien 1999.

²⁷⁶ Anton Wenzel Graf (*15. 5. 1876), syn Antona Grafa a Margarethy Graf, roz. Janzer (†1918), zeť Josefa Taschka. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2779.]

²⁷⁷ Günther Graf, syn Antona Wenzela Grafa (*15. 5. 1876) a Marie Clary Leopoldine Taschek (*20. 6. 1881). [W. JOHANEK, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988, s. 10.]

²⁷⁸ Pötschmühle, česky Pečkovský mlýn, dnes část obce Větrní, obec je dnes součástí českokrumlovského okresu. [Ernst PFOHL, *Orientierungs-lexikon der Tschechoslowakischen Republik. II. J-Q. 204-463*, Reichenberg 1927², s. 447.]

²⁷⁹ Též Klaten, česky Kladné, obec v českokrumlovském okrese. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář království Českého*, Rokycany 1915, s. 287.]

²⁸⁰ Leonhard Kaiser, poslanec Národního shromáždění československého za Bund der Landwirte (Německý svaz zemědělců), který byl během výtržností v Českých Budějovicích 18. 11. 1920 slovně napadán za „přílišné stranění“ německým obyvatelům města. [*Rede des Abgeordneten Leonhard Kaiser zum Punkte: Schulwesen des Staatsvoranschlages*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 97, s. 1-2; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/KB.HTM>.]

²⁸¹ Friedberg, česky Frymburk, obec v kaplickém okrese. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 240.]

²⁸² V této době byl Berlín hlavním městem Výmarské republiky, dnes se jedná o hlavní město Spolkové republiky Německo. [Kolektiv autorů, *Všechno o Zemi. Místopisný průvodce světem*, Praha 2000², s. 81-82.]

- 6./8. Höritz. Pa[r]t[ei] Sitzung.
 9./8. Mit Marie Budweis.
 10./8. Mitzi²⁸³ u[nd] Kinder nach Berlin. Ich mit Marie n[ach] Mugrau.
 26.-28./8. Mit Marie Budweis.
 16./9. Mit Marie Budweis. 19./9. Nach Mugrau.
 26./9. Höritz Wählerversam[m]lung Abg[eordnete] Kaiser.
 30./9. Mit Marie n[ach] Budweis. Jener zur u[nd] v[on] Bahn zu Fuß.
 2./10. Mit Marie Mugrau.
 9.10./10. Allein Budweis – Vermögens Abgabe²⁸⁴ arbeiten.
 23.24./10. Bräuhausvorberatung.²⁸⁵
 29./10. Mit Marie Budweis zum Winteraufenthalt.²⁸⁶
 1./11. Gräberbesuch.²⁸⁷ Lesen abends öfter unsere Briefe²⁸⁸
 1876 u[nd] 1. fort.
 3./11. Ritts Gelbsucht.
 7./11. Nachmittag und oft früher schon und später bei Klara
 Besuch.

3.

1920

- 8./11. Stets alle Tage Sitzungen. Auch Marie.
 14.15./11. Eger,²⁸⁹ Prag²⁹⁰ Krawale.²⁹¹ Bei Hiebel²⁹² um Schutz.

²⁸³ Pod přezdívkou se skrývá Taschkova dcera Marie Clara Leopoldine Graf, roz. Taschek (*20. 6. 1881-† 6. 1. 1938). [SOkA České Budějovice, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 18, sign. V/2, kart. 4; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2740.]

²⁸⁴ Viz *Einbekenntnis zur Vermögensabgabe*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 52, s. 3, resp. *Vermögensabgabe und Vermögenszuwachsabgabe*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 52, s. 3, *Die Abgabe vom Vermögen und vom Vermögenszuwachs*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 59, s. 4.

²⁸⁵ Bräuhaus, měšťanský pivovar, Die Budweiser Bräuberechtigten-Bürgerliches Bräuhaus Budweis, gegründet 1795, původně v ýdělková společnost právověrečných měšťanů, později jejich živnostenská firma; pivovarský provoz na Lineckém předměstí s názvem Pivovar Samson, který se dnes oficiálně nazývá Budějovický měšťanský pivovar, a. s., České Budějovice, Lidická třída č. 51. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 310.]

²⁸⁶ To by potvrdzovalo poznámku W. Johanka k statku v Mokré: „(...) Der Hof war in den Sommermonaten bis 1939 (...) bevorzugter und pradieriocher Sommeraufenthalt der gesamten Familie.“ [W. JOHANEK, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988, s. 49.]

²⁸⁷ Nový městský ústřední hřbitov byl v Českých Budějovicích vybudován v l. 1887-1889 staviteli J. Stabernakem a J. Hauptvogelem, v blízkosti umístěné historizující objekty márnice a obřadní síně upraveny na kapli sv. Otýlie, podle níž posléze označován celý hřbitov. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 172.]

²⁸⁸ Zachované dopisy Josefa Tachka své snoubence, pozdější manželce Marii Pastor, jsou uchovávány v Státním okresním archivu České Budějovice. [SOkA České Budějovice, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 8, sign. II/1, kart. 1.]

²⁸⁹ Něm. název pro Cheb, okresní město v západních Čechách. [*Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung von 31. Dezember 1890*, Wien: Alfred Hölder, 1892, s. 196.]

²⁹⁰ Něm. název pro Prahu, před rokem 1918 sídla C. k. místodržitelství pro Čechy, po vzniku Československé republiky hlavního města tohoto nově vzniklého státu. [*Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung von 31. Dezember 1890*, Wien: Alfred Hölder, 1892, s. 179.]

²⁹¹ V Chebu vyšlo podle Budweiser Zeitung okolo půl jedné v noci zhruba 150 legionářů z kasáren na náměstí, když předtím uzavřeli ulice. Na náměstí pak bylo uvázáno kolem sochy císaře Josefa II. lano a socha byla stržena. Noční hlídač na náměstí měl být donucen pohrůžkou násilí k tichosti, soše uražena ruka a seškrabán z ní bronz. Pokus znovu ji vrátit na její místo skončil další den neúspěchem. Podobně byl 11. listopadu 1920 už ne stržen, ale za asistence armády sňat pomník Josefa II. v Teplicích, iniciativa vzešla stejně jako v Chebu od legionářských jednotek. V Praze se 16. listopadu rozšiřovaly zprávy o mrzačení a zraňování českých dětí při pokusech německých obyvatel zabránit strhávání pomníků, pořádaly se sbírky „pro zmrzačené děti“. To

- 18./11. Sturm²⁹³ aufs Deutsche Haus.²⁹⁴
 21./11. Böhmerwaldbundeshauptvers[ammlung].²⁹⁵ In aller Ruhe.
 22./11. Klara krank. Gelbsucht. Viele Sitzungen.
 28./11. Marie hustet.

vyvolávalo konfrontace mezi českým a německým obyvatelstvem, mnohdy násilné, rovněž i výtržnosti, a událostem byla věnována podstatná část schůzí Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Republiky Československé – 12. listopadu 1920, 17. listopadu 1920, 23. listopadu 1920, resp. 24. listopadu 1920.

[*Nach Teplitz-Eger*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 91, s. 2; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/021schuz/s021001.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/021schuz/s021004.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/022schuz/s022001.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/022schuz/s022002.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/023schuz/s023001.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/023schuz/s023002.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/023schuz/s023005.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/023schuz/s023006.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/023schuz/s023007.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/023schuz/s023008.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/023schuz/s023009.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/025schuz/s025002.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/025schuz/s025003.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/025schuz/s025006.htm>; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/025schuz/s025009.htm>.]

²⁹² Franz Hiebl, c. k. dvorní rada, místopředseda, českobudějovický okresní hejtman, člen představenstva c. k. okresní české i c. k. okresní německé školní rady, člen představenstva Budweiser Sparkassa (Městské spořitelny), Městského muzea [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 87, 125, 135, 137, 143, 144, 148, 151, 173, 179; Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany 1915*, s. 112, 115, 116, 121.]

²⁹³ V Českých Budějovicích došlo ve večerních hodinách ke sročení části obyvatel, kteří poničili kromě části vnitřního vybavení Německého domu a napáchali škody uvnitř i vně budovy Německého dívčího lycea, když byly systematicky ničeny obrazy příslušníků habsburské dynastie, zejm. císaře Karla I., jeho manželky Zity a jeho otce, císaře Františka Josefa I. Poté byly podnikuty útoky na některé německé obchody, kde byly opět systematicky ničeny jakékoliv znaky, jež mohly být spojeny se zaniklým Rakousko-Uherskem a ničeno i vnitřní vybavení těchto obchodů. Slovně napaden byl poslanec Německého svazu zemědělců Leonhard Kaiser. [*An die deutsche Bevölkerung!*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 92, s. 1; *Zweck? Folgen? Gutter Wille? Schwäche?* Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 92, s. 1-2; „*Reinigung*“ in *Budweis*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 92, s. 4-5; vyjádření českobudějovického starosty Otokara Svobody k událostem viz *Zu den Demonstrationen in Budweis* Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 92, s. 5-6.]

²⁹⁴ Deutsches Haus, též Německý dům, Deutsches Vereinshaus, Stalinův dům, Dům armády, Dům osvěty, Městský dům kultury, Dům kultury Slavie – novorenesanční budova v Jirsíkové ulici č. 2, v 2. pol. 19. a v 1. pol. 20. stol. kulturněspolečenské a politické středisko českobudějovických Němců. Začátkem října 1869 se ustavil Spolek pro výstavbu Německého domu a 26. 10. 1869 byly schváleny jeho stanovy. Předsedou se stal Cajetan Kail (1806-1884), jeho zástupcem Anton Eggert (1819-1875), členy výboru byli význační představitelé společenského života zdejších německy mluvících obyvatel, např. Adolf Haas (1833-1897), E. Claudi (1810-1884), Karl Hardtmuth (1804-1881), Wendelin Rziha von Mühlau (1827-1890) a Johann Stegmann (1823-1905). Dne 1. 1. 1870 vydalo předsednictvo výzvu k zahájení peněžní sbírky na stavbu Německého domu. Po jejím ukončení byly 15. 1. 1871 vykoupeny pozemky na pravém břehu Malše vedle budovy Městského divadla a zahájeny přípravné práce. Dne 23. 5. 1871 byl slavnostně položen základní kámen a 23. 12. 1872 byl dům předán do užívání veřejnosti. V hlavní budově byla tělocvična, spolkové místnosti, kanceláře, kuželná, hostinec a ústřední sál, vedle ní zahradní restaurace, přírodní amfiteátr s lavičkami a letní cvičiště. Dvoupatrovou stavbu realizoval českobudějovický inženýr Karl Schmidt podle návrhu pražského architekta Ignáce Ullmanna (1822-1897). Byla to jedna z prvních novorenesančních budov ve městě. Německý dům byl sídlem místních odborů spolků Turnverein, Deutscher Böhmerwaldbund, Deutscher Kaufmännischer Verein, Politischer Verein, Musikverein a Verein deutscher Arbeiterinnen. Po druhé světové válce připadl Německý dům městu a jako Stalinův dům ho do roku 1948 využívaly místní orgány Komunistické strany Československa. V letech 1948-1960 užíván vojskem jako Dům armády a 1960 začleněn do Parku kultury a oddechu pod názvem Dům osvěty. Od 1994 je dům majetkem Městských kulturních domů, a.s. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 117-118.]

²⁹⁵ Viz *Deutscher Böhmerwaldbund – Achtung!*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 90, s. 7; *Hauptversammlung des Deutschen Böhmerwaldbundes*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 90, s. 7; *Die 36. Hauptversammlung des Deutschen Böhmerwaldbundes*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 92, s. 6; *Hauptversammlung des Deutschen Böhmerwaldbundes*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 92, s. 9.

- 1./12. Mit Transportschein²⁹⁶ Magd um Mehl nach Mugrau.
- 2./12. Parteiversam[m]lung gut.
- 3./12. Böhm[ische] E[skompt] B[ank]²⁹⁷ Konditreduzierung. Zahlen 9000 K ab.
- 5./12. Turnvereinschauturnen²⁹⁸.
- 6./12. Ich in Mugrau. Kathi nicht dort.
- 12./12. Gehe oft Schriften durch. Scheide viel aus.
- 13./12. Arbeitseinstellungen allgemein.²⁹⁹
- 18./12. Ball³⁰⁰ des Vereines der Akademiker.³⁰¹
- 20./12. Im Museum³⁰² Vorträge. Fantl³⁰³ „Ex libris“.
- 24./12. Weihnachtsabend.
- 28./12. Gerichtszeuge wegen Aufruhrschaden deutsches Hauses.
Gerichtszeuge Marie wegen Aufruhrschaden deutsches Lyceum.
- 30./12. Mugrau wegen elekt[risches] Licht.
- 31./12. Neujahrskarten versandt. War böses Jahr.

²⁹⁶ Též Transportbescheinigung, průkaz umožňující získání a přepravu určitého druhu zboží. Během války předmět obchodování na černém trhu, a to i přes hrozící právní postih. Procesy s účastníky tohoto obchodování tvoří početnou část zpráv, přinášejících v rakouském i českém tisku této doby, podobu tohoto průkazu srovnej *Transportbescheinigung*, Wiener Zeitung, 1917, Nr. 250, s. 4.

²⁹⁷ Pobočka této banky se nacházela v Českých Budějovicích ve Vídeňské ulici 339 (dnes ul. Karla IV.), Josef Taschek byl jejím reprezentantem. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 121; Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 151-153.]

²⁹⁸ Ohlášení této turnerské akce viz článek *Deutscher Turnverein 1862*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 93, s. 8-9.

²⁹⁹ Dne 10. prosince 1920 byl po policejním zásahu v Praze vyklizen pražský sociálně demokratický Lidový dům. Vedení levice vyzvalo ještě ten den k všeobecné politické stávce, ta nabyla na některých místech až pučistické podoby. V Čechách se centrem stávky stalo Kladno, kde vznikla bojovná Rada, která řídila zabírání továren a obsazování úřadů. Na venkově se šířilo zabírání velkostatků. Výjimečný stav byl vyhlášen nad Kladnem, Hořovicemi, Kralupy, Louny, Mělníkem, Rakovníkem, Mostem, Vrútkami, Karlínem, Smíchovem, Žižkovem a na dalších místech. V Českých Budějovicích vypukla generální stávka v Hardtmuthových továrnách, parní elektrárně u Novohradské silnice, Měšťanském pivovaru, Gellertově papírně, Rothově sirkárně, Stegmannově továrně na železné a kovové zboží, Merzově továrně na výrobu nábytku, hřebíkárně či továrně na impregnování dřeva. [Kolektiv autorů, *Kdy, kde, proč a jak se to stalo v českých dějinách*, Praha 2001, s. 361; *Kommunistische Putschversuche*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 98, s. 3; *Kommunistische Putschversuche in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 98, s. 4.]

³⁰⁰ Ples se uskutečnil pod názvem „Ball der deutschnationalfreiheitlichen Studentenschaft“. [*Verein deutscher Akademiker in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 87, s. 4; *Ball der deutschnational-freiheitlichen Studentenschaft*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 97, s. 6; *Der Verein der deutscher Akademiker in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 97, s. 7; *Ball der deutschnational-freiheitlichen Studentenschaft*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 100, s. 4.]

³⁰¹ Českobudějovická pobočka Spolku německých akademiků byla založena 29. 3. 1920. Srovnej *Verein deutscher Akademiker in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 25, s. 6.

³⁰² Jihočeské muzeum, Städtisches museum, Krajské vlastivědné muzeum – vědecké osvětové zařízení shromažďující, odborně spravující a zpřístupňující sbírky hmotných pramenů o vývoji přírody a lidské společnosti v okruhu své působnosti založené r. 1877. V květnu 1877 byl ustanoven Muzejní spolek (Museumsverein), schváleny jeho stanovy a v červnu zvolen správní výbor. Ředitelem muzea býval v době před 1. sv. válkou předseda správního výboru, v této funkci se postupně vystřídali Adolf Lindner, Johan Löwenhöfer a Richard Kristinus. Stavbu novorenesanční budovy provedl podle návrhu plzeňského architekta Viktora Schwerdtnera v l. 1898-1901 Josef Hauptvogel (1859-1945). [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 176-178.]

³⁰³ Kromě pana Fantla (chybí bohužel jakékoliv bližší určení) měl již 10. prosince přednášku s názvem „Kritik in der Malerei“ profesor Doležal a v rámci tzv. „Kulturněhistorického přednáškového večera“ dne 16. prosince profesor Fischer na téma „Das Zinngiesserhandwerk in Böhmen“. [*Vortrag Prof. Doležals*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 98, s. 5; *Kunsthistorische Vortragsabende*, Budweiser Zeitung, 1920, Nr. 98, s. 5.]

1919

- 1./1. Gestern bei uns Silvester bis 1 Uhr.
- 7./1. Fort Beratungen und Sitzungen u[nd] Besuche. Böse Zeit.
- 11./1. Geschäftsausraubungen.³⁰⁴ Kom[m]unisten etc.
- 13./1. Jahrmakrt, doch Geschäfte geschlossen.³⁰⁵
- 16./1. Gemeindeverwaltungsausschuß beschließt Gassenumbenennungen.³⁰⁶
- 18./1. Klara hat eiternden Finger.
- 24./1. Ko[m]mission im Deutschen Haus.³⁰⁷
- 28./1. Dr. Jaksch³⁰⁸ teilt mir Hardtmuth³⁰⁹ Fabrikskombination³¹⁰ mit.
- 2./2 Südbank arbeiten. 16./2. Vorstandswahl.
- 9./2. Südbank arbeiten. Wegen Deutschen Haus mit Westen,³¹¹ Blaha³¹² etc.

³⁰⁴ Českobudějovická radnice stanovila ve své vyhlášce z 11. ledna 1919 maximální ceny výrobků životních potřeb, jež byly odhadnuty na velmi nízkou cenu. Podle Jihočeských listů byl výsledkem doslova „run“ (tedy ve smyslu nájezd) na obchody ve městě, jejichž majitelé o této vyhlášce zatím vůbec nic nevěděli. V řadě obchodů došlo ke krádežím, pokud obchodník proti stanoveným cenám něco namítal nebo odmítl snížit ceny s tím, že o dané vyhlášce nebyl informován, bylo mu vyhrožováno fyzickým napadením, resp. poškozením vybavení obchodu. [*Ein kritischer Tag in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 4, s. 1-2; *Pokus o nucené snížení cen životních potřeb*, Jihočeské listy, 1919, č. 4, s. 1.]

³⁰⁵ Obchody byly podle novin uzavřeny nejen ze strachu obchodníků, ale také kvůli finančním ztrátám, jež jejich majitelé utrpěli. [*An die Bevölkerung von Budweis*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 5, s. 1-2; *Smutný pohled poskytují naše ulice*, Jihočeské listy, 1919, č. 5, s. 3.]

³⁰⁶ Seznam změn názvů ulic srovnej *Neue Gassennamen*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 7, s. 4-5.

³⁰⁷ Německý dům se stal rovněž jedním z cílů výtržníků, vážně poškozeno bylo zejména vnitřní vybavení budovy. [*Ein kritischer Tag in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 4, s. 1-2.]

³⁰⁸ JUDr. Anton Jaksch, českobudějovický advokát (kancelář v ul. Biskupská 398), v listopadu 1907 zvolen jako radní do městského zastupitelstva, 29. října 1918 poražen českým kandidátem Otokarem Svobodou při volbě nového zástupce předsedy správní komise. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112, 120; Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatsbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 496, 503, 508.]

³⁰⁹ Po smrti Franze Hardtmutha (1832-1896) přešlo vlastnictví firmy na nově zřízenou společnost, tvořenou jeho třemi dětmi, syny Marie-Irmy Hardtmuth (*1862) a Ernsta Herringa von Frankensdorf (1852-1923), a to na Johanna Herringa a Friedricha Herringa (*1898). Na řízení firmy se podílel i manžel Mathildy Hardtmuth (1864-1947), hrabě Oliver Lamezan-Salins (1867-1919). Nejmladší syn Marie-Irmy Hardtmuth, Franz Hardtmuth (1870-1927) se v Českých Budějovicích oženil s Annou von Rostoczil, dcerou polního maršála Moritze von Rostoczil (1836-1914). [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 136.]

³¹⁰ Došlo úpravě názvu továrny Koh-i-noor L. & C. Hardtmuth a zapsání nového názvu do obchodního rejstříku u Krajského soudu v Českých Budějovicích. [*Tschechische Gründungen*, Budweiser Kreisblatt, 1919, Nr. 9, s. 33.]

³¹¹ Hans Westen (1891-1947), syn Franze Westena († 1910), nacistický funkcionář a majitel smaltovny v Českých Budějovicích, vystudoval ve městě něm. stát. gymnázium a absolvoval obch. akademii ve Vídni, během 1. sv. války bojoval v rakousko-uherské armádě, v listopadu 1918 převzal po otci vedení rodinné firmy Südböhmische Stanz- und Emailierwerke Franz Westen v Českých Budějovicích, roku 1921 vstoupil do Německé národní strany, r. 1934 založil místní odbočku Sudetendeutsche Heimatsfront a stal se jejím předsedou, v r. 1935 za Sudetendeutsche Partei zvolen do čes. zemského zastupitelstva, za tutéž stranu r. 1937 do městského zastupitelstva Českých Budějovic, již v r. 1936 obžalován za propagaci fašismu, ale osvobozen, v r. 1938 uprchl do Rakouska a odtud vedl záškodnické akce jednotek Freikorps, v březnu 1939 ustanoven vedoucím krajského sekretariátu NSDAP v Českých Budějovicích, stal se rovněž poslancem říšského sněmu v Berlíně a prezidentem Obchodní a živnostenské komory v Českých Budějovicích, v rámci arizace se obohatil na židovském majetku, r. 1945 utekl i s rodinou do bavorského Haidmühle, ale byl zadržen a uvězněn, mimořádným lidovým soudem odsouzen k trestu smrti a popraven r. 1947 na Pankráci. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 625.]

³¹² Mělo by se jednat o Bertrama Blahu, obchodníka s módním a střížným zbožím, člena českobudějovického městského zastupitelstva, vlastníka rohového domu čp. 156 na rohu Landstrasse (tedy dnešní ul. Krajinská) a Markplatzu (dnes Náměstí Přemysla Otakara II.). [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112, 120; Karl KRATOCHWIL-

- 11./2. Gretl³¹³ krank. Marie immer bei Krankheiten dort.
13./2. Marie Fersenschmerzen.
14./2. Olivier Graf Lamezan³¹⁴ erschießt sich.

4.

1919

- 20./2. Redakteur Max Siegel³¹⁵ eingescherrt. Bankarbeiten fort.
25./2. Hans fährt nach Mugrau. Fährt öfter nachsehen.
27./2. Kriegsananleiheanmeldungstrubel.³¹⁶
1./3. Turnerball³¹⁷ sehr gut. Klara u[nd] Hans dort.
4./3. Gerta Rachenmandel operiert Dr. Popper.³¹⁸
8./3. Geldabstempelung.³¹⁹

Alois MEERWALD, *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 407, 496, 508; Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany* 1915, s. 112, 133; Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLESA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 68-70, 164-165.]

³¹³ Margarete Stepan, dcera Johanna Stepana (1882-1942) a Klary M. Stepan, roz. Taschek (* 3. 8. 1890), vnučka J. Taschka. [W. Johaneck, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988, s. 10.]

³¹⁴ Oliver hrabě Lamezan-Salins (1863-1919), rakousko-uherský důstojník a spolumatel firmy Hardtmuth. Pocházel z katolické rodiny Lamezan-Salinsů, usazené původně v Lotrinsku, r. 1890 vstoupil do vojenských služeb, kde dosáhl rychlého postupu v hodnostech. V srpnu 1899 se oženil s Mathildou Hardtmuth (1864-1947) a stal se tak spolumatel rodinné obchodní společnosti Koh-i-noor Hardtmuth. V období l. 1907-1918 byl jako městský radní v ČB pověřen řízením městské plynárny a jmenován intendantem městského divadla, činný i jako funkcionář muzejního spolku a zdejšího odboru Červeného kříže. Od r. 1916 na válečné frontě, po návratu spáchal, zřejmě z osobních důvodů, sebevraždu. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 231; *Graf Lamezan-Salins †*, *Budweiser Zeitung*, 1919, Nr. 12, s. 5; *Náhlé úmrtí hraběte Oliviera Lamezan-Salinse*, *Jihočeské listy*, 1919, č. 13, s. 2.]

³¹⁵ Max J. Siegel pracoval jako redaktor listu *Die Deutsche Volkszeitung* v Liberci, přispíval však řadou článků, zejména před 1. světovou válkou i do *Budweiser Zeitung*. Dne 20. února byl zatčen a obviněn z porušení tiskového zákona, ale již 22. února znovu propuštěn na svobodu. [*Verhaftung eines deutschen Schriftleiters*, *Budweiser Kreisblatt*, 1919, Nr. 16, s. 2; *Schriftleiter Max J. Siegel*, *Budweiser Kreisblatt*, 1919, Nr. 16, s. 3.]

³¹⁶ Potíže mimo jiné souvisely s deficitem obecního rozpočtu, který vlivem nesplacených úroků vzrostl na 790 000 korun a obec si proto musela u Zemské banky vypůjčit 500 000 korun. Zejména němečtí obyvatelé Českých Budějovic si rovněž z různých důvodů stěžovali na upisování IV. válečné půjčky československému státu. [*Bei der Abstempelung der Kriegsananleihen*, *Budweiser Kreisblatt*, 1919, Nr. 19, s. 3; *Das Defizit im Gemeindevoranschlag*, *Budweiser Zeitung*, 1919, Nr. 13, s. 3; *Stadt-Anleihe*, *Budweiser Zeitung*, 1919, Nr. 13, s. 3.]

³¹⁷ Oznámení konání plesu viz *Turnerball*, *Budweiser Zeitung*, 1919, Nr. 15, s. 6. Turnverein, též *Budweiser Turnverein* – první německý výlučně tělocvičný spolek v Českých Budějovicích, založený r. 1862. Svou činnost, sestávající z prostných, pořadových cvičení, nářadového tělocviku a úpolů, zahájil v sále hostince U Zelené ratolesti. Po ustavení *Deutscher Turnerschaft* (1868) se *Turnverein* stal členem jeho 15. kraje. Do nových prostor v přízemí právě dokončeného Německého domu se spolek přestěhoval roku 1872. Roku 1878 otevřel cvičiště v přilehlé zahradě. Roku 1884 byl přejmenován na *Budweiser Deutscher Turnverein*. Příčiněním T. vznikl roku 1891 spolek pro hry mládeže *Jugendspielhort*, využívající část Střeleckého ostrova. Nejvýznamnější akcí T. bylo pořádání VI. celorakouské cvičební turnerské slavnosti v červenci 1892 za účasti cvičenců a delegátů ze 175 turnerských jednotek. Když se od roku 1897 v celém rakouském turnerském hnutí rozšířily velkoněmecké a antisemitské myšlenky, T. se od nich jako jeden z mála distancoval. To vedlo jednak k jeho izolaci, jednak k založení radikálního spolku *Deutscher Turnverein Jahn Budweis*. Po první světové válce se T. stal členem poměrně malého národně liberálního svazu *Deutscher Turnkreis*. Postupně modernizoval obsah své činnosti zařazením sportovních her, atletiky, lyžování a dalších sportů. Roku 1930 v Českých Budějovicích založena třetí, křesťanský orientovaná turnerská jednota *Christlich Deutscher Turnverein Böhmisches Budweis*. V období 1938-1939 došlo k postupné nacifikaci budějovických turnerských spolků, která vyvrcholila jejich včleněním do NS *Turn- und Sportgemeinde Budweis*. Činnost spolku byla úředně ukončena roku 1945. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 571.]

³¹⁸ MUDr. Rudolf Popper, lékař Všeobecné nemocnice Českých Budějovicích, oddělení nosní, krční, ušní, ordinace Na Sadech 36. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany* 1915, s. 115.]

- 12./3. Marie Grippenankfall.
 20./3. Unser Comis Magazineur Kouba³²⁰ gestorben.
 22./3. Generalvers[ammlun]g der Höritzer Volksschauspielgenossenschaft.³²¹
 25./3. Sozialdemokraten³²² geben Arbeit Sitzungen.
 Theatervereins³²³ Abend mit Marie, Mitzi, Emmi, Hans, Klara krank.
 Am 13./3. Theatervereinsball³²⁴ 14000 Kč Ertrag.
 28./3. Marie bei kranker Klara. Ich habe Herzstechen.
 29./3. Die Völkischen brechen Verabredung,³²⁵ halten separat
 Versteuf [?].
 30./3. Sitzung wegen Schaffung einer Musikbande.
 Blum³²⁶ fragt, ob ich Haus verkaufe. Beratung.
 3./4. Bei Gericht wegen Anzeige³²⁷ Dr. Schwetz³²⁸ im Krieg.

³¹⁹ Viz *Banknoten-Abstempelung in der Tschechoslowakischen Republik*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 15, s. 1.

³²⁰ Jan Kouba († 20. 3. 1919), pohřben 22. 3., komptoirista (tedy pokladník), zemřel ve Všeobecné nemocnici v Českých Budějovicích. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2820.]

³²¹ Roku 1880 založil Wenzel Tahedl jako odnož místní svazové skupiny spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“ spolek ochotnických herců „Dilettantenverein“. Poslední představení hořických pašijových her, uskutečněné Tahedlovým spolkem se uskutečnilo roku 1887. Následující léta se divadelní hry, neodmyslitelně spojené s hořickými pašijovými slavnostmi, neuskutečňovaly, až se roku 1893 rozhodla městská obec Českých Budějovic v čele se starostou Josefem Taschkem tradici her obnovit. Vyjádřením tohoto záměru se stalo založení zájmové skupiny „Die Höritzer Volksschauspielgenossenschaft“. Její složení v roce 1915 lze nalézt v Chytilově adresáři. [Karl LEIMBIGLER, *Böhmerwald und das Höritzer Passionsspiel*, Böhmisches Budweis [190-], s. 36-37; Karl LANDSTEINER, *Pašijové hry v Hořicích na Šumavě*, České Budějovice 1936, s. 5-6; Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 115.]

³²² Vedle Josefa Křečana hrál důležitou roli v české sociálnědemokratické straně v Českých Budějovicích v období před převratem 28. října 1918 Alois Kříž, jenž se po obecních volbách 15. června 1919 stal 2. místostarostou města a po svém zvolení do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé v dubnu 1920 jej ve funkci nahradil sociální demokrat Stanislav Nový. Předákem německé sociální demokracie (Die Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei) byl ve městě August Matzl. [Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 509; Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 39, 45, 59, 87, 89, 95, 101, 120, 126, 127, 135, 138, 139, 147-149, 167-171, 173, 176, 179; <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/KL.HTM>.]

³²³ Der Deutsche Theaterverein, německý spolek vzniklý v roce 1891, si kladl za cíl vytvoření stálé německé divadelní scény ve městě. Zprávy o jeho činnosti a zasedáních se objevují pravidelně v německém tisku této doby, samostatně či v rubrice *Theater*. [Václav KUDRNÁČ, *Úplný adresář hejtmanství Česko-Budějovického : soudní okresy Česko-Budějovický, Hlubocký, Lišovský, Trho-Svinenský a veškeré politické obce a osady*, Turnov [1904], s. 135.]

³²⁴ Oznámení, popis příprav a průběhu viz *Kostümkränzchen des deutschen Theatervereines*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 16, s. 5; *Kostüm- und Maskenkränzchen des Deutschen Theatervereines*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 17, s. 6; *Deutscher Theaterverein Budweis*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 18, s. 6; *Kostüm- und Maskenkränzchen des Deutschen Theatervereines*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr.19, s. 5.

³²⁵ Jakoukoliv dohodu mezi Německou svobodomyšlnou stranou a Německou stranou lidovou, resp. Německou stranou svobodomyšlnou a Československou stranou lidovou nemůžeme na základě dostupných pramenů potvrdit ani vyvrátit. Čsl. strana lidová, je-li to ona, však v Českých Budějovicích kandidovala, stejně jako Die Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei, skutečně samostatně. [*Die Gemeindewahl in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 27, s. 2-3; *Aufruf zu den deutschen Wählern*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 34, s. 4-5; *Aufhebung der Wählerlisten*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 35, s. 3-4; *Aufhebung der Wählerlisten*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 36, s. 3; *Jak budeme voliti v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1919, č 35, s. 1.]

³²⁶ Tuto osobu se bohužel nepodařilo identifikovat.

³²⁷ Josef Taschek byl JUDr. Františkem Ševcem obviněn z toho, že svými nevhodnými výroky tomuto zabránil nastoupit službu v rakousko-uherské armádě a poškodil jeho dobré jméno. Obžalovaný Josef Taschek byl výrokem krajského soudu zproštěn obvinění a proces vůči němu vedený byl zastaven. [SOA Třeboň, Krajský soud České Budějovice. Trestní spisy 1898-1923. Zločiny a přečiny zastavené, sign. VR 14/19.]

- 17./4. Die Mutter³²⁹ Tonis stirbt in Brandeis.³³⁰
 18./4. Charfreitagskirchenbesuche³³¹ mit Marie.
 25./4. Handelsschulkuratorium³³² wegen Fleischner³³³-Schimek.³³⁴
 21000 Kč
 28./4. Fortschritt[s]p[ar]tei. Wählerversammlung.³³⁵ 300 Personen.
 1./5. Mai Umzüge.³³⁶ Soziali[sten] 11 000 . = nat[ionale] soc[ialisten] 4000
 bürgerl[ichen] 2500.³³⁷
 5./5. Leimbigler³³⁸ wegen Ohornstiftung³³⁹ in Prachatitz.³⁴⁰

³²⁸ JUDr. František Švec, českobudějovický advokát, člen Československé strany národně socialistické, v roce 1919 zvolen jedním z radních obecního zastupitelstva. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 179; Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany 1915*, s. 121.]

³²⁹ Margaretha Graf, roz. Janzer († 1919), matka Antona Wenzela Grafa. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2779.]

³³⁰ Vlastně Brandeis an der Elbe, něm. název pro Brandýs nad Labem, město ve středních Čechách. [*Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung von 31. Dezember 1890*, Wien: Alfred Hölder, 1892, s. 211.]

³³¹ K pašijovému týdnu v Českých Budějovicích viz *Gottesdienstordnung in der Marienkirche in der Karwoche*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 28, s. 3. Podrobný popis významu pašijového týdne pro věřící spolu s přehledem zvyků pro jednotlivé dny tohoto týdne srovnaj Vlastimil VONDRUŠKA, *Církevní rok a lidové obyčejy aneb kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*, České Budějovice 2005², s. 54-58.

³³² Německá komunální obchodní škola sídlila v Taschkově, dnešní Dukelské, ulici. Seznam členů kuratoria (sboru osob, starajících se o ústav) pro rok 1919 viz [s. n.], *J. (27.) Jahresbericht der Deutschen Handelsakademie in Budweis*, Budweis 1919.

³³³ Ludwig Fleischner, řídící Německé komunální obchodní školy, člen a tajemník kuratoria této školy, reprezentant školy. [[s. n.], *J. (27.) Jahresbericht der Deutschen Handelsakademie in Budweis*, Budweis 1919.]

³³⁴ Josef Schimek, odborný učitel Německé komunální obchodní školy. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany 1915*, s. 115; [-], *J. (27.) Jahresbericht der Deutschen Handelsakademie in Budweis*, Budweis 1919.]

³³⁵ Výsledkem volebního zasedání Německé svobodomyšlné strany bylo navržení vytvoření jednotné kandidátky všech německých stran, kandidujících v červnových obecních volbách v Českých Budějovicích. Mimo stáli, jak již bylo řečeno, zástupci německé sociálnědemokratické strany. [*Wählerversammlung*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 30, s. 5; *Die Wahlvesprechung*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 32, s. 5.]

³³⁶ Ministerská rada Národního shromáždění československého se usnesla na vyhlášení 1. května státním svátkem dne 27. března 1919. [*Der 1. Mai*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 31, s. 4; jak byl chápán začátek měsíce května u německého obyvatelstva srovnaj *Zum 1. Mai*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 31, s. 3; *Die Maifeier*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 32, s. 4-5.] Dále k oslavám 1. května ve městě srovnaj *Oslava 1. května v Českých Budějovicích*, Jihočeské listy, 1919, č. 33, s. 1, průběh z českého pohledu viz *Májový svátek v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1919, č. 35, s. 1.

³³⁷ Po průvodech následovaly i proslovy předáků jednotlivých stran. Za Československou stranu národně socialistickou promluvil poslanec Jan Slavíček, za Československou sociálnědemokratickou stranu dělnickou František Ebel, za národní demokraty poslanec Josef Schieszl. Vlastní program měla během celého dne místní skupina Sokola. [*První máj svobody!*, Jihočeské listy, 1919, č. 24, s. 1; *Májový svátek v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1919, č. 35, s. 1.]

³³⁸ Karl Lembigler (užívána i podoba příjmení Leimbiegler), řídící českobudějovické dívčí obecné školy německé pro III. okres, v roce 1906 zvolen ve 2. volebním sboru, krátce poté se stal městským radním. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany 1915*, s. 112, 113; Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 495.]

³³⁹ Leoš NIKRMAJER zmiňuje odpor radikálního prachatického deníku Deutsche Volksarbeit, který obviňoval J. Taschka kvůli tzv. českobudějovickému paktu z národní zrady a vyčítal mu především to, že i přes finanční podporu města prostřednictvím spolků „Die Deutsche Schulverein“ a „Der Deutsche Böhmerwaldbund“ a tzv. „Ohornovy nadace“ nezabránil tomu, aby město zůstalo v německých rukách. Viz Leoš NIKRMAJER, *Českobudějovický pakt – pokus Augusta Zátky o místní česko-německé vyrovnání v letech 1906-1914*, Staré Budějovice 1, 2005, s. 136.

³⁴⁰ Něm. název pro Prachatice, okresní město v jižních Čechách. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany 1915*, s. 805-809.]

- 7./5. Stepan's Kinder Masern. Gerda³⁴¹ gut, Hans stark, Gretl Beginn.
- 11./5. Theaterdichter Sassmann³⁴² und Dr. Rob[ert] Scheu³⁴³ bei mir.
Mit Marie Gutewasser³⁴⁴-Schweiz³⁴⁵-Steups³⁴⁶-Dürnfellern.³⁴⁷
Kutscher Zodet³⁴⁸ kom[m]t.
- 15./5. Mit Marie nach Mugrau.
- 21./5. Mit Marie nach Budweis. Frau Fleischner³⁴⁹ bringt De[c]kung
20 000 Kč
- 24./5. Zusammenrottungen³⁵⁰ wegen Teuerung.
- 27./5. Möbelwagen Übersiedelung Grafs (Mitzi) nach Berlin.
- 28./5. D[ie] D[eu]tsche] Freih[eits] P[artei] Wählervers[ammlun]g.³⁵¹ Dr. Jaksch dankt
mir.
- 29./5. Gemeinsame Kandidatenliste der Deutschen.³⁵²
- 30./5. Gemeinsame Wählerversam[m]l[un]g.³⁵³
- 9./6. Mit Marie Trägerhof.
- 15./6. Erste Gemeindevahl.³⁵⁴ Allgem[eines] gleiches Wahlrecht.³⁵⁵

³⁴¹ Hertha Stepan, vnučka Josefa Taschka, dcera Taschkovy dcery Klary, provdané Stepan (* 3. 8. 1890), a Johanna Stepana (1882-1942). [W. JOHANEK, *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988, s. 10.]

³⁴² Hanns Sassmann (1882-1944), rakouský dramatik, filmový scénárista, autor obrazových knih z rakouských kulturních dějin. Podle jeho scénářů vznikly rakouské filmy Muž, o kterém se mluví, Velkokněžna Alexandra, Svět se točí kolem lásky, Tři děvčátka kolem Schuberta, Schabernack, Lásky drožkáře Ferdinanda, Hora volá, Milostné dopisy z Engadinu. S publicistou Robertem Scheuem založil ve dvacátých letech minulého století divadelní scénu pod názvem Die Südböhmische Schaubühne, jejíž činnost však ukončila velká hospodářská krize 30. let. [http://www.kohoutikriz.org/data/w_sassm.php.]

³⁴³ Robert Scheu (1873-1964), syn hudebního skladatele Josefa Scheua, tvůrce sociálnědemokratické hymny Píseň práce, rakouský publicista a spisovatel, redaktor rakouského deníku Arbeiter Zeitung. Spolu s Hannsem Sassmannem chtěl prostřednictvím divadelní scény Die Südböhmische Schaubühne uskutečňovat putovní představení v šumavské oblasti. [http://www.kohoutikriz.org/data/w_scheu.php.]

³⁴⁴ Gutewasser, používanější tvar spíše Gutvasser, něm. název pro obec Dobrá Voda, nacházející se v česko-budějovickém okrese, dnes obec pod názvem Dobrá Voda u Českých Budějovic. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 155.]

³⁴⁵ Něm. název pro tehdejší Švýcarsy České, dnes České Švýcarsy, obec, nacházející se v česko-budějovickém okrese cca 3,5 km JV od Českých Budějovic. [Alois CHYTIL, *Chytilův místopis Československé republiky*, Praha 1929, s. 1237.]

³⁴⁶ Něm. název pro Srubec, obec v česko-budějovickém okrese, cca 5 km JV od Českých Budějovic. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 154.]

³⁴⁷ Suché Vrbné, dříve samostatná obec, nyní městská část Českých Budějovic, administrativně část obce České Budějovice 5. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 541-542.]

³⁴⁸ Tuto osobu se bohužel nepodařilo identifikovat.

³⁴⁹ Podle záznamu z deníku k datu 25. dubna 1919 se zdá, že se jedná o manželku řídicího Německé komunální obchodní školy, Ludwiga Fleischnera, ovšem tuto domněnku nelze prostřednictvím dostupných pramenů nijak doložit.

³⁵⁰ Ceny základních životních potřeb podobně i služeb musely být regulovány vyhláškami obecního zastupitelstva. Viz např. *Höchstpreise für die Kleideranfertigung*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 48, s. 3-4; *Höchstpreise für Wäsche*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 48, s. 4.

³⁵¹ Na tomto zasedání Německé svobodomyšlné strany bylo s konečnou platností rozhodnuto o vystupování této a dalších německých stran, jež o plán projevíly zájem, v česko-budějovických obecních volbách v rámci jednotného volebního subjektu. [*Allgemeine deutsche Wählerversammlung und Kandidatenliste*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 41, s. 4.]

³⁵² Ke společné kandidátní listině německých stran sjednocených v Die Deutsche Einheitspartei viz *Kandidaten in die Gemeindevertretung*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 40, s. 3.

³⁵³ Zasedání německých voličů potvrdilo souhlas se společnou kandidaturu německých politických stran s výjimkou německé sociální demokracie pod hlavičkou tzv. Deutsche Einheitspartei, tedy Německé jednotné strany. [*Allgemeine deutsche Wählerversammlung und Kandidatenliste*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 41, s. 4.]

³⁵⁴ Při prvních obecních volbách v Československé republice obdržela Die Deutsche Einheitspartei 2937 hlasů a 6 mandátů, Die Deutsche sozialdemokratische Partei 1294 hlasů a 2 mandáty, Československá strana národně

Dr. Zátka³⁵⁶ knapp gewählt.³⁵⁷

19./6. Fronleichnamsprozession von der Glocke ausbesehen.

5.

1919

21./6. Das Einzigemal nach Prag zur „Bohemia“³⁵⁸ Sitzung.³⁵⁹

26./6. Hilda Blinddarmreiz. Hans unwohl. Klara hustet.

27./6. Gebe der Hochschulkursbibliothek³⁶⁰ (Dr. Fink³⁶¹) 110 Werke.

30./6. Zum Bürgermeister wird Svoboda³⁶² gewählt.³⁶³ 34 von 42 Stim[m]en.³⁶⁴

socialistická, vítěz voleb, 6052 hlasů a 12 mandátů, Československá strana sociálně demokratická 3916 hlasů a 7 mandátů, Národně demokratická strana československá 4302 hlasů a 8 mandátů, Československá strana lidová 2584 hlasů a 5 mandátů. [Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimathbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 508; Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 179.]

³⁵⁵ Do roku 1907 používaný volební kuriový systém byl v habsburské monarchii vystaven zvěšující se kritice a v lednu 1907 byl nahrazen volebními zákony zavádějícími všeobecné, rovné, tajné a přímé volební právo pro muže od 24 let. V květnu 1907 se podle něj volilo do říšské rady poprvé, v roce 1911 pak podruhé. Systém přímého, rovného, tajného a všeobecného volebního práva převzala i nově konstituovaná Československá republika, která jej navíc rozšířila i o volební právo pro ženy, věková hranice pro právo volit byla stanovena na 21 let pro volby do poslanecké sněmovny, na 24 let pro volby do senátu. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 486.]

³⁵⁶ JUDr. August Zátka (1847-1935) český politik, mluvčí českobudějovických Čechů, syn podnikatele a politika Hynka Zátky, vypracoval návrh národnostní dohody, která vešla ve známost v roce 1914 jako tzv. českobudějovický pakt, během převratu 28. 10. 1918 působil v českobudějovickém Národním výboru a 4. 11. 1918 se stal předsedou správní komise, dočasně nahrazující obecní zastupitelstvo. V prvních obecních volbách 15. 6. 1919 zvolen za Národní radu Čechů českobudějovických, jež postavila vlastní kandidátku, do obecního zastupitelstva. Vzhledem k pokročilému věku na počátku 20. let ukončil práci v zastupitelstvu i společenské aktivity v jednotlivých spolcích a korporacích a odešel do ústraní. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 634.]

³⁵⁷ Národní rada Čechů českobudějovických obdržela nejméně hlasů z kandidujících subjektů, totiž 917, a tím pouhé 2 mandáty. Navíc nebyl August Zátka zvolen ani do nové městské rady, dle M. Pechy to vysvětloval František Matěj Čapek slovy „zavinil si to sám, nedodržel úmluvu s národní demokracií, že upustí od zvolení Vodňanského (kandidáta Národní rady v obecních volbách – pozn. autora).“ [Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimathbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 508; Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 179.]

³⁵⁸ Bohemia, německý list vycházející v letech 1828-1938, od roku 1848 deník. Od 70. let 19. století se v původně liberálním listě začaly projevovat výrazně nacionální tendence. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 31.]

³⁵⁹ Došlo k přejmenování listu, nyní měl vycházet pod názvem „Der Demokrat“. [*Die „Bohemia“ erscheint wieder*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 42, s. 3.]

³⁶⁰ Knihovna vysokoškolských kurzů, konaných v Českých Budějovicích jako osvětové přednášky z rozličných oborů pod záštitou německé části pražské univerzity, se nacházela v Parkstrasse 1 (tedy v dnešní ul. Na Sadech), v budově dřívější obchodní školy, s knihovnou byla spojena i čítárna. [*Hochschulkurse*, Budweiser Zeitung, 1908, Nr. 20, s. 9; *Volkstümliche Hochschulkurse*, Budweiser Zeitung, 1908, Nr. 24, s. 7; *Hochschulkurse*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 22, s. 5.]

³⁶¹ MUDr. Richard Fink, zubní lékař s ordinací na Náměstí (dnes Náměstí Př. Otakara II.) čp. 33, k roku 1915 uváděný jako člen okresního zastupitelstva za města a městyse, byl předsedou Komitétu pro pořádání vysokoškolských kurzů (Das Komitee zur Veranstaltung der Hochschulkurse). Od 19. července 1919 člen městské zdravotní komise jako zástupce Die Deutsche Einheitspartei. [Alois CHYTIĽ, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112, 115; *Gemeindeausschußsitzung*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 54, s. 3; *Hochschulkurse*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 22, s. 5.]

³⁶² Otokar Svoboda (1880-1930), politik a první český starosta Českých Budějovic. Původně truhlář a účastník národněsociálního hnutí, později ředitel Okresní nemocenské pojišťovny v Českých Budějovicích, v letech 1915-1918 jednatel Národní jednoty pošumavské. Starostou v letech 1919-1923, v těchto letech i předseda

- 3./7. Mit Marie, Emmi, Hilda, Gerta nach Mugrau.
Gefret mit Spirituslicht und Batterien für W[asser]k[losets]licht.
- 7.8./9. Budweis Sommerfest.³⁶⁵
- 17./18./9. Budweis mit Marie.³⁶⁶
- 20./7. Anwurf und Vollendung der 1918 Inwohnerzubaues.³⁶⁷
In der Zeit auch teilweise neue Schindeldeckung.
Verkaufen Blumen an Kalvas.
- 29./7. Budweis Sitzungen.
Marie fort viel arbeitend u[m] 5 Uhr aufstehen.
- 9./8. Budweis.
- 12./8. In Eisengrub³⁶⁸ Ergänzungsbau der Ecke beim Hof.
Hansl u[nd] Gretl Angina.
- 22./8. Budweis.
- 29./8. Budweis. Lycealsitzung.³⁶⁹
- 30./8. Hellinger jun.³⁷⁰ macht im Hof Wagnerarbeiten.
- 25./9. Oberplan.³⁷¹ Gäppeldrusch. Hans oft in Mugrau helfen.

správní komise Městské spořitelny. Od r. 1929 poslancem Národního shromáždění za Československou stranu národněsocialistickou. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 544.]

³⁶³ První úvahy o průběhu volby starosty viz *Wer wird Bürgermeister?*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 46, s. 3, dále srovnej *Das Ergebnis der Gemeindevahlen in Südböhmen*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 48, s. 3; *Die Bürgermeisterwahl*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 48, s. 4; *Das Wahlergebnis im Budweiser Bezirke*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 48, s. 4-5; *Der neuen Gemeindevertretung mit auf den Weg*, Budweiser Zeitung, Nr. 48, s. 4-5; *Der neue Bezirksschulrat*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 48, s. 4-5; *Volba starosty města v Č. Budějovicích*, Jihočeské listy, 1919, č. 52, s. 1.

³⁶⁴ To by znamenalo, že nikdo z členů obecního zastupitelstva se nezdržel hlasování. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 179.]

³⁶⁵ Uspořádán německou turnerskou skupinou Jahn, radikální frakcí, jež se odštěpila po roce 1897 od původně jednotného místního turnerského spolku „Der Deutscher Turnverein“. [*Das Sommerfest des Deutschen Turnvereins „Jahn“*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 41, s. 5; *Das Sommerfest des deutschen Turnvereins „Jahn“*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 49, s. 6.]

³⁶⁶ K zápiskům u dat 7.⁸/9. a 17./18./9. vloženo: Notizen aus Vormerken: Taschenkalender: „Obstbau“, označeno na této straně deníku modrými tečkami, které se opakují od zápisku u data 20./7. k zápisku u data 27./10. Obstbau byla jednou ze zájmových skupin místní organizace spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“. Viz např. *Obstbau-Bundesgruppe Budweis*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 28, s. 6.

³⁶⁷ V roce 1918 provedl, dle deníkových záznamů, Josef Taschek u svého statku v Mokré přístavbu chlěva.

³⁶⁸ Něm. název pro Záhlíní, část obce Mýto (něm. název Mauthstadt) v českokrumlovském okrese. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 307.]

³⁶⁹ Das Deutsche Mädchenlyzeum, odborná škola pro dívky, vzniklá v roce 1904, jež sídlila v Taschkově, dnešní Dukelské, ulici, a patřila ke školám, o jejichž zřízení se postaral První německý dívčí- a ženský spolek. Mezi další školy, spravované tímto spolkem, patřily v této době Die zweiklassige Handelsschule für Mädchen (Dvoj- třídní obchodní škola pro dívky), vzniklá v roce 1906 a mající s dívčím lyceem společné vedení, dále Německý soukromý ústav pro vzdělání učitelek s právem veřejnosti (Die Deutsche Privat-Lehrerinnenbildungsanstalt mit Öffentlichkeitsrecht), vzniklý v roce 1893, Německá ženská škola průmyslová (Die Deutsche Frauengewerbeschule mit Öffentlichkeitsrecht), vzniklá v roce 1909 a Živnostenská škola pokračovací (Die gewerbliche Fortbildungsschule), která vznikla v roce 1910. [*Schulen des Damenvereines zur Errichtung deutscher Mädchenschulen in Budweis. Elfter Jahresbericht des deutschen Mädchen-Lyzeums (Mittelschule mit dem Rechte der Öffentlichkeit). Neunter Jahresbericht der zweiklassigen Handelsschule für Mädchen. Dreiundzwanzigster Jahresbericht der deutschen Privatlehrerinnenbildungsanstalt mit Öffentlichkeitsrecht. Sechster Jahresbericht der Frauen-Gewerbeschule mit Öffentlichkeitsrecht. Fünfter Jahresbericht der gewerbl. Fortbildungsschule. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1915-1916.* Druck von F. Zdarssa in Budweis [1916]].

³⁷⁰ Tuto osobu se nepodařilo blíže identifikovat.

³⁷¹ Něm. název pro Horní Planou, pro níž byl v této době používán i název Planá, obec v českokrumlovském okrese. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 308.]

- 12./10. In Höritz wegen elekt[risches] Licht,³⁷² 520 Lampen dort.
 13./10. Mit Hans Budweis.
 16./10. Wegen Wasserzulauf mit Heber³⁷³ Kom[m]ission.
 19./10. Mit Marie nach Sarau³⁷⁴ wegen Torf.
 23.24./10. Budweis.
 25./10. Krauterete [?].
 27./10. Heupresse v[on] Skrbek³⁷⁵ geborgt zurück.
 29./10. Mit Marie übersiedle mit Marie.
 1./11. Mit Marie am Friedhof.³⁷⁶ Schnee.
 8./11. Neu hergerichtet deutscher Haussaal³⁷⁷ - Dilettanten³⁷⁸ Veranda.
 9./11. Saaleröffnung³⁷⁹ Concert.³⁸⁰
 11./11. Sekretär Jakobartl³⁸¹ nach B[öh]misch] Leipa.³⁸²
 13./11. Sparkasse³⁸³ Miksch u[nd] Czirnich³⁸⁴ v[on] der neuer Verwaltungsekre[tä]r[ia]t.

³⁷² Mohlo by se jednat o obchod s elektrickými spotřebiči Odo Friepese. [Reinhold FINK, *Advokat und Zuckerbäcker. Handel, Gewerbe und Industrie im Böhmerwald 1930 bis 1940*, Norderstedt 2005, s. 72.]

³⁷³ Tuto osobu se nepodařilo blíže identifikovat.

³⁷⁴ Něm. název pro Kyselov, dnes již zaniklou obec v českokrumlovském okrese, A. Chytil uvádí název Žárov. [Alois CHYTILOV, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany 1915*, s. 312.]

³⁷⁵ Tuto osobu se nepodařilo blíže identifikovat.

³⁷⁶ Nový městský ústřední hřbitov byl vybudován v letech 1887-1889 staviteli Jakobem Stabernakem a Josefem Hauptvogelem, v blízkosti umístěné historizující objekty márnice a obřadní síně pak byly upraveny na kapli sv. Otýlie, podle níž byl posléze označován celý hřbitov jako hřbitov u Sv. Otýlie. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 172.]

³⁷⁷ O nově zařízené a renovované verandě Německého domu a plánovaném představení spolku „Der Deutsche Dilettantenverein“ se poprvé zmiňuje článek *Deutscher Dilettantenverein*, *Budweiser Zeitung*, 1919, Nr. 83, s. 6.

³⁷⁸ „Der Deutsche Dilettantenverein“, německý divadelní ochotnický spolek, konkrétně v tomto případě českobudějovický, neboť podobné „diletantské spolky“ existovaly i v dalších částech monarchie. Vedoucími představiteli německého ochotnického divadla v Českých Budějovicích byli Jaro Veith a Alois Meerwald (1886-1933), ochotnická představení byla podporována, stejně jako další kulturní akce v Českých Budějovicích hraběnkou Mathildou Lamezan-Salins, roz. Hardtmuth (1864-1947). [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 135, 336.]

³⁷⁹ K znovuootevření velkého sálu Německého domu viz *Der grosse Saal des Deutschen Hauses*, *Budweiser Zeitung*, 1919, Nr. 87, s. 3.

³⁸⁰ K představení spolku „Der Deutsche Dilettantenverein“ 8. listopadu 1919 k znovuootevření sálu viz *Deutscher Dilettantenverein*, *Budweiser Zeitung*, 1919, Nr. 84, s. 6, program koncertu vojenské kapely následujícího dne viz *Programm für Sonntag der 9. November*, Nr. 85, s. 3.

³⁸¹ Ferdinand Jakobartl měl již na jaře roku 1914 nahradit na postu 1. okresního sekretáře Karla Pečeně, jenž požádal okresní zastupitelstvo o uvolnění ze služby a penzionování. Místo 1. okresního sekretáře si F. Jakobartl udržel i po skončení války a jmenování nového okresního zastupitelstva v roce 1919. [*Plenarversammlung der Bezirksvertretung*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 39, s. 9; *Die Bezirksverwaltungskommission*, 1919, Nr. 88, s. 3, SOkA České Budějovice, fond Okresní zastupitelstva, inv. č. 90, sign. B/55-56, kart. 8; Alois CHYTILOV, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany 1915*, s. 112.]

³⁸² Něm. název pro Českou Lípu, okresní město v sev. Čechách. [Ernst PFOHL, *Orientierungslexikon der Tschechoslowakischen Republik. I A-I 1-204*, Reichenberg 1927², s. 39-40.]

³⁸³ Městská spořitelna, něm. Budweiser Sparkassa, peněžní ústav, zřízený z podnětu podnikatele Adalberta Lanny (1805-1866) a starosty Františka Josefa Klavíka (1798-1878) na počátku roku 1854. Stanovy nové spořitelny byly jednoznačně schváleny 28. dubna 1854, ovšem až 3. 6. 1856 byl ustaven Spořitelní výbor, předsedou se stal A. Lanna, zástupcem Eduard Claudi, předsedou ředitelství F. J. Klavík a jeho zástupcem Adalbert Wunderlich. Pro veřejnost začala spořitelna pracovat 16. června 1856 v prozatímních prostorách na radnici, roku 1858 ústav přesídlil do Krajinské třídy, kde byla 8. prosince 1913 otevřena nová budova podle projektu vídeňského architekta Heinricha Rieda, kterou vystavěli Josef Hauptvogel, Jakob Stabernak a Johann Stepan. Po vzniku Československé republiky se ústav stal členem Svazu československých spořitel, předsedou spořitelny se stal August Zátka. K 7. červenci 1948 se spořitelna sloučila se Záložnou českobudějovickou do jediného peněžního ústavu, Okresní spořitelny a záložny v Českých Budějovicích, posléze se přeměnila na místní pobočku České spořitelny. Od roku 1990 v budově sídlí pobočka Komerční banky a. s. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 259.]

20./11. Marie Herzscherzen.
24./11. Mit Marie Musikschulkonzert.³⁸⁵ Fort Sitzungen.
6./12. Liedertafelconcert.³⁸⁶
10./12. Vortrag³⁸⁷ Dr. Hilgenreiner.³⁸⁸

6.

1919

16./12. Gretl, Gerta, Emmi krank
17.18.19./12. Mit Hans in Mugrau.
24./12. Weihnachtsabend kleiner Kreis: Marie, ich, Emmi, Hilda, Gerta, Ruckstuhl.³⁸⁹
31./12. Jetzt Bescherung der Enkeln u[nd] große Familie. <außer Graf³⁹⁰>

1918

1./1. Krieg, aber scheint Friedensaussicht.³⁹¹

³⁸⁴ Theodor Czirnich, v roce 1919 zapisovatel Městské spořitelny (Budweiser Sparkassa), vrchní účetní spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“. [SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. č. 795, sign. 3 10/2, kart. 108; *Deutscher Böhmerwaldbund*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 11, s. 4.]

³⁸⁵ Program plánovaného koncertu Německé hudební školy v Českých Budějovicích viz *Vortragsabend*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 89, s. 4; stručný popis průběhu koncertu *Vortragsabend der Deutschen Musikschule in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 90, s. 6.]

³⁸⁶ Die Deutsche Liedertafel, Německý mužský pěvecký spolek, původně národnostně utrakvistický mužský pěvecký spolek, který se věnoval také charitativní, osvětové a zábavně společenské činnosti. Ustaven se 5. 3. 1856 a jeho předsedou se stal řídící učitel Franz Lustig, kapelníkem Adalbert Nowotny, ředitel budějovického hudebního ústavu. Ve výboru se vystřídala řada významných osobností, mezi nimi J. Stegmann, E. Claudi či J. Kneissl. Z 36 zakládajících členů se rozrostl na 231 činných a 128 přispívajících roku 1925. Na vánočním koncertu 1862 došlo k roztržce mezi německými a českými členy a k odchodu českého osazenstva ze spolku. Roku 1876 se spolek rozšířil o ženský odbor. Spolek pořádal vlastní pěvecké festivaly a účastnil se koncertů nejen v Čechách, ale i v Praze, Karlových Varech, Teplicích, Linci a Vídni. Schůze se konaly v sále Musikvereinu, v ulici Dr. Stejskala, v sále hotelu Zvon, ve spolkové místnosti městské střelnice, v hostinci U Zelené ratolesti a od roku 1872 v Německém domě. Spolek zanikl v souvislosti s odsunem Němců po druhé světové válce. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 99.] Ohlášení koncertu a jeho programu na tento den v tisku viz *Das Konzert der Deutschen Liedertafel in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 92, s. 5, podrobný popis jeho průběhu *Konzert der „Deutschen Liedertafel“*, Budweiser Zeitung, Nr. 94, s. 5.

³⁸⁷ Profesor Karl Hilgenreiner z pražské univerzity měl celkem tři přednášky, a to 10., 11. a 12. prosince, přednáška 10.12. nesla název „Ethik und Volkswirtschaft“, viz „*Ethik und Volkswirtschaft*“, Budweiser Zeitung, 1919, Nr. 94, s. 3.

³⁸⁸ Prof. ThDr. Karl Hilgenreiner (1867-1948), předseda Německé křesťanskosociální strany (Die Deutsche Christlichsozialpartei) v Československé republice. Autor spisů *Die Kirchliche Vorzensur und das Partikularrecht*, *Die römische Frage nach dem Weltkrieg*, *Katholiken Korrespondenz*. *Ein Zeitenwächter für gebildete Katholiken*. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 286; Ferdinand KRONES, *Karl Hilgenreiner. Versuch einer Würdigung anläßl. Seines 5. Todestages am 9. Mai 1953*, Wien 1953, s. 1-6; Franz Hieronymus RIEDL, *Bischof Wenzel Fried und Prälat Karl Hilgenreiner und das Nationalitätenproblem in Böhmen an der Jahrhundertwende*. In: Theodor VEITER (Hg.), *Humanitas ethnica. Menschenwürde, Recht und Gemeinschaft. Festschrift für Theodor Veiter*. Wien 1968, s. 226–241.]

³⁸⁹ V tomto případě by se mělo jednat o Marii Josefínu von Rückstuhl (*1858), dceru Adolfa von Rückstuhl (1822-1880), pocházejícího z Pavie, jenž se roku 1853 oženil Annou Krumpigl (1831-1901), tetou pozdější manželky Josefa Taschka, Marie Pastor. Případné děti Marie Josefíny von Rückstuhl, jež by mimo ni přicházeli v úvahu, nejsou doloženy. [SOKA České Budějovice, C16, Adolf Rückstuhl (pozůstalost), inv. č. 1, sign. I/1, kart. 1.]

³⁹⁰ Otcem Antona Wenzela Grafa byl Anton Graf, správce zámku Hluboš (něm. název Hlubosch) u Příbrami. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2779.]

³⁹¹ Již 5. prosince 1917 vstoupilo v platnost příměří mezi Ruskem a Německem. Mírová dohoda, která vešla do historie jako tzv. brešlítevský mír, byla podepsána 3. března 1918, i když ji zpočátku za nepřijatelnou považovali i sami bolševici, za něž vyjednával lidový komisař Lev Davidovič Trockij (vl. jménem Leon Bernstein). [John S. BOWMAN, *Kronika dějin 20. století*, Praha 1993, s. 58-59; Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1997, s. 166-167.]

- 2./1. Rathaus³⁹² wie stets. Arbeit. Steuerrekurse.³⁹³
 5./1. Hans muß wieder nach Korneuburg³⁹⁴ einrücken.
 7./1. Ritt³⁹⁵ hat Kohlenbergwerkspekulationen.³⁹⁶
 12./1. Bauernball für B[öhmer]w[ald]Bund³⁹⁷ in der Bierhalle.³⁹⁸ Blaha.
 Täglich Sitzungen. Nahrungsversorgung³⁹⁹ etc.
 19./1. Dienstbotengefret. Die[ner] Erhart Speldi⁴⁰⁰ aus Mugrau kurz.
 bis 25./1.
 23./1. Arbeiterdemonstrationen.⁴⁰¹

³⁹² Českobudějovická radnice byla původně umístěna na nároží Biskupské a Radniční ulice, doba výstavby nejstarší budovy není známa kvůli jejímu pozdějšímu úplnému zániku. Mezi lety 1417-1433 byla radnice přemístěna na náměstí Přemysla Otakara II. do Knollova domu, k němuž byl v roce 1494 připojen také Terczebuchovský dům. Stavbu renesanční radnice zahájil roku 1555 italský stavitel Hans Spatz, další přestavba, barokní, pod vedením italského stavitele Antona Erhardta Martinelliho, proběhla v letech 1727-1730. V roce 1825 byl přestavěn zadní trakt, stavitel Josef Bednařík adaptoval v roce 1850 druhé patro, sousední objekt č. 2 byl nahrazen novostavbou podle projektu Thomase Schwarze a roku 1905 spojen s radnicí. Poslední rozsáhlá rekonstrukce objektu byla provedena v 90. letech 20. stol. podle návrhu Čestmíra Luhana a Jana Pravdy. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 408-409.]

³⁹³ Rekurz (recourse), právo kupujícího pohledávek obdržet platby od prodávajícího pohledávek v případě selhání dlužníka, předčasného splacení pohledávek nebo právní neprosaditelnosti. [<http://ipoint.financninoviny.cz/slovník.php?slovo=R.>]

³⁹⁴ Korneuburg, rakouské město v Dolních Rakousích, nacházející se na levém břehu Dunaje, mostem spojeno s protějším Klosterneuburgem, sídlo okresního hejtmánství a krajského soudu. [Richard BAMBERGER, *Österreich Lexikon in zwei Bänden. Erster Band, A-K*, Wien 1966, s. 291.]

³⁹⁵ Franz Ritt (1849-1924), člen českobudějovického okresního zastupitelstva za města a městyse, výboru Úvěrového spolku Českobudějovické spořitelny (Budweiser Sparkassa), majitel továrny na řemeny, nacházející se na Náměstí (myšlen Markplatz, dnešní nám. Přemysla Otakara II. – pozn. autora) čp. 13, otec Taschkova zetě Aloise. [SOkA České Budějovice, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 18, sig. V/2, kart. 3; Alois CHYTL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112, 121, 126.]

³⁹⁶ K těžbě uhlí v českých zemích (Franz Ritt ale samozřejmě mohl vyvíjet spekulativní aktivitu i v jiných zemích habsburské monarchie) srovnej Eva SEMOTANOVÁ, *Atlas českých dějin. 2.díl – od r. 1618*, Praha 2003, s. 36-37. V jižních Čechách se nacházejí dodnes využívaná ložiska lignitu na severozápadním okraji Českobudějovické pánve, z nedalekého okolí Českých Budějovic je známa hlubinná těžba antracitu u Lhotic. Těžba na dole Mikuláš (Etna) skončila roku 1946. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 311.]

³⁹⁷ Vlastně „Der Deutsche Böhmerwaldbund“, celozemský spolek, pečující o rozvoj národně společenského, hospodářského a kulturního života německy mluvících obyvatel šumavského regionu. Na ustavující schůzi 27. 4. 1884 v Českých Budějovicích byl prvním předsedou zvolen Eduard Claudi. Ještě v téže roce jej vystřídal Josef Taschek, který tuto funkci zastával do roku 1934. Ve výboru zasedaly přední osobnosti společenského života českobudějovických Němců. Spolek se podílel i na realizaci pašijových her v Hořicích na Šumavě, když zde na vlastní náklady postavil budovu divadla. Zakládáním studentských ubytoven a podporou drobných živností a služeb přispěl k rozvoji turistiky v této oblasti. Spolek vydával vlastní časopis *Mitteilungen des Deutschen Böhmerwaldbundes*. Po 2. sv. válce zanikl v souvislosti s odsunem Němců. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 99.]

³⁹⁸ Rozsáhlou přízemní budovu Budweiser Bierhalle (Budějovické pivnice) dal postavit v létě 1877 Měšťanský pivovar na místě někdejší střelnice, zakoupené od ostrostřelců. Kromě vyhledávané restaurace a pivnice se zde nacházela tančírna, v níž byly pořádány taneční zábavy a plesy, zvláště pro zdejší Němce. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 312.]

³⁹⁹ Od podzimu roku 1917 fungovaly ve městě úřady okresního inspektorátu pro výživu a městské hospodářské rady, prostřednictvím JUDr. Augusta Zátky vznikl na samosprávě města nezávislý Pomocný výbor pro péči o chudé české lidi. Přes veškerou snahu však byla opatření těchto orgánů málo účinná a vcelku nic neřešila. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 87.]

⁴⁰⁰ Tuto osobu se nepodařilo identifikovat.

⁴⁰¹ V Čechách byla dne 22. ledna 1918 vyhlášena generální stávka, o níž se ve městě zprvu vůbec nic nevědělo. Jakmile však během tohoto dne o ní do města pronikly první zprávy, události dostaly rychlý spád. Již večer se konala v hostinci „U města Sarajeva“ na Rudolfovské třídě dělnická schůze, na níž bylo rozhodnuto uspořádat

- 25./1. Besorge in Maut[h]stadt⁴⁰² u[nd] Aubene⁴⁰³ bei Vorstehern die Enthebungsgrundlagen für Hans.
- 26./1. Aufregung mit Verbrecher Fabiani Pfreind[t]ner,⁴⁰⁴ erschießt ihn Wachmann Heinzl⁴⁰⁵ †.
- 1.2.³./2. Prag Parteisitzung⁴⁰⁶ 90 Personen. Habe Vorsitz.⁴⁰⁷
Vortrag Watzlik⁴⁰⁸ über Stifter.⁴⁰⁹
- 6./2. Blaha veranstaltet oft Konzerte etc.
Am Rathaus diktiere ich nun im[m]er Briefe.
- 9./2. Stadtratsitzung und oft.
- 9.11./2. Friedensschlüsse⁴¹⁰ mit Ukraine u[nd] Rußland.

všeobecnou manifestaci. Ráno pak pak průvod zhruba 2500 dělníků prošel Erzeherzog Friedrich Strasse (tedy dnešní Rudolfovsou třídou), Hindenburgstrasse (Na Sadech), Schmerlingstrasse (Žižkova ul.) a Wienerstrasse (ul. Karla IV.) na náměstí Františka Josefa I. (nám. Př. Otakara II.), kde po projevech předáků německé i české sociální demokracie se sedmičlenná delegace vydala na radnici, a poté na okresní hejtmanství, kde byla odevzdána schválená rezoluce. Celá manifestace se obešla bez jakéhokoliv incidentu. [Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 68, 151-152, 181-182, 210-211, 247-248; Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 95.]

⁴⁰² Mýto, dříve též Meyto, obec v českokrumlovském okrese cca 3,5 km SV od Vyššího Brodu. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 307.]

⁴⁰³ Toto místo se v adresářích českých zemí z tohoto období nenachází. Vzhledem k zápisu z 1./3. 1918 lze důvodně předpokládat Taschkovo chybu, mělo by se jednat o Hubene (Hubenov), část obce Mokrá.

⁴⁰⁴ Ludwig Pfreindtner, podezřelý ze spáchání několik krádeží, kladl při pokusu o zatčení neočekávaný odpor a během pokusu o útěk těžce zranil několik lidí, včetně příslušníka bezpečnostní stráže Leopolda Heinzla, jenž svým zraněním podlehl ještě týž den ve Všeobecné nemocnici v Českých Budějovicích. Postřelen byl i sám Pfreindtner, který nakonec obrátil zbraň proti sobě a střelil se do hlavy. Zranění podlehl dne 27. ledna kolem první hodiny ranní, rovněž ve Všeobecné nemocnici. [SOKA České Budějovice, Policejní úřad ČB, Stations-Buch, sign. 48-299.]

⁴⁰⁵ Leopold Heinzl (1870-1918), příslušník bezpečnostní stráže, manželkou Wilhelmine Heinzl, roz. Vaněček, zemřel následkem střelného zranění na krvácení do plic. Pohřben v Mladém. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2737; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819.]

⁴⁰⁶ Zemské stranické zasedání Německé pokrokové strany se konalo 2. února 1918 v Německém domě v Praze (dnešní Slovanský dům v ulici Na Příkopě 22, v l. 1873-1945 sídlo spolku „Deutsches Kasino“ – pozn. autora) od 10 hodin. [*Landesparteisitzung der deutschen Fortschrittspartei*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 26, s. 2; *Landesparteileitung der deutschen Fortschrittspartei*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 29, s. 2-3.]

⁴⁰⁷ Přednáška obsahovala úvahu o současné vnitropolitické situaci a nejnovějších požadavcích Čechů. Před jejím začátkem proběhl vlastní program zasedání, týkající se současné politické situace, referát zazněl i na téma „Demokratizace“, resp. „Zestátnění škol“. [*Landesparteisitzung der deutschen Fortschrittspartei*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 26, s. 2.]

⁴⁰⁸ Hans Watzlik (1879-1948) se narodil jako Johann Vaclik v Dolním Dvořišti na Kaplicku, roku 1889 přesídlil s rodinou do Českých Budějovic. Po studiu na obecné škole vystudoval tři ročníky klasického gymnázia a vzdělání dokončil na německém učitelském ústavu v Praze. Od pol. 20. let minulého století žil v Nýrsku na Šumavě, kde se věnoval literární činnosti a psaní libret. Z knih jmenujme *Pfarrer von Dornloh*, *Erdmut*, „...eckert tiefer ins umstrittne Land. Gedichte“, *Die romantische Reise des Herrn Carl Maria von Weber*. Jeho práce byly překládány do češtiny, za román *Farář z Dornlohu* získal autor roku 1930 i československou státní cenu, odsun ale bohužel postihl i jej. [http://www.kohoutikriz.org/data/w_watzl.php.]

⁴⁰⁹ Adalbert Stifter (1806-1868), významný rakouský básník a spisovatel, narozen v Horní Plané, tvůrce knih *Abdias a Nachsommer*, jeho novely a básně vyšly sebrané v šestidílných *Studien* a dvoudílných *Bunte Steine*. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl XXIV. Staroženská-Šyl*, Praha 1906, s. 127-128.]

⁴¹⁰ Zde se Josef Taschek mylí. V noci z 9. na 10. února 1918 byla podepsána mírová smlouva brestlitevská mezi Ukrajinskou lidovou republikou a Ústředními mocnostmi, tj. Německem, Rakousko-Uherskem, Osmanskou říší a Bulharskem, Rusko naopak ústy Lidového komisaře pro zahraniční vztahy Lva D. Trockého 10. února od podpisu brestlitevské mírové smlouvy upustilo a teprve obnovení německých válečných akcí jej přinutilo zasednout zpět k jednacímu stolu a na velmi nevýhodnou mírovou smlouvu přistoupit. Podepsána byla mezi

- 14./2. Marie lässt sich endlich Hühneraugen behandeln
13./2. und sonst. Enthebungsarbeit für Hans.
- 15./2. Günther u[nd] Hilda gute Zeugnisse.
- 19.20./2. In Wien⁴¹¹ „Park Hotel“⁴¹² und Bruck a[n der]L[eitha]⁴¹³ Hornübergabe.
- 21./2. Wien viele Gänge auch wegen Hans Enthebung.
- 24./2. Hans u[nd] Toni kurz da.
- 27./2. Sparkasse und Gedenken über Dr. Mieg⁴¹⁴-Ploner.⁴¹⁵
- 1./3. Mugrau Maut[h]stadt Hubene⁴¹⁶ wegen Hans Enthebung.
- 3./3. Mit Marie u[nd] Kinder bei Kaudelka⁴¹⁷ Schnetterlingsi[tzu]ng.
- 4./3. In Krumau wegen Enthebung Hans.
- 6./3. Marie Sitzungen. Frauenhilfssausschuß.⁴¹⁸

7.

1918

- 9./3. Kreis[gerichts] President Urban⁴¹⁹ u[nd] Oberfin[an]zrat Příborsky⁴²⁰ wegen

zástupci Ústředních mocností a Ruskou (sovětskou) republikou 3. března 1918. [John S. BOWMAN, *Kronika dějin 20. století*, Praha 1993, s. 58-59; Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1997, s. 167.]

⁴¹¹ Vídeň, dřívější hlavní město rakouskou-uherské monarchie (1867-1918), dnes hlavní město samostatné Rakouské republiky bylo založeno jako keltská osada, později se stalo římským táborem, známým jako Vindobona. Sídlem habsburské dynastie bylo město od roku 1273. [Kolektiv autorů, *Všechno o Zemi. Místopisný průvodce světem*, Praha 2000, s. 733, 744.]

⁴¹² Parkhotel Schönbrunn (dříve též Hopfners Parkhotel) nechal v roce 1907 vystavět císař František Josef I. jako penzion pro sebe a své hosty. Dnes nachází na Hietzinger Hauptstrasse 10-20 v těsné blízkosti zámku Schönbrunn. [Neal BEDFORD-Janine EBERLE, *Vídeň a okolí*, Praha 2007, s. 201.]

⁴¹³ Bruck an der Leitha, město v Dolních Rakousích, založené roku 1126, na město povýšeno v roce 1239. [Richard BAMBERGER, *Österreich Lexikon in zwei Bänden. Erster Band, A-K*, Wien 1966, s. 149.]

⁴¹⁴ JUDr. Wilhelm Mieg^l (1851-1933), českobudějovický politik a advokát, podle K. Kratochwila a A. Meerwalda převzal spolu s Josefem Taschkem a JUDr. Israelem Kohnem po smrti Eduarda Claudiho (1810-1884) vedoucí postavení v záležitostech německých obyvatel města. V listopadu 1906 zvolen v obecních volbách ve II. volebním sboru, působil ve funkci okresního starosty, činný ve výboru městského zastupitelstva, náměstek předsedy výboru Městské spořitelny (Budweiser Sparkassa). Advokátní praxi provozoval W. Mieg^l na adrese Linecká 244 (dnešní Lidická ul.). [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 99; Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112, 120, 121; Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 171; Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 486, 495.]

⁴¹⁵ Zřejmě Karl Ploner, odborný učitel Dívčí měšťanské školy německé, člen okresního zastupitelstva za města a městyse, zvolen v obecních volbách roku 1906 v I. volebním sboru. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112, 114; Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 496.]

⁴¹⁶ Něm. název pro Hubenov, část obce Mokrá, nacházející se v českokrumlovském okrese. [Alois CHYTIL, *Chytilův místopis ČSR*, Praha 1929², s. 407.]

⁴¹⁷ Zřejmě Josef Koudelka, stavební komisař stavebního úřadu města České Budějovice. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112.]

⁴¹⁸ První ženský a dívčí spolek zřídil podle všeho tento výbor krátce po zahájení války, výbor zajišťoval pořádání sbírek za různým účelem (např. pro Fond na podporu válečných vdov a sirotek, pro lazaret Červeného kříže, nacházející se ve městě, pro vojáky na frontě ad.), pomáhal se zajišťováním péče pro raněné vojáky, nacházející se ve městě, a podílel se i na dalších záležitostech.

⁴¹⁹ JUDr. Ludwig rytíř Urban, prezident krajského soudu v Českých Budějovicích. [F.B.BATOVEC, *Politický kalendář, schematicismus, statistika a adresář Čech, Moravy a Slezska*, Praha 1917, s. 234.]

⁴²⁰ Vrchní finanční rada Ema-nuel Prziborski, vedoucí C. k. okresního finančního ředitelství v Českých Budějovicích (Česká 66) [F.B.BATOVEC, *Politický kalendář, schematicismus, statistika a adresář Čech, Moravy a*

- Avancement.
- 10./3. Mit Marie Veitenhof⁴²¹ Spaziergang, erstes Gewitter.
- 16.17.18./3. Lobositz⁴²² Sitzung⁴²³ Zweiteilungsausschuß.⁴²⁴
Hans drei⁴²⁵ Wochen Urlaub.
- 23./3. Beratung Stadtrat, Hesky,⁴²⁶ Redakteure etc. wegen
Nahrung⁴²⁷ aus Ukraine.
- 24./3. Mit Marie Gutwasser. Sonst fast täglich Spaziergang.
- 26./3. Mitzi nach Wien um Toni.⁴²⁸ Hans nach Mugrau bis 29./3.
- 29./3. Kirchengräberbesuch.
- 1./4. Hans wieder nach Mugrau. Enthebungsgesuche.
- 4./4. Enthebung Hans günstig.
- 5./4. Mehlsorgen.⁴²⁹ Fort verschiedenste Sitzungen.
- 7./4. Hans nach Wien.
- 11./4. Mit Marie nach Mugrau. Marie bleibt dort.
- 15./4. Mit Marie aus Mugrau nach Budweis.
Sommeruhrzeit.⁴³⁰
- 21./4. Frau Wunderlich⁴³¹ 70 Jahren.

Slezska, Praha 1917, s. 242; Alois CHYTL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 116.]

⁴²¹ Veitenhof, Veithof, Veitův dvůr, Vítkův dvůr – dnes Voříškův dvůr, původně šosovní dvůr na pravém břehu Vltavy za kostelem sv. Prokopa a sv. Jan Křtitele na Starém Městě. Před rokem 1900 označován jako Vítkův dvůr, souběžně s názvem Voříškův dvůr se název Vítkův dvůr udržel až do pol. 20. stol. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 619.]

⁴²² Německý název pro Lovosice, město v litoměřickém okrese, v roce 1913 administrativní centrum stejnojmenného soudního okresu. [*Seznam míst v království Českém: sestaven na základě úředních dat k rozkazu c. k. místodržitelství*. Praha 1913, s. 348.]

⁴²³ Na tomto zasedání „Deutscher Zweiteilungsausschuss“ vystoupili s návrhy na státoprávní úpravu oblasti Deutschböhmen Rudolf Lodgman a dr. Otto Ringlhaan. Bylo nepokrytě uvažováno o vytvoření vlastních samosprávných úřadů, jež by autonomii dané oblasti zaručovaly, tyto úvahy ovšem zatím nepřekročily teoretický rámec. Zasedání se konalo pod předsednictvím libereckého starosty Franze Bayera v hotelu „Germania“ mezi účastníky byli členové německých organizací „Deutschböhmisches Vereinigungen des Herrenhauses und des Abgeordnetenhaus“, „Beirat des Verbandes der deutschen Bezirke“, „Städteausschuss“ a „Deutscher Volksrat“. [*Die Selbständigkeit Deutschböhmens. Die Sitzung des Zweiteilungsausschusses*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 63, s. 2; *Beratung des Zweiteilungsausschusses in Lobositz*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 64, s. 2.]

⁴²⁴ „Deutscher Zweiteilungsausschuss“, v roce 1909 zřízený zvláštní německý výbor, který usiloval o rozdělení českých zemí na českou a německou část. Jeho činností nakonec došlo po vzniku Československé republiky k vytvoření samostatných německých provincií v českém a moravském pohraničí, ovšem do roku 1919 byla tato území připojena zpět k nově vzniklé republice. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky II.*, Praha 1931, s. 81-82.]

⁴²⁵ Číslicí.

⁴²⁶ Hugo Hesky, vedoucí městského arovizačního úřadu, Mehlamtu, nacházejícího se na rohu Žižkovy třídy a Senovážného náměstí. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 64, 87.]

⁴²⁷ Z Ukrajiny byla v této době dovážena např. vejce (60 % dodávek mělo získat Německo, 40 % habsburská monarchie), [60 Perzent der Ukraine-Eier für Deutschland, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 64, s. 4.] ale i další zemědělské produkty. Problémem nadále zůstával především transport dodávek potravin. [*Die Borräte in der Ukraine*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 67, s. 5.]

⁴²⁸ Za tímto vloženo: *Der aus Berlin*.

⁴²⁹ Zásobování města moukou měl na starosti tzv. Mehlamt, nacházející se v domě U města Prahy na rohu Senovážného náměstí a Žižkovy ulice. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 64; František RADA, *Když se psalo c. k. Ze života Českých Budějovic na počátku století*, České Budějovice 1966¹, s. 36.]

⁴³⁰ Letní čas byl v Rakousko-Uhersku poprvé úředně zaveden v roce 1916, a to především z hospodářských důvodů. [*Die Sommerreform auch in Oesterreich*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 29, s. 5; *Die Sommerzeit in Oesterreich*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 32, s. 6.]

- Hans oft aus Mugrau in Budweis.
- 1./5. Begräbnis Oberstabsarzt Dr. Vogel.⁴³²
Umzug⁴³³ 9 ½ Tschechen.
 - 4./5. Mit Marie nach Mugrau 6./5., dann nach Budweis.
 - 6./5. Mit Marie Budweis.
 - 7.-14./5. Wien Kreisgerichtsschaffung national.⁴³⁴
 - 14./5. Budweis Volksrat.⁴³⁵
 - 15.-18./5. Wien.
 - 19./5. Ausflug Ruine Kottek⁴³⁶ mit Marie.
 - 20./5. Ausflug Hnava⁴³⁷ Wald mit Marie.
 - 22./5. Große Versam[m]lung⁴³⁸ wegen Kreisgerichts.⁴³⁹
 - 25./5. Mit Marie nach Mugrau. Hans u[nd] Klara dort.
 - 27./5. Mit Marie wieder nach Budweis.

⁴³¹ Jedná se o manželku bývalého zemského poslance a člena obecního zastupitelstva Adalberta Wunderlicha, Floru Wunderlich, roz. Hein (*1848), dceru Hermanna Heina, měšťana z Teplic a jeho manželky Aloisie Franzisky Hein, roz. Kreuz. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2776.]

⁴³² MUDr. Konrad Vogl († 28. 4. 1918), c. k. vrchní štábní lékař v důchodu, zemřel v Kirchengasse N. 3 (Kostelní ul. na Pražském předměstí), vdovec po Julii Vogl, roz. Knapp. [Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 163; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2820.]

⁴³³ Prvomájový průvod, jehož se v Českých Budějovicích účastnilo asi 15 000 lidí, vedl od nádraží na Mariánské náměstí, kde zazněly projevy sociálních demokratů Josefa Křečana a Havránka, za české socialisty Otokara Svobody. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 101.]

⁴³⁴ Tato událost souvisí s nově plánovanou správní reformou, jež měla pozměnit dosavadní uspořádání krajů v českých zemích. Nové krajské rozdělení mělo vstoupit v platnost 19. května 1918, na jeho základě mělo od 1. ledna 1919 nově vzniknout dvanáct krajských hejtmanství a čtrnáct okresních hejtmanství. Proti tomuto návrhu ostře vystoupili nejen představitelé tzv. „Svazu českých okresů a měst“, nýbrž i delegace Německé národní rady pro Čechy, která se ústy Dr. Titta, předsedy Pražské německé místní rady prof. Zycha a Josefa Taschka vyslovila proti vyloučení důležitých německých menšin z ochrany dosavadního krajského rozdělení a jejich podřízení čistě české samosprávě. Německá pokroková strana tuto otázku řešila i na tzv. „Mittelstandsversammlung“, konající se v Chebu 16. května. [*Die Verbände der czechischen Bezirke gegen die Kreiseinteilung*, Neue Freie Presse, 1918, Nr. 19296, s. 6; *Die Kreiseinteilung*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 112, s. 1; *Die Kreisverordnung*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 114, s. 2; *Mittelstandsversammlung in Eger*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 114, s. 2; *Morgen kommt die Kreiseinteilung*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 114, s. 1; *Morgen kommt die Kreiseinteilung*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 115, s. 2; *Die Kreiseinteilung*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 115, s. 2; *Die Kreisregierungsverordnung*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 115, s. 1.] Seznam nových krajů, přehled krajských a okresních hejtmanství, doplněné o mapu nových okresů v Čechách přináší Prager Tagblatt, 1918, Nr. 116, s. 1-3. K uskutečnění této správní reformy vzhledem k dalším událostem již nedošlo.

⁴³⁵ Der Deutsche Volksrat für Böhmen (Německá národní rada pro Čechy), německá nacionalistická organizace, žádající již na začátku války v srpnu 1914 po vídeňské vládě posílení pozic Němců v českých zemích. [Karel RICHTER, *Češi a Němci v zrcadle dějin. Od nejstarších časů – květen 1938, svazek 1*, Praha 1999, s. 129.]

⁴³⁶ Chotek, zaniklá tvrz, někdy prý hrad, nedaleko Kamenného Újezdu v Čechách, původní sídlo hrabat rodu Chotků z Chotkova a Vojnína, zbořen oddíly sirotků pod velením Jana Čapka ze Sán. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Dvanáctý díl. Ch – Sv. Jan*, Praha 1897, s. 370.]

⁴³⁷ Hnava, vlastně Chňava, častější název Chýňava, samota u obce Borek, spadající v této době místně pod obec Hosín. [Václav KOTYŠKA, *Úplný místopisný slovník království Českého*, Praha 1895, s. 458, 483.]

⁴³⁸ Josf Taschek během projevu na tomto shromáždění vyjádřil víru v uspokojení českých požadavků novým krajským rozdělením Čech, stejně jako dřívějším rozdělením Zemské kulturní rady a Zemské školní rady na české a německé oddělení. Podrobný referát z jeho projevu přináší Prager Tagblatt v článku *Budweis und die Kreiseinleitung. Eine Rede Bürgermeisters Tascheks* v čísle 117, 1918, na straně 2. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 102.]

⁴³⁹ Českobudějovický krajský soud měl být rozdělen na dvě pracovní oddělení, české a německé. [*Budweis und die Kreiseinleitung. Eine Rede Bürgermeisters Tascheks*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 117, s. 2.]

- 1./6. Mit Zink,⁴⁴⁰ Herminenthal,⁴⁴¹ Dr. Dlouhy⁴⁴² um Ehrenbürger Diplom⁴⁴³ an Bischof. Weyde.⁴⁴⁴
- 3./6. Brotemangel in d[er] Stadt.
- 4./6. Emmi Brustfellentzündung.
- 6./6. Ernährungskom[m]ission⁴⁴⁵ mit Hesky, Brož.⁴⁴⁶ Hans nach Wien.

8.

1918

- 7./6. Hans aus Wien und nach Mugrau.
- 8./6. Heute noch mehr Sitzungen als sonst.
- 9./6. Mit Marie wie stets Sonntagsmarsch – Suchomühle.
- 13./6. Volksversam[m]lung Dr. Wichtel⁴⁴⁷ u[nd] Melzer⁴⁴⁸ da.

⁴⁴⁰ Franz Josef Zink (1844-1924), českobudějovický politik, v roce 1907 zvolen v obecních volbách ve II. sboru, činný v městském zastupitelstvu jako náměstek starosty. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112; Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatsbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 496.]

⁴⁴¹ Johann Jakob von Herminenthal (*1857), českobudějovický politik, majitel nemovitostí, jako městský radní členem městského zastupitelstva, do něhož zvolen v obecních volbách v roce 1906 ve II. volebním sboru, v době 1. sv. války člen městského aprovizčního úřadu. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112; Karl KRATOCHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatsbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches-Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 496; Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 87; 60 und 50, Budweiser Zeitung, 1907, Nr. 58, s. 4.]

⁴⁴² JUDr. František Dlouhý, českobudějovický advokát a politik, člen Českého politického spolku v Českých Budějovicích, od roku 1907 člen městské rady a výboru okresního zastupitelstva, od roku 1900 člen výboru českobudějovické pobočky Národní rady, od roku 1917 účastník porad městské hospodářské rady jako odborník v otázkách uhlí. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 16, 19, 21, 87.]

⁴⁴³ Čestné občanství, nejvyšší forma ocenění pro zasloužilé osobnosti, kterou uděluje městské zastupitelstvo. Vůbec prvním doloženým nositelem čestného občanství města Českých Budějovic je Vojtěch Jírovec, jemuž bylo uděleno asi roku 1807. Za Rakousko-Uherska se oceňování udělovalo především osobnostem německé národnosti, po 1. sv. válce se tento trend obrátil. S čestným občanstvím se pojilo právo volit, a proto v souvislosti s jeho udělováním docházelo ve městě k různým machinacím. Biskup J. A. Hůlka ocenění obdržel roku 1917. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 81-83.]

⁴⁴⁴ Franz Weyde (1839-1924), středoškolský profesor, meteorolog. Po absolvování gymnázia v Chomutově a farmaceutického kurzu v Praze se stává roku 1862 magistrem farmacie. Od roku 1865 středoškolským učitelem chemie, v roce 1870 přišel do Českých Budějovic a vyučoval zde jako profesor německé reálky. Byl veřejně činný v řadě přírodovědných a technických oborů, především v meteorologii. Kolem roku 1880 zřídil ve městě meteorologickou stanici, na níž prováděl měření a pozorování až do své smrti. Údaje zveřejňoval v místním tisku, souborně v díle *Die Witterungs- und Wasserstands Verhältnisse in Budweis I, II*. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 625.]

⁴⁴⁵ Okresní vyživovací komise, orgán spadající pod okresní inspektorát pro výživu, v jehož čele stál v Českých Budějovicích ve funkci vyživovacího inspektora linecký velkoobchodník Karl Fischer, setník v záloze. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 87.]

⁴⁴⁶ Václav Brož, majitel velkoobchodu zvěřinou „W. Brož, vývoz zvěře a obchod drůbeží, W. Brož, Wildexport und Geflügelhandlung“ se sídlem v Lannově ul. 12a. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 136, Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 87.]

⁴⁴⁷ Dr. Friedrich Wichtel, poslanec říšské rady za Deutschradikale Partei (Německou radikální stranu). [<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?apm=0&aid=spa&datum=00220002&seite=00000374>.]

⁴⁴⁸ Isidor Melzer, šéfredaktor listu Pilsner Tagblatt, v roce 1916 zvolen jako 1. místopředseda plzeňské místní skupiny spolku „Der Deutsche Schulverein“, 1. sekretář Deutschfortschrittliche Partei (Německé pokrokové strany) v Čechách [*Hauptversammlung des Westböhmisches Schulvereinsgaues*, Budweiser Zeitung, 1916,

- 18./6. Wegen Fleischzuwiesungen Beratungen.
 19./6. Mit Marie nach Mugrau.
 20./6. In Mugrau hat Hans viel geschaffen.
 Vieh etc. Bestand.
 21./6. Mit Marie nach Budweis. Frauenschulen⁴⁴⁹ Sitzu[n]g[en]
 öfter.
 25.26.27./6. In Wien mit Hesky u[nd] Wodnansky.⁴⁵⁰ Bahnen zum
 Wien frei.
 28./6. Mitzi mit Kinder nach Berlin.
 29./6. Mit Marie Puchharten,⁴⁵¹ Schweiz, Gutwasser.
 30./6. Mit Marie Schwabenhügel.⁴⁵²
 1./7. Emmi nach Mugrau.
 4./7. Mit Marie nach Mugrau. Hamsterware mit.
 5./7. Dachstuhl zum Inwohnerstallzubau.
 10./7. Mit Marie nach Budweis. Sitzungen. 11./7. nach Mugrau.
 17./7. Mit Marie nach Budweis. 18./7. nach Mugrau.
 20./7. Viehauslauf gemacht.
 21./7. Priesterjubiläum Dechant Maxa⁴⁵³ Höritz.
 24./7. Mit Marie nach Budweis 25./7. nach Mugrau.
 25./7. Hans mit Kutsche um Lebensmittel nach Oberösterr[eich].⁴⁵⁴
 27./7. Mit Emmi u[nd] Klara u[nd] Kinder Tusset,⁴⁵⁵ Böhm[isch] Röhren.⁴⁵⁶

Nr. 68, s. 5; *Parteisekretariat der deutschen Fortschrittspartei in Böhmen*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 98, s. 6].

⁴⁴⁹ V Českých Budějovicích se nacházely: z české strany Ženská škola průmyslového spolku „Ludmila“, sídlící v Říšské ul. 3 (dnešní Husova ul.), Kuchařská škola hospodyňská, na německé straně pak Die Deutsche Privat-Lehrerinnenbildungsanstalt mit Öffentlichkeitsrecht, Die Deutsche Frauengewerbeschule mit Öffentlichkeitsrecht a Die gewerbliche Fortbildungsschule. Jen české názvy i pro německé školy používá Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 114-115. K Říšské ul. viz Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 124.]

⁴⁵⁰ František Vodňanský († 1920), významný představitel českobudějovického měšťanstva, činný v Sokolské župě Husově v Českých Budějovicích, spolupracovník dr. Augusta Zátky, s nímž působil v českobudějovické pobožce Národní rady (politická organizace staročechů – pozn. autora), v roce 1911 zvolen do říšské rady jako samostatný kandidát spojených národních stran, po určité době přešel do mladočeského poslaneckého klubu, člen okresního výboru okresního zastupitelstva. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112; Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 10, 14, 21, 22, 32, 34, 42, 56, 58, 90, 100, 103, 104, 157, 179.]

⁴⁵¹ Puharten, Bucharten, Bucherka, Pucherka, Stará Pohůrka, ves 4 km JV od Českých Budějovic, od roku 1850 městská ves, od roku 1960 osada obce Srubec. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 527.]

⁴⁵² Schwabenhügel, častěji však Schwabenburg, Švábův hrádek, místo samo se původně nazývalo Eisenbühel, tedy Železný kopec, návrší v jihozápadním výběžku českobudějovického katastru mezi Čtyřmi Dvory a Šindlovými Dvory, od roku 1841 zde probíhala těžba lignitu, zastavená v roce 1870. V osamoceně stojícím domku, který dříve patřil lignitovému těžářstvu, zřídil po roce 1883 českobudějovický čalouník a vojenský vysloužilce Thomas Schwab (1836-1914) výletní hostinec. Místu se podle majitele začalo říkat Švábův hrádek a stalo se častým cílem vycházek obyvatel města, především v letním období. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 494.]

⁴⁵³ Páter Martin Maxa (1870-1943), hořický děkan, farář v obci Omlenice. [[http://www.kohoutikriz.org/data/w_nosch.php; http://digi.cesearchivy.cz/3845](http://www.kohoutikriz.org/data/w_nosch.php;http://digi.cesearchivy.cz/3845)]

⁴⁵⁴ Oberösterreich, Rakouský Horní, rakouská svazová země, do roku 1918 arciknížectví rakouské nad Enzí, hlavním městem Linec. [Kolektiv autorů, *Malá československá encyklopedie 2. D/CH*, Praha 1985, s. 831.]

⁴⁵⁵ Něm. název pro Stožec, obec dříve uváděnou v českokrumlovském okrese, nyní spadající pod okres prachatický. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 313.]

- 31./7. Mit Emmi u[nd] Klara u[nd] Kinder Schwarzbach⁴⁵⁷ Marmeladen.⁴⁵⁸
 1./8. Mit Emmi u[nd] Klara u[nd] Kinder Wallern⁴⁵⁹ u[nd] Eleonorenhain.⁴⁶⁰
 2./8. Gerta Dr. Popper.
 3./8. In Budweis allein.
 5./8. Hans betreut Bienen.
 8./8. Mit Marie Budweis u[nd] Emm[i] u[nd] Kinder.
 Mitzi u[nd] Kinder aus Berlin.
 11./8. Mit Marie nach Mugrau.
 13./8. Marie nimmt kohleisauere Bäder.⁴⁶¹
 15./8. Budweis allein. Kriegerheimstättensa[m]meltag.⁴⁶²
 18./8. Bin in Mugrau zu Bett. Hans in Höritz bei Abt Pammer.⁴⁶³

9.

1918

- 19.8.-21.8. Gretl, ich, Günther – Dr. Popper da.
 21./8. Mit Marie Budweis. 24./8.⁴⁶⁴ Wieder nach Mugrau.
 2./9. Hans Bruststechen, zu Bett.
 Ich richte mir unter ein Zimmer ein (Kati Zi[m]mer).
 3./9. Grafs, Ritts, Stepans in Eleonorenhain.
 5./9. Mit Marie u[nd] Magd nach Budweis.
 6./9. Stadtratscollegiumsitzung und anderes oft.
 8./9. Kapellenweihe⁴⁶⁵ Pfaffenhöf.⁴⁶⁶ Bischof bringt Botschaft v[on] Kaiser.⁴⁶⁷

⁴⁵⁶ Něm. název pro České Trouby, dnes již neexistující obec v prachatickém okrese. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 825.]

⁴⁵⁷ Něm. název pro Černou v Pošumaví, obec v českokrumlovském okrese. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 312.]

⁴⁵⁸ Roku 1569 byl založen knížecí pivovar v Černé, vystavěný Jakubem Krčínem z Jelčan. Byl v majetku rodu Schwarzenberků. V letech 1879-1880 byly založeny nové sklepy a ve starých byly uskladňovány ovocné šťávy z přidružené výroby. V letech 1879-1880 byly založeny nové sklepy a ve starých byly uskladňovány ovocné šťávy z přidružené výroby. V pivovaru se vařilo pivo Schwarzbach. V roce 1949 byl zrušen, nadále zde zůstala výroba ovocných šťáv a limonád a na konci 20. stol. sodovkárna. [Miloš ANDĚRA a kol., *Šumava. Příroda-historie-život*, Praha 2003, s. 656.]

⁴⁵⁹ Něm. název pro Volary, obec v prachatickém okrese. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 826-828.]

⁴⁶⁰ Něm. název pro Lenoru, obec v prachatickém okrese, sídlo významné šumavské sklárny. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 819.]

⁴⁶¹ Uhličité koupele, léčebný prostředek využívající účinky v minerální vodě obsaženého plynného oxidu uhličitého. Uhličité koupele snižují tlak, roztahují cévy a rozšiřují vlasečnicové řečiště. Krev se přelévá do roztažených cév, proto srdce může při přečerpávání krve vyvinout menší námahu. [Pavel CMÍRAL-Josef KRŮŽELA, *Luhačovice. Lázně z nejkrásnějších*, Praha-Luhačovice 2003, s. 72.]

⁴⁶² Nadepsáno *Iurie*.

⁴⁶³ Bruno Pammer (1866-1924), opat cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě, předseda českokrumlovského okresního zastupitelstva, předseda hospodářského a lesnického spolku ve Vyšším Brodě, člen německé okresní kulturní rady, německé okresní školní rady, předseda okresní školní péče o mládež, v letech 1908-1913 člen zemského sněmu, od roku 1909 člen panské sněmovny Říšské rady. [Eliška ČÁŇOVÁ, *Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách v letech 1848-1918*, Praha 1995, s. 58.]

⁴⁶⁴ Číslice 4 vepsána pod řádek ještě jednou.

⁴⁶⁵ Kaple sv. Václava v Kněžských Dvorech byla vystavěna v roce 1913, zničena pak v 60. letech 20. stol. [<http://www.kostely.tnet.cz/?load=detail&id=14175>.]

⁴⁶⁶ Něm. název pro Kněžské dvory, též Farářovy Dvory, původně ves 2 km severně od středu Českých Budějovic. V roce 1850 se Kněžské Dvory staly samosprávnou obcí, od roku 1868 byly osadou obce Čtyři Dvory, od roku 1921 opět obcí. V roce 1952 se Kněžské Dvory staly osadou obce České Budějovice a roku 1970 poklesly na pouhou základní sídelní jednotku v rámci části obce České Budějovice 20. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 204-205.]

⁴⁶⁷ Karel I. (1887-1922), poslední rakouský císař, český a uherský král z habsbursko-lotrinské dynastie, a to v letech 1916-1918. Syn arcivévody Otty, synovce Františka Josefa I., a saské princezny Marie Josefy, od roku 1911

- 11./9. Klub,⁴⁶⁸ Ko[m]missionsitzungen etc.
 14./9. Mit Marie nach Mugrau.
 16./9. Wieder nach Budweis.
 20./9. Für Hans Enthebunggesuche.
 21./9. Marie siebzehntes⁴⁶⁹ Bad⁴⁷⁰ Kohlensaueres.
 27./9. Schöningerpartei⁴⁷¹ mit Mallner,⁴⁷² Köhler,⁴⁷³ Forster,⁴⁷⁴ Weyde.
 Bulgarien bricht zusammen.⁴⁷⁵
 4.5./10. Klara aus Mugrau mit Kinder nach Budweis.
 5./10. Friedensanbot⁴⁷⁶ der Mittelmächte.⁴⁷⁷
 6./10. Budweis Mimi u[nd] Hilda krank, in Mugrau Hans u[nd] Gretl krank.
 12./10. Sterbetag Vaters Anton,⁴⁷⁸ mit Marie am Friedhof.

manžel Zity Bourbonsko-Parmské (1892-1989). Vlády se ujal po smrti císaře Františka Josefa I. v listopadu roku 1916, v roce 1917 ukončil válečnou vojenskou diktaturu, obnovil parlamentarismus a vyhlásil amnestii pro politické delikty. Neúspěšně se pokoušel uzavřít separátní mír s Dohodou a vnitřními reformami zabránit rozpadu monarchie, 11. listopadu 1918 abdikoval, začátkem roku 1919 odešel do švýcarského exilu. Roku 1921 se dvakrát pokusil ujmout vlády v Maďarsku, po zmaření druhého pokusu internován velmocemi na Madeiře, kde zemřel. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 182.]

⁴⁶⁸ Po vítězství v obecních volbách ve III. volebním sboru v listopadu 1906 se dostali čeští zástupci do obecního výboru městského zastupitelstva v Českých Budějovicích. Německá i česká strana měly v tomto výboru vlastní seskupení – kluby obecních zastupitelů. [*Offizielles Kommuniqué zur Konstituierung des Gemeindeausschusses*, Budweiser Zeitung, 1907, Nr. 44, s. 3-4.]

⁴⁶⁹ Číslicí.

⁴⁷⁰ Ve městě bylo možné v této době využít parních, vanových i uhličitych koupelí v tzv. Ferdinandových lázních, jež se nacházely na břehu Mlýnské stoky, mezi ulicí Karla IV. a Kanovnickou ulicí. Tyto veřejné lázně nesou jméno Ferdinanda Hrbka, jež je v letech 1887-1888 přestavěl a moderně zařídil. Projekt nových lázní na levém břehu Malše z let 1921 a 1931, které by svou velikostí odpovídaly rostoucímu počtu obyvatel města, nebyl realizován. V roce 1927 zmodernizoval Ferdinandovy lázně František Binder, od roku 1934 patřily V. Skálovi, od roku 1938 Herrmanu Drösslerovi, po roce 1946 byly znárodněny. V provozu zůstaly do roku 1978, poté byl objekt zdemolován. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 234.]

⁴⁷¹ Ve zkoumaných pramenech se bohužel nenachází jakékoliv informace o možné existenci seskupení „Die Schöningerpartei“, zdá se spíše, že se jednalo o setkání členů Německé pokrokové strany na Kleti. Ovšem i zde chybí jakákoliv pramenná opora.

⁴⁷² Patrně Ludwig Mallner, majitel nemovitostí a člen výboru Městské spořitelny. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 121.]

⁴⁷³ Zde by se mohlo jednat o Viktor Köhlera, státního železničního radu, vrchního komisař a zástupce přednosty C. k. správy topíren tratí Č. Budějovice-Linec. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 120.]

⁴⁷⁴ Patrně JUDr. Zdenko Johann Emanuel Ernst svobodný pán von Forster zu Philipsberg (1860-1922), úřednický ministr železnic v Rakousko-Uhersku, a to ve vládě hraběte Karla von Stürgkha (1859-1916) v letech 1911-1916 a ve vládě Jindřicha Karla hraběte Clam-Martinice (1863-1932). [Kolektiv autorů, *Dějiny Rakouska*, Praha 2009², s. 659; Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 46.]

⁴⁷⁵ Dne 1. září 1918 zaútočili na bulharskou armádu poblíž řeky Vardar Britové, o týden později zahájili u Strumy ofenzivu Řekové a v polovině měsíce se k útoku přidali Srbové a Francouzi. Pod tlakem těchto jednotek ustoupily bulharské jednotky hluboko do údolí Strumy. V beznadějně situaci požádali Bulhaři o příměří, spojenecké podmínky příměří přijali 30. září 1918. Dne 4. října 1918 abdikoval bulharský král Ferdinand ve prospěch svého syna Borise. [Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1997, s. 258.]

⁴⁷⁶ Dne 4. října 1918 zaslal německý říšský kancléř Max von Baden americkému prezidentovi Woodrowu Wilsonovi nótu, v níž oznamoval, že Německo je za stávající situace připraveno akceptovat mír podle požadavků stanovených v předchozím Wilsonově mírovém návrhu, který se vžil pod názvem Čtrnáct bodů, s žádostí o příměří se na prezidenta W. Wilsona obrátilo i Rakousko-Uhersko. Protože Němci poslali více nót, požádal W. Wilson o objasnění, 23. října pak svolil k tlumočení německé žádosti Spojencům. [John S. BOWMAN, *Kronika dějin 20. století*, Praha 1993, s. 60; Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1997, s. 256.]

⁴⁷⁷ Ústřední nebo též Centrální mocnosti, před vystoupením Itálie ze svazku s Rakousko-Uherskem a Německem také Trojspolek, jeden z bloků velmocí stojících proti sobě v 1. sv. válce. [Zdeněk JINDRA, *První světová válka*, Praha 1984, s. 20; Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1997, s. 10.]

- 18./10. Manifest⁴⁷⁹ des Kaiser[s] Karl.
 20./10. Mit Marie nach Mugrau bis 22./10.
 Fort Beratungen.
 28./10. Umsturz.⁴⁸⁰ Verkündigung⁴⁸¹ Č[echo] S[lowakischen] Staat.⁴⁸² Dr. Zátka u[nd]
 14 Herren⁴⁸³ in meiner Wohnung.
 29./10. Volksausschuss, Národní výbor.⁴⁸⁴
 Club etc. Aufregungen. Abdankung⁴⁸⁵ beschlossen.
 30./10. Letzte Gemeindefassung.⁴⁸⁶
 Fort Beratungen. Dr. Zátka, Sparkasse etc. etc.
 1./11. Nach mit Stadtwagen am Friedhof mit Marie.
 Hans ko[m]mt aus Mugrau.
 3./11. Alle aus Mugrau kommen. Marie viel Arbeit.

⁴⁷⁸ Anton Franz Taschek (1831-1906), českobudějovický obchodník, otec Josefa Taschka. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 496; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2817.]

⁴⁷⁹ Manifest císaře Karla I., výnos rakouského císaře Karla I. *Mým věrným národům rakouským*, vydaný 16. října 1918 a vyhlášující federalizaci Předlitavska. Západní část rakousko-uherské monarchie měla být přeměněna ve federaci, sestávající z autonomního státu německo-rakouského, českého, jihoslovanského a ukrajinského, české země měly být rozděleny mezi český a německo-rakouský stát. Proti se postavil 19. října 1918 nejen Národní výbor československý, ale již 17. října i uherský sněm. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 243.]

⁴⁸⁰ Podrobně mapuje průběh 28. října v Českých Budějovicích Miloslav Pecha. Viz Pecha, c. d., s. 133-138, 172-174.

⁴⁸¹ Stále vynikající práci k průběhu 28. října 1918, bohužel však již zastarávající, představuje monografie Václava Čady *28. říjen. Skutečnost sny a iluze z roku 1988*, stejně jako ideologicky bohužel značně ovlivněná práce Jana Galandaura *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, předpoklady*, taktéž z roku 1988, z prací samotných aktivních účastníků vzniku československého státu jmenujme např. práci Františka Soukupa *28. říjen 1918 (Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v československé revoluci za státní samostatnost národa*, vydanou v roce 1928 či práci Vavro Šrobára, *Osvobozené Slovensko*, rovněž z roku 1928.

⁴⁸² Oficiální název nově vzniklého státu, Československá republika, byl používán v letech 1918-38 a 1945-60. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 68.]

⁴⁸³ Plaketa „14 mužů 28. října v Českých Budějovicích“ se nachází na budově bývalé restaurace U Volbrechtů, dnes budovy Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích – jednalo se o zástupce místního Národního výboru: státoprávní demokrata Františka V. Zdráhala, profesora reálky, PhDr. Rudolfa Procházku, redaktora Pondělí, Františka Follprachta, obuvníka, sociální demokrata Aloise Kříže, redaktora Jihočecha, Františka Ebela, redaktora Práva lidu, Stanislava Nového, úředníka, české (národní) socialisty Otakara Svobodu, ředitele nemocenské pokladny, Tomáše Janovského, truhláře, představitele národní strany JUDr. Františka Hromadu, tajemníka Obchodní a živnostenské komory, agrárníky Josefa Trágera, statkáře, Bohumila Šulce, konzulenta Zemědělské rady, lidovce Václava Boleslava Polívku-Sychru, redaktora Hlasu lidu, Augustina Mráze, úředníka a samozřejmě Taschkem odděleně jmenovaného představitele národní strany, JUDr. Augusta Zátka, předsedu českobudějovické místní skupiny Národní rady. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 137, 173-174.]

⁴⁸⁴ „Zatimní komitét pro Národní výbor“ vznikl v Českých Budějovicích v sobotu 26. října 1918 v lovecké síni kavárny U Volbrechtů (Kněžská ul. 35). V českých zemích byl Národní výbor znovuzřízen 13. července 1918 v Grégrově síni Obecního domu v Praze, když se starý Národní výbor z listopadu 1916 v druhé polovině roku 1917 de facto rozpadl. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 106, 126.]

⁴⁸⁵ Již během návštěvy představitelů „zatimního komitétu pro Národní výbor“ byl J. Taschek požádán o rezignaci obecního zastupitelstva, utvoření správní komise z osmi Čechů a čtyř Němců a o poskytnutí kanceláře na radnici pro účely komitétu. Teprve po delším rozhovoru měl J. Taschek mlhavě slíbit podrobit se požadavkům NV. Taschek dle Pechy věřil ve své udržení v purkmistrovském úřadu do posledních chvil, neboť zejména plukovník Radl vyvíjel značnou aktivitu, považující situaci za pouhý dočasný puč. U okresního hejtmana Hiebela se domáhal schválení plánovaného vyslání německých vojsk do ulic, F. Hiebl však měl něco takového odmítnout. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 137, 142-143.]

⁴⁸⁶ K průběhu poslední schůze staré obecní rady viz M. Pecha, *Státní převrat*, s. 145-146, 175.

- 4./11. Verwaltungsko[m]mission⁴⁸⁷ konstituirt.
 5./11. Dr. Kramář,⁴⁸⁸ Dr. Klofač,⁴⁸⁹ Stříbrný⁴⁹⁰ feierlicher Empfang.⁴⁹¹
 8./11. Soldatenunfug.⁴⁹² Mache Rathaus Abschiedsgänge.
 9./11. Stepans übersiedeln v[on] uns in ihr Haus.⁴⁹³

10.

1918

- 10./11. Kaiser Wilhelm⁴⁹⁴ dankt ab.⁴⁹⁵
 12./11. Kaiser Karl dankt ab.⁴⁹⁶ Deutscher Minderheitsausschuß⁴⁹⁷ seit 4./11.

⁴⁸⁷ Členové nové správní komise, jmenované výměrem Okresního hejtmánství v Českých Budějovicích tohoto dne po dorozumění s okresním výborem částečně vytvořili téhož dne i nové obecní představenstvo. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 148-149, 177-178.]

⁴⁸⁸ Karel Kramář (1860-1937), český politik a státník, r. 1889 spoluzakladatel realistického hnutí, od r. 1890 řadový člen, od počátku 20. století vůdce mladočeské strany, za války odsouzen k trestu smrti jako čelný představitel protirakouského odboje, ale po nástupu Karla I. amnestován, r. 1918 předseda Národního výboru čs., v l. 1918-1919 předseda první čs. vlády, 1918-1935 předseda Čs. národní demokracie, od r. 1935 Národního sjednocení, od r. 1918 poslanec Národního shromáždění. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 208-209.]

⁴⁸⁹ Václav Jaroslav Klofač (1868-1942), český novinář a politik, v 90. letech 19. stol. stoupenec pokrokového hnutí v mladočeské straně, v l. 1890-99 redaktor Národních listů, r. 1897 zakladatel a poté předseda České strany národně sociální, poslanec říšské rady i českého zemského sněmu, stejně jako Kramář uvězně, ale v roce 1917 amnestován, r. 1918 místopředseda Národního výboru čs., v l. 1918-1938 předseda Čs. strany národně socialistické, resp. Čs. národně socialistické, 1918-20 první čs. ministr národní obrany; 1920-39 senátor a místopředseda, únor-listopad 1926 předseda senátu Národního shromáždění. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 191.]

⁴⁹⁰ Jiří Stříbrný (1880-1955), český novinář a politik. Od r. 1911 redaktor Českého slova a funkcionář národně sociální strany, v l. 1911-1918 poslanec rakouské říšské rady. Za 1. sv. války činný v domácím odboji, r. 1918 člen Národního výboru československého, jeden z „mužů 28. října“, 1920-26 místopředseda národně socialistické strany, v letech 1918-28 a 1929-1935 poslanec Národního shromáždění, 1918-1919 ministr pošt, 1919-20 a 1922-25 ministr železnic, 1925-26 ministr národní obrany. Po válce odsouzen za „trestné činy proti republice“ k doživotnímu žaláři, zemřel ve Valdicích. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 424.]

⁴⁹¹ Do Českých Budějovic přijeli tito pánové jako účastníci české delegace, přijíždějící ze Ženevy. V Ženevě probíhala se souhlasem císaře a rakouské vlády jednání mezi zástupci české domácí politiky a představiteli české zahraniční protirakouské emigrace, vedenými dr. Edvardem Benešem. Ženevská porada přijala rozhodnutí o republikánské formě československého státu i o konkrétním personálním obsazení vedoucích funkcí v něm. [Jan GALANDAUER, *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, předpoklady*, Praha 1988, s. 227-231; Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 149.]

⁴⁹² „Udalostí ku 9. listopadu 1918. Příjezd oddílu střeleckého pluku č. 29. Dne 8. listopadu 1918 odpoledne přijely do Budějovic od Lince 2 setniny od Střeleckého pluku č. 29 se strojními puškami, as 80 kusu konstva a asi 15 kusu hovězího dobytka s několika povozy, který byli slavnostně přivítaný.“ [SOkA České Budějovice, Policejní úřad ČB, Stations-Buch sign. 47-299.]

⁴⁹³ Stepanovi vlastnili v této době dům čp. 99/24, viz [s. n.] *Úplný policejní seznam města Českých Budějovic*, České Budějovice [1923], s. [70].

⁴⁹⁴ Vilém II. (1859-1941), král pruský a císař německý v letech 1888-1918, vnuk britské královny Viktorie a syn německého císaře a pruského krále Fridricha III. [Kolektiv autorů, *Rodinná encyklopedie světových dějin. Jména, data a události, které utvářely náš svět*, Praha 2000, s. 666-667.]

⁴⁹⁵ Císař Vilém II. byl 9. listopadu 1918 nucen pod tlakem událostí v Berlíně i celém Německu abdikovat a na radu polního maršála Hindenburga odjel do Nizozemí, kde požádal o azyl. [Bernard MICHEL, *Smrt dvouhlavého orla*, Praha 1994, s. 237, Hans-Joachim SCHOEPS, *Dějiny Pruska*, Praha 2004, s. 239; *Kaiser Wilhelm in Holland*, Prager Tagblatt, 1918, Nr. 208, s. 2.]

⁴⁹⁶ Text prohlášení o abdikaci přinesli císaři Karlovi ministerský předseda Lammasch a ministr vnitra Gayer, Karel I. jej po kratším váhání podepsal v Porcelánovém sále zámku Schönbrunn. Podrobněji viz Bernard MICHEL, *Smrt dvouhlavého orla*, Praha 1994, s. 241.

⁴⁹⁷ Deutscher Minderheitsausschuß, který se utvořil 4. listopadu 1918 byl politickou platformou, sdružující zástupce německých stran ve městě. [Karl Adalbert SEDLMEYER, *Budweis. Budweiser und Stritschitzer Sprachinsel*, Miesbach 1979, s. 483-484.]

Fort viele Leute zu mir. Ärger.
Hans oft nach Mugrau.

3./12. Begehung Deutsches Haus wegen Militärschäden.

4./12. Zusammenstöße⁴⁹⁸ in Deutschböhmen.⁴⁹⁹

7./12. Legionäre⁵⁰⁰ kommen an.

18./12. Krieganleihsorgen. Lombard.

19./12. Arbeiter verlangen fort z[um] B[eispiel] Hardtmuth Woche 15 000
jetzt 60 000.

20./12. Massarik⁵⁰¹ kommt an.⁵⁰²

21./12. Diktate nun fast immer an Fachlehrer Carl.⁵⁰³

23./12. Toni kommt aus Berlin. Ab Wessely⁵⁰⁴ meist zu
Fuß.

24./12. Heiliger Abend. Alle da. Marie fort sehr angestrengt.

29./12. Toni nach Berlin.

31./12. Hochwasser.

Am Schluß der Tagesnotizen sehr richtige Übersichtsmerkungen.

1917

1./1. Erhalte Gratulationen zu dem Weihnacht 1916
verliehenen Komthur⁵⁰⁵ des Fr[an]z Josef Ordens.⁵⁰⁶

⁴⁹⁸ Již 3. prosince ráno byla vojáky známého 91. pěšího pluku pod velením setníka Frágnera po krátkém boji dobytá Kaplice a v průběhu následujícího dne, 4. prosince, obsazeny vlastně celé jižní Čechy s Českým Krumlovem, Horní planou a Volary, v dalších dnech následovalo obsazování měst v západních a severních Čechách. [Václav ČADA, 28. říjen. *Skutečnost sny a iluze*, Praha 1988, s. 290.]

⁴⁹⁹ Deutschböhmen, Německé Čechy, souborné označení pohraničních oblastí sev. a záp. Čech s převahou něm. obyvatelstva, které se pokoušely po vzniku ČSR odtrhnout jako samostatné provincie již 29. 10. 1918. O den později vznikla z převážně německých okresů Severní Moravy a Slezska spolková země Sudetenland, na jihu byl vytvořen kraj šumavský (Böhmerwaldgau) a jihomoravský (Deutschsüdmähren) Některé z těchto oblastí zůstávaly stále pod správou čs. úřadů, jiné byly vojenským zásahem pacifikovány v listopadu a prosinci 1918 a připojeny zpět k ČSR. [Zdeněk Kárník, *České země v éře první republiky (1918-1938) I. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha 2000, s. 37-44.]

⁵⁰⁰ Jednalo se o druhou část legionářských jednotek, vedenou praporečnickem E. Konrádem, první část legionářů v čele s velitelem Otakarem Husákem projela městem již 3. prosince 1918. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 149.]

⁵⁰¹ Tomáš Garrigue Masaryk (1850-1937), filozof, sociolog, politik a státník. Po studiích na univerzitě ve Vídni a v Lipsku působil jako docent na vídeňské univerzitě, v letech 1882-1897 jako mimořádný, od roku 1897 řádný profesor na české univerzitě v Praze. Koncem 80. let 19. stol. stál u zrodu realistického hnutí v českých zemích, v 90. letech zastával program autonomie českých zemí v rámci postupně demokratizované rakousko-uherské monarchie. V l. 1900-1914 stál v čele tzv. realistické strany, za níž byl v l. 1907-1914 zvolen poslancem říšské rady. Po vypuknutí 1. sv. války odešel v prosinci 1914 do zahraničí, kde stanul v čele čs. zahraničního odboje. Kromě Francie pobýval i v Rusku, kde zažil bolševickou revoluci, 18. října 1918 se stal předsedou prozatímní čs. vlády v zahraničí, po návratu byl v rodné zemi zvolen 14. listopadu 1918 prvním čs. prezidentem, do Prahy se vrátil 21. prosince. Prezidentem znovuzvolen v letech 1920, 1927, 1934, v prosinci 1935 se ze zdravotních důvodů funkce vzdal. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 250.]

⁵⁰² K příjezdu prezidenta Masaryka do Českých Budějovic a slavnostnímu průběhu jeho návštěvy viz M. Pecha, *Státní převrat*, s. 150-152.

⁵⁰³ Wilhelm Carl, odborný učitel císaře Františka Josefa I. dívčí měšťanské školy německé. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 114.]

⁵⁰⁴ Zde J. Taschek míní patrně Veselí nad Lužnicí, něm. název Weseli an der Lužnitz, obec v tábořském okrese. Vzdálenost mezi Českými Budějovicemi a Veselím činí cca 32 km. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 486.]

⁵⁰⁵ Řád Františka Josefa založil císař František Josef I. krátce po svém nástupu na trůn jako všeobecný záslužný řád. Děлил se, po úpravách z roku 1869 a 1901, na pět tříd: velkokříž, komtur s hvězdou, komtur, důstojník a rytíř.

- Hans Influenza krank.
3./1. Hans nach Korneuburg.
5./1. Deutsche Vereine⁵⁰⁷ beglückwünschen mich.
Klara zu Bett.
10./1. Marie krank zu Bett.
11./1. Besuch beim Erzbischof⁵⁰⁸ Grafen Huyn.⁵⁰⁹
17. bis 20./1. Wien. Städtebund⁵¹⁰ etc. etc. Bei Dr. Moll⁵¹¹ Säuglingsfürsorgen.⁵¹²

Jde o zlatý červeně smaltovaný tlapatý kříž s vypouklými konci. V okrouhlém bílém středním štítku jsou vepředu zlaté iniciály zakladatele FJ, vzadu letopočet 1849. Kříž je položen na černě smaltovaném dvojhavlém orlu s roztaženými křídly, který drží v zobáčích zlatý řetěz. Ten visí před křížem, ale probíhá pod jeho horizontálními rameny a ve své dolní části je tvořen heslem *Viribus unitis* (Spojenými silami). Řád je převýšen korunou. [František LOBKOWICZ, *Encyklopedie řádů a vyznamenání*, Praha 1995.]

⁵⁰⁶ Kromě Josefa Taschka byli vyznamenáni i další členové městské samosprávy – JUDr. Wilhelm Miegel obdržel Řád železné koruny 3. třídy, okresní starosta Českého Krumlova Karl Schinko byl vyznamenán rytířským stupněm Řádu Františka Josefa I. [*Kaiserliche Auszeichnungen*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 1, s. 6.]

⁵⁰⁷ Seznam spolků, jejichž jménem bylo Josefu Taschkovi blahopřáno viz *Nationale Ehrung*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 2, s. 4. Jménem spolku „Der Bund der Deutschen in Böhmen“ blahopřál J. Taschkovi Johann Jakob von Herminenthal (*1857).

⁵⁰⁸ ThDr. et PhDr. Pavel Huyn (1868-1946), arcibiskup pražský, primas český. Po gymnaziálních studiích v Rakousku vystudoval filozofii v Římě a teologii v Innsbrucku, v Římě pokračoval ve studiu církevněprávní problematiky. Po působení ve funkci kaplana v Prostoměřicích a Křtěnicích a farní službě v Běhařovicích se v květnu roku 1904 stal biskupem brněnským, biskupské svěcení proběhlo v Olomouci 4. října 1904. V říjnu roku 1916 se stal arcibiskupem pražským, slavnostně intronizován 7. listopadu 1916. Po 28. říjnu 1918 se své funkce arcibiskup Huyn vzdal a uchýlil se do Vatikánu, roku 1919 se stává titulárním arcibiskupem sardickým, roku 1921 patriarchou alexandrijským, žil v Bolzanu a v Římě. [Eliška ČÁŇOVÁ, *Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách*, Praha 1995, s. 36; Kolektiv autorů, *Komenského slovník naučný. Svazek V. Haiti-Jankó Paul*, Praha 1938, s. 339]

⁵⁰⁹ Arcibiskup hrabě Pavel Huyn (1868-1946) přijel do města na návštěvu odpoledne 10. ledna 1917, ve čtvrtek 11. ledna dopoledne celebrou slavnostní mši v kostele sv. Mikuláše, po níž rozmlouval se zástupci městské samosprávy, po této rozmluvě navštívil českobudějovického biskupa Josefa Antonína Hůlky a představenou všeobecné nemocnice, členku Kongregace sester sv. Karla Boromejského Romualdu Filumenu Thomasovou. [*Erzbischof Graf Huyn*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 3, s. 7; Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 113.]

⁵¹⁰ Zasedání „Der Bund der deutschen Städte Oesterreich“ se uskutečnilo 19. ledna 1917 na vídeňské radnici, projednávána byla zásobovací otázka, jež měla být řešena součinností městských samospráv s nově vzniklým orgánem, ministerstvem výživy (Ernährungsministerium). Samotná organizace vznikla 24. září 1915, funguje i v současnosti, samozřejmě v souvislosti s jinými záležitostmi a pouze v rámci Rakouska. [*Beratung der deutschen Städte Oesterreichs über Ernährungsfragen*, Neue Freie Press, 1917, Nr. 18825, s. 9; <http://staedtebund.wien.at/>.] Dále viz *Bund der deutschen Städte Oesterreichs*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 6, s. 4, Josef Taschek na zasedání hovořil o příčinách klesající produkce mléka a možné nápravě tohoto stavu, srovnej *Beratung der deutschen Städte Oesterreichs über Ernährungsfragen*, Neue Freie Presse, 1917, Nr. 18826, s. 11-12, zejm. pak stať *Einflußnahme der Gemeinden an die Approvisionierungsverordnungen*, Taschkovu účast zmiňuje i Prager Tagblatt, 1917, Nr. 18, s. 4 - *Tagung des deutschen Städtebundes*.

⁵¹¹ MUDr. Leopold Moll (1877-1933), rakouský pediatr. Po získání lékařského titulu (1902) působil nejprve na Pražském farmakologickém institutu (Prager Farmakologischen Institut), poté na zdejší univerzitní dětské klinice a v ústavu pro nalezence. V roce 1909 se habilitoval a převzal úkol dohlížet na vybudování „Reichsanstalt für Mutter- und Säuglingsfürsorge“, jehož administrativním a lékařským ředitelem byl od roku 1915 až do své smrti. Z jeho iniciativy byla roku 1921 založena „Vereinigte Krankenkassenhilfe für gesundheitsgefährdete Kinder, ve svých četných publikacích se zabýval péčí o kojence a malé děti a jejich výživou. [Rudolf VIERHAUS, *Deutsche biographische Enzyklopädie. Band 7, May-Pleßner*, München 1999, s. 190.]

⁵¹² MUDr. Leopold Moll, jak již bylo řečeno, vedl od roku 1915 „Reichsanstalt für Mutter- und Säuglingsfürsorge“. Tento ústav byl otevřen 1. října 1915 a nacházel se v 19. městském okrsku ve Vídni v ulici Glanzinggasse 35-39. V roce 1939 byl ústav přejmenován na „Kinderklinik der Stadt Wien-Glanzing“, na svém místě však zůstal až do roku 1999, kdy již bylo rozhodnuto o jeho integraci s nemocnicí „Wilhelmspital“ a 24. listopadu 1999 areál bývalé kliniky převzalo město Vídeň. V roce 2002 získal od města tento areál „Vídeňský svaz nemocničních ústavů“ (Wiener Krankenanstaltverband) [http://www.wienkav.at/kav/wil/texte_anzeigen.asp?id=568; <http://www.kontrollamt.wien.at/berichte/2002/lang/3-18-KA-II-WKAV-4-2.pdf>; <http://www.wien.gv.at/vtx/vtx-rk-xlink?SEITE=%2F2002%2F0626%2F021.html>.]

Nationale Hauptstelle.⁵¹³
24./1.-10./2. Verkühlt krank zu Bett. Rathaus schlecht geheizt.⁵¹⁴ _ 23°.
16./2. Sitzungen.

11.

1917

- 23./2. Fort Rathaus. Abends lesen.
28./2. Diktate, Sitzungen immer. Mit Krumauer Kreisgerichts Quertreibereien.
2./3. Prag Sitzung.⁵¹⁵ Einstimmig Budweis Kreisgericht.
5./3. nach Wien. 6./3. Städtebund.⁵¹⁶ Bei Hans Korneuburg. Dann mit Toni.
7./3. nach Budweis.
9./3. Abschiedsläuten⁵¹⁷ der abzugebenden Glocken.
3500 kg Pumerin,⁵¹⁸ 1800 Marta⁵¹⁹ 1000 Mittag Glocke.⁵²⁰
10./3. Toni nach Berlin.
16./3. Krankenhausbaukomitesitzung.⁵²¹

⁵¹³ Mělo by se jednat o organizaci „Hauptstelle für deutsche Schutzarbeit“, sdružující německé tzv. ochranné spolky („Schutzvereine“) v českých zemích. Tato organizace pracovala v součinnosti s Německou národní radou pro Čechy (Der Deutsche Volksrat für Böhmen), v činnosti pokračovala i po 1. sv. válce. [Mirek NĚMEC, *Emil Lehman und Anton Altrichter – zwei deutsche Erzieher aus der Tschechoslowakei*, in: Stefan ALBRECHT-Jiří MALÍŘ-Ralph MELVILLE (Hgg.), *Die „sudetendeutsche Geschichtsschreibung“ 1918-1960. Zur Vorgeschichte und Gründung der Historischen Kommission der Sudetenländer* (= Veröffentlichungen des Collegium Carolinum Band 114), München 2008, s. 152; *Hauptstelle für deutsche Schutzarbeit*, Budweiser Zeitung, 1908, Nr. 78, s. 6.]

⁵¹⁴ Nedostatek uhlí, pociťovaný v prvních měsících roku 1917, vzbuzoval oprávněné obavy. Situační v zimě roku 1917/1918 byla katastrofální. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 86.]

⁵¹⁵ O den později se v Německém domě uskutečnilo zasedání zemské stranické zasedání Německé pokrokové strany, na němž probral otázku chystaného nového krajského rozdělení Čech Dr. Spiegel, v Českém Krumlově se 24. a 25. února konalo zasedání důvěrníků této strany. Jak již bylo zmíněno, byl českobudějovický krajský soud nakonec v souvislosti s novým krajským uspořádáním rozdělen na české a německé oddělení. [*Deutsche Fortschrittspartei*, Prager Tagblatt, 1917, Nr. 59, s. 2; *Von der deutschen Fortschrittspartei in Böhmen*, Prager Tagblatt, 1917, Nr. 63, s. 3; *Beschlüsse der Landesparteileitung der Deutschen Fortschrittspartei Böhmens*, Neue Freie Presse, 1917, Nr. 18871, s. 8.]

⁵¹⁶ Jakékoliv jednání či zasedání Svazu německých měst v Rakousku v tento, předcházející či následující dny se nepodařilo doložit.

⁵¹⁷ Zatímco zvony Marta a Bumerin, přezdívaný tak díky svému hlubokému zvuku, byly před rekvizicemi kovů pro válečné potřeby zachráněny, a to velkou zásluhou českobudějovického rodáka Oskara Freunda, působícího tehdy na ministerstvu války, zvon Poledník byl zabaven a zničen. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 640; *Abnahme der Budweiser Kirchenglocken*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 19, s. 7.]

⁵¹⁸ Bumerin, největší zvon městské zvonice, tj. Černé věže. Roku 1507 jej původně zhotovil puškař a kovář Mikuláš, po prasknutí jej přelil roku 1723 Sylvius Kreuz. Přesně váží zvon 3 429 kg při výšce 147 cm, obsahuje nápis HOC OPVS DEO B:V: MARIAE SS: NICOLAO AVRATIANO DONATO IN HONOREM FABRIPARATVM DEPELLAT LONGE FVLMINA – BELLA LVEM VERBVM CARO FACTVM IESVS NAZARENVS REX IUDAEORVM ANNO MDCCXXIII SILVIVS KREYZ LICENSIS ME FVDIT. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 641.]

⁵¹⁹ Zvon Marta, další ze zvonů Černé věže, hmotnost 1 742 kg při výšce 120 cm, nápis +SANCTE DEVS SANCTE FORTIS SANCTE IMMORTALIS MISERERE NOBIS+SYLVIVS KREYZ LICENSIS ME FVDIT. (1723). [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 641.]

⁵²⁰ Poledník, rovněž zvon Černé věže, vážil 1 071 kg a nesl nápis AB IGNE FVLGERE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE SYLVIVS KREYZ LICENSIS ME FVDIT. Sylvius Kreuz Martu i Poledníka v roce 1723 přelil. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 641.]

⁵²¹ V této době se plánovala v objektu nemocnice výstavba nového pavilonu, určeného pro nemocné tuberkulózou. [*Gemeindeausschußsitzung*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 23, s. 3.]

- 19./3. Marie oft Hühneraugenschmerzen.
 28./3. Hofrat Hiebel übergibt mir am Rathaus in
 Gegenwart Zink, Herminenthal, Stabernak⁵²²
 den Komthur Orden.
 5./4. J[U]Dr. I[srael] Kohn⁵²³ gestorben.⁵²⁴
 6./4. Mit Marie Kirchengräbergänge.
 Toni ko[m]mt aus Berlin. 11./4. wieder unter.
 7./4. Hans kommt aus Korneuburg bis 22./4.
 13./4. Marie krank. Verschleimt.
 14./4. Vollgruber⁵²⁵ gestorben.
 15./4. Mit Marie Gutwasser Hlinz.⁵²⁶
 19./4. Mit Hans in Mugrau.
 24.25.26./4. Wien. Bei Ministerien. Waffenbrüderliche Vereinig[un]g.⁵²⁷ Städtebu[nd].⁵²⁸

⁵²² Jakob Stabernak (1847-1932), českobudějovický stavitel. Vyučil se v letech 1861-1864 u dalšího českobudějovického stavitele, Josefa Kneissla (1830-1910), v jehož firmě pracoval v letech 1864-1870 jako kreslič a v letech 1871-1876 jako zástupce majitele. V roce 1876 si založil vlastní stavební firmu, jíž vedl do roku 1920. Tvůrce návesní kaple v Mladém (1883), budovy Vychovávacího ústavu a sirotčince Milosrdných sester sv. Karla Boromejského s kostelem Svaté Rodiny v Jirsíkově ul. (1886-1888), hřbitovní kaple v Mladém (1891), městského chudobince v ul. Boženy Němcové (1898), kostela Růžencové Panny Marie v Žižkově třídě s přilehlými objekty petrinů (1900) a řady dalších staveb. J. Stabernak zasedal také v městském i okresním výboru a zastával významné funkce v živnostenském společenstvu stavitelů a ve spolku veteránů. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 154, 527.]

⁵²³ JUDr. Israel Kohn (1854-1917), českobudějovický advokát a politik, člen výboru městského zastupitelstva, dále okresního zastupitelstva i městské spořitelny. Svou dráhu začal jako soudní úředník v Lišově. Již jako vážený advokát se v roce 1884 stal členem svazového vedení spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“, v němž setrval až do své smrti v roce 1917, od stejného roku se podílel i na vedení českobudějovické israelitské obce, jejímž představeným byl v letech 1894-1917. Jeho syn, Rudolf Kohn, byl těžce raněn v Haliči u vsi Kamionka Woloska dne 9. září 1914, svým zraněním podlehl 12. září 1914 v nemocnici haličského města Rawa Ruska a shodou okolností byl pohřben nedlouho před smrtí svého otce, a sice dne 25. března 1917. [Daniel KOVÁŘ, *Budějovické hřbitovy. Malý kulturně-historický průvodce*, České Budějovice 2001, s. 94-95; http://www.kohoutikriz.org/data/w_kohn.php]

⁵²⁴ Viz *Todesfall*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 27, s. 7; smuteční oznámení srovnej Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 25, s. 12, pohřeb viz *Dr. I. Kohn*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 28, s. 4; k smrti a pohřbu Rudolfa Kohna viz *In heimischer Erde bestattet*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 24, s. 3.

⁵²⁵ Franz Vollgruber (1847-1917), řídící Dívčí měšťanské školy německé v Českých Budějovicích, jednatel správního výboru Městského muzea, zemřel v Kněžské ulici 15, pohřben 17. dubna na hřbitově v Mladém. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2731; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819.]

⁵²⁶ Něm. název pro Hlinsko, ves 3,5 km východně od Českých Budějovic, jež byla od roku 1850 městskou vsí, osadou obce Vrátó. Nejstarší zmínka o obci pochází z roku 1376. V roce 1930 vyrůstala západně od Hlinska nová místní část Nové Hlinsko. Po 2. sv. válce začal počet obyvatel Hlinska klesat, roku 1952 se Hlinsko stalo osadou obce České Budějovice, roku 1963 byla menší část místní části Nové Hlinsko sloučena se Suchým Vrbným, větší část s nově vytvořenou osadou Nové Vrátó, vlastní Hlinsko, se stalo opět osadou obce Vrátó, s níž bylo roku 1976 přičleněno k Rudolfovu. Od roku 1990 je Hlinsko znovu osadou samostatné obce Vrátó. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 144.]

⁵²⁷ Österreichische Waffenbrüderliche Vereinigung, založen 26. 1. 1917, spolek, kladoucí si za cíl další posílení vzájemné spolupráce mezi Německem, Rakouskem a Uhrami v oblasti vojenské i hospodářské v době právě probíhající války. K zakládajícímu zasedání viz *Österreichische waffenbrüderliche Vereinigung: Gründende Versammlung, Wien, 26. Januar, 1917*. Druck von E. Fromme. Dne 25. dubna se konalo zakládající zasedání Oddělení pro záležitosti obcí a měst (Abteilung für Städte- und Gemeinwesen der Österreichischen Waffenbrüderlichen Vereinigung) v rámci tohoto spolku. Podrobný referát ze zasedání viz *Städteabteilung der Oesterreichischen Waffenbrüderlichen Vereinigung*, Neue Freie Presse, 1917, Nr. 18922, s. 6. V sousedním Německu existovalo obdobně „Reichsdeutsche Waffenbrüderliche Vereinigung“. [*Reichsdeutsche Waffenbrüderliche Vereinigung*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18762, s. 9.]

⁵²⁸ Zasedání se konalo v zasedacím sále městské rady vídeňské radnice pod předsednictvím vídeňského starosty JUDr. Richarda Weiskirchnera (1861-1926). Projednána byla otázka dosavadního hospodaření této organizace, hovořilo se o zajištění zásobování uhlím a fungování zřízeného centrálního místa pro zásobování měst, patřících

- Mit Hans beisammen.
- 28./4. General Vikulil⁵²⁹ und Kriegerbund⁵³⁰ Arbeit. - !
- 2./5. Ich in Mugrau allein.
- 3./5. Marie, Josef,⁵³¹ Mitzi, Günther, Mimi, Hilda, Gerta, u[n]d Mägde geimpft.
- Klara erst 4.5. –
- 7./5. Stadt billiges Fleisch.⁵³²
- 10./5. Gretl Blinddarmoperation.⁵³³
- 26./4. bis 14./5. Ditmar⁵³⁴ an Typhus krank. Stirbt⁵³⁵ 14./5.
- 12./5. Hans kom[m]t aus Korneuburg zu Gretl herein
bis 17./5.
- 17./5. Mit Marie u[nd] Emmi, Mitzi, Hilda, Mimi, Gerta Bida⁵³⁶ Wald.
- 18./5. Emmi Herzklopfen. Marie sehr angestrengt.
- 19./5. Gretl nochmals operiert. Ansa[m]mlungen⁵³⁷ wegen
Verproviant[ierung] bei Bezirkskohpt.⁵³⁸

do Městského svazu, potravinami. Podrobněji viz *Bund der deutschen Städte Oesterreich*, Neue Freie Presse, 1917, Nr. 18923, s. 6; http://www.parlament.gv.at/WW/DE/PAD_01462/pad_01462.shtml.

⁵²⁹ Franz von Wikullil, rytíř (1854-1943), rakouský důstojník, člen c. k. generálního štábu. Po ukončení studia na Technické vojenské akademii roku 1875 zařazen jako poručík k 4. pluku polního dělostřelectva, poté doplňovací studium vyšších dělostřeleckých kursů. Jako podplukovník přidělen v listopadu 1880 ke generálnímu štábu, v listopadu 1884 náčelníkem 8. sborového velitelství sborů generálního štábu, v květnu 1892 jmenován u téhož velitelství majorem, v květnu 1898 pak plukovníkem, roku 1901 převelen k 6. pluku sborového dělostřelectva, od roku 1902 velitel 4. dělostřelecké brigády, v květnu 1904 velitel 14. dělostřelecké brigády, v roce 1905 94. pěší brigády, v květnu 1908 velitel 6. divize pěších sborů, u této jednotky jmenován v květnu 1908 polním maršálem-poručíkem. [Alexander DUSCHNITZ, S. F. HOFFMANN, *Der oberste Kriegsherr und sein Stab. Die K. u. k. Wehrmacht in Wort und Bild 1908*, Wien 1908, S. 41; Antonio SCHMIDT-BRENTANO, *Die k. k. bzw. K. u. k. Generalität 1816-1918*, Wien 2007, s. 202.]

⁵³⁰ V Rakousku existovaly v době před první světovou válkou, v jejím průběhu i po ní spolky „Der Kriegerbund für Niederösterreich“, jehož tiskový orgán „Der Kamerad“ vycházel od roku 1912, a „Kriegerbund Wattens“, vzniklý roku 1883. Přímou spojitost J. Taschka, resp. F. von Wikullila s těmito spolky se ale nepodařilo potvrdit. [[s. n.], 1883-1963. *Fahnenweihe 8. u. 9. Juni 1963. Kriegerbund Wattens – Kameradschaft vom Edelweiß Tirol. (Einladung f. die Festfeier)*, Innsbruck 1963; *Der Kamerad (Camerad). Unpolitische Zeitschrift des Kriegerbundes für Nied. Ost.* (zachovány pouze ročníky 1929-1935 – pozn. autora).

⁵³¹ Zde píše Josef Taschek patrně o sobě.

⁵³² Přes tuto výjimku město trpělo, co se týče zásobování masem, značnými problémy. [*Warum herricht in Budweis eine Fleischnot?*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 30, s. 6.]

⁵³³ Srovnej SOKA České Budějovice, fond Nemocnice České Budějovice, Operační kniha č. 6, 1916-1918.

⁵³⁴ Dietmar Ritt (1912-1917), též Bubi, vnuk Josefa Taschka, syn Aloise Ritta a Emmi Eitt, roz. Taschek, zemřel ve věku 5 let na břišní tyfus v domě rodiny Taschků v Krajinské ul. 31, pohřben na městském hřbitově. [*Todesfall*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 37, s. 7; SOKA České Budějovice, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 18, sign. V/2, kart. 3; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819.]

⁵³⁵ Srovnej i *Todesfall*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 37, s. 7.

⁵³⁶ Bída, starší posměšné pojmenování obce Borek, 5,5 km severně od Českých Budějovic, dnešní název nese obec podle přilehlého lesa Borku. V 1. třetině 19. stol. stály při nové pražské silnici jen hospoda a čtyři chalupy, zvané Bída a příslušející jako místní část k Úsilnému. Až do počátku 20. stol. se užívalo obou názvů, od roku 1921 platil již jen název Borek. Roku 1930 se ves skládala ze tří částí položených na katastrech obcí Hosín, Hrdějovice a Úsilné a statut osady měla jen hosínská část. V roce 1954 se Borek stal samostatnou obcí. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 44.]

⁵³⁷ K nedostatku chleba a jiných potravin v tomto měsíci viz Jihočeské listy, 1917, č. 38, s. 1-2.

⁵³⁸ Okresního hejtmanství se nacházelo ve Střelnické ul. (dnes ul. 28. října) č. 1, zároveň pracovalo i na Lidické třídě čp. 2. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 88; Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 338.]

1917

- 21./5. Mit Marie täglich im Krankenhaus⁵³⁹ zu Gretl u[nd] Klara.
 22./5. Aufruhr⁵⁴⁰ um die Fabriken.⁵⁴¹ Militär⁵⁴² berufen.
 23./5. Plünderungen.⁵⁴³ Militär.⁵⁴⁴ Torschluß.⁵⁴⁵
 24./5. Beratungen.⁵⁴⁶
 26./5. Gretl fort hohe Temperatur.
 28./5. Toni aus Berlin.
 29./5. Emmi mit Kindern nach Franzensbad.⁵⁴⁷
 31./5.-3./6. Bin zu Bett. Hals.

⁵³⁹ V Českých Budějovicích plnil částečně funkci zařízení sloužícího k umístění nemocných osob a péči o ně od 14. stol. špitál s kostelem sv. Václava, zrušený roku 1786, a městský chudobinec, založený roku 1781. Ke stavbě nové nemocnice došlo v letech 1827-1829 podle projektu stavitele Josefa Bednaříka v ústí ul. Karla IV. směrem na Mlýnskou stoku. Od roku 1850, kdy se ústav stal všeobecnou veřejnou nemocnicí, převzala její správu Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. V letech 1864 a 1873 došlo k přístavbám a zvýšení počtu lůžek, kapacita nemocnice ale stále nedostačovala. Městský výbor a okresní zastupitelstvo proto dospěly v roce 1906 k rozhodnutí zřídit nový nemocniční areál na Lineckém předměstí. Nová budova nemocnice byla postavena od března 1912 do listopadu 1913 firmou J. Hauptvogela podle projektu J. Kneissla na Lineckém předměstí (stávající ulice Boženy Němcové č. 54), budova staré nemocnice, nacházející se v ústí ulice Karla IV. na Mlýnskou stoku, vzniklá podle projektu stavitele Josefa Bednaříka v l. 1827-1829, byla stržena. Nová nemocnice se v této době nazývala Jubilejní nemocnicí císaře Františka Josefa (otevřena 5. 3. 1914), v roce 1934 přejmenována na Všeobecnou veřejnou nemocnici v ČB, od 1. 10. 1958 Krajská nemocnice s poliklinikou, od 1. 1. 1991 Nemocnice České Budějovice [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 343-345.]

⁵⁴⁰ Ve dnech 22.-24. května 1917 došlo k několika sročením na Mariánském náměstí, deputace žen v počtu cca 300 osob požadovala před budovou okresního hejtmanství zvýšení nedostačujících podpor a zlepšení přidělu základních potravin a uhlí, jednání však byla neúspěšná. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 88.]

⁵⁴¹ Literatura k událostem v Českých Budějovicích v těchto dnech viz Pecha, c. d., s. 165.

⁵⁴² V Českých Budějovicích v této době sídlil maďarský 101. pluk, jenž nahradil do Bruku nad Litavou (Bruck an der Leitha) přeložený 91. pěší pluk, ke konci války tvořil ve městě posádku 25. pěší pluk z Lučence, tvořený většinou Maďary a Slováky, a 6. střelecký pluk z Chebu s převahou německého mužstva. Pro udržení pořádku bylo navíc ve městě k dispozici několik dělostřeleckých oddílů z Rakous a Štýrska a oddíl českých dělostřelců a pěšáků, členů 28. pěšího pluku. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 545.]

⁵⁴³ Po neúspěšných jednáních na okresním hejtmanství došlo k demolování asi 30 obchodů, jejichž majitelé byli považováni za lichváře a keřasy, došlo k přerušení provozu pouliční elektrické dráhy, u nádraží ve Fürthově továrně došlo k rozbíjení jízdních kol, v Zátkově pekárně na Litvínovické silnici byla vyvrácena vrata, sebráno 2 400 bochníků chleba a určité množství mouky. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 88.]

⁵⁴⁴ Nasazené městské ozbrojené složky byly tento den posíleny ještě 40 policisty, povolány do města okresním hejtmanem. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 88.]

⁵⁴⁵ Ve městě připadá v úvahu pouze uzavření tzv. Solní branky v opevnění města, umožňující přístup k vodě a nacházející se na západním konci Radniční ulice. Ve 14. stol. se vyvinula do podoby hranolovité nižší stavby, jež své pojmenování obdržela podle nedalekého solního skladu, umístěného na nároží Radniční a České ulice. Ostatní městské brány – Pražská, Rožnovská, Rybářská a Svinenská – byly v této době již zbourány, stejně jako podstatná část městského opevnění. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 45, 339-340, 392-393, 425, 428-429, 462, 484.]

⁵⁴⁶ Ještě dne 23. května omezil purkmistrovský úřad v Českých Budějovicích zvláštní vyhláškou večerní vycházení do 19 hodin, 26. května vydalo okresní hejtmanství pro ženy zákaz průvodů, jež by byly zakončeny přednesením stížností a přání v otázce zásobování, do konce května bylo zatčeno asi 153 lidí a na desítky dalších byla podána žaloba. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 88.]

⁵⁴⁷ Něm. název pro Františkovy Lázně, lázeňské město v západních Čechách, cca 3 km SZ od Chebu. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany 1915*, s. 1137-1140.]

- 5./6. Von Mugrauer⁵⁴⁸ Darlehen sechste⁵⁴⁹ Kriegsanleihe.⁵⁵⁰
 9./6. Allein nach Mugrau.
 13./6. Gretl aus Spital heim. Vom 10./5.-13./6.
 Marie Halsentzündung.
 14./6. Mit altem Ritt seit 29./5. Öfter Auseina[n]der-
 setzung.
 16./6. Emmi erkrankt in Franzensbad.
 17./6. Emmi kommt mit Kindern aus Franzensbad. Krankenhaus.
 22./6. Allein Mugrau.
 26./6. Stepsans mit Hans nach Mugrau.
 Franziska Taschek,⁵⁵¹ Witwe nach Wenzl⁵⁵² stirbt.
 27./6. Toni kommt über Wien aus Berlin. 28./6. ab.
 30./6. Mit Marie u[nd] Hans nach Mugrau. Emmi u[nd] Mitzi
 nach Franzensbad.
 3./7. Mit Marie Budweis. In Höritz wegen Gemei[n]deschwest[er]⁵⁵³
 Beratung.
 8./7. Mit Marie nach Mugrau.
 10./7. Mit Hans nach Budweis. Hans oft beim Zahnarzt.⁵⁵⁴
 13./7. Nach Mugrau zu Marie.
 17./7. Budweis allein.
 21./7. Nach Mugrau.
 23./7. Allein nach Budweis.
 26./7. Marie ko[m]mt aus Mugrau. Emmi aus Franzensbad.
 28./7. Mit Marie Emmi u[nd] Kinder[n] nach Mugrau.
 Klara nach Budweis. Da Hans aus Korneuburg da.

⁵⁴⁸ Seznam členů obecního zastupitelstva v Mokré srovnej Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář*, s. 306. Důležitou roli v obci hrála rodina Mugrauerů, s jejímiž členy se Josef Taschek velmi dobře znal.

⁵⁴⁹ Číslicí.

⁵⁵⁰ Viz *Unsere 6. Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 35, s. 6; tamtéž, s. 9, dále *Die Kaiserkriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 36, s. 3-4; *Der Kaiser über die Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 36, s. 4, proklamačně viz *Ein Appel an die wirtschaftliche und politische Reife des deutschen Volkes*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 36, s. 5; *Kriegsanleihezeichnung*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 37, s. 5.

⁵⁵¹ Franziska Anna Taschek, roz. Slowáček (1843-1917), dcera českobudějovického obchodníka Franze Slowáčka a jeho manželky Franzisky Slowáček, roz. Zannbauer, vdova po českobudějovickém obchodníkovi Wenzelu Taschkovi, bratrovi Antona Franze Taschka, zemřela tohoto dne v Lannově ul. čp. 9 na zápal plic, pohřbena o tři dny později na městském hřbitově. [<http://digi.ceskearchivy.cz/view.php?doctree=1nrcl&id=2774&menu=3&search=&dates=&searchtype=searchtype&searcharch=searcharch&page=135>; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2730.]

⁵⁵² Wenzel Taschek (1832-1895), mladší bratr Antona Franze Taschka, narozen v Bernarticích, strýc Josefa Taschka, českobudějovický obchodník, vlastník nemovitostí, 6. února 1864 se oženil s Franziskou Slowáček, zemřel 22. května 1895 v Lannově ul. čp. 9, pohřben 24. května na městském hřbitově. [SOkA České Budějovice, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 18, sign. V/2, kart. 3; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2171; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2774; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2815.]

⁵⁵³ Otázku vzniku nových míst pro zdravotní ošetřovatelky a zdravotní sestry řešil Josef Taschek delší dobu, mj. i se zástupci rodu Schwarzenbergů. Poradu v Hořicích o tomto tématu k uvedenému datu však nelze kvůli neexistujícím pramenům doložit.

⁵⁵⁴ K roku 1915 byli v Českých Budějovicích tito zubní lékaři: MUDr. Richard Fink, Náměstí Františka Josefa I. (tedy dnešní nám. Přemysla Otakara II.), čp. 33; Julius König, Náměstí Františka Josefa I., čp. 26, Isidor Schulz, Divadelní 4 (dnes ul. Dr. Stejskala). [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 115; Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 68, 103-104.]

- 30./7. Mit Marie Friedberg,⁵⁵⁵ Lipner Schwebe,⁵⁵⁶ Zartlesdorf.⁵⁵⁷
31./7. Weitersdorf,⁵⁵⁸ Greifenberg.⁵⁵⁹ Hof besehen Hohenberg,⁵⁶⁰ zurück Budweis.
60 Jahre⁵⁶¹.
1./8. Mit Marie nach Mugrau.

13.

1917

- 2./8. Mit Marie Marmeladenfabrik Schwarzbach.
3./8. Mit Marie nach Budweis. Mitzi mit Kindern aus <Schwarzb>
Franzensbad.
4./8. Mitzi hat Fieber.
6./8. Mitzi nach Mugrau mit Kindern.
- Marie und ich nach Franzensbad.⁵⁶² Haus Mozart.⁵⁶³
Arzt Dr. Hirsch.⁵⁶⁴
bis 4./9. Kurgebrauch beide. Ausflüge etc.
Marie am 27. 28./8. bettlegerig. Durchfall.
4./9. Aus Franzensbad Marie u[nd] ich nach Marienbad.⁵⁶⁵ Dann Pilsen.⁵⁶⁶

⁵⁵⁵ Něm. název pro Frymburk, obec v českokrumlovském okrese, nacházející se cca 5 km SZ od Lipna nad Vltavou. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 240-241.]

⁵⁵⁶ Lipner Schwebe, železniční stanice vzdálená 9 km od obce Friedberg (Frymburk). [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 240.]

⁵⁵⁷ Zartlesdorf, něm. název pro obec Rybník, obec cca 1 km JZ od Dolního Dvořiště. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 242.]

⁵⁵⁸ Patrně Weitersdorf, obec v lineckém okrese v Horních Rakousích, k roku 1892 rozdělena na dvě samostatné obce, Ober- a Unter-Weitersdorf. [Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung von 31. Dezember 1890, Wien: Alfred Hölder, 1892, s. 42, 46.]

⁵⁵⁹ Greifenberg, lázeňské město v Horním Bavorsku (Oberbayern) v kraji Landsberg, 2 km Z od severního cípu Ammerského jezera. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl X. Gens-Hedwiga*, Praha 1896, s. 463.]

⁵⁶⁰ Hohenberg, hrad u Tuttlink (Tuttlingen) ve Würtembursku, pobořený v třicetileté válce, a po něm zvané hrabství Hohenberg, v němž vládli samostatně od r. 1486 hrabata z rodu Hohenzollernů. Hrabství s hlavním městem Rottenburgem bylo později zakoupeno Rakouskem, které je prešpurským mírem (1805) postoupilo opět Würtembursku. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl XI., Hedypathie-Hýždě*, Praha 1897, s. 467.]

⁵⁶¹ Srovnej dvoustránkové blahopřání k 60. narozeninám se shrnutím dosavadní činnosti Josefa Tascha, samozřejmě v oslavném duchu, v Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 57, s. 1-2.

⁵⁶² Upozornění o odjezdu Josefa Taschka do Františkových Lázní srovnej *Bürgermeister Josef Taschek*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 60, s. 3.

⁵⁶³ Villa Mozart patří v současnosti k lázeňským hotelům, nacházejícím se ve správě Lázeňského domu Rubeška, ul. Ruská 67/15, náležejícího k lázeňským domům akciové společnosti Lázně Františkovy Lázně a. s. Autor děkuje za poskytnutí informace Kulturnímu informačnímu středisku Lázně Františkovy Lázně a. s. Z literatury k Františkovým Lázním srovnej *Carlsbad, Marienbad, Franzensbad und ihre Umgebung vom naturhistorischen und medicinisch-geschichtlichen Standpunkte*, Prag: H. Dominicus, 1862; *Franzensbad in Böhmen: Geschichten, Reiseberichte und Landeskundliche Beiträge über das Welt berühmte Kurbad*. [Mitterfels] : Vitalis, 2008; Rudolf LODGMAN VON AUEN, *Die Sudetendeutschen Selbstverwaltungstörper. Eine Sammlung Darstellungen der sudetendeutschen Städte und Bezirke und ihrer Arbeit in Wirtschaft, Finanzwesen, Hygiene, Socialpolitik und Technik. Eger – Franzensbad*, Berlin 1931, v uvedených publikacích ovšem tento lázeňský dům zmíněn není.

⁵⁶⁴ MUDr. Julius Hirsch, k roku 1915 uváděn nejen jako lázeňský lékař, ale rovněž jako člen městského zastupitelstva ve Františkových Lázních. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 1137, 1138.]

⁵⁶⁵ Něm. název pro Mariánské Lázně, lázeňské město v chebském okrese v západních Čechách. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 1443-1452.]

- 5./9. Aus Pilsen nach Příbram,⁵⁶⁷ dann Budweis. 3 ½ - 5 ½ dann Mugrau.
Alle Enkeln auch in Mugrau.
- 7./9. Toni kommt. In Mugrau stets Heu Verkauf.
- 11./9. Grafs zum Plöckensteinsee u[nd] Dreisessel.⁵⁶⁸
- 13./9. Mit Marie Budweis.
- 14./9. Mit Marie Mugrau.
- 15./9. Toni nach Berlin.
- 17./9. Nach Budweis mit Marie. Klara richtet Wohnung.
- 18./9. Enkeln nach Budweis.
- 22./9. Fleischversorgung⁵⁶⁹ der Stadt Sorge.
- 23./9. Mit Hans nach Mugrau.
- 24./9. Mit Marie nach Budweis.
- 26./9. Wirtschaftsrat⁵⁷⁰ u[nd] Redakteure Beratung.
- 28./9. Mit Marie nach Mugrau.
- 1./10. Mit Marie nach Budweis.
- 6./10. Erste Theatervorstellung:⁵⁷¹ „Arme Jonatan“.⁵⁷²
- 7./10. Mit Marie nach Mugrau. Hans kauft von
Jordan Wiltschko⁵⁷³ Eisengruber Wirtschaft 14 000 Kč.
- 8./10. In der Mugrauer Waschküche⁵⁷⁴ Wassergrant umsehen.
- 9./10. Klara u[nd] Kinder, Marie, ich. Hans Budweis.
- 12./10. Hans nach Mugrau.

⁵⁶⁶ Něm. název pro Plzeň, okresní město v západních Čechách. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 718-782.]

⁵⁶⁷ Příbram, okresní město ve středních Čechách, něm. název Freiberg. [August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha [190-], s. 732-733; *Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung von 31. Dezember 1890*, Wien: Alfred Hölder, 1892, s. 293.]

⁵⁶⁸ Něm. název pro Třístoličnick, Třístoličnou horu (1311 m. n. m.), součást Třístoličného pohoří, zvedajícího se na rozhraní Čech, Bavorska a Dolních Rakous. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl VI. Čechy-Danseur*, Praha 1893, s. 16.]

⁵⁶⁹ V důsledku problémů s nedostatkem masa byly z rozhodnutí shromáždění městské vyživovací komise (Ernährungsrat) zaváděny v hostinských zařízeních jednotné jídelní lístky, městské zastupitelstvo se snažilo zasahovat i proti černému obchodu s masem, srovnej *Wildbretverkehr*, *Budweiser Zeitung*, Nr. 39, s. 6; *Die neuen Fleischkarten in Budweis*, *Budweiser Zeitung*, 1917, Nr. 54, s. 20.

⁵⁷⁰ Hospodářská rada vznikla v Českých Budějovicích po schůzi zástupců různých korporací v zasedací síni českobudějovické radnice dne 16. listopadu 1917. Mezi třiceti účastníky jednání byli byl okresní hejtman Franz Hiebl, Josef Taschek jako starosta města, městští radní JUDr. František Dlouhý, Johann Jakob von Herminenthal, JUDr. Anton Jaksch, Johann Stegmann, obecní starší Leopold Mural, kupec Matthias Binder, zástupce konzumního spolku železničních zřízenců Jindra, zástupce konzumního spolku „Rovnost“ Josef Křečan a městský oficiál Gustav Tuschl. [Miloslav PECHA, *Státní převrat v říjnu 1918 v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999, s. 87.]

⁵⁷¹ Ohlášení představení viz *Stadt-Theater*, *Budweiser Zeitung*, 1917, Nr. 6, s. 5, další informace srovnej *Stadt-Theater*, *Budweiser Zeitung*, 1917, Nr. 72, s. 4, *Stadt-Theater*, *Budweiser Zeitung*, 1917, Nr. 75, s. 5, herecké obsazení a hodnocení výkonu viz *Stadt-Theater*, *Budweiser Zeitung*, 1917, Nr. 76, s. 5. Představení řídil režisér Městského divadla Emil Bauer.

⁵⁷² Operetu „Der arme Jonathan“ zkomponoval v roce 1890 rakouský hudební skladatel Karl Millöcker (1842-1899), autor operet „Der Regimentstambour“ (1869), „Das verwunschene Schloss“ (1877), „Die Gräfin Dubarry“ (1879), „Bettelstudenten“ (1881), „Gasparone!“ (1884) a řady dalších. [<http://aeiou.iicm.tugraz.at/aeiou.encyclp.m/m650955.htm>.]

⁵⁷³ Jordan Wiltschko, kameník ve Skalné (Pinketschlag), části obce Mýto (Mauthstadt). [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 307.]

⁵⁷⁴ K moderním zařízením, využívaným v této době v prádelnách, viz heslo *Prádlo* v Ottově slovníku naučném. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl XX. Pohora-Q*, Praha 1903, s. 381-384.]

- 14./10. Hans Urlaubschluß nach Wien.
 16./10. Mit Mallner, Weyde, Erhart,⁵⁷⁵ Köhler am Schöninger.⁵⁷⁶
 18.-23./10. Gertha krank.
 24.-27./10. Wien. Städtebund.⁵⁷⁷ Waffenbrüderl[iche] Vereinigung.⁵⁷⁸
 Volksernährungsamt⁵⁷⁹ mit Hesky.
 Mit Hans und Mitzi, die Toni erwartet.

14.

1917

- 28./10. Viel Trubel. Toni u[nd] Mitzi aus Wien.
 29./10. Kriegserfolge⁵⁸⁰ gegen Italien.
 Rayonierung⁵⁸¹ der Kaufleute, Bäcker.⁵⁸²
 31./10. Marie sehr angestrengt. Irene Trauenstei[n]er⁵⁸³ wegen

⁵⁷⁵ Možná Johann Erhart, statkář v Plavě, uváděný v roce 1904 jako člen okresního výboru a zástupce venkovských obcí v okresním zastupitelství města Českých Budějovic, v němž ve stejném období zasedal i Josef Taschek. [Václav KUDRNÁČ, *Úplný adresář hejtmantství Česko-Budějovického: soudní okresy Česko-Budějovický, Hlubocký, Lišovský, Trho-Svinenský a veškeré politické obce a osady*, Turnov [1904], s. 33-34.]

⁵⁷⁶ Něm. název pro Kleť, nejvyšší horu Blanského lesa, německý název získala po svém druhém českém názvu, Krasetínská hora, podle jména vsi Krasetín ležící u této hory. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl XIV. Kartel-Kraj*, Praha 1899, s. 367-368; Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl XXIII. Schlossar-Starowolski*, Praha 1905, s. 39.]

⁵⁷⁷ Zasedání Městského svazu se konalo ve dnech 24.-25. října opět pod předsednictvím vídeňského starosty JUDr. R. Weiskirchnera (1861-1926), poslanec říšské rady Emil Kraft shrnul dosavadní činnost svazu v otázkách zásobování svých členů potravinami, uhlím a jiným topivem, následovala zpráva poslance Augusta Denka, c. k. komerčního rady, o stavu svazové pokladny, dále volby do svazového výboru a zpráva poslance E. Krafta o snížení cen, druhý den se hovořilo opět o otázkách zásobování, dále o nových zdrojích městských příjmů, v souvislosti s úspěchem rakousko-uherských jednotek při isonské ofenzivě bylo rozhodnuto zaslat velení vrchního štábu blahopřejný telegram a konečně na závěr zasedání byla jednoznačně odmítnuta podpora myšlenky zřízení suverénního československého či samostatného jihoslovenského státu. [<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?apm=0&aid=spa&datum=00220002&seite=00000199>; <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?apm=0&aid=spa&datum=00220002&seite=00000099>; *Deutschösterreichischer Städtetag. Die Ernährungsfrage. – Der Abbau der Preise*, Neue Freie Presse, 1917, Nr. 19102, s. 8-9; *Deutsch-österreichischer Städtetag*, Neue Freie Presse, 1917, Nr. 19103, s. 4.]

⁵⁷⁸ Ve Vídni vznikl v těchto dnech „Kriegswirtschaftlicher Ausschuß“ (Výbor pro válečné hospodářství), srovnej *Kriegswirtschaftlicher Ausschuß*, Wiener Abendpost, Nr. 246, s. 4.

⁵⁷⁹ Tento úřad by zřízen ve Vídni na počátku listopadu 1916, srovnej i jeho personální obsazení, prezidentem úřadu byl zvolen dosavadní zemský finanční řídící Oskar Kokstein - *Das Amt für Volksernährung*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18763, s. 1; *Die Errichtung des neuen Ernährungsamtes*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18763, s. 2-3.

⁵⁸⁰ Dne 24. října začala spojená rakousko-uhersko-německá ofenziva u Caporetta, během níž bylo 27. října dobytó Cividale, 28. října Gorizia a 29. října Udine, kde měl hlavní stan náčelník italského generálního štábu Luigi di Cadorna. Italové byli nuceni ustoupit na plánovanou linii „posledního odporu“ na horním toku řeky Piavy. [H. P. WILLMOTT, *První světová válka*, Praha 2005, s. 234-235.]

⁵⁸¹ Městská hospodářská rada (Wirtschaftsrat) se rozhodla učinit podobné opatření jako v jiných městech, a sice na základě dotazníků zjistit, od jakých obchodníků dosud obyvatelé potraviny nakupovali, a u kterých obchodníků si do budoucna přejí směřovat potraviny za tzv. Rayonierungskarten, a podle výsledků dotazníků vypracovat přesnou podobu těchto karet. [*Rayonierung der Lebensmittelabgabe*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 77, s. 2-3.]

⁵⁸² Srovnej referát o zasedání městské hospodářské rady *Der städtische Wirtschaftsrat*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 82, s. 2, resp. *Rayonierung*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 83, s. 2, kde se hovoří přímo o rajonizaci pekařů.

⁵⁸³ Irene Franziska Marie Trauensteiner, roz. Labrès (*1880), dcera plukovníka 20. zeměbraneckého pluku v Českých Budějovicích, Julia Leopolda Labrès a Marie Labrès, roz. Slováček, bydlíštem Lannova ul. 9-10. Dne 19. května 1908 se provdala za Maxmiliana Franze Maria Trauensteinera (*1865), hejtmána 49. pěšího pluku, narozeného ve Štýrském Hradci, syna štýrskohradeckého obchodníka Heinricha Trauensteinera a jeho manželky, Anny Trauensteiner, roz. Bielohoubek. Josef Taschek byl jedním ze svatebních svědků. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2781.]

Hausverkauf.

- 1./11. Gräber Besuch. Kriegsgräbertag.⁵⁸⁴
- 2./11. Irene Trau[e]nstei[n]er verkauft Haus⁵⁸⁵ nach Wenzl u[nd] Franziska Taschek an Kaufmann Bernhajer⁵⁸⁶ um 72 000,- Lannastr[a]sse.⁵⁸⁷
3. 4./11. Prag Parteitag.⁵⁸⁸
- 5./11. Entlassung Gemeindebediensteter.
- 6./11. Entlassung Dienstboten bei Emmi.
- 8./11. Mugrau allein.
- 12./11. Hans aus Korneuburg auf Urlaub. Bis 23./11.
- 15./11. Am Friedhof Leopoldine⁵⁸⁹ †.
15. 16./11. Hans in Mugrau.
- 17./11. Mit unredlichen Aushilfsbeamten Ärger.
- 18./11. Dankamt⁵⁹⁰ für Kaiser Karl Errettung⁵⁹¹ am 10./11.
- 20./11. Gedenkmesse⁵⁹² für Kaiser Franz Josef.⁵⁹³

⁵⁸⁴ Na 1. listopad 1917 bylo v celé habsburské monarchii vyhlášeno slavnostní uctění památky padlých vojáků. Komitét pro „Kriegsgräbertag“ se nacházel v IX. okrsku ve Vídni v Canisiusgasse Nr. 10. [*Kriegsgräbertag*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 78, s. 4, *Gräberbesuch*, Neue Freie Presse, 1917, Nr. 19109, s. 7.]

⁵⁸⁵ Jednalo se o dům v Lannově ulici čp. 3/9. [[s. n.], *Úplný policejní seznam města Českých Budějovic*, České Budějovice [1923], s. [123].]

⁵⁸⁶ Emil Bernhajer, majitel obchodu se smíšeným zbožím *F. Mattosch, F. Mattoš* v Lannově ul. 7. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 135.]

⁵⁸⁷ Lannova ul. byla původně cestou, vycházející z Vídeňské brány a stáčejíící se k východu směrem k Třeboni a Jindřichovu Hradci, a hlavní výpadovou komunikací z města na tuto stranu. Poté, co její funkci převzala na počátku 19. stol. nově vzniklá Rudolfovska silnice, začalo se nynější Lannově ul. říkat Stará silnice, Stará cesta, něm. ekvivalent od roku 1824 Alte Strasse, nebo také Stará Rudolfovska silnice (Alte Rudolfstädterstrasse). Koncem 50. let 19. stol. zde nechal Vojtěch Lanna vystavět sirotčinec a pro ulici se ujal název Lannova, který byl jako Lannastrasse vyhlášen oficiálním názvem 8. června 1875. Název ulice zůstal nezměněn až do 7. června 1945, kdy byl úředně změněn na Třidu maršála Malinovského, mimo úřední záležitosti takřka nepoužívaný. Dne 1. ledna 1991 byl ulici vrácen její starý název. [Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 169.]

⁵⁸⁸ Viz *Landesparteileitung der deutschen Fortschrittspartei*, Prager Tagblatt, 1917, Nr. 303, s. 4.

⁵⁸⁹ Leopoldine Pastor, roz. Krumpigl (1837-1898), matka Marie Taschek, manželka řídícího učitele českobudějovické Vyšší školy reálné (Communal-Oberrealschule) Johanna Pastora (1829-1872). Pohřbena 2. srpna 1898 na městském hřbitově v Českých Budějovicích. [SOkA České Budějovice, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 18, sign. V/2, kart. 3; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2812.]

⁵⁹⁰ Srovnej *Dankgottesdienst*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 87, s. 2, zde zmíněno, že Josef Taschek poslal na počest císařovy záchrany do Vídně i blahopřejný telegram.

⁵⁹¹ Po setkání s bulharským králem Ferdinandem I. v Görzu a Monfalcone uvízl císařův automobil při pokusu přeplavit se přes řeku Isonzo v jedné z jejích bystřin. Přes několik pokusů se nepodařilo auto dostat na břeh, proto se císařův osobní lovcí s jedním z gardových strážmistřů snažili dostat císaře na břeh. Lovčí však při pokusu spadl do řeky, kam pro něj neváhal císař skočit. Díky včasnému zásahu prince Felixe Parmského, jenž se do řeky vrhl rovněž, byli císař a jeho společníci vytaženi z proudu na břeh. [*Unfall des Kaisers*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 86, s. 3.]

⁵⁹² Touto formou bylo připomenuto uplynutí jednoho roku od smrti císaře Františka Josefa I. (18. 8. 1830 - 21. 11. 1916). Srovnej celostránkovou připomínku císařovy smrti a nástupu Karla I - *Kaiser Karl I.*, Budweiser Zeitung, 1918, Nr. 88, s. 1, resp. *Der Sterbetag Kaiser Franz Josefs*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 89, s. 4.

⁵⁹³ František Josef I. (1830-1918), od roku 1848 rakouský císař, nekorunovaný český král a král uherský z habsbursko-lotrinské dynastie, syn arcivévodý Františka Karla a Žofie Bavorské, vnuk císaře Františka I. a synovec Ferdinanda V. Dobrotivého. Nastoupil v průběhu revolučního roku 1848 po abdikaci svého strýce, revoluci postupně potlačil, roku 1849 nechal rozpustit kroměřížský sněm a vydal oktrojovanou ústavu. Po neúspěchu neoabsolutistické vlády vlivem porážky v italsko-rakouské válce obnovil v 60. letech ve svých zemích ústavnost. Za jeho vlády ztratilo Rakousko dosavadní vliv na Německo, po jehož sjednocení se snažila habsburská monarchie expandovat na Balkáně. V červenci 1914 vypověděl František Josef I. válku Srbsku, čímž zahájil cestu, vedoucí k 1. sv. válce. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 108.]

- 27./11. Mit Obergemeter Gruber⁵⁹⁴ Vermessen erkaufen Grund v[on] Hubner Wenisch.
- 1./12. Fort verschiedenste Sitzungen.
- 4./12. Holzofferte⁵⁹⁵ an Gemeinde.
- 6./12. Finanzkommission⁵⁹⁶ Budget⁵⁹⁷ 1918.
- 8./12. Hans kommt aus Korn[e]uburg.
- 9./12. Beratungen wegen Errichtung ein[er] Fabrik landw[irtschaftlichen] Mostoin.
- 14./12. Strassenbeleuchtung⁵⁹⁸ Gas eingestellt.⁵⁹⁹
- 17./12. Präsidialsitzung⁶⁰⁰ der Deutsch[en] Fortschrittspartei.
- 18./12. Begräbnis⁶⁰¹ Frau Nerad.⁶⁰² 19./12. des L[udwig] Nemetz.⁶⁰³ Prag.
- 24./12. Weihnachtsabend. Hans u[nd] Toni fehlen.
- 25./12. Alter Ritt fantasiert von Bergwerkserfolgen.
- 26./12. Toni kommt aus Berlin.
- 30./12. Hans kommt aus Korneuburg.
- 31./12. Silvester⁶⁰⁴ bei Hans 14 Personen.

⁵⁹⁴ Jan Gruber, geometr se sídlem v Taschkově ul 44 (Taschekgasse, dnes Doudlebská ul. – pozn. autora). [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Roky-cany 1915, s. 127.]

⁵⁹⁵ Naprostý nedostatek uhlí, jež se městské zastupitelstvem našlo řešit formou vypsání ofert (tj. obchodních nabídek), byl obyčejnými lidmi řešen jednodušeji, byť podstatně namáhavěji. Obyvatelé Českých Budějovic jezdili s vozíky do lesů kolem Chňavy, kde vyvraceli pařezy a sbírali klestí, aby získali palivo. Od 5. do 17. listopadu 1917 byly pro nedostatek uhlí uzavřeny ve městě i v blízkém okolí postupně školy, takže odhadem přes 6 000 žáků bylo bez vyučování. Srovnej Pecha, c. d., s. 86.

⁵⁹⁶ Zasedání městské finanční komise, spadající pod okresní zastupitelstvo, viz SOkA České Budějovice, Okresní zastupitelstva, inv. č. 50, sign. B/148, kart. 60, uložena jsou zde ovšem pouze jednání finanční komise od roku 1919.

⁵⁹⁷ K obecním rozpočtům a účtům města Českých Budějovic viz SOkA České Budějovice, Okresní zastupitelstva, inv. č. 106, sign. B/101, kart. 24, opět jen od roku 1919.

⁵⁹⁸ Českobudějovická plynárna byla postavena mimo obydlenu část za nádražím, odkud vedla roku 1868 do plynárny první vlečka. Stavěly ji firmy Josefa Kneissla (1830-1910) a Josefa Plugmachera (1824-1902), zařízení dodala železárna Sedlec. S kapacitou 200 000 m³ plynárna ročně zásobovala 208 lamp, roku 1890 již 710 lamp veřejného osvětlení. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 369.]

⁵⁹⁹ Miloslav Pecha, opírající se o Jihočeské listy, uvádí datum zastavení osvětlení již o den dříve. Viz Pecha, c. d., s. 86, 165.

⁶⁰⁰ Na prezidiálním zasedání Německé pokrokové strany bylo dohodnuto zasedání stranického vedení v Ústí nad Labem v lednu následujícího roku, během něhož se měl uskutečnit i krajský sněm strany. Na tomto sněmu měla být probírána otázka demokratizace a zestátnování škol. Josef Taschek se účastnil zasedání jako jeden z předsedajících. Srovnej *Von der deutschen Fortschrittspartei in Böhmen*, Prager Tagblatt, 1917, Nr. 345, s. 3.

⁶⁰¹ Viz *Todesfall*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 97, s. 3.

⁶⁰² Aloisia Nerad, roz. Macháček (1862-1917), manželka C. k. vrchního drážního rady Heinricha Nerada. Zemřela dne 18. prosince 1917 v Krajinské ul. čp. 33, pohřbena 20. prosince na městském hřbitově. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2735; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819.]

⁶⁰³ Ludwig Nemetz († 1917), bývalý vrchní oficiál městské spořitelny, zemřel 18. prosince 1917 na Wilsonově náměstí (dnes již zaniklém) čp. 13 ve věku 67 let. Pohřben 21. prosince 1917 na městském hřbitově. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819; Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 79, *Todesfall*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 97, s. 3, poděkování za vyjádření soustrastí viz Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 97, s. 6.]

⁶⁰⁴ K oslavám silvestrovského večera ve městě viz *Silvesterfeier*, resp. *Deutscher Turnverein Budweis 1862*, Budweiser Zeitung, 1917, Nr. 97, s. 4; *Silvesterfeier*, Budweiser Zeitung, Nr. 99, s. 3.

1916

- 1./1. Neujahrskartenversandt wie immer.
 4./1. Hesky, Stern,⁶⁰⁵ Hahn⁶⁰⁶ Mehlamt etc.
 9./1. Der Fußboden des zweiten Stockes Mittelzimmer neu.
 Bis 19./1.
 11./1. Toni fährt zum dritten Mal an die Front.⁶⁰⁷
 15./1. Zapfenstreich⁶⁰⁸ Cetinje⁶⁰⁹ eingeno[m]men.⁶¹⁰
 19./1. Lese Dr. Kramář Gerichtsfall.⁶¹¹
 20.⁶¹² 21./1. Wien Städtebund.⁶¹³

⁶⁰⁵ Salomon a Anton Sternovi vlastnili obchod obilím a plodinami *Brüder Stern* v Krajinské ul. 44. Jako obchodníci s obilím a plodinami se jednání městské hospodářské rady a aprovizačního úřadu účastnili nepravidelně, případná funkce v aprovizačním úřadu je nedoložena. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 134; SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. č. 5947, kart. 589, 590, 591.]

⁶⁰⁶ David Hahn vlastnil obchod obilím a plodinami na Náměstí (dnes Přemysla Otakara II.) čp. 38, Jacob Hahn na Náměstí čp. 21. Příbuzenský vztah se nepodařilo prokázat, o jejich spojitosti s městským aprovizačním úřadem se dá říci totéž, co o bratrech Sternových, David Hahn byl navíc činný ve výboru okresního zastupitelstva a předsedou Českobudějovické měšťanského pivovaru (Die Budweiser Bräuberechtigten Bürgerliches Bräuhaus) [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112, 126, 134; SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. č. 5947, kart. 589, 590, 591.]

⁶⁰⁷ V odborné literatuře se nejčastěji rozlišují západní, východní a od roku 1915 italská fronta, fronta srbská (balkánská), po porážce Srbska pak fronta soluňská a jednotlivé fronty na Blízkém Východě. Podle Taschkových zápisů bojoval jeho zeť v Přímoří nejprve v rámci srbského tažení, po zahájení války s Itálií 23. května 1915 se zapojil do bojů na italské frontě. Českobudějovický německý tisk používá při publikování zpráv z bojiště označení „Westlicher Kriegsschauplatz“, „Östlicher Kriegsschauplatz“, „Balkaner Kriegsschauplatz“, resp. „Italienischer Kriegsschauplatz“. [John S. BOWMAN, *Kronika dějin 20. století*, Praha 1993, s. 48-62; Zdeněk JINDRA, *První světová válka*, Praha 1984, s. 94.]

⁶⁰⁸ Zapfenstreich, vojenská slavnost - slavnostní čepobití, konané 18. srpna na narozeniny císaře Františka Josefa I. a 2. prosince ve výroční den jeho nástupu na trůn, za války konané na počest významných úspěchů rakousko-uherské armády. Vždy v osm hodin večer vyšla z kasáren u nádraží vojenská hudba, řady hudebníků byly střídavě prostoupeny vojíny, nesoucímí na tyčích lucerny s petrolejovými lampami. Za zvuků hudby se pochodovalo městem přes náměstí k okresnímu hejtmánství ve Střelnické ulici a kolem domu, kde bydlel generál, starosta města, prezident krajského soudu a další významné osoby. [František RADA, *Když se psalo c. k. Ze života Českých Budějovic na počátku století*, České Budějovice 1966¹, s. 119-120.]

⁶⁰⁹ Cetinje, český název též Cetyně, hlavní město knížectví Černé hory, sídlo černohorského knížete, ministerstev, senátu, vrchního soudu, metropolitů, diplomatických zástupců velmocí a států poloostrova, ministrů a konzulů. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl V., C-Čechůvky*, Praha 1892, s. 333.]

⁶¹⁰ Zpravodajství o postupu rakousko-uherské armády k Cetinje srovnej *Bericht unseres Generalstabes*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 4, s. 8, k dobytí města pak *Cetinje in unserer Hand*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 5, s. 2, k průběhu oslav dobytí Cetinje v Českých Budějovicích podrobně *Zapfenstreich*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 6, s. 4.

⁶¹¹ Jak již bylo řečeno, Karel Kramář byl v květnu roku 1915 zatčen, v procesu, který trval od 6. prosince 1915 do 3. července 1916 spolu s Aloisem Rašínem, Vincencem Červinkou a Josefem Zamazalem odsouzen k trestu smrti, propuštěn pak na základě červencové amnestie Karla I., vztahující se na politické delikty, v roce 1917. Kromě zpráv z německého i českého tisku, které průběh Kramářova procesu sledovaly, získal Josef Taschek podrobné informace na shromáždění členů Německé národní strany (Die Deutschnationale Partei) v Českých Budějovicích dne 8. ledna 1916, jíž se účastnil, a na níž všechny dosavadní informace z průběhu Kramářova procesu shrnul Dr. Friedrich Wichtl, poslanec v této době rozpuštěné Říšské rady. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 208; Andreas P. PITTLER-Marie Luise JANOTA, *Karel Kramář – Aus der Zelle in die Regierung*. In: Andreas P. PITTLER (Hg.), *Von der Donau-monarchie zum Vereinten Europa. 20 Reichsratabgeordnete, die Geschichte schrieben*, Klagenfurt 2003, S. 9-27; *Deutschnationalen von Budweis*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 7, s. 7.]

⁶¹² První číslice nula se autorovi deníku slila, proto vedle ní vepsal druhou.

22. 23./1. Prag.⁶¹⁴ Kriegerheimstätten.⁶¹⁵
24./1. bis 30./1. Verkühlt in Wien am 20./1. daher nun zu Bett u[nd] Haus.
28./1. Hans in Freistadt⁶¹⁶ mit Hauptvogel.⁶¹⁷ Schluß des Gefangenenlager-
baues.⁶¹⁸
29./1. Hans zur neuen Musterung. 31./1. tauglich.
1./2. Hans Nachts nach Korneuburg einrücken.
2./2. Mit Marie nun nach Verkühlung Spaziergänge.
3. 4./2. Kommission wegen Militärbelag⁶¹⁹ Lehrerbild[un]gsanst[alt].⁶²⁰

⁶¹³ Na zasedání Městského svazu dne 21. ledna 1916 vystoupil J. Taschek s návrhem na úpravu obecního a okresního volebního řádu. Srovnej *Bürgermeister Taschek für eine zeitgemäße Aenderung der Gemeindeordnung und Gemeindevahlordnung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 11, s. 4-5.

⁶¹⁴ Josef Taschek se v tyto dny účastnil v Praze zasedání důvěrníků Německé pokrokové strany. Na zasedání byla probírána otázka znovuzřízení Svazu německých poslanců v českém zemském sněmu (Verband der ehemaligen Abgeordneten Böhmens im böhmischen Landtag) a otázka vytvoření pracovního výboru k podpoře národních zájmů německých obyvatel v Čechách (Arbeitsausschuß), srovnej *Die Versammlung der Deutschen in Prag*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18470, s. 10, resp. *Deutschfortschrittliche Vertrauensmännerversammlung*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18470, s. 10-11; *Die politische Einigung Deutschböhmens*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 22, s. 4.

⁶¹⁵ Záslouhou spolku „Juristenverein“ byla 22. ledna 1916 uskutečněna přednáška dvorního rady Prof. Dr. Heinricha Rauchberga, rektora c. k. německé Karlo-Ferdinandovy univerzity ve studijním roce 1911/12, právě na toto téma. Přednášky se účastnily špičky veřejného života v Praze, jmenujme mj. zemského místopředsedu Maxmiliána Julia hraběte Coudenhove, zemského vicemístopředsedu Jana Kosinu Jindřicha rytíře von Herget, pražského světícího biskupa ThDr. Msg. Václava Frinda, prezidenta vrchního zemského soudu, barona Viktora von Weselely, prezidenta zemské správní komise v Čechách, hraběte Vojtěch Schönborna a mnohé další. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 48, 392; Eliška ČÁŇOVÁ, *Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách 1848-1918*, Praha 1995, s. 23-24; Alexandra ŠPIRITOVÁ, *Slovník představitelů státní správy*, Praha 1993, s. 233; *Kriegerheimstätten. Vortrag des Hofrates Prof. Dr. Rauchberg*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 23, s. 3-4; <http://www.psp.cz/eknih/1908skc/rejstrik/cu.htm>.]

⁶¹⁶ Freistadt, rakouské okresní město v Horních Rakousích v oblasti Unteren Mühlviertel, založené roku 1241 a ležící na solné stezce mezi Čechami a Horními Rakousy. Město bylo od 18. stol. významným střediskem obchodu se solí a železem mezi dunajskou oblastí a Čechami, v 19. stol. jedna z důležitých stanic koněspřežné dráhy České Budějovice-Linec. [Richard BAMBERGER, *Österreich Lexikon. Erster Band, A-K*, Wien 1966, s. 344.]

⁶¹⁷ Josef Hauptvogel (1859-1945), českobudějovický stavitel a podnikatel. Od roku 1888 provozoval v Českých Budějovicích stavební firmu, která zde ročně postavila průměrně 4-5 nájemních domů nebo vil, ale především získala zakázky na provedení veřejných staveb a továrních budov. Roku 1888 postavil Josef Hauptvogel objekty továrny Fürth und Sohn v Průmyslové ul., dále smaltovnu Sfinx (1894), Westenovu smaltovnu (1896), dělostřelecké kasárny na Pražské třídě (1894-1895), školní budovy v Jeronýmově ul. (1895, 1897), Lamezanovu vilu (1900), městskou elektrárnu (1907-1908), veřejnou nemocnici (1912-1913) a mnohé další stavby, z nichž na některých spolupracoval s Jakobem Stabernakem. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 138.]

⁶¹⁸ Zajatecký tábor ve Freistadtu byl jedním ze čtyř největších zajateckých táborů v Horních Rakousích. O jeho zřízení se ve městě proslýchalo již na konci září, dne 1. října 1914 sdělilo okresní hejtmánství se sídlem ve Freistadtu městskému vedení, že 10. října proběhne jednání s vlastníky pozemků, na jejichž místě měl zajatecký tábor stát. První plány jednotlivých obytných objektů tábora byly schváleny C. k. vojenským dozorem (Militäraussicht) v Linci dne 30. září 1914 a předány k provedení C. k. vojenskému stavebnímu vedení pro zajatecký tábor ve Freistadtu. Vedením stavb byli pověřeni stavitelé Josef Hauptvogel a Johann Stepan (nikoliv Johann Stern, jak uvádí Fritz Fellner – pozn. autora) z Českých Budějovic. Do 10. listopadu 1914 byla uskutečněna výstavba první části tábora, v roce 1915 byl komplex rozšířen o tábory 3 a 4. Poslední úpravou tábora bylo v roce 1916 uskutečněné, konkrétně 23. března 1916, zřízení společného hřbitova pro zemědělské zajatce v Jaunitzthalu. [Fritz FELLNER, *Die Stadt in der Stadt. Das Kriegsgefangenenlager in Freistadt 1914-1918*, Oberösterreichische Heimatblätter, 1989, Jg. 43, Hf. 1, S. 3-32, insb. S. 3, 12.]

⁶¹⁹ Pro vojenské účely, zejména jako lazarety raněných, byly využívány kasárny u nádraží, biskupský seminář, později ústav hluchoněmých a některé českobudějovické školy. Srovnej Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 402.

⁶²⁰ Počátky učitelských ústavů jsou spjaty se školskou činností piaristů. V březnu 1791 byla ve městě ustavena čtyřtřídní hlavní škola, při které piaristé vedli občasně tříměsíční kurzy pro přípravu vesnických učitelů, od roku

- Dr. Schreiner fährt oft dur[c]h, bin immer⁶²¹ am Bahnhof.
 5. 6. 7. 8./2. Wieder verkühlt bei Hause.
 15. 16. 17./2. Prag.⁶²² Kriegerheimstätten⁶²³ u[nd] Gänge.
 19./2. Klara nach Wien zu Hans. Toni da.
 23./2. Mitzi mit Toni nach Krems⁶²⁴ u[nd] Wien.
 24./2. Wintertheater.⁶²⁵ Girardi⁶²⁶ gastiert „Zigeunerbaron“⁶²⁷
 u[nd] 26./2.⁶²⁸
 1. 2. 3./3. Nach Wien. Städtebund.⁶²⁹ Beim Ministerium⁶³⁰ wegen
 deutschen Kreis⁶³¹ Budweis. Wenedikter.⁶³²

1826 byly tyto kurzy rozšířeny na šest měsíců. V letech 1848-49 byl v rámci reformy učitelského vzdělávání ustaven vlastní učitelský ústav, v roce 1869 bylo učitelské studium opět reformováno a českobudějovický učitelský ústav se postupně změnil na čtyřtřídní C. k. německý ústav pro vzdělání učitelů, připravující učitele německých škol. V roce 1920 se Německý státní ústav pro vzdělání učitelů (název od roku 1918) spojil se Soukromým německým ústavem pro vzdělání učitelek v Českých Budějovicích, čímž vznikl Německý státní koedukovaný učitelský ústav v Českých Budějovicích. V září 1938 jej sami Němci zavřeli, ovšem již v srpnu 1939 byl mužský i ženský učitelský ústav ve městě znovu otevřen, od roku 1944 do svého zániku na jaře 1945 byly oba ústavy pro nízký počet žáků opět spojeny v jeden koedukovaný ústav. Německý učitelský ústav se nacházel v Klaudiově ul (Klaudigasse 12 – dnešní Jeronýmova ul.), jeho řídícím v letech 1913-1916 byl Franz Engl. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 510-511; Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 115; Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 137-138.]

⁶²¹ Původně u sebe, autorem odděleno v textu odrážkou.

⁶²² V Německém domě se konalo 15. a 16. února zasedání výkonného a pracovního výboru Německého svazu zemského sněmu (též Svazu německých poslanců v českém zemském sněmu), jehož znovuustavení se J. Taschek účastnil již v lednu tohoto roku. Srovnej *Die Beratungen des Vollzugs- und des Arbeitsausschusses. Vollversammlung des Landtagsverbandes am 28. Feber*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 48, s. 3.

⁶²³ Ve středu 16. února 1916 byl v Německém domě v Praze založen „Der Deutsch-böhmische Landesverein für Kriegerheimstätten“, jehož vznik inicioval právě J. Taschek, jenž se zakládacím zasedání mezi jinými účastnil. Na zakládacím shromáždění proběhli volby do předsednictva spolku, v nichž byli zvoleni Gustav Schreiner, Wilhelm von Medinger a Richard Richter. Srovnej *Deutschböhmischer Landesverein für Kriegerheimstätten*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 49, s. 5.

⁶²⁴ Patrně Krems an der Donau, centrum stejnojmenného politického okresu v Dolních Rakousích. [*Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung von 31. Dezember 1890*, Wien: Alfred Hölder, 1892, s. 10.]

⁶²⁵ Odlišování zimní divadelní sezóny o ostatních mělo ve městě svůj význam. Zatímco zimní sezony byly vyhrazeny pouze německému publiku, během jarních měsíců bylo divadlo pronajímáno českým kočovným společenstvem. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 173.]

⁶²⁶ Alexandr Girardi (1850-1918), divadelní herec, původně vystudovaný zámečník. Po účinkování v několika provinčních souborech se stal roku 1871 hercem Wiener Strampfer-Theater, v letech 1874-1896 působil v Theater a.d. Wien, v divadelní sezoně 1896/97 v Carltheater, v letech 1898-1900 v Deutscher Volkstheater a v roce 1917 též v Burgtheater. Proslul jako představitel zejména komických rolí v Millöckerových, Straussových, Eyslerových a Lehárových operetách. V roce 1929 byl na jeho počest vztyčen ve Vídni pomník. [Richard BAMBERGER, *Österreich Lexikon. Erster Band, A-K*, Wien 1966, s. 404.]

⁶²⁷ „Der Ziganenbaron“, „Cikánský baron“, jedna z nejslavnějších operet Johanna Strausse ml. (1825-1899). [Jan TROJAN, *Dějiny opery. Tvůrci předloh, libretisté, skladatelé a jejich díla*, Praha 2001, s. 132.]

⁶²⁸ Srovnej *Gastspiel Alexandr Girardi*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 11, s. 7, *Theater-Nachricht*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 14, s. 4, *Theaternachricht*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 15, s. 7, v sobotu 26. února hrál Girardi v představení „Mein Leopold“, viz rubrika *Theater*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 17, s. 7.

⁶²⁹ Pod vedením JUDr. R. Weiskirchnera (1861-1926) se hovořilo o aprovizacních otázkách a o problému s šířením tyfové epidemie. Srovnej *Obmännerkonferenz*, Wiener Zeitung, 1916, Nr. 52, s. 13.

⁶³⁰ Ministerským předsedou Předlitavska byl od 3. listopadu 1911 do 21. října 1916 Karl říšský hrabě Stürgkh (1859-1916). [Kolektiv autorů, *Dějiny Rakouska*, Praha 2009², s. 659.]

⁶³¹ Budějovický kraj vznikl jako samostatný vyčleněním z Bechyňského kraje, a to reformou krajského zřízení císařským reskriptem z 23. ledna 1751. Po císařských nařízeních z roku 1849 i zde začaly hrát větší roli politické okresy, krajské úřady nahradily krajské vlády. Čechy byly rozděleny do sedmi krajů, přičemž Budějovický kraj byl podstatně rozšířen. Velké kraje se však neosvědčily, a tak byly na kratší dobu obnoveny kraje původní.

- Viele Gänge 2./3. Eine Viertel Stunde bei Hans in Korneuburg. 1./3. Mit Toni u[nd] Mitzi Abends.
- 8./3. Kartoffelbeschaffungsarbeiten.
- 9./3. Mit Marie in Mugrau. Diele Fußboden nun da angefault. Tischler Wurzinger⁶³³ u[nd] Hohenschlager.⁶³⁴
- 16./3. Landesgerichtsrat Hikisch⁶³⁵ Avancementsschmerzen wie viele.
- 18./3. Kasernbaukom[m]ission.⁶³⁶ Dr. Urban Kreisg[erichts] Präside[n]t wegen Avancement.
Mit Marie zu Fuß Gutwasser.
- 19./3. Mit Marie zu Fuß Puchharten Hodowitz.⁶³⁷
- 22./3. Theatervergebungsberatung.⁶³⁸
- 24./3. Gewitter, heuer erstes⁶³⁹ Gewitter 3./1.

16.

1916

- 27./3. Vortrag⁶⁴⁰ Dr. Hauffen.⁶⁴¹
- 29./3. Marie zu Bett Heißer.

V 60. letech 19. stol. ovšem kraje zanikly úplně a jejich kompetence byly rozděleny mezi okresní úřady a místodržitele, kraje se zachovaly jen v soudní organizaci. Tento stav trval do vzniku ČSR, kdy bylo podle nového zákona navrženo a provedeno župní zřízení. Pokus se ovšem nezdařil, a tak bylo nutno vrátit se k zemskému systému. Uvedený stav trval do doby po 2. sv. válce, kdy bylo krajské zřízení znovu obnoveno k 1. 1. 1949. Šlo o tzv. malé kraje, řízené krajskými národními výbory, tyto kraje zanikly v roce 1960 a byly nahrazeny tzv. velkými kraji, jejichž hranice poprvé nerespektovaly historické členění. [Václav RAMEŠ, *Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*, Praha 2005, s. 122-123.]

⁶³² Tuto osobu se nepodařilo identifikovat.

⁶³³ Lorenz Wurzinger, uváděn k roku jako truhlář v obci Mokrá. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 307.]

⁶³⁴ Tuto osobu se nepodařilo blíže identifikovat, mezi truhláři obce Mokrá, politického okresu Kaplice, Český Krumlov, resp. dalších politických okresů není uvedena.

⁶³⁵ Franz Hikisch, rada zemského soudu a C. k. krajského soudu v Českých Budějovicích. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 117.]

⁶³⁶ Poslední kasárny v Českých Budějovicích vznikly v roce 1915 ve Čtyřech Dvorech, kde se již v 19. stol. rozkládalo vojenské cvičiště, roku 1888 rozšířené. Statkář Karel Ploner je pronajímal nejprve vojenské správě pro umístění dělostřeleckého pluku č. 105, v roce 1924 od něj kasárny zakoupil stát. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 195.]

⁶³⁷ Něm. název pro Hodovice, obec, původně osadu v českobudějovickém okrese, dnes Staré Hodějovice. Ves je doložena od roku 1407 jako součást treboňského panství, do roku 1945 měla převahu německých obyvatel. Roku 1963 byly z Hodějovic vyčleněny Nové Hodějovice, vlastní Hodějovice přejmenované na Staré Hodějovice, zůstaly samostatnou obcí. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 314.]

⁶³⁸ Purkmistrovský úřad měl k dispozici mezi jinými informacemi z divada i jeho repertoár, jenž mohl případným zásahem pozměnit či do něj jinak zasáhnout. Srovnej SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. č. 1449, sign. 3 13/2, kart. 148.

⁶³⁹ Číslicí.

⁶⁴⁰ Podrobněji srovnej *Volkstümliche Hochschulkurse*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 21, s. 4, *Volkstümliche Hochschulkurse*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 23, s. 6; druhá část přednášky „Deutsche Kriegslyrik und deutsches Wesen“ se konala 3. dubna, poslední právě 10. dubna. [*Deutsche Kriegslyrik und deutsches Wesen*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 26, s. 7.]

⁶⁴¹ Prof. PhDr. Adolf Hauffen (1863-1930), německý literární historik a národopisec. Po studiích ve Vídni, Lipsku a Berlíně získal doktorát filozofie roku 1886 ve Štýrském Hradci. Roku 1889 se habilitoval na německé univerzitě v Praze. Od roku 1898 mimořádný, o rok později již řádný profesor tohoto ústavu v oboru německého jazyka a literatury, od roku 1902 docent. Sběratel lidových písní, v roce 1919 rozšířil oblast svého zkoumání mimo Čechy i na Moravu, Slezsko a karpatské země. [Heribert STURM (Hg.), *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder 3., H*, München-Wien 1979, s. 551.]

- 1./4. F[ra]nz Fessler⁶⁴² v[on] Reg[iment] Ar. 14⁶⁴³ gibt Erzählung über Bestattu[n]g Luis.
2. 3. 4.⁶⁴⁴ Prag Zweiteilungsausschuß.⁶⁴⁵ Habe Vorsitz. Budweis als Kreisregierung.
- 6./4. Mit Marie nach Mugrau. Mit Mugrauer (Wenisch)⁶⁴⁶ Grund Kauf 400 Kč p[e]r Joch.
- 8./4. Gemeindefest.⁶⁴⁷ Gassenbenennungen.⁶⁴⁸
- 9./4. Mit Marie Ausflug Poříč.⁶⁴⁹
- 10./4. Vortrag Hauffen.
- 13./4. Mit Toni nach Wien. Städtebund.⁶⁵⁰
- 14./4. Wien. Städtebund. Bei Hans in Korneuburg ½ Stunde. Bei Wenedikter. Deutscher Club.⁶⁵¹
Hanel.⁶⁵²
- 15./4. Wien. -
- 16./4. Budweis. Kriegsliederabend.⁶⁵³
- 17./4. Mitzi mit Kindern nach Bruck zu Toni.
- 20./4. Obergeometer Gruber Ausmessung. Thaler u[nd] Wenisch Grund.
- 21./4. Mit Marie Kirchengräberbesuch.

⁶⁴² Tuto osobu se nepodařilo blíže určit.

⁶⁴³ J. Taschek si zapisoval do deníku údaje o plucích nejednotnou formou, takže nelze přesně určit, zdali se jedná o 14. pluk polního dělostřelectva, jehož velitelem je k roku 1907 uváděn Oberst-Regiments-Kommandant (vrchní plukovní velitel) Josef Ebenhöf či o 14. pěší pluk, nesoucí v jubilejním roce 1908 jméno svého vlastníka, Ernsta Ludwiga, velkovévody hesenského a porýnského, jehož velitelem byl Oberstleutnant (nadporučík) Richard Strohal. [Alexandr DUSCHNITZ-S. F. HOFFMANN, *Der oberste Kriegsherr und sein Stab. Die K. u. K. Wehrmacht in Wort und Bild 1908*, Wien 1908, s. 42-45; 178.]

⁶⁴⁴ Číslice 4 nadepsána.

⁶⁴⁵ Dne 2. dubna se v Německém domě v Praze konalo zasedání obchodního vedení a důvěrníků Německé pokrokové strany [von der deutschen Fortschrittspartei, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 16, s. 4; *Kundgebung der Deutschen Fortschrittspartei*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 19, s. 5, konání zasedání „Zweiteilungsausschuß“ v Praze v těchto dnech se vyvrátit ani prokázat nepodařilo.

⁶⁴⁶ Tuto osobu se nepodařilo identifikovat.

⁶⁴⁷ Poslední únorový den zaslal českobudějovický dvorní rada Franz Hiebl starostu Taschkovi dopis, v němž ho upozornil, že řada měst v této době vzpomíná zásluh příslušníků habsburské dynastie a generálů vojsk Ústředních mocností pojmenováním ulic a vyjádřil naději, že i v Českých Budějovicích padne tato výzva na úrodnou půdu. Josef Taschek tlumočil jeho návrh městské radě 8. dubna 1916, po jeho přijetí zastupitelstvem dostalo několik ulic a náměstí Českých Budějovic jména nejvýznamnějších vojevůdců té doby, a také členů panovnické rodiny. V lednu následujícího roku přišla odpověď – císař Karel I. a arcivévoda Friedrich s pojmenováním ulic souhlasili. [Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 15.]

⁶⁴⁸ Srovnej *Straßenumtaufe in Böhmen*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 28, s. 5, resp. *Gemeindeausschußsitzung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 30, s. 4.]

⁶⁴⁹ Německý název pro Poříčí, obec v českobudějovickém okrese cca 6,5 km JZ od Českých Budějovic. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 150-151.]

⁶⁵⁰ V listu Wiener Zeitung, Nr. 87 z 15. dubna 1916, s. 7-8 se nachází podrobný referát ze zasedání vídeňské městské rady, není však naznačeno žádné probíhající jednání Městského svazu.

⁶⁵¹ Zasedání Německého klubu se uskutečnilo dne 15. dubna 1916 pod vedením předsedy klubu, prof. Rudolfa Geyera, probírány byly vnitropolitické a národnostní otázky, zejména pak návrhy na úpravu jazykového zákona a připravované nové krajské zřízení. Podrobněji srovnej *Programm des Deutschen Klubs*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18552, s. 7. Německý klub byl roku 1908 založený vídeňský spolek, jenž se za 1. rakouské republiky stal centrem německého nacionálního hnutí a sloužil pod svým předsedou Carlem, svobodným pánem von Bardolff (1865-1953) jako spojení mezi Německem a tzv. „Betont-Nationalen“ v Rakousku. [Richard BAMBERGER, *Österreich Lexikon. Erster Band, A-K*, Wien 1966, s. 209; <http://aeiou.icm.tugraz.at/aeiou.encyclop.b/b106991.htm>]

⁶⁵² Tuto osobu se nepodařilo blíže identifikovat.

⁶⁵³ Podrobněji k tomuto zábavnímu večeru viz *Kriegslieder-Abend*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 31, s. 7

- 25./4. Sitzungen für Veranstaltungen⁶⁵⁴ etc. Rot Kreuz.⁶⁵⁵
 29./4. Toni kommt aus Bruck.
 30./4. Blumentag⁶⁵⁶ 6687 Kč Ertrag.⁶⁵⁷
 1./5. Sommerzeit⁶⁵⁸ Uhrstellung.
 4./5. Mit Marie Mugrau. Zum Baden Teichl gemacht.
 7./5. Rot Kreuz Konzert⁶⁵⁹ im bisch[öflichen] Garten.⁶⁶⁰
 9./5. Toni nach Bruck. Kriegsleihe⁶⁶¹ Zeichnung.
 11./5. Gemeinde nimmt 3 ½ Millionen Darlehen.⁶⁶²
 13./5. Mit Dr. Kohn wegen Ritt Pauline⁶⁶³ Nachlaß.

⁶⁵⁴ Od 30. dubna do 7. května 1916 se ve městě konal „týden Červeného kříže“, srovnej *Rote Kreuz-Woche*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 33, s. 8; podrobné shrnutí všech kulturních akcí, které byly v rámci týdne Červeného kříže podniknuty, viz *Die Rote Kreuz-Woche in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 36, s. 5.

⁶⁵⁵ Českobudějovický Červený kříž měl původně dva odbory – první zemský pomocný spolek, mužský, byl založen roku 1881 za předsednictví Wendelina Rzihy von Mühlau (1827-1890), ženský pomocný spolek v roce 1882 v čele s manželkou okresního hejtmana Barbarou Kirchner von Neukirchen. Oba byly zaměřeny především na pomoc rakouským vojákům nasazeným ve válečných akcích. Mimořádnou aktivitu vyvíjela organizace v době 1. sv. války, kdy stál v čele českobudějovického odboru hrabě Olivier Lamezan-Salins (1867-1919). Tehdy Červený kříž zřídil lazaret v objektu biskupského semináře. Po státním převratu se Červený kříž přetvořil na Československý červený kříž, a sice 6. února 1919. Dne 5. srpna 1940 byl zrušen, avšak v roce 1945 byl znovu obnoven. Od června 1993 je organizace registrována jako Český červený kříž. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 66.]

⁶⁵⁶ Tzv. květinové dny se uskutečňovaly v různých habsburské monarchie, rovněž však i v Německu, a sice od roku 1910 až do konce 1. sv. války. K vybranému dni byl zvolen určitý druh květiny, jenž se stal symbolem tohoto dne. Květiny, jež byly k slavnostnímu dni vybrány, pak byly za příslušný peněžní obnos prodávány zájemcům, výnos byl používán na různé účely. [Eva SCHÖCK-QUINTEROS, *Blumentage im Deutschen Reich. Zwischen bürgerlicher Wohltätigkeit und Klassenkampf*, Ariadne. Forum für Frauen- und Geschlechtergeschichte, 2001, Hf. 39, S. 44–64.]

⁶⁵⁷ K průběhu tohoto dne v Českých Budějovicích srovnej podrobněji *Blumentag der Roten-Kreuz Woche*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 34, s. 4.

⁶⁵⁸ Letní čas, jenž byl zaveden v Rakousko-Uhersku z úsporných důvodů dne 30. dubna 1916, se ve městě setkal s poměrným ohlasem – posunutí rafijí na radničních hodinách sledoval v noci velký dav lidí. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 402.] K ohlasu v tisku viz *Die Sommerreform auch in Oesterreich*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 29, s. 5, *Die Sommerzeit in Oesterreich*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 32, s. 6.

⁶⁵⁹ Tento koncert je rovněž zaznamenán v přehledu podniků, které byly v rámci „týdne Červeného kříže“ uskutečněny, srovnej *Die Rote Kreuz-Woche in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 36, s. 5.

⁶⁶⁰ Biskupská zahrada vznikla ve městě patrně po úpravě koleje piaristů pro potřeby biskupské rezidence v roce 1785 a její budování financoval osobně biskup Jan Prokop říšský hrabě Schaafgotsche (1748-1813). Po smrti zakladatele se o zahradu staral biskupský zahradník Ignác Mládeček, v úpravách zahrady pokračoval po roce 1815 další biskup Arnošt Konstantin Růžička (1761-1845). V roce 1895 byl opraven poškozený vodovod pro zahradu a skleníky. Bazény s vodotrysky se v zahradě nacházely až do první poloviny 20. stol. V r. 1961 byla zahrada zestátněna a následně svěřena do správy MNV v Českých Budějovicích, později zpřístupněna veřejnosti. Po roce 1990 se zahrada stala opět zázemím biskupské rezidence. [Marie PAVLÁTOVÁ-Marek EHRlich, *Zahrady a parky jižních Čech*, České Budějovice 2004, s. 55-56.]

⁶⁶¹ V této době byla vypsána čtvrtá válečná půjčka, krátce po skončení jejího upisování vznikl ve městě tzv. „Verein „Kriegsanleihe““ („Spolek „Válečná půjčka““), podle tvrzení jeho tvůrců první v habsburské monarchii. Předsedou spolku se stal prof. Wenzel Wonesch, Josef Taschek byl jedním ze spolkových zástupců. Spolek měl řešit různé záležitosti s válečnými půjčkami spojené. [*Bürgerpflicht ist's, Kriegsanleihe zu zeichnen*, 1916, Budweiser Zeitung, Nr. 34, s. 6-7; *Die letzte Woche der Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 35, s. 4, příklad inzerování válečné půjčky Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 35, s. 2, Budweiser Zeitung, Nr. 36, s. 2, 3, 4, *Eine Kriegsanleiheversammlung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 37, s. 7, *Werbeversammlung für die 4. Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 38, s. 6; *Gründung des Vereines „Kriegsanleihe“ in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 48, s. 7, *Gründung des Vereines „Kriegsanleihe“ in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 49, s. 1-2.]

⁶⁶² K rozhodnutí o upsání této půjčky srovnej referát ze zasedání výboru městské rady *Gemeindeausschußsitzung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 38, s. 4.

- 14./5. Mit Mitzi Wien. Diesemit Toni nach Bruck.
 15./5. Wien. Städtebund.⁶⁶⁴ Abends mit Hans.
 Ministerium.
 21./5. Marie viel Arbeit mit Graf Kinder[n] allein.
 25./5. Nach Mugrau mit Gärtner Nowak.⁶⁶⁵
 26./5. Geburt des Hansl ohne Heba[m]me.⁶⁶⁶ Marie Angst.
 27. 28./5. Prag Sitzungen. Hans ko[m]mt auf drei⁶⁶⁷ Tage.
 31./5. Hans nach Korneuburg. Brücke⁶⁶⁸ Theatergasse⁶⁶⁹ Bau.⁶⁷⁰
 6./6. Marie ko[m]mt seit 26./5. nach Hause, Klara steht auf.
 Mitzi u[nd] Kinder zu Toni nach Bruck.
 8./6. Allein in Mugrau. Aufforstung nachgesehen.

17.

1916

- 9./6. Landesko[m]mandierender Kestranek⁶⁷¹ bei mir.

⁶⁶³ Pauline Ritt, roz. Langsteiner (†1915), manželka Franze Ritta, matka Aloise Ritta, Taschkova zetě, zemřela 24. dubna 1915 v Mariannengasse N. 20 ve Vídni. Pohřbena do rodinné hrobky v městském hřbitově v Českých Budějovicích. [SOkA České Budějovice, C8, Josef Taschek (pozůstalost), inv. č. 18, sign. V/2, kart. 3; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819.]

⁶⁶⁴ Josef Taschek hovořil na zasedání Městského svazu o účasti německo-rakouských měst na válečné pomoci městu Ortlesburg (Szczytno), tehdy ještě pruském krajském městě v královeckém vládním obvodu. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie všeobecných vědomostí. Díl XVIII. Navary-Oživnutí*, Praha 1902, s. 895; *Bund der deutschen Städte Oesterreich*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 41, s. 5.]

⁶⁶⁵ Tuto osobu se bohužel nepodařilo identifikovat.

⁶⁶⁶ Porodní bába, jejich seznamy pro okres České Budějovice srovnej SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. č. 3367, sign. 7 2/9, kart. 311.

⁶⁶⁷ Číslicí.

⁶⁶⁸ Zlatý most, též Krumlovský nebo Linecký, stavba překonávající koryto řeky Malše na konci ulice Dr. Stejskala, spojuje obě části Zátkova nábřeží. Most vznikl patrně současně se založením města a vedla přes něj komunikace ústící do Rožnovské brány. Poslední část tzv. mostovky byla patrně upravena jako padací most, předmostí bylo v 16. a 17. stol. zajištěno barbakánem. Název Zlatý obdržel most pro jeho využívání kupci, kteří městu přinášeli značný zisk. Dřevěná mostní stavba byla často nahrazována nebo opravována, roku 1881 ji proto nahradila železná konstrukce, vyrobená Pražskou strojírenskou akciovou společností z Libně. Od roku 1910 jezdila přes Zlatý most tramvajová linka, její provoz byla ale vzhledem k snížené nosnosti mostu omezen. Roku 1915 dodala firma Bratři Prášilové z pražské Libně novou železnou konstrukci s charakteristickými nýtovanými oblouky. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 319, 639.]

⁶⁶⁹ Jeden z názvů pro dnešní ulici Dr. Stejskala. Komunikace byla jednou z nejrůznějších a nejdůležitějších ulic v jádru středověkých Českých Budějovic. Procházela tudy hlavní obchodní komunikace, vstupující do města od jihu Krumlovskou branou a ústící na náměstí. Proto se ulici zprvu říkalo Rožnovská, v latinských pramenech 14. stol. též vicus Stradonensis (Stradonice byl původní název vsi Rožnova). Jméno Rožnovská (Strodenitzerstrasse) převažovalo do 17. stol., potom se více prosazovalo označení Linecká (Linzerstrasse), méně často název Krumlovská (Krumauerstrasse). V 19. stol. byl výhradně užíván název Linecká, protože však stejný název již měla cesta od městských hradeb směrem dál na jih, byla rozhodnutím městské rady ulice dne 8. června 1875 přejmenována na Divadelní (Theatergasse). Název ulici zůstal do 7. června 1945, od tohoto dne nesla ulice název dr. Josefa Stejskala, později dr. Stejskala, a také Stejskalova. Název zůstává platný dodnes, i když se běžně vedle oficiálního názvu stále používá pojmenování Divadelní. [Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 101-102.]

⁶⁷⁰ Dne 8. června 1916 proběhla zátěžová zkouška mostu po jeho znovuotevření. [*Brückenprobe*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 46, s. 5.]

⁶⁷¹ Generál Pavel Kestranek (Kestřanek, 1856-1929) nastoupil roku 1871 z kadetní školy v Eisenstadtu do Theresian Militär Akademie ve Vídeňském Novém Městě. V roce 1876 poručík u 19. pěšího pluku, roku 1881 nadporučíkem, r. 1886 hejtmanem, r. 1895 majorem, r. 1901 podplukovníkem, r. 1904 plukovníkem, r. 1910 generálmajorem, r. 1913 vrchním velitelem-poručíkem, r. 1918 generálem pěchoty. Roku 1878 se účastnil okupace Bosny, roku 1881 jako důstojník generálního štábu působil u 70. pěší brigády, roku 1884 u 30. divize pěších sborů, v roce 1888 převzal Železniční úřad generálního štábu, roku 1890 konal službu u 19. pěšího

- Kartoffelbeschaffungsarbeit.
- 10./6. Viel Trubel. Taufe Hansl:⁶⁷² Johann, Wilhelm, Josef.
Großer Sturm⁶⁷³ Strassenbäume etc. Hilda Schulausflug.
- 13./6. Mit Marie Sturmwindbruch Bidawald besehen.
- 14./6. Mitzi aus Bruck.
- 16./6. Taufjause statt am 10./6. bei Klara.
22. 23./6. Prag. Zweiteilungsausschuß.⁶⁷⁴ Krumau wieder
abgelehet.
- 23./6. Mitzi zu Toni nach Wien.
- 25./6. Hans kommt auf Heurlaub.
- 26./6. Mit Marie nach Mugrau. Abends nach Budweis.
- 27./6. Hans u[nd] Familie nach Mugrau.
- 28./6. Papiersa[m]mlung.⁶⁷⁵ Mitzi mit Kinder Franzensbad.
- 1./7. Bodenräumen Papier.
- 2./7. Kinderspielfest.⁶⁷⁶
- 4./7. Bis jetzt 30 Kisten meist große v[om] Boden geräumt.
- 3./7. Emmi nach Mugrau.
- 5./7. Mit Marie Mugrau.
- 9./7. Hans nach Korneuburg.

regimentu, roku 1895 velitelem kadetní školy v Temesváru, roku 1899 přešel k 6. pěšímu pluku, jehož velitelem se stal v roce 1904. Do roku 1911 velitelem 99. pěšího pluku, od tohoto roku velitel 96. pěší brigády, od roku 1913 12. pěší divize, s níž se roku 1915 účastnil bitvy u Gorlice. Roku 1918 se stal vojenským zemským velitelem v Praze, 29. října 1918 na svou funkci pod vlivem událostí rezignoval, o rok později odešel do výslužby. Zmíňme, že zemský velitel P. Kestranek navštívil dne 26. července 1916 České Budějovice, aby zkontroloval tamní garnizonované jednotky. [Eva OBERMAYER-MARNACH, *Österreichisches biographisches Lexikon 1815-1950. III. Band (Hüb-Knoll)*, Wien 1993², s. 312; Václav ČADA, 28. říjen 1918. *Skutečnost, sny a iluze*, Praha 1988, s. 128; *Inspizierung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 59, s. 5.]

⁶⁷² Na matriku narozených města České Budějovice z roku 1916 se bohužel vztahuje ustanovení archivního zákona, určující skartační dobu matrik narozených na 100 let, s matrikou proto není možno manipulovat. Pokud se týká osob, účastnících se křtu Stepanova syna, mohlo by jít o samotného otce, dále o JUDr. Wilhelma Miegla (1851-1933), okresního starostu města, a konečně o českobudějovického architekta Josefa Hauptvogela (1859-1945), ovšem autor uznává, že bez patřičného pramenného podkladu se stále jedná pouze o spekulaci.

⁶⁷³ Ke škodám, které bouře způsobila, srovnej *Sturmwetter*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 46, s. 7, Prager Tagblatt dokonce hovoří o cyklonu, srovnej *Der Zyklon in Südböhmen*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 173, s. 4.

⁶⁷⁴ Na jednání, jehož se účastnili okresní starostové a starostové německých měst v Čechách, byla řešena otázka přijetí stanoviska vůči konceptu vídeňské vlády k navrhovanému novému krajskému rozdělení Čech, dále pak založení německé hospodářské centrály pro Čechy, zajišťující zásobování měst. [*Beratung der deutsch-böhmischen Städtevertreter*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 172, s. 7; *Forderung der deutschen Bezirke nach Kreiseinteilung*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 173, s. 2]

⁶⁷⁵ Sběr papírů ve městě pořádal Beltram Blaha s vědomím purkmistrovského úřadu za účelem získání prostředků pro vojenské potřeby, srovnej *Altpapiersammlung des hiesigen Bürgermeisteramtes zu Gunsten der Kriegsfürsorge*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 44, s. 5, *Altpapiersammlung*, Budweiser Zeitung, Nr. 45, s. 6, *Altpapiersammlung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 50, s. 8, *15. Juli – Schluß der Altpapiersammlung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 53, s. 4-5. Dodejme ještě pro úplnost pořádaní sběru vlny a kaučuku ve městě a jeho okolí, rovněž i tento sběr se konal pod patronací Bertrama Blahy s vědomím purkmistrovského úřadu. [*Noch immer ist es Zeit*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 48, s. 6.]

⁶⁷⁶ List Budweiser Zeitung neopomněl ve svém vydání ze dne 23. června 1916 zdůraznit některé součásti programu, jako zpěv pro tuto slavnost předem připravené písně „Donauwacht“ či tanec na melodii písně „Wacht am Rhein“, jenž předvedly školačky 4. a 5. dívčí třídy Dívčí obecné školy německé v II. okrese pod vedením vyučující této školy Hedvig Kastl. Viz *Deutsches Spiel- und Turnfest*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 48, s. 3-4, *Deutsches Spiel- und Turnfest*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 50, s. 8, *Deutsches Spiel- und Turnfest*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 51, s. 6, *Deutsches Spiel- und Turnfest*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 52, s. 4. Polovina výnosu z „Kinderspielfest“ připadla Spolku pro podporu válečných vdov a sirotek, druhá pak Fondu pro zřízení vojenských domovín (Fond zur Errichtung von Kriegerheimstätten), *Deutsches Spiel- und Turnfest*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 53, s. 8.

- 10./7. Mit Marie Budweis. Fort Sitzungen etc.
 15./7. Maler Koko Mycorsky⁶⁷⁷ Ausstellung.⁶⁷⁸
 15. Mit Marie nach Mugrau.
 19./7. Allein nach Budweis und Wien.
 20./7. Städtebund.⁶⁷⁹ Bei Minister Hohenlohe.⁶⁸⁰ Toni 7-10
 Abends.
 21./7. Nach Mugrau, kränklich bis 26./7. unwohl.
 26./7. Mit Marie Budweis.
 27./7. Mitzi kommt aus Franzensbad. Ich besser.
 29./7. Mit Marie nach Mugrau.
 2./8. Mit Marie nach Budweis.
 5./8. Forstkonzferenz⁶⁸¹ etc. Mit Marie nach Mugrau.
 6. 7./8. Mit Hilda Friedberg, St. Thoma,⁶⁸² zu Fuß heim
 9./8. Mit Marie Budweis.
 12./8. Beamte⁶⁸³ Roth⁶⁸⁴ Begräbnis.⁶⁸⁵ Mitschüler. Mit Marie Mugrau.

⁶⁷⁷ Patrně Friedrich Albin Koko-Micoletzky (1887-1981), rakouský malíř, studoval na mnichovské Akademii výtvarných umění u Ludwiga von Löffitze (1845-1910), Gabriela von Hackl (1843-1926), Angela Janka (1868-1940) a Carla von Marr (1858-1936), člen „Münchener Künstlergenossenschaft“. Jeho obrazy se nachází ve sbírkách muzeí v Mnichově a v rakouském Lienzi. [http://www.antikbayreuth.de/kuenstlerverzeichnis/Kunstler_H_S/Koko-Micoletzki_F_A__1887-1981/koko-micoletzki_f_a__1887-1981.html.]

⁶⁷⁸ Mělo by se jednat se o putovní výstavu malíře Friedricha Albina Koko-Micoletzkého ve prospěch Červeného kříže, nad níž převzala záštitu hraběnka Mathilda Lamezan-Salin, roz. Hardtmuth. Koko-Micoletzky, jenž sloužil v Českých Budějovicích u 3. regimentu polního dělostřelectva, vystavoval soubor celkem 137 obrazů s různými tématy, a sice sestávající z portrétů, válečných motivů, obrazů se zástupci fauny, architektonickými památkami, ale i obrazů s různými alegorickými motivy. K slavnostnímu otevření výstavy došlo v Městském muzeu v Českých Budějovicích 8. října 1916. [*Gemäldeausstellung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 78, s. 4; podrobnější popis výstavy *Gemälde-Ausstellung zu Gunsten des „Roten Kreuzes“*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 79, s. 6-7; *Kokos Gemälde-Ausstellung zu Gunsten des Roten Kreuzes*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 81, s. 4; *Die Gemälde-Ausstellung im städt. Museum*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 90, s. 3.]

⁶⁷⁹ Ve Vídni se v tento den uskutečnilo zasedání obchodního vedení Městského svazu, opět pod předsednictvím vídeňského starosty JUDr. R. Weiskirchnera (1861-1926). Účast Josef Taschka na tomto zasedání zmiňuje *Bund der deutschen Städte Oesterreichs*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 73, s. 4.

⁶⁸⁰ Princ Konrad zu Hohenlohe-Schillingsfürst (1863-1918), rakouský šlechtic, politik. Syn knížete Konstantina zu Hohenlohe-Schillingsfürst (1828-1896). V letech 1903-1904 působil jako c. k. zemský prezident Bukoviny a představitel rakouské vlády v Czernowitzi (Černivci). Od rok 1904 do roku 1906 působil jako místodržící v Přímoří (Küstenland) se sídlem v Terstu. Od 2. května do 2. června 1906 byl Konrád zu Hohenlohe-Schillingsfürst činný jako předlitavský ministerský předseda a ministr pro vnitřní záležitosti (Innenminister). Po měsíčním působení v těchto úřadech rezignoval na svou funkci a vrátil se zpět do Přímoří, kde byl do roku 1915 opět místodržícím. Kromě místodržitelství zde dohlížel na policejní a finanční řízení. V roce 1915 působil znovu ve Vídni jako prezident C. k. nejvyššího finančního soudu (Rechnungshof), od 30. listopadu 1915 do 31. října 1916 vykonával opětovně funkci ministra pro vnitřní záležitosti, na konci tohoto roku ministrem financí. Od roku 1916 do roku 1918 člen panské sněmovny rakouské Říšské rady, od února 1917 do května 1918 nejvyšším hofmistrem císaře Karla I. [Eva OBERMAYER-MARNACH, *Österreichisches biographisches lexikon 1815-1950. II. Band (Glae-Hüb)*, Wien 1993², s. 392-394.]

⁶⁸¹ Srovnej zápis k 17./12. 1916, kdy J. Taschek zmiňuje hlavní podíl patrně Alexandra Hahna, městského lesmistra, úředníka Lesního a hospodářského úřadu, na pořádání podobných schůzí. Zprávy z činnosti lesního úřadu města jsou dochovány v SOKA České Budějovice do roku 1900 (1906), znovu pak od roku 1919, srovnej SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. 1511, sign. 3 15/38, kart. 155, podobně všeobecná písemná agenda lesního úřadu SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. č. 6019, kart. 678, resp. finanční záležitosti – inv. č. 6025, kart. 688 (1898-1900), kart. 689 (1919-1920).

⁶⁸² Něm. název pro Svatého Tomáš, část dřívější obce Reiterschlag (dnes Pasečná) v kaplickém okrese, v současnosti stějně jako osada Pasečná, Frýdava a tři hraniční přechody do Rakouska přísluší k obci Přední Výtoň. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 245-246; http://www.kohoutikriz.org/data/w_bayej.php.]

⁶⁸³ V matrice zemřelých je Franz Roth uváděn jako „Städtische Steuereinnahmer“ (městský výběrčí daní), což potvrzuje i A. Chytil, který jej uvádí jako výběrčího Městského berního úřadu. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný*

- 16./8. Mit Marie nach Budweis.
- 20./8. Volksfest⁶⁸⁶ Krumauer Alle⁶⁸⁷ – Mit Marie ordnend dort.
- 21./8. Wien. Städtebund.⁶⁸⁸ Mit Toni u[nd] Mitzi u[nd] Hans.
- 23./8. Marie allein nach Mugrau.

18.

1916

- 24./8. Emmi kommt mit Kinder[n] aus Mugrau und fährt Wien.
- 26./8. Fahre allein zu Marie nach Mugrau.
- 29./8. Emmi kommt aus Wien.
- 31./8. Mit Marie nach Budweis.
- 3./9. Mit Marie nach Mugrau.
- 5./9. Mit Marie nach Budweis.
- 7./9. Sitzungen. Marie ohne Magd überarbeitet.
- 8./9. Toni, Mitzi u[nd] Kinder kommen aus Wien.
- 9./9. Toni, Mitzi auf einen Tag in Mugrau.
- 10./9. Toni nach Berlin. Ich mit Marie u[nd] Mitzi nach Mugrau.
- 11./9. Mit Marie nach Budweis.
- 14./9. Klara ko[m]mt aus Mugrau.
- 15./9. Emmi u[nd] Mitzi aus Mugrau. Ich nach Prag. Erster⁶⁸⁹ Tag.⁶⁹⁰

adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany 1915, s. 112; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2733.]

⁶⁸⁴ Franz Josef Roth (1857-1916), syn Franze Rotha Marie Roth, roz. Bibl, zemřel podle matričního zápisu 10. srpna 1916 v Krajinské ulici čp. 46, pohřben 12. srpna na městském hřbitově. [*Sterbefall*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 62, s. 6; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2733; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819.]

⁶⁸⁵ Podrobně srovnej *Leichenbegängnis*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 63, s. 5, poděkování za vyjádření soustrasti se nachází v Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 64 na straně 10.

⁶⁸⁶ V Českém Krumlově se konala oslava svátku Das Allerhöchste Geburtsfest, tj. svátku na počest výročí narození císaře Františka Josefa I. K plánované oslavě a jejímu průběhu srovnej *Kaiserwoche in Deutschböhmen Deutsches*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 62, s. 5, *Zum 18. August*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 63, s. 4, *Volksfest*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 65, s. 6.

⁶⁸⁷ K připravovaným oslavám ve Vídni a jejich průběhu srovnej např. *Das Geburtsfest des Kaisers*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18677, s. 17; *Das Geburtsfest des Kaisers*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18678, s. 7-8; *Das Geburtsfest des Kaisers*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18679, s. 10-11.

⁶⁸⁸ Jakékoliv jednání či zasedání Městského svazu, resp. činnost, na níž by se Městský svaz podílel, se pro tento ani další dny nepodařilo prokázat.

⁶⁸⁹ Číslicí.

⁶⁹⁰ Dne 15. září 1916 se v Německém domě v Praze konalo mimořádné zasedání obchodního vedení Německé pokrokové strany v Čechách. Hlavním předmětem jednání na zasedání byla proběhlá jednání německých poslanců ve Vídni v tomto týdnu (tedy od 11. září 1916 do 17. září 1916), konkrétně pak založení „Německého národního svazu“ a tzv. „Německé pracovní společnosti“ („Die Deutsche Arbeitsgemeinschaft“), další platformy, v níž měli být němečtí poslanci sdruženi. Po projednání těchto dvou bodů (mezi řečnický je uveden i Josef Taschek) bylo přijato usnesení, v němž Německá pokroková strana v Čechách dala najevo, že „Arbeitsgemeinschaft“ „(...) není v současnosti nic jiného, a nemá být nic jiného, než pouhé taktické seskupení poslanců, a za tohoto předpokladu souhlasí (Německá pokroková strana – pozn. autora) se vstupem svých poslanců do tohoto seskupení a především by uvítala, aby si nová parlamentní skupina vyhradila samostatné vystupování vůči obyvatelstvu a vládě. (...)“. Vedení strany předpokládalo, že vstup jejich poslanců do tohoto uskupení neohrozí její samostatnost a od „Arbeitsgemeinschaft“ očekávala zastupování požadavků českých Němců, urychlené a uspokojivé řešení hospodářských otázek, uspokojení zájmů konzumentů a rychlé ukončení panující cenzurní praxe v záležitostech, nedotýkajících se války. Srovnej *Kundgebung der deutschen Fortschrittspartei*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 258, s. 4, k zakládajícímu shromáždění Německé pracovní společnosti *Die Deutsche Arbeitsgemeinschaft*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 257, s. 2; *Die deutsch-böhmische Fortschrittspartei über die Deutsche Arbeitsgemeinschaft*, Neue Freie Presse, 18075, s. 12. K zakládajícímu shromáždění znovuobnoveného Německého národního svazu srovnej *Vollversammlung des Deutschen*

- 18./9. Gratzen⁶⁹¹ bei Gräfin Buquoy⁶⁹² wegen Gemeindeschwestern.
 23./9. Mit Marie Mugrau. In Höritz Beratung wegen Gemeindeschwestern.⁶⁹³
 26./9. Fahre nach Wien. Hans Abends mit im Hotel.
 27./9. Wien Städtebund.⁶⁹⁴ Gräfin Wenkhein⁶⁹⁵ wegen Pflegenschwester.
 28./9. Wien Städtebund.⁶⁹⁶ Mit Hans.
 29./9. Nach Budweis.
 1./10. Wieder Uhren auf Winterzeit.⁶⁹⁷ 2./10. Marie spielt Piano. Selten.
 3./10. Mitzi nach Berlin.
 10./10. Frauenberg⁶⁹⁸ bei Fürstin Schwarzenberg.⁶⁹⁹ Pflegesch[wester] u[nd] Gem[e]i[n]de-

Nationalverbandes, Neue Freie Presse, Nr. 18702, s. 9, resp. *Die Sitzung des Deutschen Nationalverbandes*, Neue Freie Presse, Nr. 18703, s. 8-9.

⁶⁹¹ Něm. název pro Nové Hrady, v současnosti obec v českobudějovickém okrese, v této době stále ještě součást panství rodiny Buquoy, která jej získala jako švaberské dominium (Nové Hrady, Rožmberk a Libějovice) dne 6. února 1620, kdy tento majetek daroval císař Ferdinand II. hraběti Karlu Bonaventurovi Buquoy (1571-1621). Správně jsou Nové Hrady uváděny k roku 1915 jako součást politického okresu Kamenice nad Lipou [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 40; Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 254-255.]

⁶⁹² V tomto případě se jedná buď o Marii Valerii hraběnku Kinskou z Vchynic a Tetova (1896-1963), která byla od 7. července 1914 manželkou knížete Karla Jiřího Jindřicha Maria Ferdinanda Josepha Buquoy (1885-1952), 15. hraběte Buquoy, spíše však o Philippinu Theresii hraběnku Czernin-Morzin (1858-1937), manželku knížete Karla Bonaventury Jiřího Friedricha hraběte Buquoy (1854-1911), jejíž záslužná činnost v péči o raněné vojáky byla oceněna Řádem suveréna maltézských rytířů. [Pavel JURÍK, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008, s. 392-394; *Auszeichnung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 5, s. 6.]

⁶⁹³ Josef Taschek získal v této době na sociální zaopatření pracovních míst pro ošetřovatelky formou peněžních darů celkovou částku 2500 korun. Srovnej *Kriegsfürsorge*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 84, s. 4-5.

⁶⁹⁴ Dne 27. září se konalo zasedání obchodního vedení Městského svazu a Podvýboru pro projednávání otázek městské autonomie (Unterausschuß zur Beratung der Fragen der Städtenautonomie). Večer se účastníci v počtu asi sta městských zástupců sešli v Lidovém sklepě (Volkskeller) vídeňské radnice pod předsednictvím vídeňského starosty JUDr. R. Weiskirchnera. Po jeho zahajujícím projevu vystoupil jako následující řečník Josef Taschek. Podle listu Neue Freie Presse mj. poznamenal, „že válka přinesla útěchu, že se Němci v Rakousku společně našli. Těžší břemeno než kdokoliv z nás má však v této době starosta Vídně. V mnoha záležitostech nás hlavní město říše předešlo. Zmíním pouze převzetí vojenské ochrany Ortelsburgu, díky čemuž jsme u našich německých spolubratřích získali přátelství a sympatie. Město Vídeň nás také předešlo v tom ohledu, že nanejvýš podporuje ochranné spolky, a přál bych si, aby všechna německá města tohoto příkladu následovala.“ [*Das Programm des Deutsch-österreichischen Städtetages*, Neue Freie Presse, Nr. 18715, s. 8; *Bund der deutschen Städte Österreich*, Neue Freie Presse, Nr. 18716, s. 4.]

⁶⁹⁵ Hans Stratowa neuvádí ve svém osmísvazkovém díle „Wiener Genealogisches Taschenbuch“ z let 1926-1937 žádný podobný rod, uvedenému jménu se nejvíce blíží jméno rodu Weikersheim (7. svazek, s. 34), resp. Werklein (8. svazek, s. 140), odpovídající osobu se však nalézt nepodařilo.

⁶⁹⁶ V tento den pokračovalo zasedání Městského svazu hlavním zasedáním, které úvodním proslavem otevřel, stejně jako předchozí den, JUDr. Richard Weiskirchner. V projevu zmínil nutnost řešení řady důležitých otázek, které by měly ve svém důsledku vést k uspokojení požadavků německého obyvatelstva. Po tomto projevu následovalo jednoznačné schválení odeslání holdovacího telegramu císaři, dále zpráva o dosavadní činnosti Městského svazu, kterou shromáždění přednesl poslanec Emil Kraft. Jednání pokračovalo rokováním o aprovizačních otázkách, především o možnostech zajištění zásobování pro celou monarchii a o návrhu vlády chápat monarchii jako jednotnou oblast v rámci hospodářském i vyživovacím. Chomutovský starosta Ernst Storch přednesl zprávu na téma „Städteautonomie“, po níž bylo jednoznačně usneseno zachování obecní samosprávy v rámci rakouského obecního zákona z 5. března 1862, nakonec byla projednávána otázka probíhajícího pravidelného vyrovnaní s Uhrami. Zmíňme i skutečnost, že po zasedání mělo obchodní vedení Městského svazu v úmyslu vydat první výroční zprávu o dosavadní činnosti svazu. [*Das Programm des Deutsch-österreichischen Städtetages*, Neue Freie Presse, Nr. 18715, s. 8; *Der deutsch österreichische Städtetag*, Neue Freie Presse, Nr. 18717, s. 8.]

⁶⁹⁷ Převedení hodin z letního na zimní čas bylo rovněž reflektováno v tisku. [*Uebergang von der Sommerzeit zur mitteleuropäischen Zeit im Eisenbahnverkehr*, Neue Freie Presse, Nr. 18715, s. 11; *Das Ende der Sommerzeit*, Neue Freie Presse, Nr. 18718, s. 10; *Das Ende der Sommerzeit*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 75, s. 6.]

schwester.

12./10. Allein Mugrau. Höritz wegen Gemeindeschwester.⁷⁰⁰

19. 20./10. Prag. Partei⁷⁰¹. Zweiteilungsausschuß. Verpfleg[ung].⁷⁰² Statthalt[e]r.⁷⁰³

22./10. Hans kommt auf Urlaub aus Wien.

26./10. Schwarzenberg⁷⁰⁴ mit Sanitätszug⁷⁰⁵ da.

28./10. Bundesleitung mit Fr[äu]l[ein] Roller⁷⁰⁶ Brünn⁷⁰⁷ wegen Gemeindeschwest[e]r.

1./11. Hans nach <Gutwasser> Korneuburg.

⁶⁹⁸ Něm. název pro Hlubokou nad Vltavou, obec v českobudějovickém okrese, cca 9 km SZ od Českých Budějovic, v této době součást krumlovsko-hlubockého majorátu rodu Schwarzenbergů, jenž zde v 19. stol. vybudoval nové sídlo v duchu romantické gotiky, jehož závěrečný kámen byl položen roku 1871. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 394; Kolektiv autorů, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 72; Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany* 1915, s. 158-161.]

⁶⁹⁹ Zde Josef Taschek zřejmě hovoří o kněžně Theresii zu Schwarzenberg, rozené hraběnce von Trauttmansdorff-Wiensberg (1870-1945), která se 27. srpna 1889 provdala ve Vídni za knížete Jana Adolfa Nepomuka zu Schwarzenberg (1860-1938) a která v této době např. podporovala českobudějovický Pomocný komitét (Hilfsskomitee) v jejich péči o uprchlíky z Polska a jižního Tyrolska, nelze však vyloučit ani Taschkovo setkání s kněžnou Idou zu Schwarzenberg, rozenou von Liechtenstein (1839-1921) [Pavel JURÍK, *Jihočeské dominium. Rožmbekové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008, s. 218-220; *Oeffentlicher Dank*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 78, s. 6.]

⁷⁰⁰ Ve věci zajištění pracovních míst pro nové ošetřovatelky, a s tím spojených záležitostí, mimořádně zasedalo i vedení spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“, referát z tohoto zasedání spolu se seznamem některých zúčastněných přinesl článek *Deutscher Böhmerwaldbund*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 85, s. 4, na dalších jednáních, probíhajících ve Frymburku, bylo usneseno, přijmout jako ošetřovatelku blíže neurčenou slečnu Robitschkovou. [*Friedberg (Gemeindepflegerin)*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 87, s. 7, resp. *Hohenfurt (Gemeindeschwester)*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 87, s. 7.]

⁷⁰¹ Z podnětu Německé pokrokové strany hovořila státní delegace starostů a okresních starostů z Německých Čech (v této době se stále ještě jednalo pouze o název používaný pro oblast osídlenou většinou německého obyvatelstva, nikoliv o politický útvar, vytvořený po vzniku Československé republiky – pozn. autora) pod vedením člena panské sněmovny rakouské říšské rady Karla Urbana s místodržícím Maxem von Coudenhove (1865-1928). Předmětem rozhovoru byly záležitosti, týkající se zásobování měst a okresů, které jednotliví účastníci rozhovoru s místodržícím zastupovali. [*Vertreter Detschböhmens beim Statthalter*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 291, s. 2.]

⁷⁰² V otázce zásobování dospěla Německá pokroková strana k rozhodnutí zřídit poradní orgán pro otázky výživy v rámci své strany. [*Die Approvisierung Deutschböhmens*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 292, s. 2.]

⁷⁰³ Max Julius Viktor Maria hrabě von Coudenhove (1865-1928), rakouský právník a diplomat, c. k. dvorní rada vídeňského správního soudu, od roku 1908 do roku 1915 slezský zemský prezident, poté až do 29. října 1918 ve funkci pražského místodržícího. [Václav ČADA, *28. říjen 1918. Skutečnost, sny a iluze*, Praha 1988, s. 103; Heribert STURM, *Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhmischen Länder. 1., A-C*, München-Wien 1979, s. 211-212.]

⁷⁰⁴ Celým jménem Jan Nepomuk Adolf Maria Hubert Maximin kníže zu Schwarzenberg (1860-1938), od roku 1891 člen zemského sněmu Království českého, zvolen za šumavské okresy do říšské rady, c. a k. komoří a tajný rada, major v záloze, nositel řádu Zlatého rouna, rytíř Řádu Železné koruny 1. třídy, po smrti svého otce, knížete Adolfa Josefa zu Schwarzenberg (1832-1914) od roku 1915 dědičným členem panské sněmovny rakouské říšské rady. [Pavel JURÍK, *Jihočeské dominium. Rožmbekové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008, s. 220.]

⁷⁰⁵ Kromě nákladů jednoho lazaretního vlaku platil kníže Jan Nepomuk Schwarzenberg i náklady několika nemocnic v zázemí, srovnej Jurík, c. d., s. 220.

⁷⁰⁶ Patrně Helene Roller, odborná vyučující zdravotní školy Die Deutsche Fortbildungsschule v Brně. [*Zwanzigster Jahres-Bericht (44. Schuljahr) der Schulen des Frauenwerbvereines in Brünn Schmerlingstraße Nr 7 und 9. Für das Schuljahr 1915-1916. Veröffentlicht vom Direktor kaiserl. Rate Ladislaus Wlczek – Brünn*. Verlag des Brünnner Frauenwerb-Vereines. – Druck von W. Buchark in Brünn 1918, s. 14, 16.]

⁷⁰⁷ Něm. název pro Brno, hlavní město Moravy, které bylo roku 1850 prohlášeno statutárním městem a ve stejném roce se stalo i sídlem okresu. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008, s. 36; *Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1880*. Wien: Alfred Hölder, 1882, s. 279.]

- 9./11. Nach Wien.⁷⁰⁸ Abends mit Hans.
 10./11. Wien. Hauptstelle nationale Schutzarbeit.
 Städtebund.⁷⁰⁹
 11./11. Wien. Bei Ministerien. Bei Dr. Moll. Säuglingsfürsorge.
 Heimfahrt nun i[m]mer schwierig.
 16./11. Mit Marie Höritz-Mugrau u[nd] heim.
 18./11. Kriegsanleihevertrag Löhrl.⁷¹⁰
 19./11. Hans da.
 24./11. Hans hat Absicht Parkstrasse⁷¹¹ Haus Weber⁷¹² zu kaufen.

19.

1916

- 22./11.⁷¹³ Gestern Abends neun⁷¹⁴ Uhr starb⁷¹⁵ Kaiser Franz Josef.

⁷⁰⁸ Ve Vídni v těchto týdnech vrcholily přípravy na zřízení nového vyživovacího úřadu, který měl být zařazen pod již v říjnu 1916 zřízený vyživovací úřad. Srovnej *Die Errichtung des neuen Ernährungsamtes*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18760, s. 4, k zřízení viz *Das Amt für Volksernährung*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18763, s. 1; *Die Errichtung des neuen Ernährungsamtes*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18763, s. 2-3; *Das Ernährungsamt*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18763, s. 3-4.

⁷⁰⁹ Jednalo se o zasedání obchodního vedení Městského svazu pod vedením jeho předsedy, poslance říšské rady Emila Krafta, jednání se účastnili jako předseda celé organizace JUDr. R. Weiskirchner, dále starosta brněnské vládní rady Schnitzler, linecký starosta Dinghofer, mödlingský starosta Tamussino či poslanec Robert Freißler, který podal zprávu o organizaci vojenských vývařoven (Kriegsküche). Obchodní vedení svazu se rozhodlo rozvoj vývařoven podporovat a svolat pro tento účel v nejbližší době další zasedání výboru Městského svazu. [*Bund der deutschen Städte Oesterreichs*, Neue freie Presse, 1916, Nr. 18761, s. 11.]

⁷¹⁰ Profesor Rudolf Löhrl hovořil ve své přednášce o válečných půjčkách, jejich účelu, cílech a důležitosti „pro vítězné ukončení války“, přednášky se účastnili „špičky politických úřadů, stejně jako zástupci městských zastupitelstev, finančních záležitostí či zástupci spolků, stejně jako řada dalších lidí (...)“. Srovnej *Werbvorträge für Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 93, s. 4.

⁷¹¹ Komunikace vedoucí z míst dnešního Mariánského náměstí a končící na dnešním Senovážném náměstí sledovala v minulosti průběh vnějšího opevnění a umožňovala rychlé spojení mezi Píseckou a Svinenskou branou bez nutnosti projíždět centrem. Říkalo se jí Dlouhá cesta nebo Dlouhá jízda, něm. název Lange Fahrt. V 17. stol. byl několikrát změněn její tvar kvůli vzniku několika barokních bastionů, ještě 8. června 1875 však městský výbor potvrdil jako oficiální název Dlouhá cesta. V letech 1875-1880 začala na místě bastionů vznikat nová zástavba a městské sady, proto dostala ulice označení Na Sadech (Parkstrasse). Pod vlivem několikanásobných stavebních úprav existovaly určitou dobu dvě části této ulice, z nich po rozhodnutí městského zastupitelstva nesla první část od 8. dubna 1916 název třída generála-polního maršála Mackensena (Generalfeldmarschall Mackensen-Strasse), druhá část byla označena jako třída generála-polního maršála von Hindenburga (Generalfeldmarschall von Hindenburg-Strasse), obvykle se ale hovořilo o Mackensenově, resp. Hindenburgově třídě, postaru pak Na Sadech. Dne 16. ledna 1919 městská správní komise vrátila třídě oficiální název Na Sadech, Hindenburgova třída pak byla přejmenována na Besední třídu. Dne 28. dubna 1932 byla třída Na Sadech přejmenována vlivem oslav stého výročí narození Miroslava Tyrše na třídu Dr. Miroslava Tyrše (Tyršovu) a tento název nesla od 3. prosince 1932 i Besední třída. S platností od 6. června 1943 nesla třída název Reinhard-Heydrich-Ring (čeští obyvatelé používali vystižněji „náměstí českého vraha“), v květnu 1945 nesla třída nakrátko opětovný název Na Sadech, od 7. června 1945 pak Třída 5. května. Od 8. listopadu 1946 byla třída opět rozdělena na dvě části – Třída dr. Miroslava Tyrše, v úseku od Nové k Lannově ulici pak třída Národního odboje, 22. června 1955 bylo obnoveno jednotné označení Na Sadech. [Daniel KOVÁŘ-Petr KOBLASA, *Ulicemi Českých Budějovic. Názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005, s. 181-184.]

⁷¹² Dům nesl označení podle svého majitele, jak již bylo řečeno, jedná se o dům čp. 99/24 na Vídeňském předměstí, viz Václav KUDRNÁČ, *Úplný adresář hejtmanství Česko-Budějovického: soudní okresy Česko-Budějovický, Hlubocký, Lišovský, Trho-Svinenský a veškeré politické obce a osady*, Trutnov [1904], s. 154; [s. n.], *Verzeichnis mit neuestem Plan der Stadt Budweis samt Vorstädten*, Böhmisch-Budweis 1906, s. 70; [s. n.] *Úplný policejní seznam města Českých Budějovic*, České Budějovice [1923], s. [70].

⁷¹³ Ve formě zlomku.

⁷¹⁴ Číslicí.

⁷¹⁵ Srovnej vydání jednotlivých německých listů z 22. listopadu 1916 - † *Kaiser Franz Josef I.*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18771, s. 1; *Der Tod des Kaisers*, Neue Freie Presse, 1916, Nr. 18771, s. 3, *Kaiser Franz Joseph* †, Fremden Blatt, 1916, Nr. 324, s. 1; *Der Tod des Kaisers*, Fremden Blatt, 1916, Nr. 324, s. 2; *Kaiser*

- 26./11. Marie viel Arbeit mit Frauen Einkaufsvereinigung.⁷¹⁶
Kriegsanleiherechnerei.⁷¹⁷
28./11. Notarstelle⁷¹⁸ Besetzungsarbeit.⁷¹⁹ Dr. Feierfeil⁷²⁰ bittet.
30./11. Kaisertrauer⁷²¹ Gemeindegemeinschaft.⁷²²

Franz Joseph I. gestorben, Innsbrucker Nachrichten, 1916, Nr. 541, s. 1, *Kaiser Franz Josef †*, Innsbrucker Nachrichten, 1916, Nr. 541, s. 2; *Der gute Kaiser*, Neues Uhr 8 Blatt, 1916, Nr. 661, s. 1-2; *Unser Kaiser tot*, Die Neue Zeitung, 1916, Nr. 324, s. 1, stejnojmenný článek s. 5; *Kaiser Franz Josef gestorben*, Oesterreichische Volks-Zeitung, 1916, Nr. 324, s. 1; *König Franz Josef I. †*, Pester-Lloyd, 1916, Nr. 325, s. 1; *Die letzten Stunden*, Pester Lloyd, 1916, Nr. 325, s. 2; *Unser Kaiser tot*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 324, s. 1, *der Tod des Kaisers*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 324, s. 1 (Abend Ausgabe); *Der Kaiser tot*, Reichspost, 1916, Nr. 544, s. 2; *Die Todeskrankheit*, Reichspost, 1916, Nr. 544, s. 3; *Amtlicher Teil*, Wiener Zeitung, 1916, Nr. 268, s. 1; *Nichtamtlicher Teil*, Wiener Zeitung, 1916, Nr. 268, s. 2; *Se. Majestät Kaiser Franz Joseph I. †*, Wiener Zeitung, 1916, Nr. 268, s. 4; *Wien, 22. November*, Wiener Abendpost, 1916, Nr. 267, s. 1-2.

⁷¹⁶ Přesný čas vznik tohoto sdružení, jež není uváděno ve fondu Policejního ředitelství České Budějovice, uloženém v SOA v Třeboni, jako spolek, se bohužel nepodařilo zjistit.

⁷¹⁷ Výsledky výnosu patrně 4. válečné půjčky v Českých Budějovicích nejsou bohužel z důvodu chybějících záznamů městské finanční komise známy. Jinak v této době začínaly již přípravy na 5. válečnou půjčku, viz inzerci na podepsání 5. válečné půjčky, začínající v listu Budweiser Zeitung číslem 91, s. 2, 4, k průběžné částce, upsané filiálkou Živnostenské banky v Českých Budějovicích *Für die 5. österreichische Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 92, s. 5.

⁷¹⁸ Na základě notářského řádu, platícího v českých zemích od 1. října 1851, byl přikázán vznik notářských okresů, založeny notářské komory a upraven počet notářů. Pro českobudějovický obvod bylo stanoveno 9 notářů, z toho 2 v samotných Českých Budějovicích. Tento počet nebyl trvalý, např. roku 1882 působilo v obvodu C. k. krajského soudu již 16 notářů. Notářské komory působily jako samosprávná sdružení notářského stavu, notáři byli hospodářsky samostatní a nezávislí na státu, ač některé činnosti vykonávali z příkazu soudu. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 347-348. Nejnověji k vývoji českobudějovického notářství, a to v období let 1851-1951, Zuzana KÁROVÁ, *Českobudějovické notářství 1851-1951*, České Budějovice 2006, zejm. s. 19-28.

⁷¹⁹ Českobudějovické notářství bylo uvolněno po smrti notáře Karla Havelky a trvalo určitou dobu, než na jeho místo nastoupil nový městský právník, Franz Matusch. [Zuzana KÁROVÁ, *Českobudějovické notářství 1851-1951*, České Budějovice 2006, s. 43.]

⁷²⁰ JUDr. Edwin Feyerfeil (v tisku potvrzena i podoba jména Feierfeil), německý právník, byl v lednu roku 1915 jmenován c. k. notářem v Nových Hradech po zdejším odstupujícím notáři Gustavu Molitorovi, mj. členu novohradského obecního zastupitelstva. V letech 1920-1925 je JUDr. Edwin Feyerfeil uváděn jako člen Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé, a to za Německou stranu národní (Die Deutsche Nationalpartei). [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 254; Rudolf MOSSE, *Adresář republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství. Band I, Volkswirtschaftlicher Teil, Adressenverzeichnis: Böhmen*, Praha 1931, s. 914, *Personal-Nachricht*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 7, s. 4; <http://www.psp.cz/cgi-bin/ascii/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/FB.HTM>.]

⁷²¹ Stať o smrti Františka Josefa I. přinesl list Budweiser Zeitung rovněž 22. listopadu - † *Kaiser Franz Josef I.*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 92, s. 1, na straně 2 byla zveřejněna nástupnická řeč císaře Karla I. spolu s jeho stručným životopisem, na straně 4 se nachází kratší článek o smrti císaře Františka Josefa I., *Kaiser Franz Josef †*, a jeho plánovaném pohřbu do vídeňské kapucínské krypty, pohřebního místa panovníků habsburské dynastie, krátký popis programu připravované smuteční slavnosti ve Vídni *Kaiser Franz Josef I. †*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 93, s. 3, podrobný popis jejího průběhu srovnaj *Kaiser Franz Josef I. †*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 95, s. 4.

⁷²² Smuteční zasedání obecního výboru městského zastupitelstva se konalo na radnici 30. listopadu 1916 v 15 hodin [*Trauerkundgebung des Gemeindegemeinschafts der Stadtgemeinde Budweis aus Anlaß des Ablebens Seiner Majestät des Kaisers Franz Josef I.*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 93, s. 3], smuteční oslavy pořádali zástupci Spolku vojenských veteránů arcivévodý Rainera I. [*Erzherzog Rainer I. Militär-Veteranen-Verein in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 94, s. 4.], vedení Německé komunální obchodní školy [*Trauerfeier an der Deutschen Kommunal-Handelsschule*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 94, s. 4.] či zástupci právovárečných měšťanů [*Trauerkundgebung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 96, s. 3.], tisk nezapomněl rovněž zdůraznit, že jméno zesnulého manchy – Kaiser Franz Josef-Platz - nese hlavní českobudějovické náměstí [*Kaiser Franz Josef I. †*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 94, s. 7.]. Smuteční bohoslužba se konala i v židovské synagoze v Českých Budějovicích [*Trauerdienst*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 95, s. 4.], podobně jako u německé evangelické obce [*Deutsche evangelische Gemeinde (Schießstattgasse 28)*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 92, s. 7], vzpomenu na

- 2./12. Dorschenkauf⁷²³ Verproviantierung.
 3./12. Hans aus Korneuburg da.
 13. 14. 15./12.⁷²⁴ Da Beamte Bzoch⁷²⁵ einrückt Gefrett mit Stenografen.⁷²⁶
 16./12. Mitzi mit Kinder Prag Tetschen.⁷²⁷
 17./12. Forstkonzferenz wie schon oft wegen Hahn.⁷²⁸
 19./12. Gerta krank.
 24./12. Mit Marie am Friedhof. Weihnachtabends: Josef, Marie, Emmi, Klara vier⁷²⁹ Enkeln Kouba Ruckstuhl.
 29./12. Hans kommt aus Korneuburg.
 30./12. Dr. Jaksch, Dr. Kohn I[srael], Dr. Sachs⁷³⁰ komme[n] drei⁷³¹ Uhr n[ach]m[ittags] mir aus Zeitung⁷³² die Verleihung des Komthur Fr[an]z Jos[efs] Orden melden.
 31./12. Gratulationen. Silvester⁷³³ wie 24./12. und Hans.

1915

- 2./1. Krankenhausbauko[m]mission.
 8./1. Mitzi aus zweitem⁷³⁴ Stock rückwärts in erstem⁷³⁵ Stock Salon gezogen.
 16./1. Mitzi, Toni, Emmi wohnen bei uns, nun i[m]mer beisam[m]en.
 22./1. Toni erhält Signum laudis⁷³⁶ mit Kriegsdek[ung],⁷³⁷ das dritte⁷³⁸.
 3./2. Stadtrat⁷³⁹ mit Bäckern.⁷⁴⁰

zemřelého císaře bylo na zasedání Muzejního spolku [*Museumsverein*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 98, s. 4-5.]. Viz i Pecha, c. d., s. 55.

⁷²³ K cenám tresek ve městě, kterými bylo město zásobeno, porovnej *Dorschenpreise*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 99, s. 5.

⁷²⁴ Ve formě zlomku.

⁷²⁵ František Bžoch, kancelista purkmistrovského úřadu města České Budějovice. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112.]

⁷²⁶ Němečtí stenografové byli ve městě sdruženi ve dvou spolcích, „Deutscher Gabelsberger-Stenographenverein“, vzniklém v roce 1884, a v „Deutscher Stenographenverein“, vzniklém v roce 1896. [Václav KUDRNÁČ, *Úplný adresář hejtmánství Česko-Budějovického: soudní okresy Česko-Budějovický, Hlubocký, Lišovský, Trho-Svinenský a veškeré politické obce a osady*, Trutnov [1904], s. 134.]

⁷²⁷ Něm. název pro město Děčín v severních Čechách, v této době centrum stejnojmenného politického okresu. [Seznam míst v království Českém. Sestaven na základě úředních dat k rozkazu c. k. místodržitelství, Praha 1913, s. 86.]

⁷²⁸ Patrně Alexander Hahn, lesmistr městského Lesního a hospodářského úřadu v Českých Budějovicích. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112.]

⁷²⁹ Číslicí.

⁷³⁰ JUDr. Adolf Sachs, českobudějovický advokát se sídlem na Náměstí čp. 14. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 120.]

⁷³¹ Číslicí.

⁷³² Srovnej *Auszeichnung*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 101, s. 4.

⁷³³ Silvestrovskou oslavu pořádal ve městě např. turnerský spolek „Jahn“ s místní skupinou spolku „Bund der Deutschen in Böhmen“, a to v Hiemerově hostinci v Lannově ulici – *Silvesterfeier*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 100, s. 4; *Silvesterfeier*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 101, s. 5 – stejně jako „Deutscher Turnverein Budweis 1862“ - *Deutscher Turnverein Budweis 1862*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 100, s. 7; *Silvesterfeier*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 101, s. 6.

⁷³⁴ Římskou číslicí.

⁷³⁵ Římskou číslicí.

⁷³⁶ Signum laudis, medaile za zásluhy, udělována v Rakousko-Uhersku za statečnost v boji s nepřitelem. [Kolektiv autorů, *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích 7. Ř/Š*, Praha 1999, s. 130.]

⁷³⁷ K vyznamenání c. k. hejtmána 91. pěšího pluku Antona Wenzela Grafa tímto oceněním spolu s dekorováním dalších členů vybraných c. k. jednotek viz *Auszeichnung im Heere*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 8, s. 4.

⁷³⁸ Ve formě „3 te“.

⁷³⁹ Po inspekci okresního hejtmánství ve městě byly stanoveny maximální ceny, za které má být vykupována mouka od prroducentů, stejně jako cena mouky u určených prodejců. Ceny mouky měly být nadále oznamovány

- 2.-7./2. Marie krank. Unterleib Durchfall.
 13./2. Toni, Mitzi u[nd] Kinder in Mugrau.
 15./2. Hans Aufschub der Einrückung wegen Bau⁷⁴¹ militär Baraken.
 17. 18. 19. etc./2.⁷⁴² Verproviantierungsberatungen.⁷⁴³
 22./2. Nachricht, daß Karl Taschek⁷⁴⁴ finanziel fertig.
 1./3. Alle möglichen Sitzungen⁷⁴⁵ alle Tage.
 4.-7./3.⁷⁴⁶ Verkühlt bei Hause.
 8./3. Frau Rott u[nd] Miari⁷⁴⁷ Vortrag⁷⁴⁸ Frauen⁷⁴⁹ Kriegspflichten u[nd]

prostřednictvím novin či vylepovaných plakátů na veřejných prostranstvích. Na zasedání městské rady se projednávala otázka výroby jednotného druhu chleba, stejně jako dalších druhů pečiva, jež měly být prodávány za jednotné ceny. [*Eingesendet*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 11, s. 9; *Der Mehlmangel in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 12, s. 5; dále např. *Einheitsgebäck in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 13, s. 6; *Die Beschaffung von Mehl für Budweis*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 13, s. 6, *Einheitsgebäck in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 14, s. 8.]

⁷⁴⁰ Podrobný seznam městských pekařů podává ve svém adresáři Alois Chytil, viz Chytil, c. d., s. 137-138.

⁷⁴¹ V lednu 1915 již bylo v zajateckém táboře ve Freistadtu umístěno v 51 barácích kolem 13 000 válečných zajatců. Protože hrozilo stále větší přeplnění tábora, bylo rozhodnuto o stavbě „Lager 3“ a „Lager 4“. Lager 3 se skládal ze 4 obytných baráků a 4 objektů pro účely vaření na ploše 150 000 m². V případě Lager 4 se nejednalo o úsek pro zajatce, nýbrž o objekty pro umístění dozorcích oddílů a důstojníků. Tato část se rozkládala na ploše 36 000 m². [Fritz FELLNER, *Die Stadt in der Stadt. Das Kriegsgefangenenlager in Freistadt 1914-1918*, Oberösterreichische Heimatblätter, 1989, Hf. 1, s. 5-11.]

⁷⁴² Ve formě zlomku.

⁷⁴³ K zásobování moukou a jejímu prodeji ve městě viz *Der städtische Mehlverkauf*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 17, s. 5; dne 19. února se konalo zasedání městského okresního zastupitelstva, na němž se rovněž probíraly zásobovací otázky. Jako starosta města se Josef Taschek tohoto zasedání pochopitelně zúčastnil - *Kriegsfürsorge*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 18, s. 4.

⁷⁴⁴ V Českých Budějovicích se podařilo doložit dvě osoby jménem Karl Taschek, prvním z nich je Karl Taschek (*4. 11. 1863), syn obuvníka Franze Taschka a jeho manželky Barbory, roz. Klika, druhý, stejnojmenný syn Franze Taschka, se narodil 16. ledna 1865, případný vztah k Josefu Taschkovi není znám. Zápisy z bernartické matricy uvádí Františka Xavera Josefa Taschka (*1830) a Wenzela Taschka (1832-1895).

⁷⁴⁵ Pouze pro představu funkcí, jež v této době Josef Taschek mimo purkmistrovského úřadu vykonával, uveďme, že byl v této době mj. i členem „Die deutsche Bezirkskommission für Kinderschutz und Jugendfürsorge“ (Německá okresní komise pro ochranu dětí a péči o mládež) [*Die Deutsche Bezirkskommission für Kinderschutz und Jugendfürsorge*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 25, s. 4.], „Zentralkomitee für Flüchtlingsfürsorgetätigkeit“ (Centrální komitét pro péči o válečné uprchlíky) [*Flüchtlingsfürsorge*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 25, s. 4.], předsedou městského vyživovacího úřadu [*Budweiser Kriegsfürsorgeamt*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 25, s. 4.] a dalších korporací.

⁷⁴⁶ Ve formě zlomku.

⁷⁴⁷ Obě osoby se bohužel blíže nepodařilo určit, přímo se nepodařilo potvrdit ani jejich členství v „Reichsorganisation der Hausfrauen Oesterreichs“

⁷⁴⁸ Dne 8. března hovořila Fanny Freund-Marcus (*1872) z „Reichsorganisation der Hausfrauen Oesterreichs“ (Říšská organizace rakouských žen v domácnosti) o vaření a povinnostech žen za války, po přednášce následovala přednáška paní Rott. Následující den navazovaly tzv. Kriegskochkurse (doslova válečné kurzy vaření), vedené paní Miari v turnerském sálu měšťanské školy v Českých Budějovicích. [*Kriegskochkurse*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 18, s. 9; http://www2.onb.ac.at/ariadne/vfb/bio_freundfanny.htm; http://www2.onb.ac.at/ariadne/vfb/fv_rohoe.htm.]

⁷⁴⁹ Říšská organizace žen v domácnosti, jejíž prezidentkou se stala Fanny Freund-Marcus (*1872), vznikla v roce 1910 a byla, co se týče významu a počtu členek, středně silnou ženskou organizací v Rakousku. Bezprostředním podnětem jejího založení se stalo zdražení potravin, které v létě roku 1910 vedlo v Kremsu v Dolních Rakousích k ženami organizovanému bojkotu proti nákupu masa. Za účelem větší podpory se organizátorky tohoto bojkotu připojily ke skupině vídeňských žen a vytvořily na podzim 1910 pod vedením Elsy Beer-Angerer a Fanny Freund-Marcus Říšskou organizaci rakouských žen v domácnosti. Organizace byla velmi úspěšná a získala jen ve Vídni přes 10 000 členek, místní skupiny této organizace existovaly v dalších deseti rakouských městech. Koncept tohoto „hnutí žen v domácnosti“ ovšem musel čelit kritice, a to mimo jiné z vlastních řad, konkrétně z radikálního křídla měšťanského „ženského hnutí“. V protikladu ke konzumním společenstvím s obecně hospodářskými koncepty byla Říšská organizace žen v domácnosti jako spotřebitelská organizace součástí „Mittelstand-Selbsthilfe-Aktionen“ (doslova tedy „Akce svépomoci střední vrstvy“). Během 1. sv. války se organizace v rámci práce pro vojenské potřeby sloučila se Svazem rakouských ženských spolků (Bund der

Kochkurse.⁷⁵⁰

- 14./3. Die ehemalige Budweiser Gartenbesorgerin Veroni Liebl⁷⁵¹ nun bei uns in Mugrau kommt n[ach] Budw[ei]s.
- 19./3. In Wien stirbt Schwager des Hans – Nawratil,⁷⁵² Gatte der Kathi.
- 22./3. Přemysl⁷⁵³ gefallen.⁷⁵⁴
- 24.-28./3. Emmi krank.
- 30./3.-1./4. Wien beim Kriegsminister⁷⁵⁵ wegen Oberst[a]bsa[rt]zt Dr. Lederer.⁷⁵⁶
- 2./4. Toni u[nd] Mitzi u[nd] Kinder nach Wien.

20.

1915

- 4./4. Mit Marie Bahn u[nd] Fußmarsch Neudorf⁷⁵⁷ Hermansdorf.⁷⁵⁸

österreichischen Frauenvereine). V uvedeném časovém období vedla organizace, čítající v této době již přes 30 000 členů, rozsáhlé pomocné akce po celém Rakousku. Velmi se angažovala v pomoci ženám, hledajícím zaměstnání, a zajišťovala pro ženy různé příležitosti výdělků, i díky jiným pracím než tradičním „ženským“, což usnadňovala i probíhající válka. Po první světové válce organizace vydávala vlastní list, „ROHÖ-Flüglblatt“, později vydávaný pod novými názvy „Die Hausfrau“ (1925-1933), resp. „Die österreichische Hausfrau“ (1933-1938). Od počátku 20. let čelila organizace antisemitským výpadům ze strany vídeňských obchodníků, konkurenční organizaci představoval „Svaz německých žen v domácnosti v Rakousku“ (Verband deutscher Hausfrauen Österreichs). Fanny Freund-Marcus, sama židovského původu, zemřela podle všeho v terezínské věznici s režimem koncentračního tábora. [http://www2.onb.ac.at/ariadne/vfb/bio_freundfanny.htm; http://www2.onb.ac.at/ariadne/vfb/fv_rohoe.htm.]

⁷⁵⁰ Podrobný popis uskutečněných kurzů viz *Die allgemeine deutsche Frauenveriningung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 21, s. 5-6; *Kreiskochkurse*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 22, s. 4-5.

⁷⁵¹ Veronika Liebl (1835-1915), dcera českobudějovického poddaného a nádeníka Josefa Liebl a Marie Liebl, roz. Neubauer, narozená 3. února 1835 na Pražském předměstí čp. 90. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2730; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819.]

⁷⁵² Paul Nawratil, ženatý, zemřel 19. 3. 1915 ve věku 47 let, příčinou úmrtí zápal plic. [Wiener Stadt- und Landesarchiv, Totenbeschauptokoll (Paul Nawratil), 1917, N, März, fol. 10r.]

⁷⁵³ Przemysl, polské město v jihovýchodním Polsku na řece San, před 1. sv. válkou sídlo okresního hejtmánství. V roce 1772 bylo město připojeno k habsburské monarchii, v roce 1880 zde byla vybudována pevnost, obklopená dvěma pásy opevnění a v roce 1889 zde bylo umístěno velitelství 10. armádního sboru. Po vypuknutí 1. sv. války se město vzhledem ke své pevnosti dostalo do centra bojů a utrpělo boji mezi ruskými a rakouskými oddíly, pevnost samotná byla několikrát obléhána, po dobytí ruskými jednotkami ještě v tomtéž roce znovudobyta vojsky Ústředních mocností. Místní samospráva, složená z polských a ukrajinských zástupců, převzala moc ve městě 1. listopadu 1918. Za druhé světové války bylo město pod německou okupační správou, v červenci 1944 byli němečtí vojáci přinuceni ustoupit z města pod tlakem sovětských jednotek. V roce 1975 se pak město stalo centrem stejnojmenného vojvodství. [*Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1880*. Wien: Alfred Hölder, 1882, s. 359; Kolektiv autorů, *Všechno o Zemi. Místopisný průvodce světem*, Praha 2000, s. 554; Kolektiv autorů, *Malá československá encyklopedie 5. Pom/S*, Praha 1987, s. 152-153; <http://www.kki.krakow.pl/pioinf/przemysl/dzieje/dzieje2.html>; <http://www.kki.krakow.pl/pioinf/przemysl/dzieje/dzieje3.html>.]

⁷⁵⁴ K ztrátě pevnosti po soustředěném náporu ruských jednotek po předchozím obléhání viz *Przemysl gefallen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 24, s. 7-8; *Die Verluste von Przemysl*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 26, s. 2.

⁷⁵⁵ Alexandr Krobotin (1849-1933), rakouský důstojník a politik, polní zbrojmistr, v letech 1912-1917 ministr války, poté armádní velitel na italské frontě. [Richard BAMBERGER, *Österreich Lexikon. Erster Band, A-K*, Wien 1966, s. 636.]

⁷⁵⁶ Dr. Julius Lederer, vrchní štábní lékař místního vojenského a 38. brigádního pěchotního velitelství. Ve městě působil v této době jako vedoucí českobudějovických rezervních špitálů, když byl telegraficky převelen do Plané nad Lužnicí. Starosta J. Taschek, stejně jako okresní hejtmán Franz Hiebel a další představitelé městské samosprávy si přáli opětovný lékařův návrat a zrušení převelení, neboť lékař byl podle tisku mezi lidmi všeobecně oblíben. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 144; *Versetzung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 27, s. 3.]

- 5./4. Toni u[nd] Familie aus Wien.
 7./4. Toni's Eltern kommen aus Brandeis auf Besuch bis 11./4.
 10./4. Mitzi, Mimi, Günther krank.
 17./4. Landeskult[ur]rat⁷⁵⁹ Präsid[en]t Zuleger⁷⁶⁰ etc. da. 12./4. Landwirte
 Versa[mmlun]g.⁷⁶¹
 19./4. Rot Kreuz, Brotkarten⁷⁶² etc. etc. Sitzungen.
 24./4. Pauline Ritt stirbt im Spital⁷⁶³ in Wien.
 23. 26./4. Günther Masern. 27./4. fast aufgegeben. – 13./5. besser.
 27./4. Allg[emeine] Frauenver[eini]g[un]g⁷⁶⁴ Marie Vorsitz viel Arbeit.
 1./5. Kassierung des Regiments 28.⁷⁶⁵

⁷⁵⁷ Něm. název pro obec Nová Ves, nacházející se v českobudějovickém okrese, cca 7 km JV od Českých Budějovic. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 155.]

⁷⁵⁸ Heřmaň, v této době část obce Plavo, též Plava v českobudějovickém okrese (dnes obec Plav), v současnosti samostatná obec, cca 7 km JV od Českých Budějovic. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 150.]

⁷⁵⁹ Landeskulturrat (Zemská kulturní rada), „technicko-zemědělské kolegium, které vládě radíc, stranou stojí. V Království saském byly z 26 členů kulturní rady tři Ministerstvem pro vnitřní záležitosti jmenováni, ostatní zemědělskými spolky vysláni. V rakouských korunních zemích často nastupuje na místo zemských hospodářských společností, např. v Horních Rakousích, Čechách a na Moravě.“ [Meyers *Großes Konversations-Lexikon (Conversations-Lexikon). Ein Nachschlagwerk des allgemeinen Wissens. Band 12*, Leipzig 1908, s. 101.]

⁷⁶⁰ Theodor Zuleger (1858-1929), český politik německého původu. Po absolvování státního gymnázia v Plzni a rolnické školy v Kadani správce rolnické usedlosti v Libočanech u Žatce, kde roku 1883 zvolen starostou této obce, v témže roce se stal členem žateckého okresního zastupitelstva. Od roku 1901 poslancem českého zemského sněmu, v roce 1905 zvolen říšským poslancem za karlovarsko-podbořanský okres, do říšské rady znovuzvolen v roce 1907. Od roku 1900 delegátem německého odboru české zemědělské rady za okres žatecký, v roce 1903 místopředsedou této rady, později až do své smrti jejím předsedou. Po vzniku Československé republiky zvolen v roce 1920, znovu pak v roce 1925 do senátu Národního shromáždění republiky Československé, člen politického seskupení „Bund der Landwirte“ a předseda jeho senátorského klubu, člen výborů národohospodářského a imunitního, člen ředitelství české Hypoteční banky a předseda kuratoria Vyšší hospodářské školy v Kadani, stejně jako dalších zájmových sdružení a spolků. [<http://www.psp.cz/eknih/1925ns/se/stenprot/174schuz/s174001.htm>]

⁷⁶¹ Konkrétně se jednalo o zasedání důvěrníků jihočeské skupiny Strany německých rolníků (Bund der Landwirte), srovnej *Vertrauensmänner-Versammlung der deutschen Landwirte Südböhmens*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 28, s. 6.; *Vertrauensmänner-Versammlung der deutschen Landwirte Südböhmens*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 31, s. 7; průběh shromáždění - *Vertrauensmännerversammlung der deutschen Landwirte Südböhmens*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 33, s. 4-5. Již před tímto zasedáním se konalo zasedání německé agrární strany (Die deutsche Agrarpartei) v Čechách - *Beratung der deutschen Agrarpartei Böhmens*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 23, s. 7.

⁷⁶² Poukázky na výdej stanoveného množství chleba, Brotkarten, byly zavedeny spolu s poukázkami na mouku ve městě s platností od 11. dubna 1915. Srovnej *Einführung der Brot- und Mehlkarten*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 26, s. 7; *Einführung von Brotkarten in Böhmen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 27, s. 8.

⁷⁶³ V Marianengasse v IX. vídeňském okrsku, kde Pauline Ritt, roz. Langsteiner (†1915) zemřela, se nachází „Allgemeine Poliklinik der Stadt Wien“ (Všeobecná poliklinika města Vídně), vídeňský městský špitál, založený roku 1872 jako první poliklinika v Evropě, od roku 1890 ve vlastním domě. Činnost polikliniky byla financována na základě soukromých příspěvků, obzvláště díky dobročinným představením, pořádaným kněžnou Pauline Metternich, roz. hraběnkou Sándor (1836-1921), vnučkou knížete Klementa Lothara Metternicha (1773-1859), neteří a zároveň manželkou knížete Richarda Klementa Metternicha. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819; <http://aeiou.iicm.tugraz.at/aeiou.encyclp.p/p596625.htm>; <http://aeiou.iicm.tugraz.at/aeiou.encyclp.m/m584713.htm>; <http://aeiou.iicm.tugraz.at/aeiou.encyclp.m/m583439.htm>; <http://aeiou.iicm.tugraz.at/aeiou.encyclp.m/m585987.htm>]

⁷⁶⁴ Zasedání Prvního německého ženského a dívčího spolku se konalo 27. dubna v turnerské hale II. německé chlapecké školy měšťanské v Taschkově ulici, srovnej *Die allgemeine Deutschen Frauenvereinigung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 32, s. 4; podrobný popis průběhu přináší *Die allgemeine Deutschen Frauenvereinigung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 34, s. 4-5. Jednáno bylo hlavně o podílu spolku na dalších připravovaných pomocných akcích pro město v souvislosti s probíhajícími válečnými událostmi.

- 14./5. Hans wegen Einrückung über sein Vermögen u[nd]
Geschäft Aufstellung und 30./6. auch.
- 16./5. Hans Einrückung⁷⁶⁶ bis 30./6. erhalten.
- 20./5. Diese Tage Militärregimentsempfänge⁷⁶⁷ etc.
- 23./5. Mit Marie zu Fuß nach Frauenberg.
Italien erklärt⁷⁶⁸ Öster[reich] den Krieg.⁷⁶⁹
- 24./5. Mit Marie Puchharten, Schweiz, Gutwasser.
- 25./5. Öfter mit Marie im Lanna Garten.⁷⁷⁰
- 29./5. Nach einem Jahr wieder einmal⁷⁷¹ im Kino.⁷⁷²

⁷⁶⁵ Jako vojenská jednotka vznikl 28. pěší pluk, nesoucí na počátku 20. stol. jméno italského krále Viktora Emanuela III., svého vlastníka, 29. května 1698 z podnětu císaře Leopolda I., jenž jeho vytvoření svěřil hraběti Franzi Sebastianu von Thürheim (1665-1726). Pluk se účastnil válek o dědictví španělské, válek o dědictví slezské, stejně jako dalších významných konfliktů – mj. válek s revoluční Francií a Napoleonovými vojsky či v revolučních letech 1848/49 bojů v Itálii. V roce 1908 byl jeho velitelem jmenován Oberst-Regimentskommandant (vrchní plukovní velitel) Franz Daniel, pluk sídlil v Praze. V listopadu 1905 hlídkující vojáci tohoto pluku svorně odmítli pohoštění ohřátými párky, které jim na dvoře radnice dal starosta Josef Taschek připravit, čímž vznikla ve městě tzv. párková aféra, díky níž se ještě několik let poté užívalo v Českých Budějovicích pozdravu: „Tě párek!“ [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 13; Alexandr DUSCHNITZ-S. F. HOFFMANN, *Der oberste Kriegsherr und sein Stab. Die K. u. K. Wehrmacht in Wort und Bild 1908*, Wien 1908, s. 97.]

⁷⁶⁶ K probíhajícímu rukování viz *Einberufung der Landsturmjahrgänge 1873 bis 1877*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 35, s. 1; *Die Musterung der Achtzehnjährigen*, . Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 42, s. 1; *Die Musterung der 43- bis 50jährigen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 50, s. 1; *Die Charge der 43- bis 50jährigen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 50, s. 6.

⁷⁶⁷ Do Českých Budějovic přijely v průběhu dne do dvou skupin rozdělené oddíly náhradního praporu 6. pěšího zeměbranceckého pluku z Chebu, jež byly na nádraží přivítány starostou Josefem Taschkem a dalšími zástupci městské politické správy. [*Einzug des Egerer Landwehr-Infanterie-Regimentes in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 41, s. 8.]

⁷⁶⁸ Itálie, dlouholetý člen Trojspolku, tímto krokem de facto přešla do tábora dohodových mocností. Ač Rakousku vyhlásila válku v uvedený den, k podobnému kroku vůči Německu se odhodlala až v srpnu následujícího roku. Úspěchy italské armády však byly pramalé. Její pokus porazit rakouská vojska u Trenta a vniknout tak do rakousko-uherské nížiny vyústil v dlouhou bitvu na Soči, která přinesla obou stranám značné ztráty a táhla se s přestávkami od června do listopadu 1915. Situace na moři vypadala podobně, Itálie měla sice těžší ztráty, ale rakouské loďstvo mohlo operovat pouze na Jadranu, kde však nebylo příliš úspěšné. [Philip WARNER, *První světová válka*, Ostrava 1997, s. 89.]

⁷⁶⁹ K reflexi v listu Budweiser Zeitung viz přetištěné oznámení císaře Františka Josefa I. o vyhlášení války jeho zemi italským monarchou *An meine Völker!*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 41, s. 1, resp. *Die italienische Kriegserklärung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 41, s. 1-2.

⁷⁷⁰ Vojtěch Lanna ml. (1836-1909) zřídil r. 1905 Lannovu nadaci pro sirotky a té v lednu r. 1908 věnoval zděnou loděnici s částí pozemků včetně přilehlé zahrady. Ta se rozkládala západně od budov Lannovy loděnice a sloužila jako užitková zahrada obytného domu, rodiště Vojtěcha Lanny. V její severní části byla vystavěna počátkem 20. stol. oranžerie (stavební plány pocházejí z r. 1910) s prosklenou jižní stranou a sedlovou střechou. Situační plán zahrady z roku 1905 ukazuje změnu kompozice zahrady na okrasnou, s pravidelnou výsadbou keřů nebo květin před jižním průčelím obytného domu. Vstup do objektu zahrady vedl z východní strany za obytným domem, před budovou vlastní loděnice. Ostatní plocha zahrady s volně vedenými cestami měla být pojata krajinářsky. Otázkou zůstává, zda byl tento plán realizován. [Marie PAVLÁTOVÁ-Marek EHRlich, *Zahrady a parky jižních Čech*, České Budějovice 2004, s. 66-67.]

⁷⁷¹ Bio Royal promítalo v těchto dnech němý film s poetickým názvem „Der Traum eines österreichischen Reservisten“ („Sen jednoho rakouského rezervisty“) [„*Der Traum eines österr. Reservisten – im Kino J. Deutsch Vereinshausgasse*“, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 41, s. 7.]

⁷⁷² Prvními filmovými snímky, promítanými ve městě, byly záběry z rusko-japonské války, promítané roku 1908. O rok později přijel do Českých Budějovic z Berlína K. Oeser se stanem, který postavil na Senovážném náměstí a uspořádal v něm promítání filmů. Zaměstnanec Oeserova podniku Josef Deutsch (*1882) se v Českých Budějovicích usadil a zahájil v tanečním sále hostince U Černého koníčka dopolední a večerní kinematografická představení. Krátce nato uzavřel s městem smlouvu a nechal postavit dřevěnou budovu se secesním průčelím a lampami, Biograf Royal na Senovážném náměstí. Městu platil nájem 60 000 Kč a obec dostávala dávku ze vstupného. Společníci J. Deutsche byla jeho sestra, která se později provdala za českobudějovického podnikatele

- 1./6. Toni mit Reg[iment] 91⁷⁷³ nach Bruck.⁷⁷⁴ Hilda u[nd] Mimi Mums.
- 2./6. Nach acht⁷⁷⁵ Monaten mit Marie Mugrau.
- 3./6. Přemysl rückerobert.⁷⁷⁶
- 5./6. Mitzi zu Toni nach Wien. 9./6. zurück.
- 7./6. Fort wegen Militärkrankenbelag in Schulen⁷⁷⁷ Arbeit.
- 12./6. Mitzi u[nd] Kinder nach Franzensbad.
- 16./6. Mit Marie Mugrau. Grundstreifenkauf Thaler.
22. 23./6. Lemberg⁷⁷⁸ rückerobert.⁷⁷⁹
- 26./6. Concert⁷⁸⁰ für polnische Flüchtlinge.⁷⁸¹

Josefa Lindu, jenž celý podnik převzal a působil zpočátku i v nově postaveném biografu na Lineckém předměstí. Bio Royal bylo dlouho jediným kinem ve městě. Promítaly se filmy s německými titulky a zřízenec biografu je současně s promítáním překládal do češtiny. Těsně před první světovou válkou byl postaven Bio Grand na Mariánském náměstí, ve stejnou dobu pak Bio Elite v Jeronýmově ulici, kde se ale hrálo jen do vypuknutí války. Po jejím skončení vzniklo Bio Elekta, ve 20. letech již existovalo ve městě pět stálých kin – Grand Bio, Bio Hvězda, Bio Elekta, Bio Kotva, Bio Royal, v Suchém Vrbném pak tzv. sokolovna a německé Bio Central. V 50. letech 20. stol. vzniklo Letní kino Háječek a kino Vesmír, v 60. letech v Suchém Vrbném kino Mír. Do roku 1989 zůstala městu vlivem uzavřením nevyhovujících kin tři stálé biografy, Vesmír, Kotva a Mír. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 197-199.]

⁷⁷³ Vytvoření c. k. 91. pěšího pluku bylo schváleno v roce 1882, pluk se zformoval z 24. a 34. batalionu polních myslivců, 5. batalionu 11. pěšího regimentu prince Jiřího Saského, resp. 75. pěšího pluku hraběte Crennevilla. Jako okresní doplňovací a 1. štábní velitelství pluku byly zvoleny České Budějovice, prvním vlastníkem pluku pak byl jmenován 14. dubna 1885 polní maršál-poručík Ludvík rytíř Fröhlich von Elmbach und Groara, v letech 1904-1907 vlastnil pluk rytíř, od roku 1907 svobodný pán, Hubert von Czibulka, po něm urozený pán Kamillo Kettner von Kettenau. Kromě svého sepětí s městem je 91. pluk znám i díky osobě spisovatele Jaroslava Haška (1883-1923), který s ním v roce 1915 odcestoval po krátkém výcviku na haličskou frontu. Ze svých zkušeností autor zřejmě čerpal podněty k vytvoření řady postav ze slavných příhod „dobrého vojáka Švejka“, jehož fiktivní putimská anabáze se stala díky Haškově románu nesmrtelnou. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 137-138; Alexandr DUSCHNITZ-S. F. HOFFMANN, *Der oberste Kriegsherr und sein Stab. Die K. u. K. Wehrmacht in Wort und Bild 1908*, Wien 1908, s. 169.]

⁷⁷⁴ Již 19. května 1915 odcestoval 91. pěší pluk železnicí do Chebu (*Der Auszug der Budweiser Landwehr nach Eger*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 41, s. 7-8.), 1. června pak pokračoval do Bruck an der Leitha v Dolních Rakousích [*Abschiedsgruß der 91er*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 42, s. 4; *Abmarsch der 91er*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 43, s. 4.]

⁷⁷⁵ Číslicí.

⁷⁷⁶ K postupu rakouských oddílů a znovudobytí Przemyslu - *Der Bericht unseres Generalstabes*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 43, s. 8, resp. *Anläßlich der Wiedereroberung Przemysls*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 43, s. 8.

⁷⁷⁷ Josef Taschek mimo tuto činnost věnoval velkou část tohoto období také přednáškám o různých záležitostech, války se týkajících, pro některé německé školy Českých Budějovicích. [*Kriegsvorträge für Schüler*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 35, s. 4; *Kriegsvorträge für Schüler*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 37, s. 5.]

⁷⁷⁸ Něm. název pro Lvov, průmyslové město na západě Ukrajiny, historické centrum Haliče asi 470 km západně od Kyjeva, které bylo založeno v roce 1256 a v roce 1340 si jej podmanili Poláci. Od roku 1772 do roku 1918 bylo město součástí Rakouska, pak bylo znovu připojeno k Polsku, jemuž náleželo až do roku 1939. Od tohoto roku bylo město v držení SSSR a od roku 1991 náleží Ukrajině. [*Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1880*. Wien: Alfred Hölder, 1882, s. 312; Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl XVI. Lih-Media*, Praha 1900, s. 498-501; Kolektiv autorů, *Všechno o Zemi. Místopisný průvodce světem*, Praha 2000, s. 406.]

⁷⁷⁹ Podrobněji viz *Der Vormarsch in Galizien. Der Vormarsch gegen Lemberg*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 48, s. 2; *Bericht unseres Generalstabes*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 48, s. 6; *Der Vormarsch in Galizien*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 49, s. 2; *Lemberg erobert*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 49, s. 2; *Die Einnahme Lembergs*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 49, s. 4.

⁷⁸⁰ Koncert na podporu uprchlíků, žijících v Českých Budějovicích a okolí, se konal ve 20 hodin v Městském divadle, vystupující a program viz *Wohltätigkeitskonzert*, Budweiser Zeitung, 1916, Nr. 48, s. 6; *Wohltätigkeitskonzert*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 49, s. 4; *Wohltätigkeitskonzert*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 50, s. 4-5.

- 1./7. Hans Einrückung⁷⁸² bis 15./8. verlängert.
 5./7. Vroni Liebl Begräbnis,⁷⁸³ wurde aus Mugrau ins Krankenhaus.
 6./7. Marie nimmt Kohlensauere Bäder.
 7./7. Installation⁷⁸⁴ Gutwasser⁷⁸⁵ Pfarrer Kopecky.⁷⁸⁶
 10./7. Mit Marie Mugrau.
 13. 14./7. Prag. Bei Hofrat Rapprich⁷⁸⁷ wegen Enthebung Hans.
 15./7. Mit Bischof Hulka Dombaukomite.⁷⁸⁸
 17./7. Marie einundzwanzigstes⁷⁸⁹ Kohlensaueres Bad.
 Abends Regimenti 101⁷⁹⁰ Concert⁷⁹¹ bei Glocke.

⁷⁸¹ V průběhu první světové války se město nacházelo mimo oblast vlastních vojenských operací. Válka do života českobudějovických obyvatel vstupovala nejčastěji v podobě přesunů vojenských jednotek, příjezdů transportů raněných či uprchlíků z obsazených oblastí - kromě polských uprchlíků se ve městě a jeho okolí usazovali dle německého tisku i utečenci z Haliče – a zejména stále se zhoršující zásobovací situací. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 528.] Utečencům z Českých Budějovic a okolí, kteří se chtěli vrátit z hospodářských či soukromých důvodů zpět do Haliče a na Bukovinu, byla na začátku července 1915 přislíbena pomoc zemského místodržitelství úřadu v Praze. [*Rückkehrsbewilligung für Flüchtlinge*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 52, s. 7.]

⁷⁸² Johann Stepan se narodil roku 1882, takže se jej týkalo, stejně jako dalších rukujících vojáků, ročníky narození 1878-1886, odložení termínu jejich narukování z 15. července na 16. srpna 1915, a to účinkem povolávací vyhlášky Ministerstva pro zemskou obranu z 12. června 1915. [*Die Einrückung der Jahrgänge 1878 bis 1886 verschoben*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 52, s. 5.]

⁷⁸³ Veronika Liebl (1835-1915) zemřela 3. července 1915 ve Všeobecné nemocnici v Českých Budějovicích, jako příčina smrti uvedena rakovina tlustého střeva, pohřbena byla 5. července 1915 na městském hřbitově v Českých Budějovicích. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819.]

⁷⁸⁴ Slavnostního uvedení faráře Karla Kopeckého do dobrovodského farního úřadu se kromě Josefa Taschka účastnil samozřejmě jako světitel biskup českobudějovický biskup Josef Antonín Hůlka, dále jako patronátní zástupci pánové Jakob Stabernak, Franz Spatschek a Franz X. Reitterer. [*Amtseinführung des Pfarrers von Gutwasser*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 53, s. 5.]

⁷⁸⁵ Od 16. stol. se na území tehdy ještě neexistující vsi dobýval křemen, obsahující hlavně pyrit a arsenopyrit, doprovázený i ryzím zlatem. Výskyt rud měl vliv i na složení vody, vytékající ze skal. Její léčivé účinky byly brzy rozpoznány a daly místu pojmenování. Jako projev díkyvdání dal městský písař Jan Karmenský z Ebenfeldu v letech 1630-1632 vystavět na návrší nad pramenem kostelík Panny Marie Bolestné. Působil při něm jen zvoník a od roku 1699 se ve zdejší poustevně vystřídalo několik poustevníků. Špatný stavební stav a malá kapacita kostelíka, i přes přístavbu z roku 1709, podnítily výstavbu nového většího kostela Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě, která se uskutečnila v letech 1733-1735 podle plánů Kiliána Ignáce Dienzenhofera (1689-1751), freskovou výzdobu provedl Václav Vavřinec Reiner (1689-1743) Nový kostel se stal jednou z nejceněnějších barokních staveb v jižních Čechách a cílem a dějištěm mnoha velkých poutí a procesí. Fara byla v Dobré Vodě zřízena roku 1808, starý kostelík byl přeměněn v kapli sv. Linharta a sloužil poutním účelům. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 92-93.]

⁷⁸⁶ Karel Kopecký nastoupil do farního úřadu po zemřelém faráři Eduardu Hoffmannovi (1866-1915), který zesnul dne 30. ledna 1915 ve věku 48 let, místo úmrtí Na Sadech čp. 34, pohřben 1. února 1915 na městském hřbitově. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2819.]

⁷⁸⁷ Franz Rapprich, úředník českého místodržitelství, v letech 1902-1904 okresní hejtmán v Chebu, jehož doc. Ludmila Sulitková uvádí v souvislosti s podporou nového, tzv. oberhollabrunského, kancelářského řádu z počátku 20. stol., který se v českém prostředí plně ujal v roce 1911. Spisový systém, uplatňovaný ve státní správě, bývá proto též nazýván Rapprichův. [Alexandra ŠPIRITOVÁ, *Slovník představitelů státní správy v Čechách 1850-1918*, Praha 1993, s. 239; http://www.ff.ujep.cz/archivnictvi/spisova_sluzba.pdf.]

⁷⁸⁸ Na biskupskou katedrálu, německy Dompfarrkirche, byl kostel sv. Mikuláše povýšen roku 1785 po zřízení českobudějovického biskupství. V roce 1912 proběhly částečné stavební úpravy katedrály, které připomíná datum nad jižní sakristií. Do hlavní lodi byly umístěny mramorové oltáře sv. Auratiana a sv. Josefa s obrazy od Františka Bohumila Doubka (1865-1952). [SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. č. 5946, kart. 588; Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 245.]

⁷⁸⁹ Číslicí.

⁷⁹⁰ C.k. 101. pěší pluk byl vytvořen na podzim roku 1882 z 5. batalionu 37. pěšího pluku arcivévody Josefa, 39. pěšího pluku velkoknížete Alexeje, 46. pěšího pluku vévody Bernarda Sasko-Meiningského a 68. pěšího pluku svobodného pána von Rodicha. Jeho doplňovacím okresním velitelstvím bylo stanoveno maďarské město Békécsába, do jubilejního roku 1908 je uváděna pouze jeho účast na císařských manévrech. Vlastníkem pluku

1915

- 20./7.⁷⁹² Mitzi aus Franzensbad.
 22./7.⁷⁹³ Mit Marie, Mitzi, Günther, Mimi, Emmi, Hilda, Gerta, Ditmar,
 Klara, Herta, Gertl u[nd] Mägde⁷⁹⁴ Anna, Kathi, Anna, Marie, Lina,
 nach Mugrau. Siebzehn⁷⁹⁵ Personen.
 23./7. Mit Marie nach Budweis.
 24./7. Mit Marie nach Mugrau. 25. 26. Hans in Mugrau.
 27./7. Mit Marie nach Budweis.
 29./7. Dr. Schreiner am Bahnhof. Fahrt sehr oft durch.
 31./7. Mit Marie nach Mugrau.
 1./8. Hans in Mugrau Thaler Grund 799.80[m]² ausgemessen.
 2./8. Emmi, Mitzi, Kinder u[nd] Prager Merten⁷⁹⁶ in Glöckelberg.⁷⁹⁷
 3./8. Mit Marie nach Budweis.
 5./8. Warschau⁷⁹⁸ u[nd] Iwangerod⁷⁹⁹ besetzt.⁸⁰⁰
 8./8. Marie verkühlt. Ich in Kaplitz⁸⁰¹ Bund d[er] Deutschen⁸⁰²

byl v této době polní zbrojmistr Karl svobodný pán Drathschmidt von Bruckheim, vrchním plukovním velitelem Anton Bellmond urozený pán von Adlerhorst. Po přeložení 91. pěšího pluku do Brucku nad Litavou dne 2. května 1915 přišel na jeho místo do Českých Budějovic právě tento pluk, ke konci války, jak bylo řečeno, tvořil vojenskou posádku 25. pěší pluk z Lučence a 6. střelecký pluk z Chebu, posádkový velitel měl k dispozici i několik dělostřeleckých oddílů z Rakous a Štýrska a oddíl českých dělostřelců a pěšáků z 28. pěšího pluku. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 545; Alexandr DUSCHNITZ-S. F. HOFFMANN, *Der oberste Kriegsherr und sein Stab. Die K. u. K. Wehrmacht in Wort und Bild 1908*, Wien 1908, s. 169.]

⁷⁹¹ Doložen máme pouze plánovaný koncert kapely 101. pluku z druhého dne, který se měl uskutečnit v restaurantu „Bellevue“, za nepříznivého počasí pak v hotelu „Slunce“. Dne 7. srpna ve 20 hodin pak tento soubor pořádal symfonický koncert v Městském divadle. [*Symphoniekonzert*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 61, s. 4; *Festsymphoniekonzert der 101er*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 62, s. 4; *Konzertertag*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 63, s. 6.]

⁷⁹² Ve formě zlomku.

⁷⁹³ Ve formě zlomku.

⁷⁹⁴ Služebné Taschkovy a patrně i Grafovy rodiny se nepodařilo blíže identifikovat.

⁷⁹⁵ Číslicí.

⁷⁹⁶ Tuto osobu se nepodařilo blíže určit.

⁷⁹⁷ Něm. název pro obec Zvonková, dnes Přední Zvonková, nacházející se v krumlovském okrese, cca 5 ½ km JZ od Horní Plané. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 304, http://www.ckrumlov.info/docs/en/region_histor_cnslop.xml?style=printable.]

⁷⁹⁸ Něm. název pro Varšavu, největší a hlavní město v Polsku, jež vystřídalo na pozici hlavního města Krakov, a sice roku 1596. Podél cesty z Varšavy do Krakova se nachází významné objekty polské historie – královský palác, městské paláce šlechty, univerzita, 10 km od středu města pak královská letní rezidence Wilanów, vybudována v 80. letech 17. stol. pro polského krále Jana Sobieského. [Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl XXVI. U-Vusín*, Praha 1907, s. 429-433; Kolektiv autorů, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl XXVII. Vůz-Žyžkowski*, Praha 1908, s. 144.]

⁷⁹⁹ Iwangerod, rus. Ивангóрод, ruské město, cca 160 km JZ od Sankt Petersburgu, založené roku 1492 ruským carem Ivanem III. [Kolektiv autorů, *Sovětskij encyklopedičeskij slovar*, Moskva 1980, s. 477.]

⁸⁰⁰ Srovnej *Warschau gefallen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 61, s. 2; *Bericht unseres Generalstabes*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 61, s. 8.

⁸⁰¹ Něm. název pro Kaplici, obec v českokrumlovském okrese, cca 13 km JV od Českého Krumlova. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 263-265.]

⁸⁰² Bund der Deuschen, německá zemská organizace, jejímž cílem bylo přispívat k duchovnímu a hospodářskému rozvoji německého obyvatelstva v Čechách. Českobudějovický místní odbor, založený roku 1894, podporoval zakládání německých škol a knihoven, inicioval vydávání publikací a tiskovin a propagoval hospodářské aktivity. Pracovala v něm řada významných kulturních a politických představitelů, mj. Josef

- Hauptvers[ammlun]g.⁸⁰³
- 12./8. Sparkasse Miksch u[nd] Mrkwitschka⁸⁰⁴ – Sportgrund.
- 14./8. Mit Marie nach Mugrau. Emmi mit Kinderf[räu]l[ein] Czaiek⁸⁰⁵
ins Krankenhaus.
Hans u[nd] Emmi wieder hinaus.
Zweiunddreizig⁸⁰⁶ Betonsäulen beim Garten fertiggestellt.
- 17./8. Mit Marie nach Budweis.
- 18./8. Wehrschild in Eisen.⁸⁰⁷ Waldfest 101.⁸⁰⁸ Theater⁸⁰⁹ etc.
- 20./8. Mimi in Mugrau Masern. Emmi u[nd] Klara u[nd] Kinder
nach Budweis.
- 21./8. Brotkrawall.⁸¹⁰
- 25./8. Polen Gerichtspräsident Dr. Manibus⁸¹¹ wegen Schule⁸¹² Dank.

Taschek či August Knapp (1861-1938). O velikosti členské základny ve městě nejsou doklady. Spolek byl rozpuštěn na základě nařízení říšského protektora 26. 8. 1939. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 522.]

⁸⁰³ Oznámení konání 21. valného shromáždění spolku „Bund der Deutschen“ viz *Bundes-Hauptversammlung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 49, s. 5; *Hauptversammlung des B. d. D. i. B. am 7., 8. und 9. August 1915 in Kaplitz*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 50, s. 5; podrobný referát ze shromáždění srovnej 21. *Hauptversammlung des Bundes der Deutschen in Böhmen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 62, s. 5.

⁸⁰⁴ Patrně Josef Mrkvíčka, který byl řídícím stavebního úřadu městského úřadu v Českých Budějovicích. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112.]

⁸⁰⁵ Tuto osobu se nepodařilo identifikovat, snad zaměstnankyně českobudějovické nemocnice, ovšem v seznamu zaměstnanců uvedena není, problémem je časové omezení přehledu zaměstnanců (C+Č) lety 1879-1902. [SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, inv. č. 3379, sign. 7 4/1-4, kart. 311, resp. inv. č. 3467, sign. 7 37/1, kart. 356.]

⁸⁰⁶ Číslicí.

⁸⁰⁷ Jednalo se o dřevěné štíty, do nichž byly zatloukány zakoupené hřebíky, výtěžek z prodeje hřebíků pak šel na různé propagandistické akce a válečné účely. V Českých Budějovicích byly tyto „Wehrschilde“ přivezeny do města již v předcházejícím měsíci a vystaveny na radnici v den jubilea narození císaře Františka Josefa I., tzn. 18. srpna. Cena hřebíků byla 50 h, 1, 3, 5 a 10 K, kupec obdržel „Wehrschild-Karte“, na níž bylo číslo, pod nímž bylo jméno kupce, a tím i přispěvatele, vedeno v tzv. „děkovné knize“ („Wehrschild-Gedenkbuch“), vystavené v prostorách radnice. [*Zwei Wehrschilde in Eisen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 48, s. 4; *Zwei Wehrschilde in Eisen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 56, s. 8; *Wehrschild in Eisen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 63, s. 4; *Wehrschild in Eisen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 64, s. 4; slavnostní projev starosty Taschka viz *Wehrschild in Eisen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 66, s. 4-5.]

⁸⁰⁸ Jednalo se o slavnost, uskutečňovanou v Haiderwaldu u Českých Budějovic, lese cca 1 km SZ od Šindlových Dvorů, v rámci oslav narozenin císaře Františka Josefa I. Doprovodný program slavnosti uskutečnila kapela 101. pěchotního pluku. [*Karte der Umgebung von Budweis, herausgegeben vom deutschen pädagogischen Vereine in Budweis*, 1900; *Kaisers Geburtstag*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 65, s. 4.]

⁸⁰⁹ V Českých Budějovicích se stejně jako v dalších městech habsburské monarchie konala oslava 85. narozenin panujícího císaře Františka Josefa I., svátek měl být využit i pro válečné potřeby. V městském divadle se večer konalo slavnostní program, jehož výtěžek měl připadnout na vojenské účely. [*Die Kriegsfürsorgeveranstaltung am 18. August*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 56, s. 5; *Deutschböhmisches Kriegsfürsorgetag am 18. August*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 59, s. 6.]

⁸¹⁰ Podle listu Budweiser Zeitung se shromáždění žen, značně nespokojených se stavem zásobování města moukou, a tím vyplývajícím nedostatkem chleba, dostavilo dopoledne na městskou radnici. Josef Taschek, vyrušený nastalým hlukem, se měl snažit s rozčilenými ženami domluvit, což ovšem vzhledem k překřikování účastnic nebylo jednoduché. Na radnici se dostavil i okresní hejtman Hiebl, snažící se rovněž s rozzuřenými ženami domluvit a s pomocí úředníků purkmistrovského úřadu je uklidnit, resp. přimět k rozumnému jednání. Celá věc nakonec skončila přivoláním příslušníků městské policie a zadržením několika žen, jež byly po výslechu propuštěny. [*Zur Mehlversorgung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 66, s. 5-6.]

⁸¹¹ JUDr. Manibus, blíže neurčený polský soudní prezident.

⁸¹² Jedná se patrně o vyjádření díků za zřízení dvojtřídní německé školy pro uprchlíky z obsazených oblastí, na jejímž vytvoření se podíleli řídící C. k. německé odborné školy klempířské a instalatérské J. Bubak a řídící C. k. německého učitelského ústavu v Českých Budějovicích Franz Engl. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl*

- 26./8. In Mugrau allein.
 3./9. Toni verwundet⁸¹³ von dem⁸¹⁴ Mrzli Vrh.⁸¹⁵ <kom[m]en[n]d>.
 5. 6./9. Nachts stirbt der Vater⁸¹⁶ des Hans 73 Jahre, Begräbnis⁸¹⁷
 8./9.
 10./9. Prag. Gesetze beraten. Nach Karlsbad.⁸¹⁸
 11./9. Karlsbad – Bezirkstagung⁸¹⁹ mit Statthalter⁸²⁰ etc.
 12./9. Linzer Vorstadt⁸²¹ Kirchenbau⁸²² fest.

III. *Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 114, 115; *Eine Flüchtlingschule in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 59, s. 5.]

⁸¹³ Podle všeho tak Taschkův ze' Anton Wenzel Graf zasáhl v bojích na tyrolské frontě do bojů na úseku Mrzli vrh-Sljemme. [*Bericht unseres Generalstabes*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 68, s. 2.]

⁸¹⁴ Vloženo, velmi špatně se čte.

⁸¹⁵ Mrzli Vrh, též Mrzlivrh, osada v rakouském Přímoří, spadající pod okresní hejtmanství v Kranji, dnes obec ve Slovinsku. [*Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung von 31. Dezember 1890*, Wien: Alfred Hölder, 1892, s. 136; <http://www.stat.si/eng/index.asp>.]

⁸¹⁶ Johann Štěpan (1842-1915), schwarzenberský bednářský mistr, syn knížecího hajného Johanna Štěpana z Českého Krumlova a jeho manželky Evy Štěpan, roz. Wagner, manžel Theresie Peschko, dcery Josefa Peschka, knížecího hajného z Českého Krumlova, a jeho manželky Evy Proschko, roz. Seltsam. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2874; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2902; http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2923.]

⁸¹⁷ V matrice zesnulých je zemřelý uveden jako Johann Stiepan, pohřben na hřbitově u sv. Markéty v Českém Krumlově. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2923.]

⁸¹⁸ Něm. název pro Karlovy Vary, lázeňské město v západních Čechách. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 1286-1310.]

⁸¹⁹ Kromě hraběte Coudenhove se zasedání účastnil jako prezident zemské správní komise i hrabě Vojtěch Schönborn. Zasedání bylo otevřeno mj. poslanci Rudolfem Lodgmanem von Auen a Gustav Schreinerem, následovala volba předsednictva, do něhož byli zvoleni okresní starostové Köhler z Ústí nad Labem, Tietz z Karlových Varů a Peter ze Sokolova, následovaly projevy Maxe von Coudenhove a Vojtěcha Schönborna, týkající se současně vnitropolitické situace, zmíněna byla nutnost řešit zásobovací a vyživovací otázky v součinnosti s představiteli samosprávy v jednotlivých obcích. Následovalo samotné přivítání účastníků sněmu karlovarským starostou Pfeiferem a okresním starostou Tietzem, uvítací projev přednesl ústecký starosta Köhler. Po dopoledním zasedání byla ve 13 hodin připravena pro účastníky sněmu slavnostní tabule, po jejímž ukončení si hrabě Coudenhove prohlédl město. [*Die Versammlung der deutschen Bezirksobmänner in Karlsbad*, Prager Tagblatt, 1915, Nr. 253, s. 10-11.]. Oznámení o účasti českobudějovických zástupců na tomto zasedání viz *Deutscher Bezirksobmännertag in Karlsbad*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 71, s. 6.

⁸²⁰ K odjezdu hraběte Coudenhove do Karlových Varů viz *Deutsche Bezirksobmännerkonferenz in Karlsbad*, Prager Tagblatt, 1915, Nr. 252, s. 2.

⁸²¹ Linecké předměstí, též Rožnovské, Krumlovské předměstí v jižní části města, ohraničené na západě Vltavou, na východě Malší a na jihu železniční vlečkou. V období let 1904-1921 bylo osadou obce České Budějovice, potom městskou čtvrtí. Linecké předměstí vznikalo pozvolna od 18. stol. podél staré obchodní silnice z Podunají do Čech a od města je oddělovalo koryto řeky Malše a velký Rožnovský (Krumlovský) rybník při soutoku obou řek, původně určený na ochranu města proti případnému útoku od jihozápadu a k zachycování návalů vod. Za rybníkem stál od 14. stol. Luční mlýn, nacházely se zde i pozemky děkanského dvora. V letech 1721-1726 byla v této oblasti postavena vodárenská věž, v letech 1824-1828 zde byla zřízena konečná stanice koněspřežní železnice. V roce 1847 vznikla v Lineckém předměstí díky Carlu Hardtmuthovi (1804-1881) továrna na tužky a keramické zboží, téhož roku byla postavena i sirkárna a roku 1848 byla zahájena stavba lednicového sklepu pozdějšího Měšťanského pivovaru. Díky dostatku místa byly v tomto předměstí umístěny městský chudobinec (1896-98), zeměbrancecké kasárny (1899), synagoga (1888), na Zátkově nábřeží vybudován v roce 1903 Justiční palác, dále od města pak nemocnice (1911) a v průběhu let 1914-1915 nový kostel sv. Jana Nepomuckého. Úpravou západní poloviny dna vypuštěného krumlovského rybníka vznikl park Háječek, v období let 1918-1939 nové bloky rodinných vil či nájemních domů. Na soutoku Vltavy a Malše byla zřízena hvězdárna a botanická zahrada, po roce 1945 letní kino, mrázírny, zimní stadion, ke hvězdárně přistaveno planetárium, přibýly panelové domy, budova Polikliniky Jih, Muzea dělnického revolučního hnutí (dne Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích) a budova Jihočeského krajského výboru KSČ (dnes sídlo okresního úřadu). [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 241-242.]

- 16./9. Günther in erste⁸²³ Realschulklasse.
18./9. Josef Stegmann⁸²⁴ stirbt in Linz.⁸²⁵

22.

1915

23. 24. 25./9. Wien. Städtebund⁸²⁶ u[nd] Ministerien.
26./9. Die taglichen Spaziergänge mit Marie, nun
öfter auch Günther mit.
29./9. Ährentagfest.⁸²⁷ Sitzungen Deutsche u[nd] Čechen, Herren u[nd] Damen.
3./10. Ährentag Ansprachen.
5. 6./10. Hochwasser.⁸²⁸
13./10. Mit Marie Mugrau.
17./10. Ährentag.⁸²⁹ 6900 K Ertrag 4800 K rein.

⁸²² Jedná se o kostel sv. Jana Nepomuckého, vystavěný v letech 1914-1915 v ulici Boženy Němcové na Lineckém předměstí. Smlouvu o stavbě kostela a fary uzavřel roku 1913 biskup Josef Antonín Hůlka s benediktinským Spolkem sv. Bonifáce z Emauz. Stavbu provedl Antonín Procházka (*1873) v novorománském slohu podle projektu architekta Antona Möllera (1864-1927). [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 243.] K slavnostnímu vysvěcení viz *Kircheneinweihung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 71, s. 7.

⁸²³ Římskou číslicí.

⁸²⁴ Josef Karl Stegmann (1853-1915), syn Johan Franze Stegmann (1823-1905), císařský rada, člen představenstva Svazu německých průmyslníků, Spolku rakousko-uherských továren na výrobu kovového zboží a Spolku rakouských obchodníků s kovovým zbožím, člen Zemské daňové komise, zástupce ředitele Kreditního spolku českobudějovické spořitelny, čestný člen spolku „Deutscher Turnverein Budweis“, zástupce předsedy spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“, člen „Der Deutsche Ortsrat“ (Německé místní rady) v Českých Budějovicích. Pohřben 22. září 1915 do rodinné hrobky na hřbitově sv. Otýlie. [Felix ZDARSSA, *Chronik der Familie Stegman in Budweis. Authentischen Quellen entnommen, verfasst, und den Familiengliedern gewidmet*, Budweis 1899, s. 12; *Kaiserl. Rat Josef Stegmann †*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 74, s. 4; popis pohřbu viz *Kaiserlicher Rat Josef Stegmann †*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 76, s. 4; *Danksagung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 75, s. 12]

⁸²⁵ Linz, zemské hlavní město v Horních Rakousích, ležící v minulosti na křižovatce západovýchodní Dunajské cesty a severojižní Solné stezky do Čech. Oblast byla sídlena již ve starší době kamenné, v době římské říše vznikl v blízkosti dnešního města tábor Lentia, samotný název místa by však měl pocházet již z keltského označení „lento“. V roce 906 je poprvé doloženo jako obchodní místo, roku 1210 se dostalo koupí do správy rodu Babenbergrů, od roku 1260 ve městě sídlilo zemské hejtmánství, v roce 1785 získalo město vlastní biskupství. [Richard BAMBERGER, *Österreich Lexikon. Zweiter Band, L-Z*, Wien 1967, s. 697-698.]

⁸²⁶ Dne 23. září 1915 se uskutečnilo jednání přípravných výborů Městského svazu za účasti 57 zástupců měst, v této organizaci sdružených, následující den dopoledne se konalo předběžné jednání jednotlivých účastníků, samotné zasedání Městského svazu se ve Vídni uskutečnilo 24. září ve Velkém sále vídeňské obchodní a živnostenské komory za účasti zástupců přibližně 50 měst z řad starostů a vedoucích představitelů okresních zastupitelstev, stejně jako poslanců říšské rady a zemských sněmů, resp. zástupců ministerstev. Hovořilo se o otázkách řešení probíhajícího zdražování a zmírnění stoupajících cen, dále o otázce bydlení („Wohnungsfrage“), a s tím souvisejícím tématem zřizování vojenských domovin a konečně o vytvoření společné městské centrály pro lepší vzájemnou spolupráci mezi městy, ve svazu sdruženými. [*Die Beratungsgegenstände des Deutsch-österreichischen Städtetages*, Neue Freie Presse, 1915, Nr. 18352, s. 8; *Der deutschösterreichische Städtetag in Wien*, Neue Freie Presse, 1915, Nr. 18353, s. 9-10; *Die Aufgaben des Deutschösterreichischen Städtetages*, Neue Freie Presse, 1915, Nr. 18353, s. 10.]

⁸²⁷ Jednalo se o slavnost, uspořádanou Prvním německým ženským- a dívčím spolkem na počest svátku císaře Františka Josefa I. Proslavy měly pánové Josef Reif a Josef Smetana ze spolku „Vereinigung der Landwirte“, dále císařský rada a řídící Německé hospodyňské školy Karl Kostial a Josef Taschek. Ohlášení konání této slavnosti viz *Das Fest in Aehren*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 75, s. 4, dále *Aehrenfest*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 77, s. 4; *Das Fest in Aehren*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 79, s. 4-5.

⁸²⁸ O hrozcím nebezpečí záplav a krocích, jež byly proti hrozbě podniknuty, hovořil Josef Taschek na zasedání městského zastupitelstva dne 7. října, srovnej *Gemeinde-Ausschußsitzung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 80, s. 6, vypočtená výše srážek ve městě viz *Regenmenge in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 80, s. 6-7.

⁸²⁹ Venkovní oslava svátku císaře Františka Josefa I. se konala po celkově již dvou odloženích kvůli nepříznivému počasí [*Das Fest in Aehren*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 80, s. 9] Podrobný popis viz

22. 23. 24./10. Wien. Staatssprache⁸³⁰ Beratungen. Deutscher Club.
 26./10. Fort Kriegsanleihe⁸³¹ Vorträge,⁸³² Beratungen etc.
 28./10. Mitzi fährt zu Toni.
 29./10. Beratung⁸³³ mit Pilsnern.
 30./10. Mit Marie u[nd] Mimi u[nd] Günther.
 Schlechte Sachen Lamezan, Machon,⁸³⁴ Hiebl, Oppelt.⁸³⁵
 31./10. Einrückung Hans bis 15./12. verschoben. Eingericht um Toni
 herein.
 3. 4. 5./11. Sitzungen: deu[t]sch nat[ionale] Geschäftsstelle.⁸³⁶ Ministerien.
 7./11. Marie viel Arbeit mit Enkeln Lernen.
 14./11. Böhmerwaldbundhauptversam[m]l[ung].⁸³⁷
 25. 26./11. Wien Städtebund⁸³⁸ und mit Mitzi die aus Bischofsla[c]k⁸³⁹ kom[m]t

Kaiserhuldigungsfeier der Budweiser deutschen Schuljugend, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 82, s. 5. Hrubý výnos z uspořádané akce činil podle tohoto článku 6 901 korun

⁸³⁰ Obsahy těchto rozhovorů a případné setkání členů Německého klubu v těchto dnech se nepodařilo doložit.

⁸³¹ Ve městě v této době probíhalo upisování 3. rakouské válečné půjčky. [*Dritte österreichische Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 75, s. 4; *Die neue österreichische Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 76, s. 4; *III. österr. Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 77, s. 4; *III. österr. Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 79, s. 5, *III. österr. Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 80, s. 6; *Kriegsanleihezeichnung des Kaisers. Zwanzig Millionen*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 80, s. 7; *Zeichnet die Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 81, s. 6.]

⁸³² V Českých Budějovicích se konala o válečné půjčce přednáška dr. Phillipa Schneidera. [*Vortrag über die Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 82, s. 6; *Kriegsanleihe-Vorträge*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 84, s. 8.] Ve městě byl zřízen pracovní komitét na zajištění upisování této půjčky. [*Kriegsanleihe-Werbekomitee*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 82, s. 9.] Dále viz např. schůzí Josefa Taschka s učiteli německých škol v Českých Budějovicích o záležitostech, s půjčkou souvisejících - *Die Lehrerschaft im Dienste der Kriegsanleihe*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 84, s. 6-7; *Letzte Zeichnungsfrist – bis 6. November Mittags!*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 86, s. 1.

⁸³³ Bez přesnějšího určení obtížně určit, čeho se porada týkala. Prokázáno je posílení železničního spojení o mimořádné spoje z Českých Budějovic do Plzně v souvislosti s probíhajícími plzeňskými jarmarky. [*Anlässlich des Pilsner Marktes*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 87, s. 8; *Fahrplanänderung*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 89, s. 6.]

⁸³⁴ Patrně Hans Machon, člen výboru okresního zastupitelstva, zvolený v listopadu roku 1906 ve II. volebním sboru, řídící českobudějovické Obecné školy chlapecké německé ve III. okrese. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112, 113; Karl KRATO-CHWIL-Alois MEERWALD, *Heimatsbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisches Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisches Budweis 1930, s. 495.]

⁸³⁵ Patrně Franz Oppelt, výpomocný učitel C. k. německého školního ústavu v Českých Budějovicích. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 115.]

⁸³⁶ Dne 4. listopadu 1915 se konalo zasedání obchodněpolitické centrály sjednocených obchodních a živnostenských komor a centrálního svazu rakouských průmyslníků (Zentralverband der Industriellen Oesterreichs), týkající se otázky nadcházejícího rakousko-uherského vyrovnání. [*Stellungnahme der handelspolitischen Zentralstelle zur Ausgleichsfrage*, Neue Freie Presse, Nr. 18392, s. 4.]

⁸³⁷ Jednalo se celkově o již 31. výroční zasedání tohtoto spolku. Podrobněji srovnej *Deutscher Böhmerwaldbund*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 86, s. 9, *Zur 31. Hauptversammlung des Deutschen Böhmerwaldbundes*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 88, s. 6; podrobný průběh viz *31. Hauptversammlung des Deutschen Böhmerwaldbundes*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 89, s. 4-5 *Deutscher Böhmerwaldbund*, Budweiser Zeitung, 1915, Nr. 90, s. 5.

⁸³⁸ Z 25. listopadu máme doloženu pouze účast JUDr. R. Weiskirchnera na blížce neupřesněném shromáždění v Rudolfsheimu, na němž hovořil o aprovizačních otázkách, především o nákupu většího množství kávy vídeňskou obcí a o zajištění dalších dodávek brambor ro Vídeň po železnici. [*Ein Versammlungsbericht des Bürgermeisters dr. Weiskirchner*, Neue Freie Presse, 1915, Nr. 18418, s. 11]

⁸³⁹ Bischofslack, obec v Krajině v rakouském Přímoří, dnes Škofja Loka, centrum stejnojmenné správní oblasti ve střední části Slovinska. [*Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung von 31. Dezember 1890*, Wien: Alfred Hölder, 1892, s. 136; <http://www.skofjaloka.si/en/default.asp>.]

nach Budweis.

- 29./11. Klara liegt. Dietmar Dipliteritis.
1.-7./12. Bin krank.
12./12. Ohne Dienstmagd, da selbst Aushilfe krank.
18./12. Günther liegt. Emmi mit Ditmar im Spital, ich huste.
21./12. Toni ko[m]mt aus Bischofslack. Emmi aus Spital.
28./12. Toni, Mitzi u[nd] Kinder nach Brandeis zu Grafsen.
29./12. Hans rückt nach Korneuburg Eisenbahnregiti ein.
30./12. Hans u[nd] Toni kom[m]en.
31./12. Ganze Familie u[nd] M[arie] Rückstuhl Silvester.

23.

1914

- 1./1. Hans u[nd] Klara fahren nach Kuschwarda⁸⁴⁰
Skikurs.⁸⁴¹
2./1. Dr. Zátka wegen Bud[weiser] Gesetz⁸⁴² bei mir.
3./1. Gesetzessitzung.⁸⁴³
5./1. Klara ko[m]mt heim, Kinder von uns hinaus wieder.
7./1. Meist abends mit Marie im Theater u[nd] dann noch lesen.
11./1. Czirnich bewirbt sich um Sparkasse Posten. Bauer[n]ball.⁸⁴⁴
13./1. Mit Marie fahren Besuche machen.
15./1. Vortrag Dr. Nordenskjöld⁸⁴⁵ „Südpol“.⁸⁴⁶
18./1. Prag Zweiteilungsausschuß.⁸⁴⁷

⁸⁴⁰ Něm. název pro Kunžvart, dnes obec Strážný v prachatickém okrese, cca 25 km JZ od Prachatic. [Alois CHYTIL, *Chytílův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 817.]

⁸⁴¹ K lyžařským kurzům, pořádaným na začátku tohoto roku v Kunžvartu viz *Der Skikurs in Kuschwarda*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 3, s. 3. Lyžařský klub Skiklub Budweis des Deutschen Böhmerwaldbundes zajišťoval spojení mezi zimními středisky a Prahou, resp. Vídní. Seznam těchto středisek a další informace viz *Übungsgelände für Skilauf bei Oberplan*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 7, s. 4.

⁸⁴² Českobudějovický pakt, nezdařený pokus o národnostní vyrovnání v Českých Budějovicích. První rozhovory o národnostním vyrovnání ve městě, podnícené roku 1902 českými představiteli, ztroskotali. Teprve po obecních volbách v roce 1906, v nichž českobudějovičtí Češi získali většinu ve III. volebním sboru, narůstal na obou stranách zájem na vzájemnou dohodu. Dne 12. listopadu 1906 předložil August Zátka Josefu Taschkovi německy psaný Pamětní list, týkající se úpravy národnostních poměrů v Českých Budějovicích zemským zákonem. Tento list obsahoval především návrhy na rozdělení mandátů v obecním a okresním zastupitelstvu a úpravu školských katastrů podle oddělených národnostních katastrů. Jednání o návrzích, vedená ve městě, ale i v Praze a Vídní, se protáhla až do roku 1914, kdy byla na doporučení Josefa Taschka a Augusta Zátky vyrovnávací předloha postupně schválena městským i okresním zastupitelstvem. Pakt, zaručující podle zjištění skutečného poměru obou národností ve městě následnou úpravu zastoupení obou národností v obecním zastupitelstvu a okresním výboru, stejně jako úpravu školských poměrů, se však již nemohl stát zemským zákonem, neboť zemský sněm byl roku 1913 rozpuštěn a legalizaci v podobě císařského patentu zabránilo vypuknutí světové války. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 70.]

⁸⁴³ Začátkem ledna 1914 proběhla schůze zástupců venkovských obcí českobudějovického okresu k vyrovnání, všichni přítomní hlasovali pro přijetí předloh paktu. [Leoš NIKRMAJER, *Českobudějovický pakt – pokus Augusta Zátky o místní česko-německé vyrovnání v letech 1906-1914*. In: Staré Budějovice: sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic 1, České Budějovice 2005, s. 135.]

⁸⁴⁴ Rolnický ples se konal v tento den od 19 hodin v Německém domě. [*Bauernball*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 2, s. 3; *Bauernball*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 3, s. 1-2.]

⁸⁴⁵ Otto von Nordenskjöld (1869-1928), švédský jihopolární badatel, vedl v letech 1901-1904 švédskou expedici k jižnímu pólu. [Kolektiv autorů, *Masarykův slovník naučný. Svazek VIII. Míle-Pernštejn*, Praha 1938, s. 298.]

⁸⁴⁶ Přesný název přednášky zněl „Zwei Jahre im Eise des Südpols“, přednáška se konala v Německém domě. [*Zwei Jahre im Eise des Südpols*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 2, s. 4; *Zwei Jahre im Eise des Südpols*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 3, s. 2; *Zwei Jahre im Eise des Südpols*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 5, s. 4.]

- 21./1. Mit Marie meist Theater⁸⁴⁸ u[nd] dann noch lesen.
 25./1. Gesetz⁸⁴⁹ Arbeit etc.
 26./1. <Saug> Kirchenbau⁸⁵⁰ Linzer Vorstadt mit Bischof Beratungen.
 30./1. Domkirchenrestaurationsarbeiten collaudiert.
 General Rostočil⁸⁵¹ Begräbnis.⁸⁵²
 1./2. Bauernbund⁸⁵³ Versam[un]g.⁸⁵⁴ Domsherrn⁸⁵⁵ Installati[on]
 und Bischofstafel. Zink Geburtagsgratulation.⁸⁵⁶
 1.-3./2. Hans u[nd] Klara Skikurs. Marie meist Parkhus.
 13./2. Lobositz Beratung⁸⁵⁷ Budw[eiser] Ausgleich.
 18./2. Stadtanlehensberatung.⁸⁵⁸
 23./2. Mit Marie bei Lamezan. Gefelliger⁸⁵⁹ Abend.

⁸⁴⁷ Jednání „Zweiteilungsausschuß“ se konalo za účasti poslanců Bachmanna, Damma, Herolda, von Lodgmanna, Knirsche, Pachera, Rollera a Urbana, dále bývalých poslanců zemského sněmu Leglera, Posseka, Titty, kteří spolu s Josefem Taschkem probírali průběh vedených jednání o česko-německém vyrovnání. [*Aufschub der Ausgleichverhandlungen. Eine Sitzung des Zweiteilungsausschusses*, Prager Tagblatt, 1914, Nr. 18, s. 1.]

⁸⁴⁸ Dne 21. ledna 1914 se v Městském divadle konala derniéra představení „Der lachende Ehemann“. [*Aus der Theaterkanzlei*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 5, s. 2.]

⁸⁴⁹ Dne 19. ledna 1914 se na svém zasedání vyjádřila k paktu Německá křesťanskosociální strana. Ta neměla spolu se sociální demokracií zastoupení v Národní radě Čechů českobudějovických, osnovy vyrovnání, řešící školské úpravy a poměrné zastoupení ve správě obce považovala za přijatelné, na druhé straně nesouhlasila s navrhovanou reformou volebního systému do obce a navrhovala zřízení IV. volebního sboru pro osoby dosud z účasti na volbách vyloučených. O přijetí či zamítnutí kompromisu mělo rozhodnout lidové referendum, závěrečnou klauzulí se strana zříkala zodpovědnosti za obsah paktu a jeho eventuální uzákonění. [Leoš NIKRMAJER, *Českobudějovický pakt – pokus Augusta Zátky o místní česko-německé vyrovnání v letech 1906-1914*. In: *Staré Budějovice: sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic 1, České Budějovice 2005*, s. 135-136; *Der Budweiser Pakt*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 7, s. 2.]

⁸⁵⁰ Jedná se o stavbu již zmiňovaného kostela sv. Jana Nepomuckého na Lineckém předměstí. [*Neue Kirchen in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 7, s. 3.] Základní kámen byl položen v pátek, 20. března 1914, českobudějovickým biskupem J. A. Hůlkou a strahovským opatem Methodem Zavoralem. [*Grundsteinlegung der St. Johanneskirche*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 22, s. 4.]

⁸⁵¹ Moritz von Rostoczil (1836-1914), rakouský důstojník, 4. května. 1897 jmenován generálmajorem, 1. ledna 1901 polním maršálem-poručíkem ad honorem a penzionován. [Antonio SCHMIDT-BRENTANO, *Die k. k. bzw. K. u. k. Generalität 1816-1918*, Wien 2007, s. 154.]

⁸⁵² Viz *Zum Begräbnis Sr. Exzellenz des Herrn Feldmarschalleutnant Moritz v. Rostoczil*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 9, s. 2.

⁸⁵³ Celým názvem Politischer Verein Oesterreichischer Bauernbund, německý spolek, vzniklý patrně roku 1889. [Václav KUDRNÁČ, *Úplný adresář hejtmanství Česko-Budějovického: soudní okresy Česko-Budějovický, Hlubocký, Lišovský, Trho-Svinenský a veškeré politické obce a osady*, Trutnov [1904], s. 135.]

⁸⁵⁴ Přehled zúčastněných a popis průběhu výročního zasedání viz *Deutsch-österreichischer Bauernbund*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 8, s. 4.

⁸⁵⁵ Kanovníky kostela sv. Mikuláše byli v této době Josef Brenner (1852-1924) a Matthias Wonesch (1848-1932). [Eliška ČÁŇOVÁ, *Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách 1848-1918*, Praha 1995, s. 14, 87.]

⁸⁵⁶ Franz Josef Zink (1844-1924) se narodil 1. února 1844 Franzi Zinkovi, českobudějovickému měšťanu a knihvazači, a jeho manželce, Petronille Zink, roz. Klich, pokřtěn následujícího dne, v matrice uveden pouze jako Josef Zink. [http://digi.ceskearchivy.cz/index_main.php?lang=cs&menu=3&id=2730.]

⁸⁵⁷ Na svém zasedání „Der Deutsche Volksrat“ vznesl poměrně ostré námitky proti některým osnovám paktu a jejich případné modelové aplikaci na další města s německou většinou. [Leoš NIKRMAJER, *Českobudějovický pakt – pokus Augusta Zátky o místní česko-německé vyrovnání v letech 1906-1914*. In: *Staré Budějovice: sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic 1, České Budějovice 2005*, s. 136.]

⁸⁵⁸ Ve věci této půjčky se objevily spekulace, značně částku chystané půjčky nadhodnocující. Úřad starosty se však vyjádřil poměrně jasně, půjčka měla činit nanejvýš 3 000 000 K, z toho mělo být českobudějovické spořitelně vráceno zpět formou interimní půjčky jednorázově 1 300 000 K, zbylá částka pak splácena ve stanovených termínech splátkami ve výši 63 000 K. Josef Taschek pak ve vyjádření tisku důrazně odmítl, že půjčka by měla být kompenzována formou zvýšení obecních či školních daní a přírážek. [*Ein neues Gemeindegeld?*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 16, s. 7-8.]

⁸⁵⁹ Správně tedy „Gefälliger“, tj. „příjemný“.

- 25./2. Beratungen Gemei[n]de,⁸⁶⁰ Budweiser Gesetz. Überarbeitet.
 1./3. Parteitag⁸⁶¹ Prag.
 5./3. Weihe⁸⁶² des Krankenhauses. Sage Stadtrat Nerad⁸⁶³
 Wahrheiten.
 7./3. Domrestaurierungskollaudierung.
 8. 9./3. Hochwasser.
 19./3. Fort vielerlei Arbeit. Sitzungen.⁸⁶⁴
 27./3. Heimstätte⁸⁶⁵ Generalversammlung.⁸⁶⁶
 29./3. Fast jeden Sonntag Familientarok.
 30. 31./3. Wien. Bei Hofrat Wenedikter und später oft.
 2./4. Mit Marie nach Mugrau. Viel Geschäft Hafer, heu
 mit Ferus. Dreschen.
 3./4. Den Fr[an]z Watzl⁸⁶⁷ neues Ordnenen abgesagt.
 5./4. Mit Marie u[nd] Stepan Klara, Hans, Gerta mit Elektrische⁸⁶⁸
 am Friedhof.
 9./4. Mit Marie Mugrau.
 10./4. Kirchengräber Ostergänge.⁸⁶⁹

⁸⁶⁰ Následujícího dne, 26. února 1914, byl „českobudějovický pakt“, německým názvem „Budweiser Pakt“, přijat na slavnostním zasedání městského zastupitelstva, když byl schválen všemi přítomnými a následně na radnici slavnostně vyhlášen. Uzavřené česko-německé vyrovnání mělo sloužit k ochraně zájmů obou národností, žijících ve městě. [Leoš NIKRMAJER, *Českobudějovický pakt – pokus Augusta Zátky o místní česko-německé vyrovnání v letech 1906-1914*. In: Staré Budějovice: sborník prací k dějinám královského města Českých Budějovic 1, České Budějovice 2005, s. 137; *Der Budweiser Ausgleich*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 15, s. 7.] Ohlasy na uzavření českobudějovického paktu v pražském a plzeňském tisku viz *Preßstimmen über den Budweiser Ausgleich*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 16, s. 1.

⁸⁶¹ Ohlášení viz *Einberufung eines deutschfortschrittlichen Parteitages*, Prager Tagblatt, 1916, Nr. 43, s. 1; *Deutschfortschrittlicher Parteitag*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 12, s. 2; *Parteitag der deutschen Fortschritts-partei*, Prager Tagblatt, 1914, Nr. 59, s. 1-3.

⁸⁶² Vysvěcení bylo provedeno v 10 hodin dopoledně českobudějovickým biskupem Josefem Antonínem Hůlkou, novostavba obdržela název „Jubilejní nemocnice císaře Františka Josefa I.“. Slavnosti se účastnili mj. okresní hejtmán Franz Hiebl, celá městská rada a většina obecního zastupitelstva, okresní školní inspektor Franz Spatschek, architekti Jakob Stabernak, Josef Hauptvogel a Johann Stepan, c. k. vrchní okresní lékař J. Arnstein, lékařské kolegium Všeobecné nemocnice v Českých Budějovicích v čele s MUDr. W. Mauthnerem ad. [*Das neue Krankenhaus*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 16, s. 8; *Einweihung des Kaiser Franz Josef I. Jubiläums-Krankenhauses*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 17, s. 3; *Einweihung des neuen Krankenhauses*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 18, s. 4.]

⁸⁶³ Heinrich Nerad, člen výboru českobudějovického městského zastupitelstva, městský radní. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 112.]

⁸⁶⁴ K zasedání městského zastupitelstva tento den viz *Gemeindeausschußsitzung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 20, s. 8-9; *Gemeindeausschußsitzung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 21, s. 9.

⁸⁶⁵ „Heimstätte, německé obecně prospěšné stavební společenstvo“, německá organizace sdružující některé německé českobudějovické stavitele, k roku 1915 je uváděn jejím předsedou Johann Nissl. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 122.]

⁸⁶⁶ K valnému shromáždění „Heimstätte, německé obecně prospěšné stavební společnosti s. r. o.“ viz podrobný popis *Die Vollversammlung der „Heimstätte“*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 24, s. 8.

⁸⁶⁷ Patrně Franz Watzl, uváděn k roku 1915 jako člen obecního zastupitelstva v obci Mokrý, zdejší rolník. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 307.]

⁸⁶⁸ Kvůli obtížím s výstavbou tramvajové linky přes železniční tratě směrem k hřbitovu jezdily na této lince v letech 1909-1914 dva trolejbusy (elektrobuses) Daimler Stoll. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 256.]

⁸⁶⁹ K velikonočním bohoslužbám v těchto dnech *Kirchenmusik in der Dompfarrkirche*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 27, s. 5, resp. *Gottesdienstordnung in der Altstädter Kirche*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 27, s. 5,

1914

- 19./4. Mit Klara Hans Gerta – mit Marie u[nd] mir Gutwasser.
 20./4. Gemeindewahl Reklam[ations]kommission Vorberat[un]g.⁸⁷⁰
 22. 23./4. Mit Hans in Mugrau viel Arbeit. Für Veranda
 Grundaushoben.
 26./4. Mit Marie u[nd] Stepans Baumblüte Korosek⁸⁷¹ Hof.
 27. 28./4.-1./5.⁸⁷² Assentierungen.⁸⁷³
 29./4. Mit Hans Mugrau. Verandabau. Kartoffelbau.
 8./5. Mit Hans Mugrau. Verandabau. Wasserleit[un]g nun.
 14./5. Mit Hans, Maller, Fischer,⁸⁷⁴ Erhart, Weyde über Haideuchl⁸⁷⁵ Dreissessel.
 16./5. Fort Strodenitzer⁸⁷⁶ Schulberatungen.⁸⁷⁷
 19./5. Hikisch u[nd] Dr. v[on] Urban fort Avancementschmerzen.
 20./5. Pilsen. Fest⁸⁷⁸ für Taschekfond.⁸⁷⁹
 25. 26./5. Bezirksvertretungswahlarbeiten.⁸⁸⁰
 23./5.-1./5.⁸⁸¹ Klara Bronchytis.

k velikonočnímu zasedání místní skupiny spolku „Der Bund der Deutschen in Böhmen“ viz *Osteraufführung des Bundes*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 28, s. 10.

⁸⁷⁰ Dne 5. května 1914 proběhly obecní volby v Českém Vrbném, v nichž zvítězil německý kandidát, čeští voliči si na průběh voleb několikrát stěžovali. Viz *Deutscher Gemeindewahlsieg in Böhm. Fellern*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 34, s. 6; *Protest der Tschechen gegen die Gemeindewahlen in Böhmischo-Fellern*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 37, s. 4.

⁸⁷¹ Něm. název pro Koroseky, v této době část obce Vrábče (Prabsch) v českobudějovickém okrese, dnes samostatná obec cca 8,5 km JZ od Českých Budějovic. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 156.]

⁸⁷² Vloženo.

⁸⁷³ Ohlášení odvodů viz *Die Assentierungen am Assentplatze in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 28, s. 5, kde uvedena i místa odvodů. Seznam prozatím odvedených viz *Die Assentierungen*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 31, s. 9, prozatímní statistické zpracování pak *Die Assentierungen*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 32, s. 6.

⁸⁷⁴ Zde se snad jedná o člena spolku „Der Deutsche Turnverein“ Heinricha Fischera. [*Bericht des Deutschen Turnvereines in Budweis. Herausgegeben aus Anlaß des 50jährigen Vereinsbestandes mit besonderer Berücksichtigung der letzten 10 Vereinsjahre*. Selbstverlag des Deutschen Turnvereines. Budweis 1912, s. 63; *Götz-Turngang-Kneipe*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 39, s. 8.]

⁸⁷⁵ Toto místo se nepodařilo identifikovat.

⁸⁷⁶ Strodenitz, něm. název pro Rožnov, dříve samostatnou obec, nyní městskou část Českých Budějovic. Nacházela se zde III. Volksschule (III. národní škola), jejímž řídícím učitelem se po jejím založení stal Franz Reitingner, jenž byl zároveň i členem rožnovského obecního zastupitelstva. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 153-154.]

⁸⁷⁷ O zřízení III. Volksschule bylo s konečnou platností rozhodnuto 4. května 1914, rodičovská setkání, vyjadřující souhlas s rozhodnutím se pak konala 17. a 18. května. Srovnej *Zur Errichtung einer öffentlichen tschechischen Volksschule in Strodenitz*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 42, s. 9.

⁸⁷⁸ Oslavu, „Maifest“, uspořádala v plzeňském Valdeckém sále místní skupina spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“ a její výtěžek byl skutečně věnován „Taschkovu fondu“. Kromě Josefa Taschka se oslavy účastnili i obchodní zástupce českobudějovické místní skupiny „Böhmerwaldbund“, Karl Leimbiegler, a pěvecký kvartet spolku „Der Deutsche Liedertafel“. [*Böhmerwald-Maifest*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 39, s. 4.]

⁸⁷⁹ Plzeňská místní skupina spolku odhlasovala vytvoření „Taschkovu fondu“ na počest jmenovaného vzhledem k jeho činnosti, přispívající k podpoře německého obyvatelstva v Čechách, krátce po zasedání vedení spolku „Der Deutsche Böhmerwaldbund“, které se v Plzni konalo ve dnech 5.-6. července 1913. [*Taschekfond*, Budweiser Zeitung, 1913, Nr. 52, s. 4.]

⁸⁸⁰ Dne 25. května zasedalo okresní zastupitelstvo od 9 hodin, program jeho jednání viz *Die Budweiser Bezirksvertretung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 38, s. 5-6. Na programu bylo mj. závěrečné usnesení v otázce „českobudějovického paktu“. O den později pak proběhla volba do okresního zastupitelstva ze zemských obcí, v níž česká kandidátní listina prošla poměrem 55 hlasů proti 33 hlasům německým. [*Plenarversammlung der Bezirksvertretung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 39, s. 9.] Přehled zvolených kandidátů viz *Neuwahlen in die Bezirksvertretung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 40, s. 5.

⁸⁸¹ Správně by mělo být 1./6.

- 29./5. Sparkasse kauft Bild v[on] Goller:⁸⁸² Budw[eiser] Platz 2 000 Kč.
 4./6. Mit Hans Mugrau. Veranda, Wasserleit[un]g. Gärtnerin Vroni.
 9./6. Mit Hans Mugrau. Veranda, Wasserleitung. Gärtnerin Vroni.
 11./6. Fronleichnamsprozession.⁸⁸³
 13./6. Mit Marie Mugrau. Veranda hübsch.
 15./6. Mit Marie in Konopischt⁸⁸⁴ Garten⁸⁸⁵ anschauen.
 18./6. Ortsräte Südböhmens wegen Pohl⁸⁸⁶ Beratung.⁸⁸⁷
 23. 24./6. Mit Marie in Mugrau.
 26./6. Mit Maler Zerlacher.⁸⁸⁸
 28./6. In Prachatitz Landesverband für Fremdenverkehr.⁸⁸⁹
 Erfahre am Bahnhof Wodnan vom Atentat⁸⁹⁰ auf Fr[an]z Ferdin[and].

⁸⁸² Patrně Josef Goller (1868-1947), malíř, tvůrce maleb na skle, grafik, kreslíř, člen drážďanské malířské skupiny „Elbien“, od října 1900 do května 1901 působící jako učitel na večerní škole umění „Kunstgewerbeschule“ ve Vídni. [Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker. Band 59. Gordon - Gracian, München-Leipzig 2008, s. 371-372.]

⁸⁸³ Stručný popis tohoto procesí viz *Fronleichnamsfest*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 43, s. 4.

⁸⁸⁴ Něm. název pro Konopiště, významný šlechtický hrad, přestavěný na zámek, ležící na ostrohu nad Zámeckým rybníkem nedaleko Benešova u Prahy ve středních Čechách. První zmínka pochází z roku 1318, kdy byl v majetku rodu Benešoviců, již v roce 1327 se však stal majetkem pánů ze Šternberka, jež jej vlastnili až do roku 1590. Počátkem 17. století hrad vlastnili protestanští Hodějovští z Hodějova, po porážce českého stavovského povstání Albrecht z Valdštejna, po něm Pavel Michna z Vacínova. Od roku 1716 panství vlastní rod Vrtbů nechal stavbu bývalého hradu přestavět v barokním slohu, poslední významná přestavba zámku, romantická novogotická, proběhla pod vedením Josefa Mockera v letech 1889-1894 v době, kdy majetek vlastnil rod Este, konkrétně následník trůnu František Ferdinand d'Este. [Vladimír BRYCH-Jan RENDEK, *České hrady, zámky a tvrze*, Praha 2006, s. 307-312; Ernst PFOHL, *Orientierungslexikon der Tschechoslowakischen Republik. II J-Q 204-463*, Reichenberg 1927², s. 254.]

⁸⁸⁵ Velkorysá přírodně krajinářská úprava kolem impozantního zámku vznikla koncem 19. století za Františka Ferdinanda d'Este z podstatně menší, asi šestihektarové, zahrady a je dílem pánů Mösmara z Vídně a Rozínka z Prahy. Nejstarší částí je terasovitý, tzv. „horní zámecký park“, který byl ještě kolem roku 1746 pravidelně uspořádán. Většina ostatních dosti rozlehlých částí – „Šiberna“ – 1892-93, „Dolní zámecký park“, „Tuškov“ – 1898-99, „V Syřích“, „Dianin Sad“, „Nad kovárnu“ – 1907-1910 a „Želetínská obora“ na sebe buď plynule a neznatelně navazuje nebo je od sebe oddělena veřejnými komunikacemi. Samostatný celek tvoří „Růžová zahrada“, vzniklá kolem roku 1888. [Karel HIEKE, *České zámecké parky a jejich dřeviny*, Praha 1984, s. 185-186.]

⁸⁸⁶ Karl Pohl, majitel tiskárny v Prachaticích. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 807.]

⁸⁸⁷ Karl Pohl se v posledních měsících roku 1913 soudil s představiteli spolků „Deutsche Ortsräte Südböhmens“, „Deutscher Böhmerwaldbund“ a čekobudějovické místní skupiny celozemské organizace „Bund der Deutschen“ kvůli nactiutrhaní ve věci Ohornovy nadace v Prachaticích. [Die Ohornstiftung, Budweiser Zeitung, 1913, Nr. 94, s. 10.]

⁸⁸⁸ Ferdinand Matthias Zerlacher (1877-1923), člen vídeňského spolku Secese, tvůrce série portrétů všech předsedů výboru a předsedů ředitelství tehdejší Budweiser Sparkassa (Městská spořitelna, dnes pobočka Komerční banky v Krajinské ulici). [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 278, 289-290, 497.]

⁸⁸⁹ Účast na zasedání podílníků „Zemského svazu pro cizinecký ruch“ zabránila Josefu Taschkovi účastnit se „10. Böhmerwaldgauturnfest“ (10. župní slavnosti turnerských spolků), jenž se v Českých Budějovicích uskutečnil ve dnech 27.-29. června. [Zehntes Böhmerwaldgauturnfest, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 7]

⁸⁹⁰ K ohlasu atentátu ve městě a dalším událostem viz *Die Thronfolger-Tragödie*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 1-3, 9; další vývoj pak *Oesterreich-Ungarn und Serbien*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 52, s. 1; články v rubrice *Politische Uebersicht*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 52, s. 5; *Zur Mordtat in Sarajewo*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 52, s. 10; „Nichts aus Oesterreich-Ungarn“, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 52, s. 10; *Die Truppenbereitschaft in Bosnien*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 54, s. 2; *Die „heimrätliche“ Regierung in Oesterreich-Ungarn*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 55, s. 1; *Die Untersuchungsergebnisse in Sarajewo*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 55, s. 3-4; *Der Gang der Untersuchung in Sarajewo*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 55, s. 9; *Die Entscheidung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 56, s. 1; *Zur politischen Lage*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 56, s. 2; *Präzise Forderungen Oesterreichs*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 56, s. 2; *Oesterreich und Serbien*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 56, s. 2-3; *Serbien beruft seine Reservisten ein*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 56, s. 3; *Standeserhöhung bei der Infanterie*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 56, s. 8.

- 30./6. Trauersitzung Gemeinde.⁸⁹¹ Marie in Mugrau.
 5./7. Mit Marie nach Mugrau, Klara gestern.
 8./7. Mit Marie nach Budweis.
 10./7. Sitzungen. Marie wegen Blumentag.⁸⁹²
 12./7.-24./7. Mit Marie in Mugrau.
 25./7. Wieder mit Marie Mugrau.
 26./7. Sonntag. Mit Luis u[nd] Hans nach Budweis. Mobilisier[ung].⁸⁹³
 Abschied v[on] Luis.

In der Woche v[on] 12.-18. bin ich irgend wann in Budweis und Abends mit Fürst Fürstenberg,⁸⁹⁴ der Kriegsahnungen hat. Moltke.⁸⁹⁵

25.

1914

- 28./7. Marie kommt aus Höritz.
 Große Mobilisierungsarbeiten.⁸⁹⁶
 Aufrufe.⁸⁹⁷ Bei jedem Linzer Zug, da Mimi mit
 Frau Kreisger[ichts] Präsidentin v[on] Urban⁸⁹⁸ aus Ragusa⁸⁹⁹ kom[m]en soll.

⁸⁹¹ Ohlas tragédie byl samozřejmě i v Českých Budějovicích velký. Na mimořádném zasedání městského zastupitelstva, které zde Josef Taschek zmiňuje, byl čin srbských atentátníků jednoznačně odsouzen, rozhodnuto bylo o okamžité kondolenci vládnoucímu rodu, rovněž představitelé místní samosprávy, školních institucí, obchodnictva, a stejně tak mnozí obyčejní lidé projevovali dle tisku vládnoucímu domu soustrast. Dne 3. července se pak ve městě konala všeobecná smuteční slavnost. [*Trauerkundgebungen in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 4; *Allgemeine Trauerfeier in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 4; *Trauerkundgebung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 4; *Trauermessen in den Schulen*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 9; *Trauerkundgebung der isr. Kultusgemeinde*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 50, s. 9; *Gemeindeausschußsitzung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 52, s. 2.]

⁸⁹² V tomto případě se zřejmě jedná o květinový den, plánovaný českobudějovickou místní skupinou „Der deutsche Schulverein“ již na 28. a 29. června. [*Bundesblumentag*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 46, s. 3.]

⁸⁹³ Velmi podrobně k mobilizaci viz *Der befreiende Schritt*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 1-5; dále k mobilizaci viz články *Beförderung von Approvisionierungsartikeln und Lokalreisenden während der Mobilisierung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 6; *Einstellung, beziehungsweise Einschränkung des Zivilerkehres*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 6-7; *Maßnahmen, betreffend den Zivilverkehr anlässlich der Allerhöchst angeordneten teilweisen Mobilisierung der bewaffneten Macht*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 7; *Budweis im Zeichen der Mobilisierung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 7; *Sicherung der Eisenanlinien*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 8; *Budweis im Zeichen der Mobilisierung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 58, s. 4. První zprávy o mobilizaci z 28. července se dotkly i „Sommerfestu“, jenž na Střeleckém ostrově pořádal spolek „Allgemeine deutsche Frauenvereinigung“. [*Allg. Deutsche Frauenvereinigung*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 9.]

⁸⁹⁴ Kníže Maximilian Egon zu Fürstenberg (1863-1941) projel Českými Budějovicemi na cestě z Karlových Varů do Ischlu 21. července, přičemž se krátce setkal s Josefem Taschkem a některými členy Německé svobodomyšlné strany. [*Fürst Fürstenberg in Budweis*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 56, s. 9; k životním datům viz Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl I A-M*, Praha 2008, s. 255]

⁸⁹⁵ Pisatelova stručnost brání bližšímu osvětlení důvodu, proč bylo přijmení blíže neurčeného člena slavné pruské šlechtické rodiny použito, i když lze důvodně předpokládat souvislost s působením tohoto rodu na špici pruské vojenské hierarchie. Helmuth Johannes Ludwig von Moltke (1848-1916), synovec Helmutha Moltka st. (1800-1891), stál v letech 1906-1914 v čele pruského generálního štábu. Znamé přerušení jeho léčebné kúry v Karlových Varech a odjezd do Berlína viz *Generalstabschef von Moltke von Karlsbad nach Berlin abgereist*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 8

⁸⁹⁶ Rusko se rozhodlo mobilizovat po zasedání ministerské rady pod vedením cara Mikuláše II. dne 27. července 1914, [*Rußland mobilisiert*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 9] téhož dne začalo s mobilizací i černohorské knížectví. [*Mobilisierung in Montenegro*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 10.]

⁸⁹⁷ Viz *Aufruf*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 59, s. 5; *Provolání*, Jihočeské listy, 1914, č. 64, s. 2.

⁸⁹⁸ Tuto osobu se nepodařilo blíže identifikovat.

⁸⁹⁹ Ragusa, něm. název pro Dubrovník, dalmatské město, které roku 1815 připadlo Rakousku a v této době bylo jedním z okresních měst na Dalmatském pobřeží. Dne 25. července zde byl mobilizován 16. armádní sbor.

- 29./7. Mimi ko[m]mt.
 30./7. Marie mit Mimi nach Mugrau. Hans beim Hotelbau⁹⁰⁰ Krumau.
 31./7.⁹⁰¹ Inf[anterie] Reg[iment] 91. fährt 1 Uhr Nachts p[e]r Bahn ab.⁹⁰²
 1./8. Hans nach Mugrau.
 2./8. Nach Mugrau.
 3./8. Mit Hans nach Budweis.
 4./8. Schulenbelag. Berlin Reichsrat einig.⁹⁰³
 6./8. Marie kommt aus Mugrau.
 7./8. Verwundete kommen.
 8./8. Sparkasse befürchtet Run.⁹⁰⁴ Emmi kommt mit Kindern.
 9./8. Mit Marie, Emmi u[nd] Kinder nach Mugrau.
 10./8. Mit Marie, Emmi u[nd] Hans nach Budweis.
 11./8. Mit Marie Reservespital besehen.
 12./8. Marie nach Mugrau.
 13./8. Nun Diktate an Bzoch, da Soběslavsky⁹⁰⁵ eingerückt.
 14./8. Nach Mugrau.
 17./8. Nach Budweis. Einundneunziger⁹⁰⁶ rücken in's Feld.
 19./8. Fort Rot Kreuz Sitzungen.⁹⁰⁷ Marie ko[m]mt.
 20./8. Papst⁹⁰⁸ Pius X.⁹⁰⁹ gestorben.⁹¹⁰

[Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. December 1890, Wien 1892, s. 400; *Der Befreiende Schritt*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 57, s. 1.]

⁹⁰⁰ V uvedené době probíhala v Českém Krumlově výstavba hotelu podle projektu českokrumlovského městského stavebního mistra Karla Nowatschka. [*Zum Hotelbau in Krummau*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 45, s. 11.]

⁹⁰¹ Dodejme jen, že do tohoto období spadá provolání císaře Františka Josefa I. „Mým národům“. [*An meine Völker*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 58, s. 1-2.]

⁹⁰² Stručný popis viz *Amarsch der 91er*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 59, s. 6, viz i *Zur Frage der Verabreichung von Liebesgaben an die durchziehenden Truppen*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 59, s. 6.

⁹⁰³ Oznámení o svolání Říšského sněmu na 4. srpna viz *Einberufung des Reichstages*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 59, s. 3; k otevření jednání Říšského sněmu císařem Vilémem II. v Bílém sále královského zámku v Berlíně a popis císařova projevu k poslancům viz *Die Thronrede Kaiser Wilhelms*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 60, s. 2-3. Během jednání sněmu bylo jeho zástupcům v 19 hodin tlumočeno anglickým velvyslancem v Berlíně, sirem Edwardem Goschenem, vyhlášení válečného stavu mezi Velkou Británií a Německem. [*Englische Kriegserklärung an Deutschland*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 60, s. 5.]

⁹⁰⁴ K překotnému vybírání úspor v městských bankovních institucích po vyhlášení mobilizace srovnej *Zbytečný strach*, Jihočeské listy, 1914, č. 62, s. 2.

⁹⁰⁵ Gustav Sobeslawsky (†26. 9. 1914), syn sluhy Městské spořitelny Franze Sobeslawského. [*Auf dem Felde der Ehre gefallen*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 136, s. 4.]

⁹⁰⁶ Ve tvaru „91er“.

⁹⁰⁷ Viz *Kriegsunterstützungen*, Budweiser Kreisblatt, 1914, Nr. 67, s. 3.

⁹⁰⁸ V květnu 1914 byly právě papežem Piem X. vyznamenány čestným křížem „pro ecclesia et pontifice“ za četné zásluhy o rozvoj církevního života hraběnka Mathilda Lamezan-Salins a Anna von Hardtmuth. Vyznamenání jim předáno českobudějovickým biskupem J. A. Hůlkou. [*Päpstliche Auszeichnungen*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 35, s. 5.]

⁹⁰⁹ Pius X., vl. jménem Giuseppe Melchiorre Sarto (1835-1914), po gymnaziálních studiích studoval od roku 1850 v kněžském semináři v Padově, v l. 1858-1867 kaplanem v Tombolo, v r. 1867 jmenován arcijáhnem v Salzanu, roku 1878 zvolen kapitulním vikářem treviské katedrály, 1884 mantovským biskupem. Papež Lev XIII. jej jmenoval r. 1893 kardinálem San Bernardo alle Terme, jako apoštolský administrátor mantovský se stal i benátským patriarchou. Po smrti Lva XIII. zvolen 4. srpna 1903 novým papežem. [<http://www.newadvent.org/cathen/12137a.htm>.]

⁹¹⁰ Viz *Der Papst gestorben*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 72, s. 8, popis průběhu posledních papežových činností před smrtí viz *Die Lebensweise des Papstes*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 75, s. 6. Novým papežem se

- 21./8. Brüssl⁹¹¹ erobert.⁹¹²
 22./8. Reservespital eröffnet.⁹¹³ Mit Marie u[nd] Hans Mugrau.
 24./8. Mit Hans n[ach] Budweis. Klara herein u[nd] hinaus.
 26./8. Hans in Krumau.
 30./8. Mit Hans nach <Krumau> Mugrau. 31./8. zurück.
 2./9. Jubel über Sieg⁹¹⁴ Auffenberg⁹¹⁵ gegen Russland.
 6./9. Mit Hans nach Mugrau. 7./9. Nach Budweis zurück.
 8./9. Allein nach Mugrau. Hans forscht wegen Luis.
 Fahre mit Wagen herein mit Emmi. Luis tot gefallen.⁹¹⁶
 31./8. Uhnov⁹¹⁷ Radostov.⁹¹⁸
 9./9. Marie, Klara u[nd] Enkeln nach Budweis.

26.

1914

- 13./9. und ferner fort Kriegsaufregung. Leid um
 Luis. Rathaus. Dr. Zátka drängt auf Gemeinde Wahl.
 21./9. Abmarsch eines Marschbat[aliones] Ar. 91.
 24./9. In Gemeindesitzung⁹¹⁹ über Arbeit Bericht.
 25./9. Mitzi u[nd] Günther kommen über Wien aus Gravosa.⁹²⁰
 27./9. Friedhof Soldatengräber Platz⁹²¹ bestimmt.
 4./10. Blumentag.⁹²² 7781 K brutto.
 8./10. Marie mit Emmi nach Linz, dortige Wohnung

stal jako Benedikt XV. kardinál Giovanni della Chiesa. [*Der neue Papst*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 84, s. 10.]

⁹¹¹ Něm. název pro Brusel, hlavní město Belgie. [*Brockhaus Enzyklopädie in vierundzwanzig Bänden, Viertes Band, BRO-COS*, Mannheim 1987, s. 60-64.]

⁹¹² Viz *Der Einmarsch der deutschen Truppen in Brüssel*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 75, s. 2, k dobytí Bruselu a porážce Francouzů u Met viz *Ein großer Tag*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 75, s. 7.

⁹¹³ Slavnostní vysvěcení lazaretu při jeho otevření provedl za účasti městské honorace biskup J. A. Hůlka. Popis otevření a vysvěcení viz *Rotes Kreuz*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 75, s. 5.

⁹¹⁴ Ruská vojska byla podle telegrafických zpráv po porážce v prostoru Zamość-Tyszowce donucena k ústupu za řeku Bug. *Die Millionenschlacht. – Großer Sieg der Armeen Auffenberg.- Scharen von Gefangenen. – Die Russen im Rückzug über d. Bug. – Erfolge d. Armee Dankl*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 84, s. 1; *Die Ereignisse auf dem russischen Kriegsschauplatze. – Riesenerfolge der Armee Auffenberg u. Dankl. – 11. 000 Kriegsgefangene, 7000 sind noch angekündigt. – Feldkanzeleien mit wichtigen russischen Geheimakten erbeutet*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 84, s. 8-9.

⁹¹⁵ Generál Moritz von Auffenberg (1852-1928), jako ministr války tvůrcem nového zákona o rakousko-uherské branné moci na přelomu l. 1911 a 1912, od r. 1914 velitel 4. rakousko-uherské armády, s níž dosáhl nad Rusy významného úspěchu v bitvě u Komarówa, v r. 1915 ovšem odvolán. [<http://www.aeiou.at/aeiou.encyclop.a/a868945.htm>.]

⁹¹⁶ Srovnej SOKA České Budějovice, C14, Alois Ritt (pozůstalost), inv. č. 1, sign. I/1, kart. 1.

⁹¹⁷ Vlastně Uhnów, haličská obec spadající do politického okresu Rawa Ruska. [*Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1890*, Wien 1892, s. 362.]

⁹¹⁸ Uvedené místo, patrně část obce Uhnów, se nepodařilo blíže identifikovat.

⁹¹⁹ Podrobně k zasedání městského zastupitelstva v tento den srovnej *Úkoly obce Česko-budějovické v době války*, Jihočeské listy, 1914, č. 81, s. 1-2.

⁹²⁰ Něm. název pro Gruž, město v tehdejší dubrovnickém okresu v Dalmácii. [*Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1890*, Wien 1892, s. 400.]

⁹²¹ Návrh na zřízení společného čestného hrobu pro vojíny na městském hřbitově sv. Otýlie byl jednomyslně schválen na zmíněném zasedání městského zastupitelstva 24. září 1914. [*Úkoly obce Česko-budějovické v době války*, Jihočeské listy, 1914, č. 81, s. 1-2.]

⁹²² Oznámení o datu konání viz *Blumentag*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 108, s. 4, popis průběhu viz *Blumentag*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 114, s. 5.

räumen.

- 10./10. Marie mit Emmi aus Linz heim.
Begräbnis⁹²³ Fürst Schwarzenberg⁹²⁴ in Wittingau.⁹²⁵
- 13./10. Beginn Kartoffelverkauf durch Stadt.
- 20./10. Wollsachen⁹²⁶ für Militär.
- 27./10. Rot Kreuz Spital. Kriegsmedaillen.⁹²⁷
- 25./10.-8./11. Huste, oft bei Haus.
- 12./11. Mit Marie Mugrau u[nd] zurück.
- 18./11. Hans bei Militärmusterung⁹²⁸ tauglich.
Kriegsanleihezeichnung.⁹²⁹
- 30./11. Hans bekommt in Freistadt für 10 000 Kriegsgefangen
Barakenbauten. War 19./11. in Wien.
- 2./12. Soldatentag⁹³⁰ 6 247 K.⁹³¹ Belgrad⁹³² besetzt.⁹³³

⁹²³ Viz *Adolf Josef Fürst Schwarzenberg* †, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 114, s. 4-5. Pohřeb, jehož součástí byl i řadou významných aristokratů navštívený smuteční průvod doprovázený smutečním obřadem, se odehrál v třeboňském děkanském kostele. [*Das Leichenbegängnis des Fürsten Adolf Josef Schwarzenberg*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 117, s. 4 poděkování knížete Jana Nepomuka Schwarzenberga za vyjádření soustrasti viz *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 126, s. 12]

⁹²⁴ Adolf Josef kníže zu Schwarzenberg (18. 3. 1832-5. 10. 1914), po vystudování soukromého gymnázia studoval v l. 1847-1848 filozofii na vídeňské univerzitě, r. 1849 pokračoval studiem práv na univerzitě v Göttingen, v r. 1850 se jako poručík 14. jezdeckého pluku knížete Windischgrätze účastnil vojenského tažení do Holštýnska, r. 1856 hostem na korunovaci cara Alexandra II. Roku 1857 převzal správu části rodinných statků, poté se účastnil rakousko-sardinské války v r. 1859. Po smrti otce, knížete Jana Adolfa II., převzal r. 1888 rodinný majetek. Již r. 1867 poslancem českého zemského sněmu, od r. 1879 člen panské sněmovny rakouské říšské rady. V roce 1907 oslavil s manželkou Idou, roz. z Liechtensteina, na zámku Hluboká nad Vltavou zlatou svatbu. [Pavel JURÍK, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008, s. 216-220.]

⁹²⁵ Něm. název pro Třeboň, okresní město v jižních Čechách. [Alois CHYTIL, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu*, Rokycany 1915, s. 474-478.]

⁹²⁶ K zásobování vojáků vlněnými věcmi viz *Die Schulmädchen stricken für die Soldaten*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 125, s. 5; *Spenden zur Anschaffung von Winterwäsche*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 125, s. 6; přímo o účasti starosty Josefa Taschka na tomto zásobování viz *Winterwäsche-Sammelstelle für die im Felde stehenden Soldaten*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 129, s. 5.

⁹²⁷ Medaili za statečnost v boji s nepřítelem obdržel Karl Weißkopf z 24. pluku polního dělostřelectva. Podrobný popis vyznamenání viz *Auszeichnung eines Kriegers*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 132, s. 5.

⁹²⁸ Odvody ročníků 1890-1888 se v Českých Budějovicích konaly 16. listopadu, ročníků 1887-1885 dne 17. listopadu, 1884-1882 (kam patřil právě Johann Stepan) 18. listopadu a ročníků 1881-1878 19. listopadu. 1914. Z ročníků 1884-1882 bylo shledáno způsobilými 119 z 385 osob odvodu podléhajících. [*Landsturm-musterung in Budweis*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 136, s. 10; *Landsturm-musterung*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 139, s. 4.]

⁹²⁹ Prospekt s informacemi k l. rakouské válečné půjčce viz *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 137, s. 16. Upisování začalo 16. listopadu 1914 a mělo skončit ve 12 hodin 24. listopadu. Českobudějovické okresní zastupitelstvo upsalo 100 000 korun. [*Die österreichische Kriegsanleihe*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 138, s. 8; výzvy k upisování válečné půjčky viz *Eingesendet*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 139, s. 8; *Die Kriegsanleihe*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 139, s. 10; *Die Kriegsanleihe*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 141, s. 5-6; *Mittelschüler für die Kriegsanleihe*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 141, s. 6; *Bei der hiesigen Eskomptebankfiliale*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 141, s. 6; *Budweiser Sparkassa*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 141, s. 6; *Die „Biene“*, *Spar- und Vorschuß-Verein*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 141, s. 6; *Zeichnungen auf die Kriegsanleihe*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 141, s. 6; *Bei der k. k. priv. allgem. Verkehrs-Bank*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 141, s. 6; *Zeichnungen auf die Kriegsanleihe*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 141, s. 9; *Kriegsanleihe*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 142, s. 5; *Kriegsanleihe*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 143, s. 6; *Kriegsanleihe*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 144, s. 5.]

⁹³⁰ Tento den byl spojen s oslavou 66. výročí vlády císaře Františka Josefa I., na slavnostní den byly připraveny sbírky pro podporu rodin, jejichž příslušníci byli povoláni do zbraně, pro Červený kříž, pro Pomocný komitét úřadu válečného zásobování v Českých Budějovicích (Kriegsfürsorgeamt-Hilfskomitee) a pro vánoční dary v poli bojujícím vojákům. [*Unseres Kaisers Regierungsjubiläum-Soldatentag*, *Budweiser Zeitung*, 1914, Nr. 142, s. 8.]

- 4./12. Toni schreibt, daß am 23./11. auf Maljineschanze⁹³⁴ verwundet.
- 6./12. Toni kommt aus Wien mit Diener Haidiger.⁹³⁵
- 12./12. Plocner⁹³⁶ baut Kasarna Vierhöf[en].⁹³⁷
- 14./12. Marie u[nd] Emmi nach Linz. Wohnung übe[r]g[e]b[e]n. Wohnpartei zweites⁹³⁸ St[ock] Freund zieht aus. Emmi hinauf.
- 18./12. Grafs nach Brandeis.
- 20./12. Emmi zweites⁹³⁹ Stock. Mitzi zweites⁹⁴⁰ Stock rückwärts.
- 24./12. Christabend. Geschenke.
- 27./12. Kriegsauszeichnungen Dekorierung bei Landw[ehr] Kasarna.⁹⁴¹
- 28./12. Freistadt Barakenbau ansehen.

⁹³¹ K finančnímu výnosu viz *Der 2. Dezember*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 144, s. 5; popis průběhu slavnostního dne viz *Soldatentag*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 144, s. 8.

⁹³² Něm. název pro Bělehrad, hlavní město Srbska. Za první světové války bylo město od prosince 1915 do listopadu 1918 okupováno jednotkami Ústředních mocností. [*Brockhaus Enzyklopädie in vierundzwanzig Bänden. Dritter Band, BED-BRN*, Mannheim 1986, s. 65-66.]

⁹³³ O tom, že pád Bělehradu je již otázkou jen několika málo dní, bylo psáno již v polovině listopadu. [*Vor dem Falle Belgrads*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 139, s. 2.] K samotnému dobytí viz *Belgrad – gefallen*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 143, s. 2; *Die Einnahme Belgrads*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 143, s. 9; *Die Einnahme Belgrads*, Budweiser Zeitung, 1914, Nr. 144, s. 2.

⁹³⁴ Maljine, bosensko-hercegovinská obec, nacházející se v současnosti v okrese Novi Travnik. [<http://www.hercegbosna.org/engleski/novitra.html>.]

⁹³⁵ Tuto osobu se nepodařilo blíže identifikovat.

⁹³⁶ Karl Ploner, českobudějovický statkář, nechal a svých pozemcích, kde se již předtím rozkládalo od roku 1888 rozšířené vojenské cvičiště, vystavět nákladem 3,5 milionu korun poslední českobudějovické kasárny. Zprvu kasárny pronajímal vojenské správě pro umístění dělostřeleckého pluku č. 105, teprve roku 1924 je od něho koupil stát. Štábní budovu postavila českobudějovická firma Procházka a Bazanella, budovu pro mužstvo a stáje firma Bratři Petrášové z Českých Budějovic. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 217.]

⁹³⁷ Něm. název pro Čtyři Dvory, dříve ves, dnes součást obce České Budějovice 2 na levém břehu Vltavy. [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹, s. 76-77.]

⁹³⁸ Římskou číslicí.

⁹³⁹ Římskou číslicí.

⁹⁴⁰ Římskou číslicí.

⁹⁴¹ Tzv. staré zeměbranecké kasárny se nacházely na rohu Žižkovy a Dvořákovy ulice a byly dílem pražského stavitele Alfonse Werthmüllera. V l. 1895-1896 se dočkaly rozšíření. Kasárny arcivévody Rainera, tzv. nové zeměbranecké kasárny postavili mezi ulicí Boženy Němcové a ulicí generála Svobody v roce 1899 místní stavitelé Josef Hauptvogel (1859-1945) a Josef Priesel (1849-1913). [Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 2006², s. 217.]

6 Seznam pramenů a literatury

Nevydané prameny

Státní oblastní archiv v Třeboni (dále SOA Třeboň), fond Policejní ředitelství České Budějovice
SOA Třeboň, f. Krajský soud České Budějovice
Státní okresní archiv v Českých Budějovicích (dále SOKA České Budějovice), f. Adolf Rückstuhl (pozůstalost).
SOKA České Budějovice, f. Alois Ritt (pozůstalost)
SOKA České Budějovice, f. Archiv města České Budějovice
SOKA České Budějovice, f. Josef Taschek (pozůstalost)
SOKA České Budějovice, f. Nemocnice České Budějovice
SOKA České Budějovice, f. Okresní zastupitelstva
SOKA České Budějovice, f. Policejní úřad České Budějovice
Wiener Stadt- und Landesarchiv, Totenbeschauprotokolle

Vydané prameny

Noviny a časopisy

Budweiser Kreisblatt 1914-1920
Budweiser Zeitung 1914-1920
Jihočeské listy 1914-1920
Neue Freie Presse 1914-1920
Wiener Zeitung 1914-1920

Ostatní vydané prameny

BATOVEC, F. B., *Politický kalendář, schematismus, statistika a adresář Čech, Moravy a Slezska*, Praha 1917.
Bericht des Deutschen Turnvereines in Budweis. Herausgegeben aus Anlaß des 50jährigen Vereinsbestandes mit besonderer Berücksichtigung der letzten 10 Vereinsjahre. Selbstverlag des Deutschen Turnvereines. Budweis 1912.
DUSCHNITZ, Alexandr-HOFFMANN, S. F., *Der oberste Kriegsherr und sein Stab. Die K. u. K. Wehrmacht in Wort und Bild 1908*, Wien 1908.
HAJŠMAN, Jan, *Mafie v rozmachu. Vzpomínky na odboj doma*, Praha 1933.
CHYTIL, Alois, *Chytilův úplný adresář. Díl III. Obvod obchodních komor v Č. Budějovicích, v Plzni a v Chebu, Rokycany* 1915.
CHYTIL, Alois, *Chytilův místopis ČSR*, Praha 1929².
KOTYŠKA, Václav, *Úplný místopisný slovník království Českého*, Praha 1895.
J. (27.) Jahresbericht des Deutschen Handelsakademie in Budweis, Budweis 1919.
KUDRNÁČ, Václav, *Úplný adresář hejtmánství Česko-Budějovického : soudní okresy Česko-Budějovický, Hlubocký, Lišovský, Trho-Svinenský a veškeré politické obce a osady*, Turnov [1904].
LUSTIG, Rudolf-SVĚTNIČKA, František, *Schematismus velkostatků v Čechách*, Praha 1933.
MOŠSE, Rudolf, *Adresář republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství. Band I, Volkswirtschaftlicher Teil, Adressenverzeichnis: Böhmen*, Praha 1931.

Schulen des Damenvereines zur Errichtung deutscher Mädchenschulen in Budweis. Elfter Jahresbericht des deutschen Mädchen-Lyzeums (Mittelschule mit dem Rechte der Öffentlichkeit). Neunter Jahresbericht der zweiklassigen Handelsschule für Mädchen. Dreiundzwanzigster Jahresbericht der deutschen Privatlehrerinnenbildungsanstalt mit Öffentlichkeitsrecht. Sechster Jahresbericht der Frauen-Gewerbeschule mit Öffentlichkeitsrecht. Fünfter Jahresbericht der gewerbl. Fortbildungsschule. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1915-1916. Druck von F. Zdarssa in Budweis [1916].

PFOHL, Ernst, *Orientierungs - Lexikon der Tschechoslowakischen Republik. Oro-, hydro- und topographisches, statistisches und wirtschaftskundliches Nachschlagewerk, Auskunftsbuch über jeden Ort der Republik, die verschiedensprachigen Namen, Lage, Einwohner, Denkwürdigkeiten, Bedeutung, Post- und Eisenbahnstation, kommerziell-industrielle Tätigkeit nach verlässlichen amtlichen Daten. I-III*, Reichenberg 1927².

RADA, František, *Když se psalo c. a k. Ze života Českých Budějovic na počátku století*, České Budějovice 1966².

RADA, František, *Když se psalo T. G. M. České Budějovice v prvním desetiletí republiky*, České Budějovice 1992².

SEDLÁČEK August, *Místopisný slovník historický království Českého*, Praha [190-]. *Seznam míst v království Českém: sestaven na základě úředních dat k rozkazu c. k. místodržitelství*, Praha 1913.

Úplný policejní seznam města Českých Budějovic, České Budějovice [1923].

Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1880, Wien: Alfred Hölder, 1882.

Verzeichnis mit neuestem Plan der Stadt Budweis samt Vorstädten, Böhmisch-Budweis 1906. Vollständiges Ortschaften-Verzeichniss der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1890, Wien: Alfred Hölder, 1892.

ZDARSSA, Felix, *Chronik der Familie Stegman in Budweis. Authentischen Quellen entnommen, verfasst, und den Familiengliedern gewidmet*, Budweis 1899.

ZDRÁHAL, František V., *V záři svobody. Vzpomínky na revoluční českobudějovický převrat dne 28. října 1918. I. díl. Státní převrat*, České Budějovice 1928.

Zwanzigster Jahres-Bericht (44. Schuljahr) der Schulen des Frauenerwerbvereines in Brünn Schmerlingstraße Nr. 7 und 9. Für das Schuljahr 1915-1916. Veröffentlicht vom Direktor kaiserl. Rate Ladislaus Wlczek – Brünn. Verlag des Brünnner Frauenerwerb-Vereines. – Druck von W. Buchark in Brünn 1918.

Literatura

Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker. Band 59. Gordon - Gracian, München-Leipzig 2008.

AMELANG, James, *Spanish autobiography in the Early Modern Era*. In: Winfried SCHULZE (Hg.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.

ANDĚRA Miloš a kol., *Šumava. Příroda-historie-život*, Praha 2003.

BAMBERGER, Richard, *Österreich Lexikon in Zwei Bänder. Erster Band, A-K*, Wien 1966.

BAMBERGER, Richard, *Österreich Lexikon in Zwei Bänder. Zweiter Band, L-Z*, Wien 1966.

BEDFORD, Neil-EBERLE, Janine, *Videň a okolí*, Praha 2007.

- BENEŠ, Zdeněk-KURAL, Václav (edd.), *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*, Praha 2002².
- BOWMAN John Stewart, *Kronika dějin 20. století*, Praha 1993.
- BRIX, Emil, *Der böhmische Ausgleich in Budweis*, Österreichische Osthefte 24, Wien 1982. *Brockhaus Enzyklopädie in vierundzwanzig Bänden. Dritter Band, BED-BRN*, Mannheim 1986. *Brockhaus Enzyklopädie in vierundzwanzig Bänden, Vierter Band, BRO-COS*, Mannheim 1987.
- BRYCH, Vladimír-RENDEK, Jan, *České hrady, zámky a tvrze*, Praha 2006. *Cesta k dekretům a odsunu Němců*, Praha 2002.
- CMÍRAL, Pavel-KRŮŽELA, Josef, *Luhačovice. Lázně z nejkrásnějších*, Praha-Luhačovice 2003.
- ČADA, Václav, 28. říjen. *Skutečnost, sny a iluze*, Praha 1988.
- ČÁŇOVÁ, Eliška, *Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách v letech 1848-1918*, Praha 1995.
- DEKKER, Rudolf, *Ego-Dokumente in den Niederlanden vom 16. bis zum 17. Jahrhundert*. In: Winfried SCHULZE (Hg.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.
- DEKKER, Rudolf, *Egodocumenten. Een literatuuroverzicht*, Tijdschrift voor geschiedenis 101, Groningen 1988.
- DÜLMEN, Richard van, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002. *Encyklopedie Českých Budějovic*, České Budějovice 1998¹; 2006². *Encyklopedie českých dějin. Osobnosti, fakta a události, které utvářely naši historii*, Praha 2008.
- FELLNER, Fritz, *Die Stadt in der Stadt. Das Kriegsgefangenenlager in Freistadt 1914-1918*, Oberösterreichische Heimatblätter 1, Linz 1989.
- FIALA, Zdeněk a kol., *Česká diplomatika do r. 1848*, Praha 1971.
- FINK, Reinhold, *Advokat und Zuckerbäcker. Handel, Gewerbe und Industrie im Böhmerwald 1930 bis 1940*, Norderstedt 2005.
- GALANDAUER, Jan, *František Ferdinand d'Este*, Praha 1993.
- GALANDAUER, Jan, *Vznik československé republiky 1918. Programy, projekty, předpoklady*, Praha 1988.
- GALANDAUER, Jan-HONZÍK, Miroslav, *Osud trůnu habsburského*, Praha 1983².
- GILBERT, Martin, *První světová válka. Úplná historie*, Praha 2005. *Grammatisch-kritisches Wörterbuch der Hochdeutschen Mundart mit beständiger Vergleichung der übrigen Mundarten, besonders aber der Oberdeutschen, von Johann Christoph Adelung, Churfürstl. Sächs. Hofrathe und Ober-Bibliothekar. Vierter Theil, von Seb-Z. Mit Röm. Kais., auch K. K. u. Erz. Oesterr. gnädigsten Privilegio über gesammte Erblände. Zweyte vermehrte und verbesserte Ausgabe*, Leipzig, bey Breitkopf und Härtel. 1801.
- GRIMM, Horst-BESSER-WALZEL, Leo, *Die Corporationen. Handbuch zu Geschichte – Daten – Fakten – Personen*, Frankfurt am Main 1986.
- HIEKE, Karel, *České zámecké parky a jejich dřeviny*, Praha 1984.
- HOCKE, Gustav René, *Das europäische Tagebuch*, Wiesbaden 1963.
- HONZÍK, Miroslav, *Říkali si vojevůdci*, Praha 1984.
- HONZÍK, Miroslav-HONZÍKOVÁ, Hana, *1914/1918. Léta zkázy a naděje*, Praha 1984. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl V. Jižní Čechy*, Praha 1986.
- CHVOJKA, Jiří, *Město pod Černou věží. Vyprávění z historie Českých Budějovic*, České Budějovice 1992.
- JÁGR, Stanislav, *Historie farnosti Dolní Vltavice*, Horní Planá 1995.

- JINDRA, Zdeněk, *První světová válka*, Praha 1984.
- JOHANNEK, W., *Josef Taschek 1857-1939. Eine Spurensuche*, [-] 1988.
- JUŘÍK, Pavel, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha 2005².
- KÁRNÍK, Zdeněk, *Habsburk, Masaryk či Šmeral. Socialisté na rozcestí*, Praha 1996².
- KÁRNÍK, Zdeněk (ed.), *Karel Kazbunda, Otázka česko-německá v předvečer světové války. Ke zrušení ústavnosti země České tzv. annenskými patenty z 26. července 1913*, Praha 1995.
- KÁROVÁ, Zuzana, *Českobudějovické notářství 1851-1951*, České Budějovice 2006 (b.p.).
- KING, Jeremy Rupert Nicolas, *Budweisers into Czechs and Germans. A Local History of Bohemian Politics, 1848-1948*, Princeton 2002.
- KLIMEK, Antonín, *Říjen 1918. Vznik Československa*, Praha-Litomyšl 1998.
- KOBLASA, Pavel, *Josef Taschek (pozůstalost) (1764) 1857-1939*, České Budějovice 1996.
- Komenského slovník naučný. Svazek V. Haiti-Jankó Paul*, Praha 1938.
- KOŘALKA, Jiří, *Češi v habsburské říši a Evropě 1815-1914. Sociálněhistorické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích*, Praha 1996.
- KOŘALKA, Jiří, *Vznik Československé republiky roku 1918 v oficiální politice Německé říše, Československý časopis historický 6*, Praha 1967.
- KOVÁŘ, Daniel, *Budějovické hřbitovy. Malý kulturně-historický průvodce*, České Budějovice 2001.
- KOVÁŘ, Daniel-KOBLASA, Pavel, *Ulicemi města Českých Budějovic. Názvy českobudějovických prostranství v minulosti a dnes*, České Budějovice 2005.
- KRATOCHWIL, Karl-MEERWALD, Alois, *Heimatbuch der Berg- und Kreisstadt Böhmisch Budweis mit einer Sammlung von alten und neueren Sagen*, Böhmisch-Budweis 1930.
- KRONES, Ferdinand, *Karl Hilgenreiner. Versuch einer Würdigung anläßl. Seines 5. Todestages am 9. Mai 1953*, Wien 1953.
- KRUSENSTJERN, Benigna von, *Was sind Selbstzeugnisse? Begriffskritische und quellenkundliche Überlegungen anhand von Beispielen aus dem 17. Jahrhundert*, Historische Anthropologie 3, Köln-Weimar-Wien 1994.
- KŘEN, Jan, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005.
- KŘEN, Jan, *Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780-1918*, Praha 1990.
- KŘEN, Jan-HEUMOS, Peter, *Die Konfliktgemeinschaft. Tschechen und Deutsche 1780-1918*, München 2000.
- KVAČEK, Robert, *První světová válka a česká otázka*, Praha 2003.
- KVAČEK, Robert-KUKLÍK, Jan-MANDELOVÁ, Helena-PAŘÍZKOVÁ, Ilona, *XX. století o sobě. Výbor z úředních listin, záznamů, smluv a dohod, deklarací, projevů, úvah, dopisů, vzpomínek a pamětí*, Liberec 2005.
- LACKNER, Helmuth-RAFETSEDER, Hermann-SCHWEIGER, Anneliese, *75 Jahre österreichischer Städtebund, 1915 bis 1990*, Linz 1990.
- LANDSTEINER, Karl, *Pašijové hry v Hořicích na Šumavě*, České Budějovice 1936.
- LEIMBIGLER, Karl, *Böhmerwald und das Höritzter Passionsspiel*, Böhmisch Budweis [190-].
- LENDEROVÁ, Milena, *A ptáš se knížko má... Ženské deníky 19. století*, Praha-Kroměříž 2008.
- LNĚNIČKOVÁ, Jitka, *České země v době předbřeznové 1792-1848*, Praha 1999.
- LOBKOWICZ, František, *Encyklopedie řádů a vyznamenání*, Praha 1995.
- MACMILLANOVÁ, Margaret, *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*, Praha 2004.
- Malá československá encyklopedie 2. D/CH*, Praha 1985.
- Malá československá encyklopedie 5. Pom/S*, Praha 1987.

- Meyers Großes Konversations-Lexikon (Conversations-Lexikon). Ein Nachschlagwerk des allgemeinen Wissens. Band 12, Leipzig 1908.*
- MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl I. A-M*, Praha 2008.
- MICHEL, Bernard, *Smrt dvouhlavého orla. Rakousko-Uhersko 1916-1918*, Praha 1994.
- MOCNÁ, Dagmar a kol., *Encyklopedie literárních žánrů*, Praha 2004.
- MORAVCOVÁ, Dagmar-BĚLINA, Pavel-PEČENKA, Marek, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*, Praha 1994.
- NĚMEC, Mirek, *Emil Lehman und Anton Altrichter – zwei deutsche Erzieher aus der Tschechoslowakei*. In: ALBRECHT, Stefan-MALÍŘ, Jiří-MELVILLE, Ralph (Hgg.), *Die „sudetendeutsche Geschichtsschreibung“ 1918-1960. Zur Vorgeschichte und Gründung der Historischen Kommission der Sudetenländer* (= Veröffentlichungen des Collegium Carolinum Band 114), München 2008.
- NIKRMAJER, Leoš, *Československý pakt – pokus Augusta Zátky o místní česko-německé vyrovnání v letech 1906-1914*, Staré Budějovice 1, České Budějovice 2005.
- OBERMAYER-MARNACH, *Österreichisches biographisches Lexikon 1815-1950. II. Band (Glae-Hüb)*, Wien 1993².
- OBERMAYER-MARNACH, Eva, *Österreichisches biographisches Lexikon 1815-1950. III. Band (Hüb-Knoll)*, Wien 1993².
- Ottův slovník naučný I-XXVIII*, Praha 1888-1909.
- Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky II.*, Praha 1931.
- PAVLÁTOVÁ, Marie-EHRLICH, Marek, *Zahrady a parky jižních Čech*, České Budějovice 2004
- PECHA, Miloslav, *Státní převrat v Českých Budějovicích. Předpoklady, průběh a význam*, České Budějovice 1999.
- PEROUTKA, Ferdinand, *Budování státu I., 1918-1919*, Praha 1991³.
- Pierer's Universal-Lexikon der Vergangenheit und Gegenwart oder Neuestes encyclopädisches Wörterbuch der Wissenschaften, Künste und Gewerbe. Vierte, umgearbeitete und stark vermehrte Auflage, Fünfter Band: Deutschland – Euromos*, Altenburg: Verlagsbuchhandlung von H. A. Pierer, 1858.
- Pierer's Universal-Lexikon der Vergangenheit und Gegenwart oder Neuestes encyclopädisches Wörterbuch der Wissenschaften, Künste und Gewerbe. Vierte, umgearbeitete und stark vermehrte Auflage, Siebzehnter Band: Stückgießerei – Türkische Regenkugel*, Altenburg: Verlagsbuchhandlung von H. A. Pierer, 1863.
- PITTLER, Andreas P.-JANOTA, Marie Louisa, *Karel Kramář – Aus der Zelle in die Regierung*. In: Andreas P. PITTLER (Hg.), *Von der Donau-monarchie zum Vereinten Europa. 20 Reichsratsabgeordnete, die Geschichte schrieben*, Klagenfurt 2003.
- RAMEŠ, Václav, *Slovník pro historiky a návštěvníky archivů*, Praha 2005.
- RANDÝSEK, Robert, *K historii německých snah o zavedení krajského zřízení v Čechách*, Jihočeský sborník historický 37, České Budějovice 1968.
- RIED, Martin, *Écriture intime et destinataire*. In: Mireille BOSSIS (ed.), *L'Épistolarité à Travers les Siècles.. Geste de communication et/ou d'écriture*, Stuttgart 1990.
- Sborník dokumentů k vnitřnímu vývoji v českých zemích za I. sv. války 1914-1918, sv. III. – rok 1916*, Praha 1995.
- RIEDL, Franz Hieronymus, *Bischof Wenzel Fried und Prälat Karl Hilgenreiner und das Nationalitätenproblem in Böhmen an der Jahrhundertwende*. In: Theodor VEITER (Hg.), *Humanitas ethnica. Menschenwürde, Recht und Gemeinschaft. Festschrift für Theodor Veiter*, Wien 1968.
- RICHTER Karel, *Češi a Němci v zrcadle dějin. Od nejstarších časů-květen 1938*, sv. 1, Praha 1999.

- Rodinná encyklopedie světových dějin. Jména, data a události, které utvářely náš svět*, Praha 2000.
- SEDLMEYER, Karl Adalbert, *Budweis. Budweiser und Stritschitzer Sprachinsel*, Miesbach 1979.
- SEIBT, Ferdinand, *Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*, Praha 1996.
- SEMOTANOVÁ, Eva, *Atlas českých dějin. 2. díl, Od r. 1618*, Praha 2003.
- SCHMIDT-BRENTANO, Antonio, *Die k. k. bzw. K. u. k. Generalität 1816-1918*, Wien 2007.
- SCHOEPS, Hans Joachim, *Dějiny Pruska*, Praha 2004.
- SCHÖCK-QUINTEROS, Eva, *Blumentage im Deutschen Reich. Zwischen bürgerlicher Wohltätigkeit und Klassenkampf*, Ariadne. Forum für Frauen- und Geschlechtergeschichte 39, Kassel 2001.
- SCHULZE, Winfried, *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte. Vorüberlegungen für die Tagung „Ego-Dokumente“*. In: Winfried SCHULZE (Hg.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.
- STURM, Heribert (Hg.), *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder 1., A-C*, München-Wien 1979.
- STURM, Heribert (Hg.), *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder 3., H*, München-Wien 1979.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*, Praha 2003.
- ŠPIRITOVÁ, Alexandra, *Slovník představitelů státní správy v Čechách 1850-1918*, Praha 1993.
- TERSCH, Harald, *Vielfalt der Formen. Selbstzeugnisse der Frühen Neuzeit als historische Quellen*. In: Thomas WINKELBAUER (Hg.), *Vom Lebenslauf zur Biographie. Geschichte, Quellen und Probleme der historischen Biographik und Autobiographik*, Horn-Waidhofen/Thaya 2000.
- TROJAN, Jan, *Dějiny opery. Tvůrci předloh, libretisté, skladatelé a jejich díla*, Praha 2001.
- URBAN, Otto, *František Josef I.*, Praha 1999².
- VEBER, Václav a kol., *Dějiny Rakouska*, Praha 2009².
- VIERHAUS, Rudolf, *Deutsche biographische Enzyklopädie. Band 7, May-Pleßner*, München 1999.
- VONDRUŠKA, Václav, *Církevní rok a lidové obyčeje aneb kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*, České Budějovice 2005².
- VÖLKER-RASOR, Anette, *„Arbeitsam, obgleich etwas verschlafen...“ . Die Autobiographie des 16. Jahrhunderts als Ego-Dokument*. In: Winfried SCHULZE (Hg.), *Ego-Dokumente. Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.
- Všechno o Zemi. Místopisný průvodce světem*, Praha 2000².
- Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích 7. Ř/Š*, Praha 1999.
- WARNER, Philip, *První světová válka*, Ostrava 1997.
- WILLMOTT, Hedley Paul, *První světová válka*, Praha 2005.
- WUTHENOW, Ralph-Rainer, *Europäische Tagebücher. Eigenart-Formen-Entwicklung*, Darmstadt 1990.